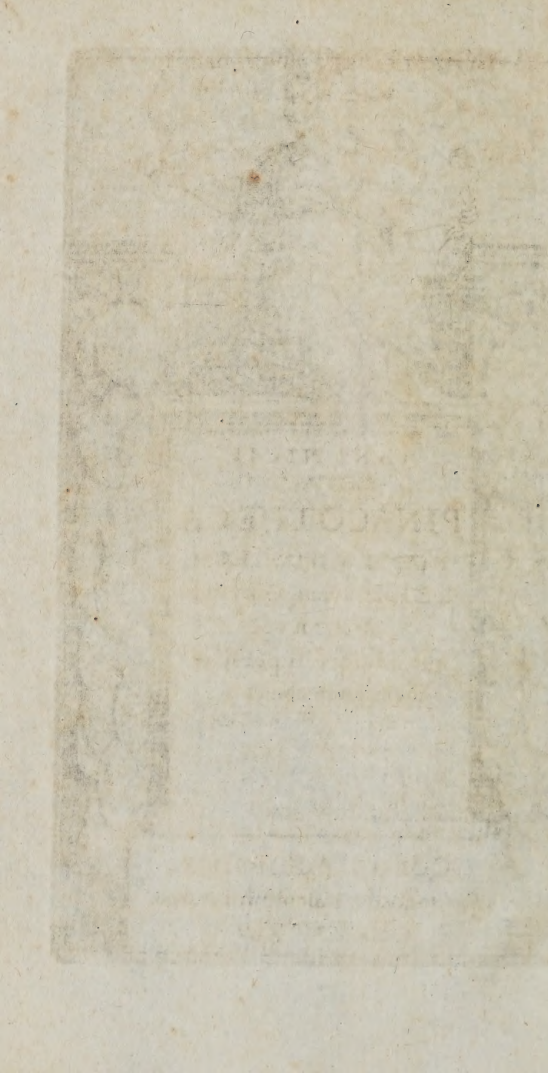

IANI NICII
ERITHRÆI
PINACOTHECA
IMAGINVM. ILLVSTRIVM,
doctrinæ vel ingenii laude,
VIORVM,
qui, auctore superſtite,
diem ſuum obierunt.

COLON. AGRIPPINÆ,
Apud Iodocum Kalcovium et Socios.
CIC IDC XLV.

Serenissime ac Reverendissime

P R I N C E P S

M A X I M I L I A N E
H E N R I C E,

Vtriusque Bavariae Dux, Comes Pala-
tine Rheni, &c. Archiepiscopatus
Colon. mitraeque Hildes.

C O A D I V T O R;

Ecclesiarum Metropolitanæ Magdeburg. &
Cathedralium Argentinenfis & Constan-
tinenfis, nec non Illustri Collegii S. Ge-
reon. Colon.

respective

Præposite & Canonice:

Domine clementissime.

Serenitatis Tuæ osculari manum, & profari pau-
cula, fas obsecro fit servo Tuo, indigno
quidem, sed humilimo tamen fidissi-
moque,

CORNELIO ab EGMOND.

Erenissimus, & vere quidem, quia vere semper hucusque Coloniensium Pater, FERDINANDVS, è Fratre nepotem Te, Serenissime MAXIMILIANE HENRICE, & amat ut Filium, & sibi destinabat in successorem. Habet, quod volebat. Amplexati ea spe MAXIMILIANVM HENRICVM proceres metropolitani. Tripudiat ovans Colonia nunc omnis. Adplaudit, sibi que gratulatur, CÆSAR, cum Imperio Rom. universo. Benedictionum cumulos prodiga manu adfundit, pendula unice à celi consiliis ac nutu, ROMA. Merito. Meretur, quia optime merita, FAMILIA BAVARICA, magna Germaniæ columna illa, sic horrens inferentes labem sacris, ut, junctis jurato quasi copiis, arcens, populos

pulos domi suos præstet omnino hæc-
nus à malo eo purissimos. Meretur Pa-
truus iste, in magnis magnus, qui ita
solicitus, ut, se vitâ quoque functo, op-
time consulatur ovibus, quas insigniter
adeo pascit vivus. Meretur in primis
jam & sapientia Tua, & dexteritas
& voluntas propensissima promovendi
dulcissime bonum publicum, & excolen-
di DOMVM DOMINI exornan-
dique quam nobilissime luculentissime-
que. Gratulati Tibi, novo Soli suo, Colo-
nienses universi. Et effundere se gestiunt
singuli. Nil sim ego minus, quam ho-
rum primus; profilio tamen primus;
clamorem ad sidera tollens:

MAXIMILIANO HENRICO,
PRINCIPVM OPTIMORVM OPTIMO,
VITAM,

NON PROLIXAM, SED BREVEM.

*

3

Rectif-

Rectissime voveo. Tristanti vita, etiam brevicula, multum proluxa est. Hilari, quantumvis viventi annos mille revera brevis. Hinc DEO, plusquam immensum hilari, sic brevissima, ut ipse tempus nesciat. Ergo dum vitam voveo brevem, expertem fastidii voveo, & nunquam non expedite abundeque affluentem leticia. Vovere, parum est. Adjuvare debemus. Nam Atlantem Te orbis tuus premet, ac vitam creabit proluxam, si cervices Tuæ sentiant onus. Ne sentiant, efficiet hilaritas. Hæc igitur & à nobis, non excitanda quidem in Te, (præditus enim es præstante hoc DEI munere,) sed fovenda, alenda, augenda, pro virili nostra. Quid consilii? Repertum est. Imagines pulcræ Te exhilarant, scio; amantem, quia intelligentem. Oportune. En ergo, in strenuam,

lam, Imagines, Tuis dignas palatiis,
quia, non pulcras, sed pulcerrimas mul-
to, amœnissimasque; utque totum elo-
quar, in Italia concinnatas à pictore,
pictorum illic apice, quia Prudentiæ
bifrontis, & speculum, in spectaculum,
porrigentis, legato magno, non quidem
ut fileant, sed ut perorent, sed ut, instar
Orphei, cantitent mirifice. Quas, ne-
scio quo casu in Belgium delatas, ne
perirent in paludibus istis, amicus ibi
furto honestissimo suavissimoque fecit
meas. Ex hilari totum Te Hilarium
inde futurum, auguror, spondeo. Ita
est. Cæterum, bilaris quidem sit, ex-
hilaraturus Principem, famulus; at
Laconicus. Memini legem eam, famu-
lorum Tuorum infimus. Quare, Prin-
cipum serenissime, amœnissime, Piiissi-
meque, sive merear gratiam abs Te
nullam,

*ullam, siue non merear, in hac tamen
verba desino:*

MAXIMILIANE HENRICE,
INTENDE,
PROSPERE PROCEDE,
ET REGNA
IN DRAMATE HOC,
VT REAPSE DEIN REGNES ÆTERNVM
C V M
R E G E Æ T E R N O.

Serenitatem Tuam

animo iterum profundissime inclinatio ac demisso
suspiciens atque adorans

CORNELIVS ab EGMOND.
Coloniz,
Novembri MDCXLII.

Illu-

Illustrissimo ac Reverendissimo Domino
F A B I O C H I S I O
apud Vbios Sedis Apostolicæ
Nuncio,

IANVS NICIVS ERYTHRÆVS.

Ostquam singularis tua virtus , ingenium , eruditio , atque sapientia memet mihi eripuit , arctissimoque amoris nexu tibi devinxit , sentio , illud mihi evenire , quod doctissime ingeniosissimeque commentus est Plato ; nempe meum à me animum abesse in remotissimis istis regionibus , tantoque à nobis intervallo disjunctis peregrinari , tecum una vivere , fabulari , neque à latere tuo uspiam abscedere . Sed inter tot tantasque voluptates , quas ex te percipit , una tantum cura eum anxium habet ; videlicet , ut tuis maximis in me beneficiis aliquam gratiam referat . Itaque nihil tam cogitat , quam ut quidpiam ad te remunerandum inveniat , si non pari , grato saltem aliquo munere . At cum oculos usquequaque convertat , in nulla re alia eos defigit , quæ quidem te digna videri possit , præterquam in Pinacotheca , quam nuper absolvi , constatam ex imaginibus , tum clarissimorum hominum , atque omni virtute principum , tum quorundam aliorum , in quibus aliqua ingenii forma enituit . Sed quoniam multis erat vitiis depravata , atque distorta , multitudinis in se oculos sermonesque convertit ; atque , cum nihil melius occurrat , pro ære alieno quo obstringitur quod dissolvat , quasi aliquo iudicio eam tibi Pinacothecam adjudicare , teque in ejus possessionem immittere statuit . Neque id fortasse erit à re tua alienum . Nam , si à negociis publicis feriat , tanquam in eam ingredi , relaxandi animi causa , volueris , multa poteris in ea spacia facere , & formarum varietate oculos pascere , & curas animi pellere . Nam earum aliæ admirationem ,

tionem, risum alia movebunt. Nihil prætermis-
sum est à me, quod quidem ad notitiam meam pervenerit, quod
ad eas imagines delineandas, & ad vivum exprimen-
das, requireretur, rudi sane penicillo; at fuit optanda
tua illa vis ingenii, & orationis, qua quidquid tibi li-
bitum est, ita apte, ita affabre, ita concinne eleganter-
que, verbis, tanquam coloribus, exprimis, ut illud non
tam describere, quam oculis subicere videaris. Equi-
dem cum, præter alia, ad illud egregium nuperum car-
men me confero, quo tu totum iter tuum, ab insula
Melitensi Coloniam usque, elegantissimis versibus com-
plecteris, horrere soleo; tot maria, tot flumina, tot re-
giones, elegantissimo sermone, solertius exprimis, quam
pictor quivis coloribus simulasset, tot urbium nomina,
quæ nemo, posse dici versu, existimasset, summa cum
venustate atque admiratione, pedibus suis illigata, ad
heroici carminis leges ac numeros exigis; & id quidem
succisivis horis, iter agens, & in pugillaribus descri-
bens. Quid aliis eveniat nescio; ego, cum illud lego,
tecum videor ab insula Melita discedere, mare ingredi,
per Siciliam iter facere, Neapoli transire, Urbem ingre-
di, ab eadem egredi, Ferrariam, Veronam, aliaque
multa Italiae oppida aspicere, immensa Germaniae spa-
cia metiri; ne multa, tecum Coloniam ingredi. Verum
tantam vim eloquentiae longe est optare, quam sperare,
facilius; nostra vero ars quid efficere hoc potuit am-
plius? Neque tamen dubito, quin Pinacotheca hæc
mea, multorum ad se studia conciliatura sit. Nam tuo
clarissimo nomine, cui inscribitur, capti, ardebunt cu-
pидitate inspicendi, quid in ea contineatur. Illud me
bono esse animo jubet, quod imagines ibi dispositas, ut-
pote nec Zeuxis nec Apellis manu factas, si non lauda-
bunt, tua tamen auctoritate deterriti, prorsus improba-
re non sustinebunt. Cui enim auctoritas tua non in pri-
mis gravis videatur, cum ab homine, summa nobilita-
te, singulari ingenio, ac maximis rebus gestis, emanet?
qui gravissimas provincias, tibi commissas, tanta cum
prudentiali omniumque virtutum laude administrasti, ut
majoribus semper dignus sis habitus? Primum Romæ
sanctissimo doctissimoque Pontifici Urbano VII à
referen-

referendis supplicibus libellis, mox *Ferrariæ* prolegatus, difficillimis temporibus, res arduas implicatasque tibi traditas, ita faciles explicatasque, opera consilioque tuo, reddidisti, ut omnium in te oculos atque ora converteres; ac statim *Melitam*, fidei causarum *Quæstor* ac delegatus Apostolicus, & inde *Coloniam*, *Sanctæ Sedis* Nuncius cum potestate Legati de Latere, mittereris; ubi nunc, in totius *Germaniæ* luce, ita versaris, ut æquitatem tuam suspiciant omnes, prudentiam admirentur, innocentiam *Catholicæ* fidei hostes etiam, in cælum laudibus efferant. Nulla in te avaritiæ suspicio, nullum contumacis animi signum, nullum elati indicium apparet; nulli volentibus te adire, aditus interclusi inveniuntur, sed omnibus aperti atque patentes; nemini morosus, iracundus, parcus, sed cunctis semper es comis, mitis, liberalis, atque beneficus. Sed alius erit de te dicendi locus; neque enim hoc mihi propositum est in præsentia, sed tantum à te petere, ut *Pinacothecæ* meæ foribus tuum nomen inscribi patiaris, quo ejus gravitate atque splendore operi, ceteroqui humili atque obscuro, gravitatis ac luminis plurimum arcessatur. Vale.

IDEM

I tantum mihi tributum à natura ingenium fuisset, ut possem illustrium virorum memoriam meis scriptis immortalitati mandare; nullum esset tam arctum obligationis vinculum, quo non mihi obstricti tenerentur ii, quorum imaginibus Pinacothecam meam instruxi. Verum, quia non ea mihi ingeant vis contigit, ut possim cuiquam laudem, gloriam, æternitatemque tribuere, mea tamen illis voluntas studiumque (si aliquis harum rerum sensus in mortuis residet) gratum esse in primis debet, quod optaverim, quæ de illorum laudibus posteritati mandassem; esse æterna, ideoque hoc illis præsidium ad immortalitatem nominis adipiscendam comparaverim. Sed adeo ab opinione mea abest, ut credam, posse mea scripta vim mortis effugere, ut satis bene ac feliciter illis eventurum existimem, si semel in hominum conspectum prodire, atque aliquam, neque ita longam, communis usuram lucis usurpare contingat. Sed ut id quoque minus illis procedat, mihi sat erit non ignobilem obtigisse materiam, in qua elaboranda, ocium meum honeste ac cum voluptate traducerem, neque vitam, ut ait ille, pecudum more transigerem, &, quoniam me ad id ætatis natura perduxit, in qua senectutem oblectarem meam. Nam senectus, nisi amoenis jucundisque rebus tractandis sublevetur, necesse est, ut deserta ac languida jaceat, ac molestis odiosisque cogitationibus succumbat, quæ sollicitam ac miseram eam habeant. At quæ nam animi sive corporis oblectatio potest esse tanta, quæ comparanda ad eam sit, quæ ex literarum tractatione percipitur? Inter quam voluptatem aliasque hoc etiam interest, quod aliæ in nullum fere opus exeunt, quod magnopere laudes, immo simul ac perceptæ sunt, abeunt, neque aliquod post se vestigium sui relinquunt; ut talorum, ut pilæ lusus; ut cantus, saltationes, convivia, ne cætera minus honesta commemorem: hæc vero liberalissima & humanissima animi remissio plerumque ex se aliquid gignit, quod perpetuo maneat, tibi que sit utile, ac prosit aliis. Quod si isthæc,

isthæc , plena dignitatis jucunditatisque , à me suscepta
exercitatio nacta esset ingenium præstans ac magnum ,
quasi pingue aliquod solum ac fertile , quanto uberio-
res illa fructus dedisset ! Sed quoniam incidit in meum
ejunum ac miserum ; accidit illi , quod semini optimo ,
in segetem deterioremi dato , quod non sua vi , sed agri
nalignitate , degenerat in aliquod , à sua bonitate alie-
num. Verum quidquid illud est , quod mei vires ingenii
repperere , tibi , lector humanissime , tanquam pabulum
aliquod , antepono ; ut , si illud neque insuave , neque
succo totius expers , invenias , eo animum pascas ac sa-
tures ; sin autem acerbum , & cassa nuce inanius offen-
das , tanquam vitiosa ac marcida poma , rejicias , ad
secundum , hoc est , ad blattarum ac murium , pastum.
Eorum tantum imagines in hanc Pinacothecam intuli ,
qui , mea ætate , memoria digni extiterè , quique , me
vivo , fato functi sunt suo ; neque tamen omnium ima-
gines sum complexus , sed eorum tantum , qui mihi ,
vel amicitia conjuncti , vel audirione & fama noti fuere ;
eos autem , de quibus tacui , iratos non vereor , quod
se fuisse neglectos querantur ; quoniam mortui omnino
irasci nesciunt : quamquam neglecti non sunt dicendi
ii , quorum ego scripta non legerim , quosque ne natos
quidem noverim. Sed neque his , de quorum memoria
commemoravimus , lucri , neque his , quos silentio præ-
terivimus , damni , sane multum accessit. Etenim is
sum , ut antea dixi , qui , oratione mea obscurare , quam
illustrare , facilius clarorum virorum laudes possim.
Illud utrisque optandum est magis , ut feliciori , quam
ego sum , ortis ingenio , hanc Deus mentem injiciat , ut
ipsorum laudes , quos ingenio , eruditione , doctrina ,
cæteris hac ætate natis præstitisse constat , monumentis
ac literis mandare constituent. Postremo , nulla in his
imaginibus disponendis habita est à me ætatis vel di-
gnitatis hominum ratio , ut honestiores formosioresque
seorsim ab aliis constituerentur ; sed eo singulas loco
atque ordine collocavi , quo sese mihi obtulerunt : ne-
que alium eas inter se distinguendi laborem esse su-
mendum statui ; primum , quia formosorum vultus ,
cum turpibus compositi , extant ac prominent magis ;
deinde ,

deinde, quia melius satietati fastidioque inspicientium
occurritur, si eisdem illi simul permitti proponantur
quam si illi, qui formæ suæ bono admirationem fa-
ciunt, separentur ab iis, qui in aliquo insigni ad irriden-
dum vitio inveniuntur. Vale.

Pinacotheca hæc imprimatur. Coloniz,
mense Novembri 1642.

*Henricus Francken Sierstorpffius, SS. Theolog.
Doctor Metropolitanae & S. Cæcilie Eccle-
siarum Colon. Presbyter, Canonicus; Gym-
nasii Laurent. Regens; librorum Censor.*

In Clarissimi doctissimique viri,
IANI NICII ERYTHRÆI
Pinacothecam.

I.

*Corporis externas species imitetur Apelles,
Internas animi pingere Ianus amat.*

II.

*Doctorum varias pingit cum Nicius artes,
Ipse suas dotes, ingeniumque notat.*

In ejusdem effigiem.

I.

*Non mirum, Nicî facies quod palleat: omnis
Succus doctiloquum transiit in calamus.*

II.

*Hic est, ut perhibet doctorum fama virorum,
Ianus, Romano primus in eloquio.*

GREG. AYALA.

IANVS NICIVS
ERYTHRÆVS.

I A N I N I C I I E R Y T H R Æ I

P I N A C O T H E C A

I M A G I N V M,

Illustrium, doctrinæ vel ingenii laude, viro-
rum, qui, auctore superstite, diem
suum obierunt.

I. MARTINVS AZPILCVETA, N A V A R R V S.

I de cuiusque ingenio ac facultate exi-
stinare ex celebritate nominis liceat,
(quod magnos sæpe viros, non tam vir-
tute, quam nobilitate metimur) non vi-
deo, quem anteponā Martino Azpilcuet-
e Navarro, juris pontificii, sacrorumq;

canonum, nostra tempestate, antistiti. Ea enim, de singu-
lari hominis doctrina, omnium animos invaserat opinio,
ut domus ejusdem, non unius modo civitatis, sed totius
orbis terrarum oraculum haberetur, quod omnes con-
fugerent, unde, in suis rebus dubiis, responsum refer-
rent, quodque dictum ab eo esset, non aliunde quam ex
Apollinis ore prolatum acciperent. Denique, quemad-
modum olim Roscius, nobilis histrio, assecutus fuerat,
ut in quo quisque artificio excelleret, is in suo genere
Roscius diceretur; ita is, conversis in se hominum stu-
diis, sibi pepererat, ut ex suo nomine, non jam hominis,
sed honoris vocabulo, quicumque in aliqua facultate ex-
celleret, Navarrus appellaretur. Fuit tribus summis
Pontificibus eximie carus, Pio v, Gregorio xiii, &
Sixto v, ut non alio consultore uterentur, in iis dijudi-
candis, quibus conscientia constricti tenemur. Ac Gre-
gorius xiii tantum homini honorem habuit, ut, cum
per Urbem iter habens, ante ejus ædes obequicaret, (nam
strenuum illum principem, quamvis ætate decrepita, vix
quisquam in itinere, nisi in equo sedentem, aspexit) con-
tinuo juberet evocari eum foras, & integram fere ho-
A ram,

ram, in via detineret. Literarum cupiditate usque adeo flagavit, ut eam, annorum accessione, non modo non remiserit, verum etiam acrius vehementiusque inflammavit. Nec mirum: nam ceterarum rerum voluntates eo angustius coarctantur, atque arctiorem, ut ita dicam, in gyrum compelluntur, quo laxiore se spacio hominum vita diffundit: at hæc liberalissima humanissimaque studia non minuuntur atate, sed augentur. Itaque non antea, legendi commentandique, quam vivendi, finem fecit; atque dies, ante suum à vita discessum, non amplius quinque, discendi, ac de jure respondendi laborem studiumque remisit. Difficile est memoratu, quam multa ipse, vel scripserit, vel cum exacta jam ætas scribendi laborem ferre non posset, quam multa amanuensibus dictaverit, ea celeritate, ut dictantis cursum, scribentis manus assequi non posset: sed ex omnibus, quæ doctissimè scripsit, ipsius nomen, longius in ævum propagabit Enchiridion, seu Manuale, quod vocant, quo tanquam cortice sublevati, qui confessiones excipiunt, lato scopulosoque illo, sui muneris, tanquam pelago, in quo non pauci antea errassent, nare tutius possunt: quam ita docte sapienterque scribendi facultatem, multorum annorum labore studioque affecutus est, quibus Tolosæ, Salmanticæ, Conimbricæque juxta Pontificium docuit, tanta auditorum suorum cum utilitate fructuque, ut multi ab ejus disciplina viri clarissimi doctissimique prodierint; quos inter Didacus Covarruvias, magistrum etiam ipsum, non minimo intervallo, superavit, ingenii præstantia, judicii acumine, magisque recondita exquisitaque doctrina; cujus nomen, ne eundem celebritatis in locum evolarit, quò Martini fama pervenit, popularis auræ favor effecit, qui non æque ipsi atque illi secundus afflavit; nam ita usu venire videmus, ut eò quis altiore in opinione hominum locum obtineat, quo ejus opera, ut Navarro accidit, pluribus ac majoribus negotiis adhibeatur. Sed præsertim Navarrus hominum animos, ad se, admirabili vitæ integritate & innocentia converterat; quam nunquam, ut multi faciunt, à præstantia doctrinæ segregandam esse duxit. Nullum diem abire sinebat, in quo horarias preces non
recita

recitaret, in quo humilibus ac demissis precibus Deo non supplicaret, ac rei divinæ faciendæ consuetudinem non teneret, nulla unquam ætatis excusatione usus est, cùm annum ageret sextum supra nonagesimum; ad quam ætatem, parsimonia victus, & prætermittendis voluptatibus pervenerat, quo minus, indicta, Ecclesiæ legibus, jejunia, diligentissimè persequeretur. Illud verò incredibilem, nulloque ætatis flexu inclinatam fatigatamque hominis pietatem ostendit, quod paucis, ante ejus interitum, mensibus, feriis, sacrosanctis Christi corporis mysteriis, sacris atque solemnibus, invitatus à sodalitate, quæ Romæ est in Æde D. Andrea, quam vocant à sepibus, divinam illam hostiam, prægrandi inclusam theca, ac sacerdotali indutus pallio, viarum duum ferme millium ambitu, gestaverit: quæ res fecit argutis piorum hominum sermonibus locum, qui dicerent, se vidisse Simeonem justum, Christum Dominum in manibus habentem; proinde posse eum, sicut illum, à Deo postulare, ut sibi liceret ex corporis vinculis, tanquam è carcere evolare; jam enim nihil ei opus esse vita, qui Christum, non oculis modò accipiat, verùm etiam complexu retineat. Pauperes vero ita cordi cari erant suo, ut sæpè de quotidianis sumptibus non parum demeret, suum defraudans gemium, quo suppeditare illorum necessitatibus posset; ac Tolosæ, ac Salmanticæ, qui manè conspectus fuerat, in magna auditorum corona, de suggestu, jus Pontificium interpretari, vespere deprehendebatur, in nosocomiis, infimæ sortis ægrotis, præcinctus linteolo, lectos sternere, fordes detergere, cibum in os inferere, nullum officii in eos genus, quantumvis illiberale vel sordidum, à se alienum ducere. Ingenio autem erat aded liberali atque benefico, ut neminem, qui vel levissima saltem in re utilem ipsi operam dedisset, immunem à se abire pateretur; ac magna puerulis nobis, inter me, fratremque meum erat contentio; uter nostrum menstruum illi stipendium afferret, quod capiebat ex munere Consiliarii, de quo diximus; cum videlicet agebatur, quamnam, pro noxiarum qualitate, imponendæ iis essent pœnæ, quos peccatorum suorum pœniteret. Nam parens noster, qui

eiusmodi pecuniis distribuendis præerat, quique esset ejus moris gnatus, quod nos nummo aliquo, sine suo sumptu, exhilararet, modo unum, modo alterum ex nobis, cum eo stipendio ad Navarrum mittebat; neque quisquam nostrum opinione, quæ de ejus liberalitate erat, deceptus, ab eo tristis abibat, sed nummo saltem argenteo auctus, se hilaris ad patrem recipiebat. Sed quid mirum, si tot virtutum comitatu instructus, vitæ iter haberet? Erat enim consentiens cum ea disciplina, quam profitebatur. Nam adolescens iis Canonicis nomen dederat, qui ab eo, quod certis quibusdam legibus se voti religione obstringunt, Regulares appellantur. Ore fuit invenusto, macilento, naso, aquilæ in morem, in medio prominente, in imo depresso, statura oblonga; sed formæ damna, ingenii, animique dotibus, compensabantur.

I I. BERNARDINVS BALDVS.

Bernardinus Baldus. Vrbinas, puer, dedit operam Io. Andreæ Palatio Fanensi, & Io. Antonio Turoneo Vrbinati, præstantissimis, suæ ætatis, Græcarum Latinarumque literarum magistris; è quorum scholis, celeriter eruditus, excessit; & quo gravioribus studiis, quorum erat cupidus, melius obsequeretur, profectus est Pisas, ac Patavium; quæ duæ civitates, præ ceteris Italiæ, bonarum artium studiis, atque optimorum magistrorum copia florent. Nam, cum aliis, tum Imperii majestatem, tum divitiarum opumque splendorem, tum bellicæ virtutis laudem concefferint, & in ejusmodi rebus, ab iis animo æquo se vinci patiantur; attamen disciplinarum omnium quasi possessionem retinent; neque alio nomine, magnificentius elatiusque se jactant, quam quod Musarum ædes, doctrinarum sedem, ac sapientiæ domicilium, ab omnibus appellari se audiant. In his igitur gymnasiis, à doctissimis magistris Dialecticam, ac Physicam didicit; quibus facultatibus instructus, ad Emanuelem Margranium Cretensem se applicavit; qui inter eruditorum suæ nationis, hoc est, Græcorum, principes, numerabatur. Apud quem, tantum
profe-

profecit, ut eo duce, & cereum quodammodo lucente, obscurissima Græcorum quorundam poetarum loca penetraverit, eaque intelligentiæ tanquam oculis perlustraverit. Quamobrem ea est incensus animi alacritate atque fiducia, ut ausus sit poemata Græca in nostrum sermonem convertere, atque alia ipse nova ordiri atque intexere. Reversus in patriam, Mathematicas disciplinas toto, ut ajunt, pectore complexus est, Federico Commandino magistro, Mathematico, temporibus illis, præstantissimo. Nec inanis Federici labor, & studium, in Bernardino erudiendo fuit. Nam, qua erat celeritate ingenii, in accipiendis iis, quæ tradebantur, quidquid recondita in illa arte, multiplici, subtilique, concluditur, totum brevi possedit. Quibus artibus, ita Fernando Consagæ, Molfettæ Principi, & Guastallæ Domino, conciliatus, atque probatus est, ut summam ab eo retulerit mercedem laudis & gloriæ. Quarum laudum fama compulsus Vespesianus Conzaga, Sabionetæ Dux, accersivit illum ad se, & in locis Vitruvii obscurissimis difficillimisque, præter eum non alio usus est interprete atque magistro. Quæ fuit causa, ut egregium illud in Vitruvium opus aggredieretur atque perficeret; quod Augustæ editum, immortalem illi famam, apud Transalpinos homines peperit. Verum, humanitate, doctrina, & in Vespesianum fide, perfecit, ut ei unus, ante alios, esset carissimus. Sed non propterea Guastallæ Domino singularis ejus virtus effluxerat; sed in memoria penitus infederat. Nam cum Guastallæ, nova dignitas hominis instituenda esset, qui Abbatis nomine, ac Pontificiis insignibus decoratus, rebus divinis præesset, & propter magnitudinem potestatis, hic honor à multis expeteretur; perfecit oppidi Dominus, ut Bernardino mandaretur, cujus probitatem ac fidem perspectam habebat. At ille tanto honore auctus, sacrisque initiatus, quo munus, quod sustinebat, tueri rectius posset, reliquum vitæ suæ tempus sacris literis earumque interpretibus penitus cognoscendis deberi constituit. In quo genere studiorum, sicut in reliquis, inventus est sui simillimus; nimirum brevi egregie doctus atque perfectus. Quamobrem tantam hanc quoque

sapientiam vniuersę doctrinę affecutus , multo ille poterat verius , quam Heleus Hippias gloriari , nihil esse , ulla in arte, rerum omnium, quod ipse nesciret ; harum, inquam , artium , quibus liberales doctrinę atque ingenuę continentur , Theologię , Philosophię , Geometrię , ejusque quam Mathematici profitentur scientię , Poësis , Artis Rhetoricę , Architecturę, aliarumque ingenuarum artium ; nam illiberalium sordidarumque nullam attigit : neque enim unquam audiui eum , sicuti Hippiam , annulum, quem haberet, vestem, qua tegeretur , calceos, quos indueret, se sua manu confecisse ; sed hæc sarcinatoribus , aurificibus , ac sutoribus relinquebat ; ut esset , quibus minus adjumenti à natura datum esset ad studia literarum , in quo , si non ingenium, manum saltem exercerent. Sed non multum illi relictum fuisse ocii ad hæc humiliora opera recolenda , declarant ea , quę tum Hetrusco , tum Latino sermone , tum soluta oratione , tum versibus , tum ad veteres historias, tum præsertim ad Mathematicas disciplinas pertinentia, admirabili quadam laude scripsit ; quorum tam magnus est numerus , ut iniri vix possit : & quamquam illud majorum vigiliarum opus , quod universi terrarum orbis regionum historiam ac descriptionem continebat , prope ad umbilicum perductum, non potuit absolvere ; attamen conversioni Heronis, de Automatibus, hoc est , de Machinis se moventibus , ac de Balistis & Catapultis , in Latinum sermonem , Paradoxis Mathematicis , magnoque illi volumini , Novo-Gnomico nomine, Latine scripto, quod quinque libris distinctum, novam solariorum conficiendorum rationem continet , aliisque , extremam manum addidit. Factus Abbas & sacris initiatus, studium suum, ut diximus, transtulit ad sacrarum literarum interpretationem , ac primum Ierosolymitani templi , incredibili sumptu , ac magnificentia , à Rege Salomone excitati , descriptionem , per Hieremiam literis consignatam & traditam , rem involutam , & multis difficultatibus obsessam , evolvit, illustravit , atque hominum intelligentię aperuit ; librum tum scripsit de firmamento & aquis , quas , in mundi fabrica , Deus dicitur segregasse ; & commentarium in

paraphrasin Chaldaeam Onchalis, in Latinum à se conversam, qua Pentateuchus, hoc est, quinque Moysis libri fusiùs explicantur; deinde, paraphrasi Latina, Hebræo ex fonte deducta, scholiis quibusdam additis, Iobi historiam maxime illustravit, explanavitque: voluit etiam Matthæi Evangelio, œconomia tropologica, moralibus sententiis, & ad vitam recte instituendam necessariis, confertissima, lucem addere; atque id quod voluit perfecit: quam scite interpretandi rationem, omnium linguarum notitia assecutus est. Quam enim ille linguam non novit? Mitto Hetruscam, qua, orationes plures, Disputationes varias, Dialogos, Apologos, Federici & Guidi filii, Urbini ducum vitas, rhythmos, eclogas, juveniles lusus, anni coronam, aliaque edidit; mitto Latinam, qua, in epigrammatibus, imitatus est Martialis argutias, in Odis, Horatii cultum & nitorem, in poëmatibus, Virgilii majestatem ac decus: mitto Gallicam, Germanicam, Hispanam, Illyricam; in quarum singulis ita loquebatur, ut si in eis natus esset: mitto, inquam, has omnes linguas; nonne Hebraicam, Chaldaeam, Arabicam, res ad sacrarum literarum intelligentiam plane necessarias, adeo perceptas habebat, ut paucos haberet pares, superiorem fortasse neminem? Quid? ne veteris quidem, Siculorum ac Narbonensium, sermonis fuit expers; quos imitatus, plures in juvenia rhythmos composuit. Sed quid veteres Narbonenses ac Siculos memoro, quorum sermonis plura adhuc in libris, non adumbrata, sed expressa vestigia cernuntur? Pristinam Hetruscam assecutus est linguam, cujus, tot ante seculis extinctæ, tanquam ex rogo, vix tenuis aliquis fumus, in antiquissimis illis æneis tabulis emergit, quæ à S. P. Q. Eugubino servantur. Denique vir hic longe clarissimus, quemadmodum sanctissime vixerat, ita etiam sanctissime, in complexu cucullatorum patrum, extremum vitæ spiritum edidit.

III. IACOBVS CLAVERIVS.

Iacobus Claverius Romanus, ex veteri Annibaldensum familia, à puero, ob generis nobilitatem, ac præstantem corporis formam, ingenuosque mores, Farnesianis Principibus conciliatus, fuit illis mirifice carus. Multa, in adolescentia delicate, jocoseque, multa etiam graviter ac prudenter ab eo dicta & facta narrantur; sed non est tanti, ea referre. Posteaquam robustior est factus, se intra Religiosorum claustra recipiendum adscribendumque curavit: sed non minus cucullatus, quam pileatus, in eorum Principum tutela præsidioque delituit, à quibus antea diligebatur: unde etiam nova spe semper inflatus, vel insigne aliquod sacerdotium, vel Præfecturam expectabat. Suo postea tempore sacris initiatus, mittebatur quotannis, feriis esurialibus, in aliquem pagum, divinarum rerum interpret; atque etiam excipiendarum Confessionum provinciam accipit; quæ res illi, conjungendæ cum multis amicitia, causa fuit, utque cupiditatem laudis & gloriæ, quæ æstuabat, expleret. Nam tribunal, unde confessiones excipiebat, ostiolo templi propinquum habebat, quæ discipulis, à scholis redeuntibus, transeundum necessario erat; ibi tanquam in statione manebat, & quemcunque adolescentem ingenio præstare audivisset, humanissimis verbis excipiebat, laudibus efferebat, suam illi operam pollicebatur, ac postea in cellulam deductum, juglande, melle condita, reficiebat; quibus blanditiis eo hominem adducebat, ut promitteret, se ejus laudes, quas ipse sigillatim enarrabat, vel prosa oratione, vel carmine celebraturum, ac per hanc rationem à multis, qui postea in literis clari & magni extiterunt, non inelegantes versus, suam in laudem, expressit: nec minus audacter poetarum hujus ac superioris ævi principes est aggressus, videlicet Annibalem Carum, Torquatum Tassum, Benedictum Varchium, Iulium Cæsarem Stellam, Porphyrium Felicianum; quorum scripta in ipsum carmina leguntur: hæc ille postea in duo volumina collecta edidit; quorum alterum Latina, alterum

Herruf-

Hetrusca poëmatia continet; & utrisque præfixa est ejus vita, oppido ridicula. At voluit homo cupidus laudis, vivens, gloriola sua frui: quibus rebus perfecerat, ut tota Vrbe celebratum suum nomen esset. Induxit etiam, nescio quem Religiosæ ejusdem familiæ rerum gestarum scriptorem, ut suæ ipsius historiæ, summis laudibus ornatum, infereret. Quæ quamquam superioribus non probarentur, nemo tamen se illi audebat opponere, Alexandri Cardinalis Farnesii auctoritate deterritus; in cujus ille tutela erat, ut diximus. Sed eo mortuo, ejectus est Viterbium, tanquam in exilium, neque inde antea revocatus, quam ejus vanitatis, qua serino erat omnibus, memoria, in oblivionem diuturnitate adducta esset. Prædixerant Genethliaci, ac Mathematici, sive joco, sive serio, processurum eum honoribus longius, ac minimum ad purpuram perventurum: sed inanes eorum prædictiones fuisse, ostendit eventus: nam, senex, est Romæ, anno 1600, post diem septimum, quam decubuerat, lethali morbo consumptus.

I V.

FVLVIVS VRSINVS.

FVLvius Vrsinus, nobili paterno genere natus, propinquus suis minus gratus extitit, quod minus justo concubitu natus esset. Sed ab illis spretus, exceptus est à Gentili Delphino Romano, Basilicæ Lateranensis Canonico, & antiquitatis studioso, qui adolescentis ingenium aspexerat & probaverat. Itaque ab eo primum Græcis ac Latinis literis institutus, tum in studium antiquitatis, in quo ille versabatur, compulsus, tantum brevi profecit, ut non æqualium suorum modo, sed superiorum etiam omnium, qui eundem lapidem volverant, laudem æquarit. Scripsit de familiis Romanorum elegantissime, eruditissimum de Triclinio Romano commentarium, cui Petrus Ciacconus, qui cum illi magnus usus amicitiaque, ut dicemus, intercedebat, non pauca addidit; neque liber ille sine hoc auctario editur: emisit etiam diligenter elaboratas enucleatasque animadversiones in Festi Pompeji librum de verborum significationibus, & in Latinos historicos notas.

In eo, quod agendum suscipiebat, longam semper moram ac diligentiam adhibebat, quo ab omni parte perfectum evaderet. Neque solum in iis, quæ scribebat, summam dabat operam, ne quid collocaretur, nisi diu multumque excogitatum, nec populari tantum trutina sed artificis statera examinatum, verum in ceteris etiam rebus eadem erat cura ac diligentia; adeo ut uno eodemque die pluribus se negociis implicari non sineret, sed, ceteris omissis, unum eligeret, in quo versaretur, totusque in eo esset: ut non posset illi jure objici, quod iis, qui in plura studia distracti, in singulis minus attentum sunt animo, dicitur, Vnum age. Pervetustis codicibus, quorum multos in sua bibliotheca habebat, immania precia faciebat: atque illud accidit perridicule, quod cum, die quodam, Francisco Cardinali Toletio, Terentii comœdias ostendisset, easque affirmasset ante annos mille fuisse conscriptas, ac revera essent antiquæ, sed mire depravatæ atque corruptæ, atque addidisset, nullam esse pecuniam, quæ antiquissimi illius codicis æstimationi par esset; prò Deus, Cardinalis inquit, quid audio? equidem mallem codicem unum, quantumvis recens impressum, sed castigatum emendatumque, quam decem alios mendosos & corruptos, quamvis Sibyllæ manu exaratos: risus omnium, qui aderant, est factus, cum viderent, rerum earum precia, quæ ille in cælum efferebat, Cardinalis æstimatione, sic concidisse. Hunc postea librum moriens, Bibliothecæ Vaticanæ legavit, una cum Francisci Petrarchæ rhythmis, auctoris ipsius manu conscriptis. Farnesianam aulam, duorum Cardinalium, Alexandri & Odoardi, familiaris, ornavit; quorum postremum, bonorum suorum hæredem reliquit; Delphinis, quorum domi fuerat altus educatusque, ac diem supremum obierat, sex aureorum millia legavit; quæ voluit esse grati sui erga illam familiam animi testimonium, unde tot in ipsum utilitates & commoda provenissent, atque illud idem, in Æde Constantiniana sacerdotium adeptus esset, quo Gentilis, qui in filii eum loco dilexerat, functus antea erat.

V. M. ANTONIVS MVRETVS.

M Antonius Muretus Lemovix , magis scriptis suis , quam cujusquam oratione illustris. Cujus de virtutibus dubito , quemadmodum exponam. Nam tam multa , tamque præclara laudum , in eum , genera conveniunt , ut sit difficile judicium excellentis maxime virtutis. Nam fuit primum Jurisconsultus , non unus è multis , sed inter multos propemodum singularis. Etenim Romæ , in publico Gymnasio , magna auditorum frequentia , interpretatus est Pandectas Iuris Civilis , non usitato vulgare magistorum more , sed novo , atque , ad eam diem , Romæ , in scholis inaudito ; cum in docendo , Latini sermonis elegantiam , ab aliis neglectam , assumeret , multa ex Græcis scriptoribus depromeret , multa ex antiquitate repeteret , multa à Philosophorum disputationibus mutuaret. In Philosophia vero ; non est facile dictu , quantum excelluerit ; cujus notitiam , non ex cujuspiam dictantis commentariolis , tanquam ex seclusa aliqua aquula , hausit , sed ex Platone , atque Aristotele , quos , sua lingua loquentes , intelligebat , accepit , unde tanquam à fontibus , universum flumen erumpit. Itaque , & multos annos , Ethicorum Aristotelis libros Romæ explicavit , ingenti stipendio , & scripsit in ejusdem œconomicam , & topicam , in primum & secundum Platonis de Rep. librum , & in Cyropædiam Xenophontis , plenissimas doctrinæ & eruditionis notas. Iam vero , si recte loquendi ratio , si poëtarum enarratio , si historicorum pertractatio , si de unoquoque auctore judicando facultas , si de rhythmis metricisque scientia , si Astrologiæ , Philosophiæque cognitio ad eos pertinet , qui Grammatici vocantur ; adeo omnem ejus artis pene infinitam vim intelligentia complexus est ; ut non videam , cui ex veteribus debeat cedere. Quem enim auctorem Latinum prætermisit , sive historicum , sive oratorem , sive poëtam , quem ille suis , vel commentariis , vel scholiis , vel notis , non explicaverit , emendaverit , suoque nitore non restituerit ? Terentium , Tibullum , Catullum , Propertium , M. Tullium ,

lium, Sallustium, Tacitum; & in primis, quantum vir hic eruditione præstaret, Variarum lectionum liber ostendit. Deinde, si Rhetoris sunt partes, dicendi præcepta tenere, eisque alios imbuere, quis Mureto sit dignior hoc nomine? qui tot annos, tum Venetiis, tum Romæ, juventutem ad dicendum instituit, qui suis præceptis institutisque, tot formavit oratores egregios, qui postea & ipsi dicendi magistri extiterunt, & in his Franciscum Bencium, qui in scholis Soc. Iesu, tanta cum laude, hanc artem exercuit, qui, quæcunque sunt, ab eloquentiæ præceptoribus sive Græcis, sive Latinis elata, in animo, tanquam in cera, vel potius tanquam in ære insculpta retinebat, quique Aristotelis de Rhetorica libros duos ita docte, ita eleganter, ita scienter in Latinum sermonem convertit, ut non desideres quidquam in eo genere melius, neque perfectius? At neque Poëticæ inanem operam dedit, sed utilem atque præstantem: nam & elegos, & odas, & epigrammata, & hymnos ad veterum Poëtarum elegantiam scripsit. At mihi eloquentiæ in eo virtutis, quæ merito omnium maxima habetur, ceteris ejus laudibus videtur antestare. Quid enim ejus orationibus inveniri perfectius potest? qui flos, quod lumen, quis naturalis, non autem fucatus, in eis nitor desideratur? quis humilia subtilius, ampla sublimius, mediocria temperatius, potuit dicere? quibus virtutibus, perfecti oratoris laus continetur. Quis, nostra ætate, sermonis genere usus est, adeo gravitatis, doctrinæ, prudentiæque referto, & in quo præterea omnes verborum, omnes sententiarum illigentur lepores, præter hunc? quis magis Latine, pure, dilucide, suaviterque locutus est unquam, & quod refert, qui oris pressu, & suavitate appellandarum literarum se magis hujus civem Urbis, non peregrinum significaret? Quis unquam, actione, in qua fere sunt omnia, par illi extitit? quæ cum constet voce, motu, ac gestu; vox erat magna, canora, distincta; motus plenus artis, ac venustatis; gestus, non verba exprimens, sed rem & sententiam significatione declarans. Quamobrem illud assecutus videtur, ut non hujus modo seculi, sed multorum etiam superiorum, oratorum princeps habeatur. Atque equi-

equidem arbitror Antonium , qui , in eo libello , quem unum edidit , disertos , inquit , se vidisse multos , eloquentem vero neminem , si hunc audire potuisset , mutata sententia , veri eidem eloquentis palinam delaturum fuisse. Sed tanto vir ingenio , atque facundia , Tolosæ , criminis , cujus insimulatus fuerat (injuriâ dicitur) paratum fere sibi supplicium evasit. Nam , fuga sibi consulens , ex illo periculo , Venetias evolavit ; ubi cum in ejusdem suspicionem criminis , post aliquanto venisset , literis , ad Dionysium Lambinum datis , eam est à se propulsare conatus. Verum illud ei Tolosanum incendium , ex quo evolaverat , sive verum , sive fictum , exprobravit Ioseph Scaliger , cui ille verba dederat , atque epigramma recens , à se compositum , pro vetere obtruserat , hoc disticho ,

Qui flammæ rigida vitaverat ante Tolosæ ,

Muretus , fumos vendidit ille mihi.

Sed crimen istud ; illudque , quod in Gallia hominem occiderit , & interdum vino se ad ebrietatem onerarit , si vera forent , posset aliquis juventutis excusatione defendere. Fuit ingenio in jaciendis ridiculis & falsis , alacri , promptoque , adeo ut ante facetum dictum emissum , quam excogitatum ab eo fuisse videretur , quo breviter arguteque dictorum acumine , tanquam armis , discipulorum , ipsi inter docendum obstrepentium , audaciam insolentiamque compescebat ; & cum unus ex eis tintinnabulum in schola pulsasset , ex eo genere , quod ad vervecum ac bucularum colla appenditur , ut earum ductum ceteræ sequantur ; continuo ille , Mirabar , inquit , ni pecudum acervus ductorem suum haberet. Fratris filium habuit , eodem , quo ille nomine M. Antonium , præstanti ingenio , qui , ipso docente , Græcæ ac Latinæ linguæ rudimenta posuerat : sed ante pubertatis annos è vita migravit ; cui si longior vita contigisset , profecto (ut initia se dabant) extitisset , quem eloquentia , doctrina , & j. dicii acumine cum patruo conferre possemus. Qui patruus , totis novem ante ejus è vita discessum annis , pietati ac religioni omne suum studium dedit , quique antea , in pernoscendis veterum poëtarum fabellis , in percipiendis , quæ ab Homero , Virgilio , Thucy-

Thucydide, Herodoto, Sallustio, Livio, aliisque, tum Græcis, tum Latinis scriptoribus, dicerentur, ocium suum tradiderat; illud postea conterebat in sacrarum literarum, earumque interpretum lectione; & sacris initiatus, quotidie, si per valetudinem licuisset, multis cum lacrymis, divinam illam Hostiam D. O. M. sacrificabat. Mortuus est anno MDLXXXV, prid. Non. Julii, cum sexagesimum ætatis suæ annum nondum expleisset, ac situs in sepulchro, quod in Æde, Deo trino & uno, in Colle Hortorum, dicata, sibi vivens extruxerat, cum inscriptione, quæ nihil veterum superstitionum, ut fit plerumque, oleat, sed quæ pium ac Christianum ejus animum in primis ostendat.

VI. COMES GUIDOBALDVS BONARELLVS à RVERE.

M Agnum atque præclarum Comitis Guidobaldi Bonarelli Anconitani ingenium, plus aliquanto ex sese, in bonis artibus, dedit, quam quantum ab initio polliceri visus esset. Etenim laus poetica non admodum expectabatur ab eo, qui pueritiæ & adolescentiæ tempus, in perscrutandis naturalium rerum causis, & in comparanda sacrarum literarum scientia consumpsisset. Nam pene puer, missus est in Galliam à patre, qui multum apud Guidobaldum Urbini Ducem auctoritate & gratia pollebat, ut ibi Theologiæ studiis operam daret; quibus usque adeo diligentem operam navavit, ut annos natus undeviginti, Parisiis, in Philosophicis ac Theologicis disputationibus, summum ingenii sui specimen dederit; ut etiam oblatum ipsi ultro Philosophiæ docendæ munus à Doctorebus illis fuerit: at ipse revocatus in Italiam à parente, maluit eo honore dignus videri, quam illum accipere; reversusque in Italiam, Mutinæ patrem amisit, virum clarissimum, ac Ferrariæ Duci, ob singulares ejus virtutes, acceptissimum; quæ fuit causa, ut Dux ille Ferrariam eum evocaverit, ut in suorum aulicorum numero haberet, ejusque opera atque consilio in rebus maximis uteretur. Atque utraque in re, tum in variis consultationibus, tum in sedecim
 lega-

legationibus ad Reges ac Principes , ipsius nomine, ob-
eundis, fecit, ut Dux utilitatem cognosceret suam. Ad-
huc Guidobaldus , in consiliis , de Rep. dandis, acutus
ac prudens , in Philosophorum ac Theologorum dispu-
tationibus exercitatus ac promptus existimabatur; sed
faciendi carminis artifex à nemine habebatur. Ita sui
in se opes ingenii , tanquam in aliqua arca , constructas
atque reconditas habebat; sed tandem , propositis illis,
ac propalam collocatis, antea poëta summus apparuit,
quam eum quisquam aliquid poëtici ex fontibus de-
gustasse suspicaretur. Nam , cum quisque, qui in Al-
phonfi Ferrariensium Ducis aula versaretur, quique
aliquod in literis nomen haberet, vel ingenii opinione
præstaret, scenicis spectaculis dandis, industriam suam
probare conaretur, Guidobaldus, ne cui in ea re esset
inferior, Phyllidem Scyram, pastoriciam fabulam com-
posuit, in eamque omnes poëticos flores, delicias, ve-
neresque coniecit. Quod vero ad stylum attinet, eam
scripsit dulcissime, nec post Guarini Eclogam, quid-
quam invenitur, in eo genere suavius, neque venustius:
atque id tam aptum ac felix, repente in ipso ortum, ad
poësin ingenium idemmet admirans, non aliam, cum
quæreret, invenire, ejus rei causam potuit, præter Cæli,
sub quo clarissima Estensium Principum aula constituta
esset, benignitatem, quo statu Cæli, atque Stellarum, quæ
animam ducerent, una cum vitæ halitu, poëticum etiam
ab eo quasi spiritum, impetumque perciperent. Atque
eandem hanc Cæli vim & aspirationem, ajebat conci-
tasse ac poëtas effecisse eos, quos omnium sæculorum
posteritas admirabitur Bojardos, Ariostos, Tassos, Gy-
rardos, Guarinos, Bombasios, Fontanellas, & ceteram
egregiorum poëtarum turbam; quorum singularia ac
divina propemodum carmina dum manebunt, mane-
bunt autem sæculis innumerabilibus, Estensium aula
Ferrariæ non deerit. Atque, cum eos, quos diximus, ad
versus fundendos abstraxisse narrabat, impetum, vel, ut
Democrito placet, furorem, in eorum animos, à Cæli
impulsu concitationeque delapsum; prope vera dicere
videbatur, si eorum omnium exitus recordemur. Ne-
mo enim, propter eam causam, ne nummo quidem uno
factus

factus est ditior. Quod maximo argumento est, nullam eos spem utilitatis futuræ, nullam lucri cuiuspiam utilitatem, ad scribendum adegisse, sed Cæli tantum, si fas est ita loqui, vim concitationemque; & si quam ipsi propositam habuerint, laborum suorum mercedem, ac præmium, non aliud fuisse, nisi laudis & gloriæ. Verum hic nobilis, Comitis Guidobaldi partus, alium ex se peperit, non minus illustrem & clarum, atque haud scio, an doctrinæ varietate, eruditionis magnitudine, rerum plurimarum scientia, iudicii acumine, ingenii amcenitate, illo longe maiorem atque præstantiorem, defensionem nimirum Eclogæ suæ. Introduxerat ille Nympham, Cæliam nomine, uno eodemque tempore, peræque duorum hominum amore captam ardere ita misere, ut quo se ab ejus flammæ, ita contortæ implicatæque, quasi laqueis, expediret, cum nulla alia ratio occurreret, mortem oppetere non dubitaret; quæ omnia, cum pluribus incredibilia viderentur, illudque præsertim absurdum, & contra amoris leges occurreret, quod una, eodem tempore, duorum cupidine efflictim deperiret, quæ leges, non plus uno, uni concedunt, in quo amando diligendoque, omnes animi vires, omnesque industriæ suæ nervos contendat; hæc ille, & rationibus, ex intima Philosophia depromptis, fieri posse, & exemplis, ex omnium sæculorum memoria repetitis, sapius factum esse, defendit; tanta sententiarum rerumque copia, ut multis suspicandi locum aperuerit, antea defensionem peccato comparatam, quam peccatum, si tamen peccatum illud fuit, admissum, neque aliam illi fuisse rationem, cur illud potissimum argumentum in actus deduceret, nisi ut ingenium declararet, quantamque vim doctrinæ complexus esset, ostenderet. Sed, ut sese res habeat, perfectum est illud opus, plenumque literatæ venustatis, atque prudentiæ. Quod si eo quisque doctior existimatur, quo enucleatius, ac dilucidius aliis possit, quæ ipse didicerit, tradere; quantam in homine, & quod est incredibile, militari, atque perpetuò anlicis occupationibus districto, intelligentiam fuisse oportet, qui de rebus subtilissimis obscurissimisque, ita aperte, perspicue, ac distincte locutus est,

ut eas planius ac melius dici non desideres? Quamobrem principibus viris magno fuit in honore & gratia, Cardinalibus præsertim, Federico Borromæo, Evangelistæ Pallottæ, ac Cynthio Aldobrandino; Alexandro vero Estensi, tanta in admiratione, ut eum, quamvis infirmissima valetudine, ac propter dolorem artuum, ab omnium fere membrorum usu destitutum, Romam evocaverit, ut suo cubiculo, honoris scilicet causa, præficeret. Sed jam in itinere, cum podagræ dolores vehementius ingruissent, vim morbi ferre non potuit, cum quinque & quadraginta vixisset annos.

V I I. P A V L V S B O M B I N V S.

Paulus Bombinus, Cosentiæ, veteri atque illustri Calabriæ oppido, nobili genere natus; domi, prima puerili institutione, ad humanitatem informatus; profectus est Romam, ut liberalibus disciplinis animum excoleret, quas omnes in collegio Soc. Iesu celeriter à magistris accepit, in eisque perfectus evasit. Nam fuit poëta magnus, orator summus ac pene extemporarius; sententiæ in eo crebræ ac graves; sermo Latinus, elegans, dilucidus, florum omnium varietate confusus, verum qui ab iis deliciis, quæ modo inventæ eloquentiam corruperunt, abhorrens, rerum gestarum scriptor, verax ac prudens; in Philosophicis ac Theologicis disputationibus acer ac vehemens, & in capiendo adversario, argumento breviter arguteque conclusio, acutus, divinarum rerum, ad populum, interpretres egregius, qui sententiarum copia, verborum splendore, oris ac vocis suavitate, auditores detineret. Hic adolescentulus, antequam potuerit existimare, quanto liberior vita sit eorum, qui nullis se Religiosi cujuscumque ordinis legibus obstrinxerunt, Soc. Iesu, arctum, quodque præcidit omnem licentiam libertatemque vivendi, vitæ genus amplexus est, illudque, nuncupatis, publica ac solemni religione, votis, professus est. Verum, cum multos jam annos, non solum communi voluntate virtutis atque officii, verum etiam ea, quam sibi indixerat, lege continentia, omnium voluntates rerum, coercitas

B

habuif-

habuisset, tandem visus est aliquem illis aditum aperire, & , quod mirum videatur , firmata jam ætate, quo tempore , qui à religione officii declinarunt , revocare se in viam solent. Quamobrem vocatus in iudicium , quod officium & obedientiam erga superiores exuisset , quorum imperiis præsto esse debuerat, atque hujus criminis, sua ipsius confessione convictus, suffragii in comitiis ferendi, atque ad honores suffragiis aliorum ascendendi jure privatus est, tum in remotam quandam Italiæ insulam rejectus, decem annorum exilio multatus; at postquam decem annorum legitimam pœnam pertulit, cum ferret iniquissime, tantis clamoribus fuisse rem actam, quæ potuisset, nulla fere cum ipsius infamia, à paucis secreto decidi, cœpit cogitare, de commutanda colonia, & statuit ad aliam religiosi cujuscpiam ordinis familiam transire. Itaque fecit me per amicos certior, ut darem operam, quo in quandam reciperetur, nobilem illam quidem & locupletem. Verum spe illa dejectus, convertit animum, ad eum religiosorum hominum ordinem, cui Somnasco est nomen; ad quem, facilis illi aditus patuit. Significavit mihi non obscure, sibi esse in animo, reverti in complexum matris suæ; sic enim societatem Iesu appellabat; verum non ante, quam è vita discessissent ii, qui fuissent in ipsum teterrimi. Sed accidit, ut ipsum ante mors ad se reciperet, quam quemquam eorum, quamvis capulares, & Acherunti jam diu debiti viderentur. Aggressus est, pectus adolescens, in Collegio Ro. Philosophiam docere; sed quia, ingenii demonstrandi causa, à receptis Philosophorum sententiis, pluribus in rebus, prave discrepabat, & quia totam fere rationem docendi mutaverat, primo anno illud ei munus abrogatum est, atque alteri traditum. Sed aliquot post annis, cum maturior eum ætas excolivisset, hominemque reddidisset, rursus idem docendi curriculum ingressus, ab aliorum Philosophorum præceptis non aberravit, eamque docendi viam rectissimam duxit, quam superiores omnes magistri tritam reliquissent. Quamobrem totum illum triennialis laboris cursum rite confecit; & , quo tempore inobedientiæ reus damnatus fuit, sacras literas interpretabatur. Ver-

fatus

fatus est frequenter in Principum aulis, Mantuani præsertim Ducis; in qua diem obiit supremum: quod etiam fuisse arbitror causæ, ut se vulgi obliniret erroribus, & quod adolescens non commiserat, ut muliebribus implicaretur amoribus, postea alieno tempore faceret tamen. Edidit laudationem funebrem Margaritæ Austriacæ, quam, me audiente, habuit, ad sodales B. V. Assumptæ, in Domo professa Soc. Iesu; Vitam Edmundi Campani ejusdem Soc. in Anglia martyrio affecti; Hispanicarum historiarum Compendium.

VIII. BELMONTES CAGNOLVS.

CUm exprimere mores & consuetudinem vitæ susceperimus Belmontis Cagnoli, nullus erit finis, si necesse sit omnia exponere, quæ pertineant ad eam declarandam. Fecit multa ridicule, multa graviter, multa inepte, multa apte, multa stulte, multa sapienter, multa varie, multa constanter, multa imperite, multa docte; ut sit difficile paucos invenire, qui sint in tanta vitæ dissimilitudine & varietate versati. Ac primum, toto vitæ tempore, valetudine usus est varia: nam puero infirma & incommoda fuit; ac nihil propius est factum, quam ut ex morbo, oculorum aciem amitteret, sed postea grandiori robustissima ac validissima corporis firmitas accessit, adeo ut jam grandævus, nullum dentem, ac ne pilum quidem unum desideraret; ac seni rursus coepit esse corpus debile & invalidum, artuum doloribus, unde occidit, excruciato. Nunquam fere in eodem vitæ statu permansit, sed vicissim ad plures divertit. Elegit esse I. C. ac Cæsennæ jus didicit; voluit deinde aulicus fieri, ac Marco Cornelio, qui factus est Patavinus Episcopus, navavit operam cubicularius; apud quem, tantum auctoritate & gratia valuit, ut omnium ejus consiliorum particeps fieret, ab eoque in fratris germani loco diligeretur. Tum ab aula transiit ad Ecclesiam, & sacris initiatus, adlectus est inter sacerdotes Ariminensis Ecclesiæ; sed vix triennium intercessit ab hac ejus inductione animi, cum sacerdotium illud satietate dimisit, ac rursus, tanquam postliminio,

reversus est in demum Episcopi Patavini ; nec factum est diu, postquam ad vetus illud præsepe se recepit, cum pinguius sacerdotium , sibi oblatum, arripuit ; sed coactus est illud dimittere , Romamque confugere , non tam levitate animi , quam salutis tuendæ necessitate , quod ad necem peteretur à fratribus mulieris cujusdam nobilis , à qua insane amabatur , quæque (ut ipse gloriari solebat) tribus aureorum millibus conata esset expugnare , sed frustra , suum illud constans castitatis perpetuo servandæ propositum , vel saltem perficere , ut mutuum cum ipsa faceret in amore. Habuit tum Romæ in Academia Humoristarum , variis de rebus , disputationes, illam præsertim, quam ceteris omnibus anteferebat , de fretis , aut de marinis æstibus , num videlicet eorum accessus & recessus Lunæ motu , an alia quadam magis necessaria ratione, gubernentur ; Laudationem D. Gregorii Magni , Academiae tutelaris Divi, aliaque. Verum urbis quoque , sicut ceterarum rerum , saties hominem cepit : ac die quodam , antequam potuisset suspicari, eum Roma discessisse; redditæ mihi sunt ab eo literæ , quibus exponebat , sibi Deiparæ sacerdotium , in monte Typhi obtigisse , omnium, quæ ad eam diem consecutus esset , optimum ac locupletissimum ; nihil ibi desiderari , quod cæli terræque benignitas suppeditare hominum usibus possit ; saluberrimas ibi auras afflare , liquores perlucidissimos amnium effluere , gelidas fontium perennitates emanare ; ibi viridissimo , ac florum varietate distincto , camporum amœnitatès, ornatu vestiri ; ibi ædes , edito amœnoque in loco , sitas esse pulcherrimas, unde, circumjectos in agros, lepidissimus pateret prospectus ; ibi aquas hauriri puras ac liquidas , ibi præstantissima plenis è doliis vina diffundi : quocirca jam sibi fixum ac deliberatum esse, perpetuum vitæ suæ domicilium collocare eo in loco, quæ cum nulla maris pulcritudo , nulla oræ ac litoris cujusvis amœnitas, nullæ urbium quantumvis maximarum opes, conferri æquarique possent ; ibi se vivere, ibi sepultum se velle esse ; proinde , suas sibi haberent Pontifices tiaras , sua sibi regna Reges, suas sibi divitias divites, suos sibi ambitiosi homines honores ; se nihil hac illis invidere :

dere: postremo admonebat me amice, ut, si scirem, abjectis omnibus opum, honorum, divitiarumque cogitationibus, illam cæli salubritatem, illam agri pulcritudinem, fertilitatem, amœnitatem, illas naturæ, quasi ibi lascivientis, delicias, fumo, opibus, strepituque Romæ, inutarem; atque avibus ac ventis citius ad se contenderem, quo me una secum hilaritati, amœnitati, atque ab angoribus omnibus vacuitati operam darem. His literis lectis, nihilo tum commotior sum factus, quod adhuc spe aliqua rerum urbanarum tenerer; sed aliquanto post de ea spe dejectus, ita exarsi cupiditate ejus boni, quod monstrabatur, persequendi, ut jam inciperem cogitare de itinere, num esset commodius, me illuc lectica, quam equo deferri; cum subito nuncius affertur, hominem, repudiato sacerdotio, ac tot, elatis in cælum laudibus, deliciis, amœnissimo loci illius secessu, Ariminensem frequentiam, & inter vestitas floribus ripas, præterfluentibus rivis, puniceas, parvi Rubiconis undas anteposuisse. Nec Ariminensi domicilio perpetuo se tenuit, sed, novus Vlysses, Ithacam suam, hoc est, montem Scutulum, postquam multorum mores vidit & urbes, sese recepit. Sed, quemadmodum ille Penelopem reperit à procis vexatam, ita etiam hic rem suam familiarem, vario litium genere à cognatis oppugnatam invenit. Quod suum incommodum cum Cardinali à Balneo, cujus in imperio ac ditione erat, per literas exposuisset, responsum ab eo accepit, ne se admodum animo demitteret; nam ipsi, à præfidiis omnibus destituto, domum suam semper portum ac perfugium fore. Id ille, non responsum, gratiæ scilicet causa, factum, sed invitationem, atque adeo vim esse putavit, qua à Cardinali in suam familiam attraheretur. Nec moræ quidquam in ipso fuit; sed annos natus tres & septuaginta, se rursus aulæ, hoc est, jactato tempestatibus omnibus mari, fragili conscissaque rate commisit: sed confectus senio, atque artuum doloribus, & quia non satis ex sententia, eorum, quæ cogitaverat, eventus sibi procedere animadvertibat, reversus est in patriam; ubi anno post moriens, vitæ simul & inconstantiae finem fecit. De eo stulta, ac ridicula multa nar-

rantur ; quorum hic pauca referam. Primum in Heroico carmine , multis partibus , se superiorem Torquato Tasso fingebat ; ac propterea multos , ex sua Aquileia capta soloque æquata , rhythmos , octonis inclusos versibus , selegerat , ac seorsim à ceteris , una cum totidem Tassi , ejusdem fere argumenti versibus , edendos curaverat ; ut fieri judicium posset , quantum ipse illi præstaret. Deinde homo gloriarum plenissimus , sibi persuadedat , in toto orbe terrarum celebratum suum nomen esse ; ac si literatus quispiam ipsi advenienti continuo non assurrexisset , elatus iracundia , hisce hominem verbis accipiebat : Itane ? Abbas Cagnolus , everse Aquileie , & tantorum carminum auctor , tuam potuit notitiam effugere ? non fit verisimile. Et quo tempore , Cardinalis à Balneo aulae ludus erat , cum die quodam in Humoristarum coetum se intulisset , & amatoria quædam carmina ab alio , ut ipse dicebat , confecta , qui in ejus disciplina educatus esset , senex candidissimus recitasset , omnium in se risus excitavit : quamobrem ille , inflammatus ira : Quid ridetis , inquit , insani ? ego sum ille Abbas Cagnolus , omnium , qui sunt ex hoc numero , multo antiquissimus , quique ex diruta Aquileia poemate , tantam mihi gloriam famamque collegi , ut nullus in terra vivat , cujus nomen sit apud omnes illustrius & clarius. Quibus auditis omnes ita voces , ita palmarum intentus , ita sibilos , profuderunt , ut ad eos compescendos , nihil Augustini Mascardi , qui tum Academiam Princeps regebat , jussus atque auctoritas plane valeret. Nec potest satis narrari , quos de se ludos Reate præbuerit , cum ad Cardinalis , de quo diximus , aulam irrepsisset. Nam eam amplissimorum honorum spem animo , ridicula ambitione , conceperat , ut ex pedissequis aliisque imi subsellii viris , qui omnia illi assentando , ceteris rectius , Gnathonis partes agebant , sibi familiam eligeret , atque illum domus suæ Præfectum , illum sibi cubicularium , illum pincernam , illum convivii magistrum , constituebat. Ex quo apparet , eo stultitiæ genere laborasse hominem inflatum ac tumidum , quo desipiunt ii , qui esse primos se omnium rerum volunt , nec sunt. Contra vero fecisse eum multa prudenter , ac

ac recte, argumento est vita, ab eo liberaliter honesteque traducta. Quamquam, arrogantibus sane verbis, gloriari solitus sit, nulla se unquam mortiferi sceleris labe animum commaculasse; cum eum constet, stulta quadam aliis detrahendi licentia, iniquissimorum, de moribus etiam Principum, sermonum suorum domicilium, non in audientium solum auribus, verum etiam literis, ac libellis, sine auctoris nomine, datis, in legentium oculis collocasse. Deinde probant ejusdem ingenium & eruditionem multa docte ac pie versibus scripta, ut Iuliani Martyris, Laurentii Iustiniani, S. Alexii, vitæ, Mariæ Magdalenaë luctus, & lacrymæ, Dispar Iusti & peccatoris interitus, Quinque Rosarii Mysteriora, Deipara scilicet, ab Angelo annunciata, eadem in Cælum Assumpta, Christi Nativitas, Fuga in Ægyptum, ejusdemque inter legis magistros sedentis inventio, Aquileiæ vastatio, Heroicis versibus luculenter expressa, bis edita, & in secunda editione, tribus millibus in locis, & eo amplius emendata, ac melior effecta. Verum ad hæc quoque, quamvis plena gravitatis & ingenii, aliquid etiam solitæ ejusdem vanitatis ac levitatis influxit. Nam, quo ostenderet, afflatu magis divino, quam aliqua alia humana ope atque labore, illam poëticæ facultatis vim in ipso extitisse; mihi persancte affirmabat, nunquam se Franciscum Petrarcham, vel alium quemquam Poëtam Hetruscum, esse conatum attingere. Sed, ut de ceteris taceam, in Torquato Tasso, cujus se æmulum gloriæ profitetur, mendacii arguitur. Scripsit etiam soluta oratione complura, Semiramim, ab iniquorum calumniis vindicatam laudationem D. Gregorii Magni, sermones de Virginis Deiparæ doloribus, de Avaritia, de Maritimi ætus accessu atque recessu, multaque alia. Verum extremo vitæ suæ tempore testamentum condidit, ita prudens, ita ab omni parte perfectum, ut constans sit omnium opinio, non aliàs eum, magis mente quam morti proximum, valuisse.

I X. THOMAS DEMPSTER.

FVit hæc semper constans omnium fere hominum opinio, eum esse ad literarum studia aptissimum, qui sit quietissimus, & ab omnium certaminum contentione remotissimus; quod mitissima Musarum natio non audeat ad eum accedere, cui immane ac ferox ingenium à natura contigerit. Sed, nescio quo pacto, hac nostra ætate, mansuetissimæ illæ sorores, summa animi voluntate, complexæ sunt Thomam Dempsterum, Scutum, hominem factum ad bella & contentiones; quippe qui leviter, re, vel verbo laceffit, continuo ad arma rixasque decurreret; nullum ferme diem, à concertationibus vacuum, præterire sinebat; quin videlicet, cum aliquo, vel ferro decerneret, vel, si ferrum minus suppetere, pugnis rem ageret; quo fiebat, ut esset pædagogis omnibus formidabilis. Sed tum in primis sævum & impavidum suum animum declaravit, cum à Grangerio, collegio Bellovassensi Præfecto, quem negocia domestica Parisiis discedere alioque proficisci cogebant, muneris sui vicarius constitutus est. Nam adolescenti, qui socium ad singulare certamen provocaverat, demissis ad calces femoralibus, robustique hominis humeris elato, in omnium conspectu, multas plagas imposuit; quam ille contumeliam cum ferre non posset, ac propterea vindicare constitisset, die quodam tres viros nobiles, cognatos suos, ex Regis corporis custodibus, in collegii ædes introduxit, à quibus Dempster, cum vim sibi parari intellexisset, vocavit socios ad arma, omnesque collegii famulos iussit cum telis accurrere. Sed antea illorum equos, præ foribus ædium relictos, trucidaverat, at servorum multitudo armata ita illos, qui jam iræ furorisque pleni in peristylum irruerant, circumstetit, itaque formidine complevit, ut cogerentur salutem ac vitam in beneficii gratiæque loco deponere; qua impetrata, nihilominus, obtorta gula, abrepti sunt in turrin campanariam, ibique aliquandiu in vinculis habiti; sed ex iis tandem exempti, de hominis vita & moribus, testes idoneos interrogandos, eorum-

eorumque dicta in publicas tabulas referenda curarunt. Quam exortam in se tempestatem ut evitaret, in Angliam, tanquam in portum, confugit. Vbi non modo tutum ab insectatoribus suis perfugium, verum etiam mulierem nactus est, forma & vultu, adeo liberali, adeo venusto, ut nihil supra, quam in uxoris habuit loco. Quæ mulier, cum, luce quadam, Parisiis, quo rursus Thomas cum ea se receperat, conspecta esset, & quia forma præstabat, ut diximus, & quia habitu erat dementissimo; nam & pectus & scapulas, nive ipsa candidiores, omnium oculis expositas habebat; tantus, visendi gratia, hominum concursus factus est, ut nisi se in domum cujusdam, una cum viro, recepisset, nihil propius factum esset, quam ut ambo à multitudine opprimerentur. Verum mulier omnino, ut dicitur, mala merx est; non enim potest, ita arcte subjecta custodiis omnibus, haberi, quin custodibus verba det, atque ad hostes tuto transfugiat. Nam Pisis, ubi elegantissimas literas, non tenui stipendio, docebat, dum è Gymnasio revertitur domum, introductos hostes, arcem captam, ac mulierem ab se abductam, discipulorum suorum insidiis, reperit; quam ille jacturam, sicut olim rei familiaris damnum, æquissimo animo tulit. Etenim, Catholicæ Religionis causa, ut ajunt, fortunis omnibus, quæ satis amplæ erant, eversus, domoque profugus, Lutetiam Parisiorum venit, ibique, rerum omnium elegantissimus, quamvis se nobili genere ortum prædicaret, rem, & multo magis gloriam, humanioribus disciplinis, juventuti tradendis, invenit; quam illi gloriam multiplex rerum scientia, reconditæ exquisitæque literæ, & incredibilis memoriæ magnitudo confecerat; ibique cum esset, commentarios in Rosinum, de Antiquitatibus Romanorum, qui eruditorum omnium manibus teruntur, aliōsque non minus eruditos, in Crispum poetam Africanum, & Claudianum edidit; tum Pisas se contulit, ubi abductæ à se mulieris infortunio mactatus, ut paulo ante memoravimus, fuit. Atque hanc Pisanam commorationem arbitror fuisse causam, cur septem illos elegantissimos de Regali Hetruria libros scriptos reliquerit, qui nondum editi, summa Magni

Hetruriæ Ducis cura, asservantur. Multa præterea leguntur, ab eo, tum soluta oratione, tum versibus, docte eleganterque conscripta; quatuor epistolarum libri, Tragicæ, Tragico-comicæ, & variorum carminum libri quatuordecim, Cosmographia, Mythologia, accuratum ac prudens de unoquoque ætatis cujusvis historico iudicium; Sed feruntur in primis libri illi quinque & triginta, quibus accurate eruditeque res Scotiæ complexus est. Verum, illud ingenium, illa virtus, illa vis doctrinæ, in Italiæ luce, hoc est, in orbis terræ theatro, perspecta, atque cum plausu excepta, tantum commendationis habuit, ut publice ab omnibus expeteretur; sed Bononia, bonorum ingeniorum faultrix, ac perpetuum elegantissimarum artium domicilium, visa est illi, præ ceteris Italiæ civitatibus digna, quæ esset theatrum ipsius ingenii, ac voce erudita, & Romanis Græcisque auribus admirabili, frueretur; ubi tandem est artuum ac nervorum doloribus, tum in manibus pedibusque, tum in capite, consumptus. Qui quidem, si ætatis ratio habeatur, celeriter, vita spoliatus, interiit; si gloriæ, quam adeptus est, magnitudo spectetur, diutissime vixit; immo nunquam moriturus, per omnium vivorum ora volitabit. Desletus est ab omnibus, sed in primis à sodalibus Academiæ, cui nomen est, Nocti; atque in eo eruditissimo cœtu, ab Ovidio Montalbano, qui Roscidus appellatur, elegantissima laudatione publice exornatus.

x.

IOSEPH TRULIERVS.

QVo tempore Ioannes Bonsius, à Paulo V, Pont. Max. in Cardinalium Collegium cooptatus, Romam venit ex Gallia, ut purpureo galero, præcipuo ejus dignitatis insigni, Pontificis manu tradito, caput infereret; bonis & honestis conditionibus Iosephum Trulierum Gallum, medicæ artis peritum, pellexit, ut secum in Italiam veniret, quo sibi suæque familiæ, in ægrotationibus, præsto esset. Hic Parisiis in Pietrei, medici clarissimi, cognomento Magni, domo, una cum ejus liberis educatus, medendi ab eo artem acceperat, atque

atque in celeberrimo Parisiorum gymnasio, artis ejusdem Baccalaureus fuerat pronunciatus; & cogitaverat etiam ad superiores gradus ascendere; sed hanc illi cogitationem profectio in Italiam eripuit. At, perductus Romam, celeriter in principem medicorum numerum venit. Nam præter usitatam & communem cum ceteris medendi normam & viam, interioribus quibusdam artis præceptis, quibus instructus à Pietreo fuerat, ac præsertim sanguinis largius mittendi ratione, ut mos est Parisiensibus medicis, complures, periculosissimis in morbis positos, ex ancipiti levavit. Itaque, ut de singulorum curationibus taceam, quæ tantum illi negotium exhibebant, ut suis non liceret dare operam rebus, Regis Galliæ oratorum, Pontificiæ familiæ, Nosocomii Lateranensis, Cœnobii Carthusianorum, Minorum Fratrum, in Colle Hortorum, familiæ, medicus, secundis plurimarum curationum eventibus, satis ostendit, ea, quam ipse insisteret, via ægros ad sanitatem perducere. Quæ res in primis magnam illi urbanorum medicorum invidiam concitavit, adeo ut certamen esset inter eos, quisnam pluribus ac majoribus enim injuriis, oneraret; in quibus antesignanus erat quidam Alexius, qui una cum multis aliis medicis ægrotantes in S. Spiritus Nosocomio curabat; hic agitare insectarique ita eum cœpit, ut die quodam, ex quotidianis, de hac nova liberalius mittendi sanguinis ratione, contentionibus, ad gravissimas verborum contumelias palam descenderit, ut etiam Trulierus Alexium sponfione lacefferit, ut qui nimirum plures, uno die, ægrotos, in suo Nosocomio, in sanitatem revocasset, is quingentos nummos aureos ab altero faceret lucri. Sed tandem Itali invidiam, Galli virtus, quavis obrectatione major, obtrivit, ac ratione, usuque, qui omnium magistrorum præcepta superat, complures ex Romanis medicis edocti, majore audacia cœperunt largiore sanguinis missione periculosis morbis occurrere, & sumpta hinc occasione, Sussii, medici Mantuani, de sanguinis missione, librum, rursus Romæ typis mandandum curavit, longa atque illustri de suo præfatione auctum, cui præfationi Bernardinus Castellanus medicus, respon-

spondens, libris editis, est veterem curandi morem, unde jam plures descierant, tueri conatus; sed inutili plane labore: non enim potuit experientiæ, quæ est optima rerum magistra, fidem derogare; quæ quidem experientia, in hoc curationis genere, gravi morbo laborantibus, planeque depositis, multum esse præsidii, declarat. Atque hanc, in morbis, mittendi sanguinis consuetudinem, jam per ipsum pene in mores inductam, Henrici Blacudoëi comprobavit adventus. Hic unum ex clarissimis Parisiensis gymnasii luminibus sydus, doctrina ac medendi usu splendidissimum; hic, tum soluta oratione, tum versibus, scriptor eximius; cujus opera, propter egregiam artem, duum millium aureorum stipendio, à Duce Longavillæ conductæ erat, simul ac Romam venit, in multis proceribus Romanis curandis, hac medendi via usus est; quæ ita illi respondit, ut non tam medicinæ præceptis, quam magicis artibus imbutus existimaretur. Eo, Roma profecto, cujus auxilio Trulierus probe erat ultus inimicos suos, de eisque triumphum reportaverat, jam nihil reliquum erat, nisi ut ille, re placida, & bene gesta, quiesceret, essetque inter eos, tanquam magister ac dominus; sed adhuc certandum illi fuit cum quodam Gallo, qui nescio quibus impulsus inimicitiiis, vel qua privatim læsus injuria, vel quo præmio adductus, Alexii patrocinium arripiens, ob eandem causam Trulierum in certamen contentionemque vocavit. Sed hujus quoque conatus vimque perfregit, causæ suæ defensione, quam apologiam vocant, docte eleganterque descripta, qua totam illius oppugnationem jugulavit. Duas habuit uxores; unam, cujus opera jam diu, ad omnia cubiculi culinæque munia, famulæ nomine, usus fuerat, cujusque, fortasse etiam corporis usuram, usurpaverat: non enim fit verisimile, florenti adhuc ætate hominem, suadente nocte, impellente vino, stimulantel libidine, non cum ea muliere caput limasse, quam semper, in eadem domo, in eodem cubiculo, ac prope in eodem lecto, proximam habebat. Hac mortua, alteram duxit, Gaspari Murtulæ poëtæ arctissima implicatam propinquitate. Venum triennio antequam è vita discederet, totus est illi

corporis habitus immutatus, atque ex sano æger, ex valido infirmus effectus; id quod etiam indicabat color luteus, toto ore diffusus. Sed quid mirum est, in illam tabem delapsus fuisse eum, qui in acerrima attentissimaque abditarum, & morbos continentium, causarum investigatione defixus, & in ea præsertim adeo inter Philosophos agitata de immortalitate animorum disputatione inhærens, nullum sibi tempus, à studio sapientiæ, vacuum dabat? quod studium, ut animo præcipue omnium necessarium, sic corpori inimicum est. At æquissimo ille animo, atque, ut Philosophum decet, mortem obiit. Ejus vero bibliotheca, pluribus atque bonis referta libris, est, in urbis foris, venalis exposita, summa studiosorum cum voluptate; nam in prima uniuscujusque voluminis pagella suum erat precium inscriptum, idque vilissimum, à quo nefas erat emptori recedere. Qui vero libri, vel quoniam doctrinam, in religione dubiam, vel à bonis moribus alienam, continent, ab hominum manibus eripiuntur; quorum magnus in ea bibliotheca numerus erat; hos ille seorsim amico cuidam suo testamento legavit: at ille, hos quoque, biennio post, Trulieri hæredibus restituit; ut ex iis, bibliopolæ cujuscumque ope divenditis, inopes illi ac rerum omnium egentes suppeditare ipsorum necessitatibus possent.

X I. IO. BAPTISTA VGOLINVS.

IO. Baptista Vgolinus Montiscentoli, in Æmilia, ex Vincentio Vgolino, & Diamante Pasina, honestis parentibus, ortus, Arimini didicit, quæ prima illa institutione tradi pueris solent, atque inde humanioribus literis satis instructus, annos natus non amplius quindecim, Bononiam demigravit, ut in eo gymnasio, cupidissimus literarum, gravioribus disciplinis operam daret; ubi paucis annis eos, in jure civili, profectus fecit, ut ab eo collegio, doctissimorum hominum, quibus constat, fama longe clarissimo, dignus judicatus fuerit, cui utriusque juris publice interpretandi facultas amplissima tribueretur; quo auctus honore, primum in patriam,

patriam, tum Ariminum se contulit; ibique vitæ suæ domicilium collocatum habuit. Etenim adultam jam sapientiam suam in ea potissimum urbe statuendam arbitratus est esse, ubi ortâ primos, ut ita dicam, vitæ spiritus hausisset. Itaque magnum munus, de jure respondendi, suscepit, neque unquam civibus illis opera consilioque defuit. Ac complura etiam ab eo, tum iis, tum aliis, qui ad eum confugiebant, præbita, de rebus contortis implicatisque, recta & explicata consilia in lucem edita, cernuntur; unde, ad similitum causarum laqueos solvendo, auxilia petantur. Sed quia proprium est sapientiæ, bona sua non in sinu clausa atque constructa habere, sed in alios etiam diffundere; ideo traditam, à communi illo, in suo Gymnasio, Iuris Civilis publice interpretandi provinciam obtinuit; quæque à magistris suis acceperat, ad communem omnium utilitatem in medium attulit; partem etiam aliquam publici muneris attigit, atque nonnullis oppidis, magna cum æquitatis prudentiæque commendatione, præfuit. Denique, in hac humanæ vitæ quasi fabula, transactis jam suis partibus, cum plausu in sua patria decessit.

XII. VINCENTIVS VGOLINVS.

SI Vincentio Vgolino, Io. Baptistæ filio, Montiscuoli, diuturnior lucis usura contigisser, nec incitato cursu ad summam Iurisprudentiæ laudem properantem, in medio spatio, importuna mors evertisset ac profligasset; profecto nemo eorum qui una ætate in eodem curriculo versati sunt, illi antecessisset. Ac primum à parente omnibus illis disciplinis, quibus puerilis ætas instrui debet, eruditus, ac pro amore quo ipse eam facultatem prosequeretur, juris scientiæ initiatus, missus est Bononiam, ut ab iis, qui jus civile profitebantur, reliqua perdisceret; at, quâ erat docilitate ingenii, tantum apud eos progressum facit, ut vix biennium intercesserit ab eo die, quo audire illos cœpit; cum ab ejus Collegii Magistris, summa omnium voluntate, Iuris utriusque publice interpretandi facultatem accepit; ac profectus Ariminum, apud eos iudices, causas agere cœpit,

cœpit, ita accurate, ita diligenter, ita perite, ut jam non ulla esset causa, quæ non ejus digna patrocínio videretur. At cum ætate quadam, prolatis rebus, in patriam se contulisset, ut rursus, cum res rediissent, Ariminum reverteretur, cumque jam prope esset, ut quod in eo erat, esset perfectum, & haberet maturitatem quandam suam, quæque ille elucubraverat, in lucem emitteret, ejus omnem spem, & vitæ consilia, mors cita pervertit. Quæ autem editurus erat, hæc sunt. Magis-communes opiniones contra magis-communes, Additamenta ad Vantium, de nullitatibus, ac liber de justitia & jure. Eum sibi advocatum, in causis fiscalibus, adoptarunt, Marchio à Balneo, & Comes Malatesta, S. Ioannis in Galilæa Dominus; ut diplomata fidem faciunt, quæ extant, & à suis, inter alia familiæ monumenta, servantur.

X I I I. P A V L V S M A N C I N V S.

Paulus Lucius Mancinus, ex stirpe Romana, vetere ac nobili prosapia creatus, puer, omnium ætatis suæ multo formosissimus, à Patribus Soc. Iesu, in Collegio Romano, Grammaticam, atque omnes eas artes didicit, quibus prima ætas informari ad humanitatem solet. Tum profectus Perusium, dedit operam Iuri civili ac Pontificio; ibique utriusque interpretandi facultatem obtinuit. Flagrabat per id tempus Italia Ferrariensis belli incendio, acri ac pertimescendo; itaque ex ingenua ejus stirpi virtute, quæ multos militiæ laudibus inclytos edidit; voluit navare operam miles Imperatori illi, atque unam equitum turmam, Petro Cardinali Aldobrandino, tuendi sui corporis gratia, traditam, Vicarii honore ac nomine, ducendam accepit, & equitando, milites exercendo, aliaque optimi ducis munia exequendo, multa fortis ac non instrenui animi signa dedit. Sed paulo post, sedatis discordiis, belloque composito, ducta in matrimonium Victoria Capotia, Vincentii filia, nobili ac probatissima scœmina, se ad pacis artes ac studia convertit; ac domi suæ, in celeberrima Urbis parte locata, Humoristarum Academiam insti-

instituit ; præstantissimis hominum ingeniis refertam ;
 cujus nominis fama , brevi totam Italiam pervasit , at-
 que Alpes conscendens , & maria transmittens , apud
 omnes eas nationes permanavit , ubi aliquis bonis litte-
 ris honor habetur ; adeo ut hodie , apud doctos viros ,
 nihil fere sit Academia ista celebrius. Vxore , commu-
 ni hominum fato , amissa , sive ejus extinctæ desiderio ,
 sive pietatis studio , sacris ordinibus initiari voluit , ac
 sacerdos effectus , fere quotidie sacrum faciebat ; ac pe-
 ne omnia Christianæ pietatis opera exercebat. Postre-
 mo urinæ morbo interceptus cessit è vita ; cum duas fi-
 lias , quas ex uxore susceperat , duobus primariis viris
 nuptas , & masculæ prolis alterum , in collegium Re-
 ferendariorum cooptatum , alterum Iulii Mazzarini ,
 Antistitis clarissimi , & ad summos honores opesque
 properantis , sororem in matrimonio habentem aspe-
 xisset.

XIV. G A S P A R S A L V I A N V S.

GAspar Salvianus , Tifernas , patre medico doctissi-
 mo celeberrimoque natus est , ab eoque liberali-
 bus disciplinis instructus. Huic ab ineunte ætate nihil
 fuit antiquius , quam universos notitia comprehendere ,
 singulorum genus , patriam , opes , divitias , virtutes ac
 vitia nosse , quam plurimos usu amicitiaque sibi con-
 jungere , quos ita junctos haberet , opera , consilio , la-
 bore juvare , cum eis communicare , quod habebat , adeo
 ut , cum pro nonnullis eorum intercessisset , pene ad
 egestatem reductus sit ; sed maxime eorum familiarita-
 tes appetebat , qui ingenii , eruditionis , doctrinæ , aut
 artificii cujuscumque fama præstarent ; hos colere , dilige-
 re , tueri obsequio , horum studia , utilitates , & com-
 moda , suis antepone. Neque alterius cujuscumque ope-
 ra usus est Paulus Mancinus , ad Academiam Humori-
 starum congregandam , nisi illius. Nam , quo erat , apud
 omnes eruditos viros , amore & gratia , non fuit illi
 magnopere elaborandum , quo unumquemque eorum
 in illum cœtum attraheret ; & quoties conventus ille
 honestissimus cogendus erat , solus ille , singulos adire ,
 horta-

hortari, rogare, ut venirent, quæque domi tanquam in umbra commentati essent, foras educerent, & in eam clarorum hominum lucem conspectumque proferrent; adeuntibus obviam ire, salutem impertiri, locum in subfelliis tribuere. Et quoniam eæ amicitia, ad senectutem usque, imo ad exitum vitæ firmissimæ durant, quæ in scholis ineuntur, ita, eorundem occasione studiorum, Paulo Mancino, religiosæ necessitudinis nexu, sese obstrinxit, ut illud non modo vinculum nulla unquam dissidii cujuscpiam calamitas distraxerit, sed ne remiserit quidem; quam perpetuam suam in illum voluntatem, sicut & vivus multis ipse in rebus ostendit, & in morte sua testamento declaravit; nam, paulo ante suum è vita discessum, ampla propinqui sui, qui intestatus erat mortuus, hæreditate locupletatus, ejus liberos bonorum suorum hæredes instituit; denique, cum domum suam nullam haberet, in ejusdem Pauli ædibus, in quibus multos annos conjunctissime cum ipso vixerat, morbo confectus interiit.

xv.

G A S P A R M V R T V L A.

GAspar Murtula, Ligor, patre natus est negotiatore, qui præsertim Romæ, apud argentarias, nammos pecuniarum permutandarum nomine, in fœnore collocantibus operas locabat suas. Hic, ob indolem ad pœsim, Duci Sabaudia conciliatus, tam diu apud eum in honore & gratia fuit, quam diu inde eques Io. Baptista Marinus, cujus ille ingenio par esse non poterat, abfuit. Sed ejus adventu, multum de parta existimatione amisit, ac minor haberi est cœptus; quamobrem cœpit illi obtrectare, atque omnium bonarum artium, Latinæ præsertim linguæ inscitiam objicere; sed Marini versiculis, quibus respondendo, parem gratiam referre non poterat, mirum in modum laceratus, iraque ad insaniam percitus, omissis verborum contumeliis, armis rem gerendam statuit; sumptoque sclopo, cum vellet Marinum occidere, in alterum, virum nobilem, qui lateri ejusdem hærebat, eum emisit; nec mora, à lictoribus captus, & in carcerem raptus, multos ibi menses,

C

in

in vinculis egit; sed tandem ejus Principis clementia, ab omni supplicio liberatus, & è carcere emissus Romamrediit; ibique, ad eorum, qui tum rerum potiebantur, amicitiam, sale facetiisque, quibus, tum in perpetua oratione, tum in brevibus dictis, multos mortales superabat, irrepsit, à quibus multa vicissim oppida regenda suscepit; in quibus administrandis, cum diligentem operam præstaret, est mortuus. Mundi totius opificium sex diebus à Deo perfectum, profectus est versibus; nœnias edidit, odas, epigrammata, aliaque non parum multa poëmatia.

XVI. IO. BAPTISTA MARINVS.

IO. Baptistæ Marino singulare ingenium, & incredibilis ad versus faciendos indoles ac celeritas, magnam illi apud posteros gloriam peperit. Sunt ejus carmina omnium florum varietate conspersa; sunt verbis ac sententiis referta, dulcibus, concinnis, acutis; miram inest in ejus oratione facundia, venustas, ac lepor. Utinam ingenio ille suo temperare, quam indulgere maluisset; profecto esset, quem cum veteribus poëtis quodammodo conferremus. Innumera propemodum scripsit, tum soluta oratione, tum versibus; quorum argumenta, & numerum, refert Honoratus Clarettus, in proœmio tertiæ partis ejusdem Lyræ. Eorum quæ edidit, laudatur in primis Lyra, quæ tres in partes distributa, Amores, Pastorum Piscatorumque cantilenas, Heroum Encomia, funebres amicorum & illustrium virorum laudationes, lusus Pios, & sacras Odas. Deinde celebrantur dictiones sacræ, Pauli V. Pont. Max. nomini dicatæ, Puerorum innocentium cædes, Ambulacrum, quod vocat, ubi illustrium, tum vitiis, tum virtutibus virorum imagines, elegantissimis versibus, tanquam coloribus, depictæ cernuntur. Sed summam, in suo Adonide, laudem meruit; in quod poëma omnes poëtici flores, omnes numeri, omnes lepores, omnes Veneres, confluxisse videntur: verum, ob insignem ejusdem, tum in sententiis obscœnitatem, tum in verbis lasciviam, ne moribus, adolescentium præsertim, exitium affe-

afferant, severissimis edictis è manibus omnium ereptum est illud, neque ejus legendi facultas à quoquam, nisi à Romano Pontifice, tribui potest. In aliquot virorum Principum aulis versatus est, summa cum ingenii laude ac nomine; sed in primis magnifice ac liberaliter exceptus est, atque habitus, à Carolo Emanuele, Sabaudia Duce; à quo etiam Sanctorum Mauricii & Lazari militia insignibus cehonestatus, aliisque commodis beneficiisque auctus ornatusque discessit. Sed cum, libris editis, ac nonnullis aliis in rebus, optimi ac beneficentissimi Principis animum offendisset, repressa est hominis audacia atque coërcita, diuturni carceris custodia; ac nisi mite Principis illius ingenium, & à cæde hominum abhorrens, obstitisset, supplicio affectus, poenas temeritatis debitas justasque solvisset. At dimissus, profectus est in Galliam, ibique, ingenii laude, opes ac divitias reperit: tum Romam veniens, summa omnium voluntate, Academiae Humoristarum Princeps est factus, in cujus etiam mores, novas ingenii exercendi rationes induxit. Margarita Sarrocchia, de ingenii acumine atque præstantia, cum eo habuit contentionem. Præstabat quidem ingenio, & poëticae facultatis laude, Sarrocchia; sed nihil ad Marinum. Postremo Neapoli, stranguria, hoc est urinæ reddenda difficultate confectus, in complexu patrum Theatinorum, quos etiam bonorum suorum hæredes instituit, extremum vitæ spiritum edidit.

XVII. IULIUS CÆSAR STELLA.

Iulius Cæsar Stella, Romanus, fuit excellenti vir ingenio, & ad studia literarum in primis apto. In hoc natura, quid efficere posset, in puero videtur experta. Nam ita celere illi ingenium tribuit, ita lepidum, ita amœnum, ut in ipso pene ineuntis ætatis flore, in faciendis versibus, senum multorum gloriam antecefferit, ac prope, simul ac natus, maturitatem adeptus fuerit suam. Etenim nondum annos natus viginti, libros Columbeidos edidit duos, poëticiis omnibus laudibus ita refertos, ut M. Antonii Mureti, Petri Victorii, Angeli

Bargxi, Petri Magni, aliorumque doctorum virorum, qui tum maxime florebant, testimonio, senius illud opus, quam non illa modo sed longe etiam superior ætas ferret, iudicatum sit, & summis in cælum laudibus elatum; neque dubitat Franciscus Bencius, à quo ille eruditus fuerat, discipulum suum se magistro maiorem asserere. Sed tam secundus properantis naturæ favor, tanquam ventus, hominem cito defecit; qui cum confedisset, simul etiam festinantis vis illa ingenii quievit, neque postea quidquam, quod magnopere dignum esset laude, perfecit. Quamquam sit verisimilius, ipsum naturæ potius, quam naturam ipsi defuisse. Nam, cum satis se adeptum laudis & gloriæ arbitraretur, summum illud studium remisit, quo à puero fuerat incensus; ac maluit in aulæ luce, honorum sectator, versari, quam in umbra domesticorum parietum delitescens, ad summam poëticæ facultatis laudem pervenire. Fuit, ob præstantiam ingenii, multis summis Pont. carus, sed Clementi VIII etiam in amore ac deliciis; à quo etiam inter cubicularios intimos est adlectus; quem locum deinceps apud alios Pontifices tenuit. Sed demum cupidus liberorum, qui essent generi monumentum & sibi, senex jam duxit uxorem; at die quodam, dum vini cyathum cupidius haurit, subita morte correptus, excessit è vita.

XVIII. SILVIUS ANTONIANVS.

IS omnibus exemplo debet esse, quantum in hac Urbe polleat, ab ineunte ætate, probitati ac literis operam dare. Nam Romæ humili loco, obscuris parentibus, & aliena ope indigentibus ortus, sola virtutis & ingenii commendatione, in locum honoris ac dignitatis, regali fastigio proximum venit; processurus honoribus longius, nisi mors intercessisset. Puer in ludum missus, ea ingenii celeritate, quæ à magistris tradebantur, excipiebat, custodiebatque memoria, ut incitatum æqualium suorum industriam, quadrigis, ut dicitur, albis, antecederet. Ita in versibus faciendis erat felix, ut annos natus non amplius decem, quavis proposita mate-

materia, eos versus ex tempore funderet, quos quivis vir doctus, vix multo tempore, multoque labore adhibito, composuisset; cujus rei periculum factum est maxime in prandio, quod Cardinalis Pisanus pluribus sui ordinis viris clarissimis dedit. Nam cum Alexander Cardinalis Farnesius, fasciculum florum Silvio tradidisset, quem illi ex Cardinalibus convivis redderet, qui Pont. Max. futurus esset, puer Cardinali Medico obtulit, qui multo post ad Pontificatum max. Pii Quarti nomine, ascendit, ejusque laudes, ad lyræ cantum, elegantissimis prosecutus est versibus; quod Cardinalis de industria factum, neque carmen illud extemporarium, sed accurate cogitateque compositum domoque allatum, existimans, ut ipse ludibrio haberetur, non leve commoti animi signum dedit; sed à Cardinalibus, id persancte negantibus, rogatus, ut experiretur, & argumentum, quod magis sibi placeret, in medium afferret; tum ipsum vere de pueri ingenio existimaturum; quod ab eo factum cum esset, ita puer eleganti carmine, ita verborum ac sententiarum luminibus illustri, rem sibi propositam explicavit, ut Cardinalis, summam in admirationem elatus, simulac factus est Pont. conquisto illi, & invento, Pontificiis in ædibus, honorificum locum, & quotidianum victum, magnifice præbuerit. Nam Hercules Ferrariæ Dux, qui Marcello 11 Pontificatum Max. gratulatum advenerat, & pueri ingenio mirabiliter delectatus fuerat, maximis propositis præmiis, eum Ferrariam attraxerat, & doctissimis viris, doctrinis omnibus excolendum formandumque traderat. At Pius Pontifex, primum illi humaniores has litteras in Gymnasio Rom. publice docendi munus attribuit, summa mortalium omnium approbatione; adeo ut, quo die inciperet explicare orationem pro M. Marcello, tanti ad eum concursus, audiendi gratia, ex tota Vrbe fierent, ut quinque & viginti Cardinales, ob eandem causam, accederent; tum gymnasii ejusdem Rectorem, Camillo Perusco Alatriensium Episcopo, eum subrogavit. Hoc Pontifice vita functo, cum sanctioris vitæ studio incensus, totum se Philippo Nerio in disciplinam dedisset, ultro à Pio v in demortui Pontificis loco

cum suffecto, sacri Cardinalium collegii à secretis munus, ultro sibi delatum accepit; quem locum, quinque & viginti annos, summa integritatis prudentiæque cum laude tenuit. Papiensem Cathedram à Gregorio xiv sibi oblatam, constantissime repudiavit. Sed tantum ingenii, probitatis, sapientiæque lumen, quia majus erat, quam ut uni tantum Reip. Christianæ parti collu-teret; dignum profecto erat, quod altiori in loco collocatum, in universam Ecclesiam lucis suæ radios effunderet. Itaque Clemens viii, qui singularia hominis merita nosset, cubiculo Pontificio, & sanctioribus brevibus eum præfecit; postremo, in sacro purpuratorum Patrum Senatu commemoratis ejus virtutibus, S. R. E. Cardinalem renunciavit. Ajunt, Alexandro Cardinali Montalto, qui ob leves nescio quas offensionculas, continmax in Silvium fuerat, sæpius has voces excidisse, se neminem posthac, qui talari tunica & pallio uteretur, quantumvis humilem & abjectum, contemptui habiturum: nam posse fieri, ut quem contemneret, ac pro nihilo duceret, non ipsi modo par honore ac dignitate, verum etiam superior evaderet. Sed tandem vir longe clarissimus, perpetuis curis laboribusque confectus, cumque noctes aliquas, scribendis brevibus, totas evigilasset, lethalem in morbum incidit, cujus vim sustinere non potuit. Mortuus est anno ætatis suæ tertio & sexagesimo; qui annus, sciansili annorum lege occidua, quam climacteras appellant, quam plurimos aufert. Genus orationis habuit, ut ex orationibus ejus apparet, liquidum, fusum, profluens, & à sententiarum ineptiis abhorrens. Scribenti, ita verba omnia, atque sententiæ veniebant in mentem, ita quæ essent apta sub acumen styli subibant, ut, nulla, ejus scripta, litura tædaret. Tradunt, qui ejus vitæ acta memoriæ ac literis prodiderunt, nullam eum mulierum notitiam habuisse, sed corpus animumque ab omni labe purum conservasse.

IN Dominico Tusco perspicuum & apertum magis apparuit, in Vrbe omnium principe, non genere sed virtute certari; ac novorum hominum industriæ, ad summam amplitudinem aditum patere. Hic, ex Castro Arano tenui, atque humili Regiensis Diœcesis pago primum Romæ, ad sustentandam inopiam, parva mercede, tenuissimi cujusque negocia procuranda, tum pro aliis postulando, cum probitatem ac diligentiam suam omnibus probasset, paulatim ad majora negocia adhiberi cœptus est; adeo ut Clemens VIII, post gravissimas provincias illi commissas, Urbis regendæ munus demandarit; quo cum fide & integritate administrato, demum eum, summis laudibus ornatum, in augustissimum Patrum amplissimorum senatum adlegit: ac ne ad summum Pontificatus Max. verticem perveniret, sermonis libertas obstitit. Nam cum Leone XI extincto, comitiis Pontificiis, de altero in ejus locum subrogando ageretur, & Cardinales complures suis suffragiis, ad eum eligendum, tanquam pedibus irent; intercessit Cæsar Baronius, ac magna voce clamans, non decere, in Petri solio conspici nisi eum, cujus ex ore verba accurata, gravia, ac summo Pontifice digna prodirent, eorum cursum retardavit; sed cum magis clamoribus & contentionibus, à suffragatoribus ipsius res ageretur, tandem ejus causa victa est, ac de summi Pontificatus spe in perpetuum dejectus; quam ille repulsam incredibili magnitudine animi tulit, vel ob id ipsum Pontificatu maximo dignus, quod ejusdem sibi è manibus elapsi desiderio non magis opere commoveri visus sit. Nam continuo, summa animi alacritate, ad opus illud ingenis Communium conclusionum, quod inchoaverat, absolvendum typisque mandandum se contulit. Humiles & obscuros homines, ad se venientes, humaniter excipiebat, eisque erat auctor, ut labori, ac juris civilis studio, se naviter traderent; nam fore, ut eorum labores maximis præmiis compensarentur. Ac de me, agebat, exemplum, quod vobis sit utile, sumite. Ego,

ex vulgari caufidico, multis antea honoribus functus, Urbis Gubernator, Episcopus & Cardinalis evafi, ac nihil propius est factum, quam ut Sum. Pont. fierem. Decrepita ætate, annos natus prope nonaginta, de ædificanda fibi domo cœpit cogitare; quam, in ea parte Urbis, quæ Mons Citorius vulgo appellatur, amœno, & ab arbitris remoto loco, multis privatis ædificiis emptis subverfisque, faciendam statuendamque curavit; credo, quod exiftimaret, fe femper efle victurum: fed accidit, ut antea hominem terra ad fe reciperet, quam domui faftigium eflet impositum.

xx. AVGVSTINVS OREGIVS.

Pari felicitate ufus Auguftinus Oregius, ex S. Sophia, ignobili pago in Flaminia, generis obfcuritatem fui, morum præftantia & ingenii splendore illuftravit. Nam, qua erat animi celfitudine, fpretis humilioribus artibus, quibus facile ad victum neceffaria parantur, tanquam infra animi fui magnitudinem longiffimo intervallo locatis, admirabili liberalium difciplinarum amore, & in primis Philofophiæ & Theologiæ ftudio exarfit; quibus percipiendis excolendisque ita fuam operam dedit, ut illæ, non fere alterum æque fui cupidum naftæ, in fuorum arcanorum penetralia adducto, omnia ea capita patefecerint, unde flumina doctrinarum erumpunt; ex quarum fontibus expletus, ab Urbano VIII, tum Cardinali, acri ingeniorum exiftimatore, accitus eft, ut quod de ejus pectore redundaret, in ipfum, fapiientiæ item cupidum, refunderet; cujus doctrinæ abundantia ita fe expletum fenfit, ut poftquam purpureum capitis infigne, cum ex auro geminisque conflata pontificia tiara, permutaffet, non fatis habuerit, eodem quo antea loco ac numero ipfum habere, fed tantam vim ingenii virtutisque, majori dignam theatro judicaverit. Itaque Basilicæ Vaticanæ Canonicum Theologumque constituit, & pecuniis, quæ ex Pontificis Romani mifericordia in pauperes erogantur, præfecit; poftremo in eum amplitudinis gradum hominem evexit, quo præter Pontificatum mox nullus eft

est in Ecclesia celsior, neque clarior; & quo Cardinalis eum locum, quod decet splendore ac magnificentia tueretur, Beneventanæ Archiepiscopalis cathedræ præposuit, unde magnam vim pecuniæ quotannis acciperet. Tantum sapientissimus Princeps virtuti, ab omnibus fere naturæ & fortunæ ornamentis nudæ, honorem habendum esse existimavit. Sed Beneventi, dum magis gregis sui commodis quam sibi consulit, vitam amittit; uno de sacra Theologia atque altero tantum libro, de immortalitate animæ ex Aristotelis sententia, editis.

XXI. THOMAS CAMPANELLA.

INter egregia doctorum hominum ingenia, duo clarissima familiæ Dominicanæ lumina, longe lateque eruditionis & doctrinæ radios diffudisse conspeximus; F. nimirum Thomam Campanellam, & F. Nicolaum Riccardium; sed prior F. Thomæ splendor nostros in se oculos atque ora convertit. Hic Styli, quod est Calabria oppidum, ortus, mature se intra Dominicanorum claustra conclusit; hoc est, annos natus non amplius tredecim; sed non minus celeriter eximii, ac supra humanæ conditionis vires ingenii, signa dedit. Nam cum Philosopho operam daret, quæ ab ipso accipiebat, continuo acumine eloquentiaque majore, aliis tradebat. Sed tanta vis ingenii non potuit diutius, angustis unius cœnobii finibus contineri; longe majorem campum, in quo excurreret, exposcebat; ac primum proximas regiones, tum remotiores, nominis sui fama complevit. Nam magister, unde prima doctrinæ rudimenta acceperat, à fratribus Franciscanis, Conventualibus, ad publicas disputationes Cosentiam invitatus, cum subito implicitus morbo venire non potuisset, subrogavit suum in locum Thomam; qui ita præclare, ita docte, traditas sibi partes exegit, ut esset omnibus miraculo, ac Telesii, cujus ille ne nomen quidem audierat, ingenium in eum immigrasse diceretur: quo ille audito, ejus Philosophi librum intra paucos dies devoravit, ejusque philosophandi rationem penitus perspexit, ac probavit; nec mora, minus undecim mensibus, ad

Martæ librum , undecim annorum labore studioque contra Tileſium exaratum , reſcripſit. Cujus poſtea imprimendi gratia Neapolim cum veniſſet , atque è navi egreſſus , præter Ædem S. Mariæ Novæ Franciſcanorum , ligneo utentium focco , tranſiret , ex turba euntium ac prætereuntium incenſus eſt cupiditate cognoscendi , quid intus rei ageretur ; atque diſputationibus operam dari cognovit, in quibus cuiſvis contra diſſerendi facultas dabatur. Itaque ſeſe certamini , una cum aliis , objecit, cœpitque ea , quæ tanquam firma ac rata ponebantur , tot argumentis , tam validis , tam apte argutequè concludiſis , labefactare atque convellere , ut ovanti ſimilis reductus ſit domum à fratribus ſui ordinis, ac poſtero die , & aliis deinceps multis , coactus ſit in eruditam illam aciem certamenque deſcendere , unde ſemper , magna cum laude , victor diſcedebat. Illud vero ſui nominis famam , ſupra quam dici poteſt , in immenſum auxit , quod , cum in illis diſputationibus , Theologorum quoddam placitum in contentionem certamenque deductum eſſet , ac multa doctè arguteque in utranque partem eſſent allata , nescio quod docti cujuſdam , ex ſuo ordine , ſenſis dictum , utpote verum , cum plauſu excepit , & in cælum laudibus extulit ; at ſenex iratus: Tace ſis, inquit, nec te immiſce ; de Theologicis hic rebus ambigitur, quas tu ne primoribus quidem labris attigiſti. Quo hominis in primis iracundi dicto exarſit ille , nec tulit ; Ac vide , inquit, quam ego ſim harum rerum ignarus ac rudis , ut poſſim te decem annos in diſciplina habere , ac poſtea adigere , ut fatearis , te nihil ſcire vel intelligere. Ac reprehenſum ſenſis illius argumentum , & ſanctorum Patrum ſacrarumque literarum testimoniis confirmatum, tanquam amenatam haſtam , ita cœpit ingenii lacertis ac viribus in-torquere , ut omnium conſeſſu fuerit judicatum , à Campanella ſemper omnes , illo autem die etiam ipſum à ſeſe ſuperatum. Quæ victoria magnos illi , in omnem vitam, bellorum tumultus excitavit. Primum , à ſene illo , cujus contumaciam retuderat , apud Quæſitores fidei accuſatus , quod , tantam vim doctrinæ , cujus ne literam quidem didiciſſet , ex inferorum fontibus

haustam ebibisset. Deinde Neapoli perduellionis reus factus, quod regnum illud hostibus prodere conatus esset. Cujus criminis suspicione conjectus in carcerem, quinque & viginti in eo annos, omnibus confectus miseriis exegit, & in primis ultimum vitæ discrimen adiit; cum quaestione de eo quinque & triginta horis, dire ac crudeliter habita, omnes, circa sedem, venæ arteriæque, tormentorum immanitate diffractæ, eam vim sanguinis emiserunt, ut sisti non posset; ad quæ tormenta eam animi fortitudinem attulit, ut ne vocem quidem unam emisit, docti ac sapientis viri gravitate indignam. Sed demum, ex vinculis illis elapsus, cum novam sibi tempestatem commoveri animadverteret, fugit in Galliam, tanquam in portum, Regi illi ac regni proceribus, quoad vixit, acceptissimus. Scripsit ingens opus, de reformatione scientiarum, decem in codices divisum, quorum singuli, plures in partes distribuuntur; unde, nihil acutissimo ingenio homini tam fuisse propositum apparet, quam relictis veteribus viis, ad omnium scientiarum notitiam, novum atque directum iter aperire. Scripsit etiam alia permulta, partim edita, partim nondum impressa, quorum index à Iacobo Gaffarello recensetur.

XXII. NICOLAUS RICCARDIUS.

QVis unquam existimasset, in summa corporis pinguitudine, quæ, ne ad terram suo pondere rueret, bacillo sustentanda erat, qualis Nicolao Riccardio contigit, latitare sapientiam? Quis credidisset, in enormi capitis magnitudine, soliditate atque duritie, quæ sæpe ille nuces, & quod est in malo Persico duri, uno ictu comminuebat, locum habere ingenii admirandum acumen? Fuit Nicolaus Riccardius, natione Italus, patria Ianuensis, nobili loco natus, quamvis, ab ineunte ætate in Hispania educatus, ac liberalibus disciplinis institutus, ita Hispanice loqueretur, ut pro Hispano haberi posset. Inerat in eo magnum ingenium, eloquentiæ summa vis, memoria, quæ res, ab eo perceptas, ita fideli custodia sepiret, ut nunquam eas elabi pateretur

teretur. Cujus memoriæ fiducia, de quacunque re proposita, diserte copioseque dicebat ex tempore, & in familiaribus colloquiis, ac præsertim in concionibus, quas ad populum habebat, ea rerum ac sententiarum copia redundabat, ut Philippus III, Rex Hispaniarum, qui ejus concionibus interfuerat, ob excellentis abundantiam doctrinæ, non hominem, sed monstrum potius hominis eum esse, palam multis audientibus, dixerit; quod illi cognomen ita adhæsit, ut nunquam exciderit, neque vulgo alio nisi monstri nomine appellabatur. Sed cum tot rebus floreret, judicii tamen laude caruit; in quo ita interdum claudicabat, ut quæ ab eo à re aliena dicerentur, omnem ingenii commendationem everterent. Venit in Italiam, Hispania pulsus, ut ajunt, quod constantem, apud omnes gentes, ac præsertim apud ejus nationis homines, de innoxio Deiparæ Virginis Conceptu sententiam nimis acriter vehementerque oppugnaret. Denique Romam profectus, in Vrbe, vel potius in arce orbis terrarum, in luce omnium gentium, quod, quidquid est ubique præclarum ac laudabile, confluit, ingenii, eruditionis, eloquentiæ, doctrinæque suæ domicilium sedemque constituit, & statim animos hominum ad se, dicendi novitate, convertit; & simul ac auditum erat eum esse dicturum, locus in subfelliis occupabatur, templum complebatur; corona multiplex; ubi surgebat dicturus, continuo silentium; deinde crebræ assensiones, multæ admirationes; genus dicendi acre, incitatum, ac vehemens; sententiæ interdum magis acutæ quam graves, magis venustæ quam utiles, magis crebræ quam necessariae; ea non parum sæpe amplificandi gratia afferebat, quæ impietati, quam catholicæ veritati, propiora viderentur esse; quæ aut arguta verborum interpretatione, aut alia aliqua ingenii machinatione ab erroris calumnia vindicare, & ad id, quod volebat, conabatur attrahere. Hæc ingeniosis hominibus, juventuti præsertim, admirationi erant, doctis & cordatis hominibus non probabantur. Verum, dicente ipso, hæc atque alia ejusmodi vitia, vocis magnitudo, orationis ubertas, dicentis alacritas, actionis splendor ac dignitas tegebat. At cum se

ad scribendum conferret, hæc omnia, actionis præsidio mandata, sese judicantium arbitrio offerebant; ut in commentario in Litanias, ab ipso edito, apparet; in quo non pauca, temere ac perperam scripta, F. Thomas Campanella, perpetuus illius obtrektor, collegit, & in unum codicem retulit, typisque mandandum curavit. Sed, omnium confessione, magnum existimationis suæ damnum fecit in eo libello, quem paucis ante mortem annis edidit. Nam cum assiduam multorum annorum operam studiumque collocasse diceretur in refellendis, quæ contra sacrum Concilium in celebri vulgatoque libro scripta essent, cumque eximium aliquod opus ab eo, singulari doctrina & eruditione refertum, expectaretur; ecce tibi, ex tanta hominum expectatione, quam de se concitaverat, tanquam ex parturientium montium alvo, vix paucæ chartulæ, veluti ridiculus mus, prodire. Magistri sacri Palatii munus administravit; denique in locum F. Francisci Nerii, ex cucullatorum familia concionatoris Pontificii, ab Urbano VII suffectus est. Referunt aliqui, escæ hominem maximæ fuisse; sed non minorem illa ingentem corporis molem, quam gerebat, poposcisse, quæ multo cibo esset alenda. Alii vero, ut cibi vinique parcissimum, eum laudant; ut in prandio, unico sæpe ovo fuerit contentus; quod in homine tam pingui tamque obeso, mirum atque incredibile videatur. Sed quoniam id mihi non plane compertum est, in medio relinquo. Id quidem certum est, eum apoplexia interiisse.

XXIII. HIERONYMVS ALEANDER

I V N I O R.

Forum Iulii, optimorum semper ingeniorum, ad omnis eruditionis, ac præsertim ad poëticæ facultatis laudem efflorescentium, feracissimum extitit; atque, ut innumeros taceam, quos, ex superiorum sæculorum memoria, edidit, & in primis, ut Hieronymum, Io. Baptistam, & Cornelium fratres Amaltheos præteream, quorum carmina suavitate, cultu, ac nitore, veterum poëtarum gloriæ proxima, in laudem & admirationem

rationem sui ævi suspiciuntur ; novissimo demum foetu
ager ille fertilissimus Hieronymum Aleandrum junior-
rem extulit, Hieronymi Aleandri, Cardinalis Brundo-
fini, omnis doctrinæ laude cumulatissimi ; pronepotem,
& Amaltheis, quos diximus, materna arctissima cogna-
tione implicitum (fuit enim maternus illi avus Hiero-
nymus.) Hic ingenio, eruditione, ac morum elegan-
tia apprime præditus, non ita multis annis post quam
Romam venit, in aulam Octavii Cardinalis Bandini
exceptus, egregiam eidem, per viginti ferme annos, in
scribendis epistolis operam navavit ; & statim, quo erat
in bonas litteras animo ac voluntate, Academiæ Hu-
moristarum, tum primum nascenti, se totum addixit,
in eaque perpetuis commentationibus sese exercuit, in
eiusque *Impresam*, eruditissimum librum, vernacule
scriptum, edidit. Adolescentulus antea in Caji Institu-
tiones egregium commentarium typis mandandum cu-
raverat, cum vix ex Iurisconsultorum disciplina pro-
diisset ; tum Romæ, de suburbicariis Regionibus, ad-
versus Anonymum hæreticum, librum, doctissime scrip-
tum, emisit ; antiquæ tabulæ marmoreæ, solis effigie
symbolisque excultæ, accuratam explicationem, atque
ad Paulum Gualdum, Archipresbyterum Patavinum,
expositionem argumentorum, in zona antiquæ tabulæ
marmoreæ exculptorum attulit ; præterea, edito opti-
morum carminum volumine, quid in ea facultate pos-
set, ostendit ; postremo, sumpto Adonidis Marini pa-
trocinio, egregium illud poëma, adversus equitis Stilia-
ni censuram, contumeliis plenam, tueri conatus est.
Scribendi ejusdem ratio, tum in soluta oratione, tum
in versibus, adeo erat pura, adeo elegans, adeo per-
spicua, ut sæpe ex me audiret, tum demum me mihi-
met doctum eruditumque videri, cum sua legerem ;
cum autem in aliorum scripta, qui se eloquentes dici
vellent, incurrerem, tum plane me indoctum, omnium-
que rerum rudem agnoscere, eo quod verbum prorsus
in illis nullum intelligerem. Urbano VIII ad Pontifi-
catum Max. evecto, ipso adnidente Pontifice, ex Car-
dinalis Bandini domo, in aulam Barberinorum addu-
ctus, Francisco Cardinali Barberino, fratris Pontificis
filio,

filio, traditus est, ab epistolis Latinis scribendis; quem etiam secutus est in Galliam, Legati jure ac nomine ad Regem illum missum. Sed qui itineris, tam longi, labores fortiter constanterque subiisset pertulissetque, vim morbi ferre non potuit, ex frequentibus concœnationibus computationibusque cum amicis & contubernaliibus aliquot suis contracti, quos inter convenerat, ut, tertio quoque die, mutuis se invicem conviviis exhilararent. Nam homini tenui & infirma valetudine, apud mensam plenam, necesse erat plus sumere, quam suus ferre stomachus posset. Mortuus, elatus est Academicorum Humoristarum humeris, atque, in ea Academia, de qua erat optime meritus, Francisci Cardinalis Barberini opera sumptuque, amplissimo funere cohonestatus.

XXIV. HIERONYMVS PRÆTIVS.

FRANCISCUM Cardinalem Barberinum, quem modo meminimus, in Hispaniam, sedis Apostolicæ Legatum, proficiscentem, cum Hieronymus Aleander, adversa valetudine impeditus, non posset prosequi; scribendarum epistolarum partes demandatæ sunt Hieronymo Præto Bononiensi, ex nobili vetustaque familia; qui statim ab excessu Gregorii xv, Pontificis ejusdem fratris filio relicto, cujus lateri honorarius custos fuerat additus, ad id, unde spes nova utilitatis futuræ ostendebatur, vela dederat, hoc est, ad novos rerum dominos transierat. Verum, quasi prælagiret animo, illud sibi iter fore postremum, ante suum à vita discessum testamentum fecerat, & amicos ad unum omnes salutaverat, ac valere jusserat, quos nunquam postea se esse visurum affirmabat. Neque ejus prædictio vana evenit. Nam itineris labore molestiaque confectus, Barcinone diem obiit supremum. Erat homini ingenium satis acre, amœnum, & ad humaniores literas mire propensum. Adolescens juri civili operam dederat, ac magnam de se opinionem concitaverat. Nemo enim erat, qui eum nosset, qui non existimaret, magnum eum Iurisconsultum evasurum. Sed cum severiora hæc studia lene ac
mite

mite ejus ingenium respueret, humanissimas ac liberalissimas artes, ad quas natura ferebatur, toto pectore amplexus est, & in amore ac deliciis, usque ad extremum vitæ spiritum, habuit. Leguntur ejus rhythmi, sententiis ac translatis paulo audacioribus referti, sed adolescentium assensionem accommodati; è quibus omnibus ipse suæ Salinaci palmam dabat. Multæ præterea Academicæ disputationes sunt ab eo erudite eleganterque compositæ, & in his Commentarius, quo Comitæ Rodulphi Campeggii poëma, de Virginis Deiparæ lacrimis, illustravit.

xxv.

POMPEIUS CAIMVS.

E Gregia atque præclara Pompeji Caimi Vtinenfis, Medici atque Philosophi, omnium fere liberalium artium scientia majorem sibi apud omnes homines amorem & gratiam conciliaffet, si non eam nimius sui amor, & contemptor aliorum animus corrupisset. Erat Græcis & Latinis literis doctus, poëticæ facultatis studiosus, philosophus, non unus è multis, sed prope singularis; rei medicæ peritissimus, ad cujus scientiam longum usum & exercitationem adjunxerat. Romam profectus, Rogerii Abbatis Tritonii, popularis sui, commendatione, ab Alexandro Card. Montalto, qui per eos dies medicum amiserat, magnis præmiis domum suam est invitatus; quæ res magnam illi existimationem apud omnes peperit. Nam summorum ac locupletum hominum, ancipiti morbo laborantium, curationibus cœptus est adhiberi, unde magnam vim pecuniæ fecit; & in gymnasio Romano Philosophiam docendi munus magnis stipendiis obtinuit; quo in munere aliquanto felicior, quam in curandis ægrotantium morbis, habebatur. Etenim contingebat, ut, ipso curante, multi extinguerentur; in quorum numerum venit Card. Montaltus, unde illi large vitæ alimenta suppeditabantur. Sed in hac arte, sicut in ceteris, fortuna dominatur; & vulgus, ubi bene curationem aliquam evenisse novit, continuo Medicum illum catum & doctum declarat, indoctum autem & rudem eum, cui

vertit

vertit male. Desiderabatur interdum in eo iudicium ; quo deficiente aliquando , ad ineptias delabebatur : sed verum est, quod dicitur, nullam esse sapientiam sine aliqua mistione levitatis. Cardinali Montalto è vivis sublato, conducta est ejus opera à Rep. Veneta, ut, in Patavino gymnasio , medicæ facultatis præcepta traderet. Sed ante suum ab Vrbe discessum, à Paulo V Pont. Max. in equitum aureatorum militiam adlectus est ; qui honor, nisi summorum Principum oratoribus, non habetur. Patavii, ex ingenii æmulatione, cum Cæsare Cremonino similitates, sicut antea Romæ cum Iulio Cæsare Lagalla fecerat, suscepit exercuitque. Docturus discipulos, lectica usque in scholam se deferri jubebat. Decessit , multis præclaris ingenii sui monumentis relictis, atque bibliotheca sua Reip. Venetæ, testamento, legata.

XXVI.

FABIUS LEONIDA.

FAbius Leonida , in oppido S. Floræ ortus , poëta summus ab ineunte ætate , poëticæ facultatis studium , ad quod naturâ ferebatur , coluit , in eoque diligentissime se exercuit. Multa scripsit , tum Etrusco tum Latino sermone , cum esset utriusque linguæ peritissimus ; sed accurate, magno studio, magnoque labore. Nam in ea, quæ scripserat, severe inquirens, ex Horatii præceptis decies & plusquam decies castigabat emendabatque , quo videlicet ad summam elegantiam summa etiam perspicuitas ac nitor accederet ; & facile utramque assecutus est laudem. In rhythmis, in quibus aliquot annos, ceteris fere studiis omissis, multum operæ ac temporis posuit, cultu, nitore, elegantia, non video, cui suorum æqualium debeat cedere. Odæ, quibus plus operæ tribuit, proxime, neque admodum longo intervallo proxime ad Horatii excellentiam accedunt ; quas , cum in Academia Humoristarum, ex quorum numero erat, recitaret, magnam ingenii sui admirationem & plausum excitabat. Erat præterea ad omnes liberales artes à natura factus, ut quancunque in partem ille se daret, in ea excelleret. Optime scienterque fidibus canere, eleganter psallere, in exarandis literis,

D

teris, elegantissimis characteribus uti; epistolas, sermonis elegantia, sententiarum gravitate, & convenienter eorum, ad quos mittebantur, dignitati, componere; in quibus scribendis, multis summis viris egregiam ac laudabilem operam navavit; in his Io. Baptistæ Raymundo, Camerae Apost. Clerico, Benedicto Card. Iustiniano; Francisco Card. Boncompagno; à cuius se comitatu sejunxit, quia Neapolin cum illo, ad Archiepiscopalem illam cathedram traducto, ire noluit; seu pertæsus aulae, seu ardentissimo poësis amore inflammatus; cui contraria est in primis aulae occupatio, atque animus ambitionis labore districtus. Non tamen ejus meritis, ut plerisque aliis accidit, par fortuna respondit. Nam neque ad honores ascendit, neque ad mediocres saltem divitias opesque pervenit. Imo cum, relicto Cardinali Boncompagno, se posse putaret ex redditibus, quos ex aliquot sacerdotiis pensionis nomine exigebat, & ex nummis, quos ex pecuniis in fœnore collocatis capiebat, vitæ necessitatibus suppeditare, nihil factum est propius, quam ut debitorum improbitate fœnus & sortem amitteret. Postremo ad convertendos in Latinum sermonem, vario carminum genere, Davidis Psalmos, operam, studium, & laborem contulit; quo in studio occupatum vita defecit, apoplexia subreptum, cum de eo Florentiam ad Io. Carolum Medicæum, magni Etruriæ Ducis Ferdinandi fratrem mittendo ageretur, ut eum optimus ille Princeps, bonorum ingeniorum studiosus, scribæ loco ad munus haberet.

XXVII. IO. ZARATINVS CASTELLINIVS.

IO. Zaratinus Castellinus Io. Pauli Castellinii filius fuit, viri in Romani Pont. aula spectatissimi, quod omnium fere Germanorum Principum negocia, magna cum fidei & integritatis laude gerebat. Sed Io. Filius, statim à prima adolescentia, mire se ad humanitatis studia propensum ostendit; hinc omnes quos norat harum politissimarum artium cupidos adire, amicitia comprehendere, colere, tum, patre amisso, à quo ad jus civile

civile perdiscendum invitatus compellebatur, à curis omnibus vacuus, illuc contendit, quo natura eum sua ferebat; ociumque in evolvendis veterum scriptorum libris omne consumpsit. Fuit vir acri iudicio, non meliocri ingenio, idemque eruditus Latinis literis, antiquitatisque Romanæ literate peritus; veterum autem inscriptionum erat adeo studiosus, ut in eis perquirentis interpretandisque pene mori videretur. Hinc fiebat, ut quoad Romæ vixerit, nullus fere dies fuerit paulo ætate lenior, quin in aliquo prædio vel agro conspiceretur, ubi ex veterum villarum ruinis saxa vel lapides effoderentur; ut si quæ in eis tabulæ marmoreæ Græcis vel Latinis notis insculptæ, inventæ essent, vel eas precio auferret, vel quod in eis scriptum esset, in sua pugillaria referret. Scripsit epigrammata, tum jocosa, tum gravia, multo sale leporeque conspersa, aliaque non parum multa plena eruditionis opuscula, quorum singula, ut tempus & occasio ferebat, impressoribus, typis excudenda, mandabantur; quæ si essent unum in corpus collecta, satis magnum volumen efficerent. Fuit maxima ex parte auctor Iconologiæ, quæ Cæsaris Ripæ nomine impressa, pictorum cælatorumque omnium manibus teritur. Vir nullus erat in Italia, eruditionis laude conspicuus, qui cum illi aut amicitia non esset aut usus litterarum. Annum quintum supra trigésimum ætatem evocavit ad se Faventia, natale parentis sui forum, post biennium remissurum; sed Urbis ocium & solitudo haud magno negotio hominem, ab honorum ambitione atque aulae strepitu abhorrentem, retinuit, quaesivitque locum illum, ubi propter ingenium & eruditionem erat in honore ac precio, patria sede mutare. Itaque, relicta cogitatione Romam redeundi, ibi se in literis abdidit, ac demum annos natus unum & septuaginta, simul scribendi & vivendi finem fecit, urinæ vitio interseptus: cujus reddendæ difficultate cum premeretur, atque esset necesse eam sæpius manu moliri, nec calculus, qui intus se opposeret, pelli posset; accidit ut urina, relicto naturali itinere, novam sibi ad exeundum viam inveni-
 ret; quo in loco cum sua vi & acrimonia ulcera & inflammationes excitasset, demum homini interitum attulit.

XXVIII. IO. BAPTISTA FENSONIVS.

VRbis Faventia^æ mentio fecit, ut nobis veniret in mentem Io. Baptistæ Fensonii I. C. civis ejusdem clarissimi; quamquam ille se Brarsichellæ ortum dicat, quod est Æmilia^æ oppidum non ignobile, quodque semper multos Romam misit in omni virtutum genere præstantes viros; & nos eodem tempore in augustissimo Cardinalium collegio duos ex eodem oppido vidimus, eo loco ac munere dignissimos. Sed Faventia civem etiam eum suum agnoscit, qui non comitate & hilaritate, ut alii, sed tristitia & severitate commendatus, omnibus iis honoribus functus est, qui uxores habentibus patent. Nam primum Octavio Paravicino Cardinali, Germaniæ patrono, tum Scipioni Cardinali Burghesio, qui illo mortuo Germaniæ ejusdem patrocinium susceperat, à cognitionibus fuit; quo postea suffragante, ad urbanos magistratus ascendit, ac Princeps appellationum primo, nec ita multo post Urbis Senator fuit; quem magistratum magnificentissimo apparatu adiit, & pompa, tota fere civitate in ejus spectaculum effusa. Sed tam propensæ in eum voluntatis hanc illi gratiam retulit, quod leges ejusdem municipales doctissimis commentariis illustravit; quem librum nemo est advocatus, nemo causarum patronus, nemo leguleius, quin habeat, legat, quin in reorum defensionibus utatur. In quo illud mirum accidit, quod sumptibus, qui in eo opere imprimendo fiebant, suppeditandis, insignem bibliothecam optimorum librorum copia refertam, tot annorum opera, studio, labore, sumptuque comparatam, quæque uni etiam oppido splendori ornamentoque posset esse, divendidit; tam multis libris, tamque præclaris, unicus illi liber constitit. Fuit homo tetricus, ambitiosus, honoris appetens, iracundus, magnus sui æstimator; quidquid dixerat, velut Apollinis oraculo profectum videri volebat. Sed homo catus, qui recte nosset aliis cavere, in suis negociis hebes ac tardus inveniebatur; quo factum est, ut extremo vitæ suæ tempore, arduis & contortis litibus, sua incuria & indiligentia

gentia excitatis , implicitus , ex ægritudine & articulari morbo decesserit.

XXIX. HENRICVS FALCONIVS.

Dignus est Henricus Falconius Romanus , Academicus Humorista in primis , qui ob celeres ingenii alacris , prompti , & tanquam exultantis equuli ; motus , posteritari tradatur. Hic mores adolescentis nunquam exuit , sed semper remansit idem. Nam quamvis annorum decursu ad summam senectutem pervenisset , neutiquam tamen extitit ingenio senex , neque ab iis studiis unquam exaruit , quibus ab adolescentia fuit imbutus : neque tamen quidquam ingenuo ac liberali homine indignum admisit ; sed cum hominibus festivis & jucundis vivere , de amore ac rebus amœnis & voluptariis loqui , & quamvis esset lingua celeri & incitata , ac verborum non egens , suam tamen partem sermonis aliis relinquere , nemini oblocutor esse , sua aliis carmina recitare , aliorum audire , & si probabilia viderentur , verbis in cælum efferre , ediscere , aliisque ad cognoscendum proponere ; sin autem minus probarentur , modice & caute reprehendere , & quidquid in eis desideraret exponere , amicis obsequi , adesse , opitulari ; sed in primis (unde apud maledicos aliquos non belle audiebat) præclara juvenum ingenia , præsertim si essent cum formæ dignitate conjuncta , more Platónico adamare ; ita tamen , ut nemo eum unquam cum ipsis ambulantem aspexerit. Præter eas horas , quas cibo somnoque dabat , nunquam domi se continebat. Noctu vel in amicorum ædes , quæ semper illi patebant , se recipiebat , ibique ad mediam noctem sermones cum illis protrahebat , vel solus in vicis ac foris obambulabat. Nulla nox tam magna turbulentaque tempestate fuit , quæ retinere eum domi valuerit , quin exiret foras , & sub ædium suggrundis & protectionibus ociose incederet. Et , si major esset vis aquæ , quam possent tecta defendere , in aliquam porticum confugiebat , ibique tantisper manebat , dum vis imbrii sese remisisset. Nocturnarum autem vagationum comitem laternam , in eaque Vulcanum inclusum ,

habebat; cujus etiam usum amœno ac festivo carmine laudavit, quod hac sententia concludebatur; illi nimirum laternæ generi palmam tribuendam esse, quod esset longum, manubrio crasso, latereque pertuso. Interdium vero semper habebat decretum aliquem locum, ubi amicis se daret, ubi si solus esset, vel aliquid legeret, vel commentaretur; ac, me pnero, Ædes D. Mariæ super Minervam totos eum dies habebat: ac senem, ætate ac stranguriæ morbo confectum, quo periit, in tabernam aromatariam, in foro Rotundæ inter olitores & pomarios sitam, se recipiebat, nec duo & octuaginta annos natus, acerbissimisque stranguriæ doloribus vexatus, si quis invitasset, recusabat in cauponam commensatum ire, ibique se hilarissimum convivam expromebat, ac risus, ludos, jocos, omnemque amœnitatem exercebat. Quæ puer à magistris didicerat, quæque à doctis viris in colloquiis acceperat, nunquam è memoria dimisit, sed constantissime retinuit, & cum res poscebat, in medium proferebat. Erat cavillator facetus, conviva commodus, in laceffendo respondendoque argutus; voce magna, canora, suavi, quæ suis versibus, cum eos recitabat, splendoris non parum accesseretur; multæ præterea in eo facetiæ, multi joci, magna exemplorum copia inerat. Iam inde ab ineunte ætate, omne suum studium atque omnem operam in scribendis rhythmis collocavit, & in eo præsertim rhythmorum genere se exercuit, quod venusta aliqua sententiola paucis versibus lepide arguteque concluditur; neque minimam in eo laudem meruit: & quoniam hoc genus carminis ductoribus gregum maxime aptum existimatur, unde etiam nomen accepit; ideo ipse se ex Falconio Falcum pastorem Tiberinum fecerat; eoque se nomine vocari mirifice gaudebat.

xxx. IO. FRANCISCVS PAVLIVS.

TVLit etiam ætas hæc nostra alium, acuto, eleganti, facetoque ingenio, suavibus moribus, & admirabili facundia virum, Io. Franciscum Paulium Pisaurensem; in quo magnum fuit Academiæ Humoristarum, orna-

ornamentum ac decus. Nam quoties insignis ille eruditum cœtus in unum conveniebat , non patiebatur considerari à se præsentiam suam ; sed aderat semper, ferens secum novum aliquem ingenii sui foetum; qui eo majore cum plausu excipiebatur , quod mira vocis suavitate , sono , & claritate commendatus veniebat ad aures ; & quoniam semper illustrem aliquam sententiam non illepide conclusam continebat , ad extremum usque reservabatur, ut in animis audientium aculeos quasi quosdam relinqueret, quibus ad illuc redeundum incitarentur. Sed qualis fuerit ejus facultas , quæ scribendi ratio , perspicui potest ex rhythmis , quos edidit ; in quibus , quanta vis sit actionis , apparet. Nam vocis auxilio destituti , multum de plausu illo , quo fuerunt excepti perdunt. Tanta erat in homine humanitas , tantus in jocando lepos , ut ubi ille adesset , omnis tolleretur ab animis mœror atque tristitia. Principibus Sabellis, quoad vixit , perpetuam in scribendis epistolis operam præstitit : apud quos stranguria , ex scribendi labore & assiduitate contracta , interiit : eorumdemque principum virorum , honoris & gratiæ causa, semel Triumvir conservandæ Urbis fuit electus ; qui honor illi delatus tum est , cum Thadæus Barberinus, Urbani v i i i fratris filius , declaratus Urbis Præfectus , maxima pompa ac triumphanti similis , magistratum illum amplissimum adiit. Itaque ille conspectus est in auro , Præfecto proximus adequitare. Semper inanibus mulierum amoribus implicitus, nullum tempus ab his curis vacuum habuit ; credo ob molliciem animi , vel ob frequentem ejus argumenti tractationem : & aliquando admonitus à me, ut ab ejusmodi nugis animum avocaret, negavit id à se fieri posse ; se enim ita à puero assuefactum , ut sine amore nullam esse vitam duceret ; quam tamen innocenter sic transigere se affirmaret : at eum arbitror, acerbissimis vesicæ doloribus exercitatum, de alia re potius, quam de mulierum amoribus, cogitare cœpisse.

XXXI. M. ANTONIVS DE PRO-
SPERIS.

NON immerito aliquam apud posteros memoriam sibi postulare videtur M. Antonius de prosperis, Palliani, Campaniæ oppido natus, ob insignem memoriam, qua præstitit cunctis, qui una essent ætate. Fuit hic studio & voluntate philosophus, atque fere in omni victu cultuque, ut qui maxime, Cynicus. Habitavit Romæ in Subura, modicis ædibus, inter facem & quisquilias Urbis, hoc est inter eos, quos Zingaros vocant; quos etiam in clientelam acceperat. Ædium earum forma hæc erat; Statim ab ostio aditus erat in cubiculum, ubi ipse prandebat, cœnabat, cubabat, aliaque omnia ad vitæ usum necessaria exequebatur; cubiculo adjunctum erat impluvium, ubi gallinas plures alebat; sequebatur deinde crypta, in qua ligna ad faciendum ignem, & vini optimi cadum inclusum habebat. Nulla erat illi lauta supellex; culcitra humi strata lectum præbebat; quam culcitram undique pulveris omnisque immunditiæ acervus, tanquam vallus munibat, ut gallinæ, quibus interdum aditus in cubiculum patebat, haberent quod possent unguibus scalpere. Pro bibliotheca erat fictile dolium, ubi libri nullo ordine dispositi jacebant; arcam in qua vestes conderet, lignea gravicembali theca suppeditabat: nunquam ab ædibus sordes amovebat, nunquam parietibus dejiciebat operas aranearum, nunquam vasa ænea, rubigine obsita, in splendorem dabat, nullius ille famuli vel famulæ opellas conductas habebat, ipse sibi famulabatur, ipse sibi obsonabat, obsonia scindebat, ipse sibi cyathissabat, ipse sibi prandium coquebat, ipse ad ignem, qui in foculo cubiculi angulo hærenti lucebat, carnem vitulinam, pullos gallinaceos, turtures, aliasque aves veru infixas versabat. Nam hac una in re à Cynicorum disciplina, qui tenui ac parabili victu contenti erant, discedebat, & in Epicuri scholam transibat, quæ lepidis victibus corpus esse alendum docebat: neque erat quisquam, in quem melius Horatianum illud conveniret, *Epicuri de grege porcus*: nulla ade-
rat

rat mensa, quam toralè insterneret, nulla mappa, qua os detergeret, sed coctos pullos, pugno comprehensos, tanquam accipiter, vorabat inambulans. Omnis aberat cyathus, quo potitaret; sed cyathi munus præstabat fictile poculum, eoque vinum, non unum è multis, sed vini florem, in sese invertebat. At si quando obsonium aliquod nitidiuscule curatum expetebat, emptum cauponi proximo tradebat, qui illud sibi in prandium cœnamve curaret. Erat optimorum piscium avidissimus: itaque cum primum advesperasceret, in forum piscarium cum linteolo sordidissimo, quod plenum auri, quasi puer crepundia, in collo pendens gerebat, properabat; ibique multos bilibres siluros, lupos, inter duos pontes captos, murænas, flutas, aliosque pisces in primis nobiles, quovis precio destinabat. Vnde autem homo pauperculus tantam rem fecerit, qua posset suis sumptibus suppeditare, est operæ precium agnoscere. Liberioris vitæ, sed nulla re prorsus egentis, cupidus, hanc sibi munire ad id, cujus erat cupiens, viam instituit: cœpit in eruditorum conventibus versari, in amicorum colloquiis multa memoriter referre, jaciendisque ridiculis, dicacis memoriaque præstantis sibi viri nomen famamque conficere; qua fama impulsus Petrus Card. Aldobrandinus, qui tum Clemente V I I I, ejus patruo, summo Pont. rerum potiebatur, suam eum in aulam excepit, ut à negociis feriat, animi causa, vel insignæ aliquod memoriæ signum dantem, vel argutum aliquod dictum tanquam jaculum mittentem audiret. Quem hominem utraque in re ita probavit, ut sacerdotio locuplete donaverit, unde multa centena aureorum quotannis acciperet. At malus, ubi se locupletatum vidit, Cardinali manum adiit, & ab aula ejusdem excessit. Sed ut ad ejus vitæ mores, unde paululum digressi sumus, revertamur; noctu pileis pluribus caput insertum, cervicali commendabat; quos pileos, ut capiti melius hærent nec exciderent, sordido lino multisque maculis fœdo, mento alligabat. Audivi ex eo, cum diceret, ardentissimo se Chymicæ, quam vocant, artis amore, studioque flagrasse, sed contentum, auri conficiendi rationem, rem multis incredibilem, à se repertam, quamvis sumptu

qui non parvo intervallo lucrum excederet, studium illud penitus abjecisse. Hæc ille. Sed mors, quæ æque mundulos ac venustulos, ut horridulos sordidulosque aggreditur, in suis cum sordibus, fato maturum, oppressit.

XXXII. M. ANTONIVS DE COMITIS.

PER idem tempus Philosophus alter, M. Antonio de Comitibus nomine, ob vivendi rationem, à comuni hominum consuetudine usuque abhorrentem, non minus quam superior, sermo erat omnibus. Fuit quidem superiori illi M. Antonio, ætate ac philosophiæ studio, par prope ac gemellus; sed, ut variæ sunt hominum inter se voluntates, moribus longe dissimilis. Ille incomptus ac rudis, nihil æque ac sordes adamabat: hic comptus, elegans, nulla re ita gaudebat, ut mundiciis. Nullæ in laquearibus telæ aranearum conspiciebantur; nihil in pavementis, quod oculos posset offendere; & si quam in eis paleam deprehendisset, sua manu collectam, in viam dejiciebat; nihil pulveris patiebatur in pileis vel in vestibus hærare; ac si quid ad eas advolasset, statim excutia, eum ad usum facta, pellebat; ad hæc supellex elegans, vasa nitida, toralia, mappæque mundissimæ. Hac una in re cum illo Cynico congruebat, solitudinis nimirum amore: nullum enim virum, nullam mulierem, in famulatu habebat; ipse sibi erat imperator, ipse dominus, idem ipsemet sibi dicto audiens. Non tamen idcirco rem philosopho dignam existimabat, sordidis culinæ ministeriis manum admovere; sed mulierem vicinam conductam in id opus habebat, quæ cœnam ac prandium ipsi coctum in canistris afferret. Ac ne mulieris expectantis, dum pranderet vel cœnaret, morâ solitudini ipsius fraus aliqua fieret, simul ac illa advenerat prandium afferens, eam statim cum canistro, in quo hesternæ cœnæ patinæ erant, dimittebat; quem etiam morem, cum cœna daretur, retinebat. Nulla unquam conditione adduci potuisset, ut ovum unum gallinæ, quæ in triviis ac stabulis fimo aliisque sordibus imple-

tur,

tur, suum in ventrem immitteret; sed gallinas aliquot domi Martiis panibus alebat; & cum amicus aliquis, aut hospes, salutandi gratia domum ad ipsum veniebat, par illi ovorum, quæ ex gallinis suis acceperat, dono dabat, referens, quo pabulo alerentur. Fuit astrologus & mathematicus in primis; quæ res pene illi exitio fuit: atque in his studiis ætate confectus interiit.

XXXIII. VIRGILIUS CÆSARINUS.

Virgilius Cæsarinus patrem habuit Iulianum, civitatis Lavinia Ducem, formæ dignitate atque præstantia in adolescentia cunctis sui ævi mortalibus superiorem. At Virgilio immaturo interitu damnum res Romanæ Latinæque literæ fecerunt. Nam si ille longius tempus ingenii augendi declarandique nactus esset, multa extarent in omni genere disciplinarum egregia ingenii ejusdem monumenta, quæ omnium sæculorum posteritas in honorem Romani nominis admiraretur. Sed in ipso ætatis flore è vivis sublatus, triste sui desiderium reliquit. Verum in ea ætate, qua alii studiorum curriculum inæunt, ille eorum spatium transcurrerat; adeo ut esset omnibus miraculo: & quod videri mirabilius debeat, non una tantum in re, sed in omnibus præstitit; nam Græces & Latine doctus, erat sagacissimus naturæ indagator, adeo ut nonnulla in philosophia invenisse diceretur, ab Aristotele ignorata; sacrarum divinarumque rerum scientissimus, cæli terræque dimensor certissimus, regionum terrestrium & maritimarum ex librorum lectione peritissimus, juris civilis & pontificii consultissimus, medicæ artis notitia, non mediocriter præditus, orator, poëta summus, denique nulla in re rudis, quæ quidem comprehendi scientia possit. Quæ res magno argumento sit, non deesse Romanis hominibus ingenium, sed studium & exercitationem; qua si uti vellent, facile cæteris nationibus præstarent. Robertus Card. Bellarminus, qui nihil temere affirmabat, non dubitabat eum cum Pico Mirandulano in comparatione conjungere; eique fuit auctor, ut quemadmodum ille
adversus

adversus Mathematicos , qui dies natales hominum ad vim stellarum & Lunæ pertinere, quodque nobis adversi vel prosperi in vita contingit , ex calo , certo modo affecto , compositisque sideribus provenire docent , doctissimum librum emiserat, in quo nullam eorum mendacii fidem esse adjungendam convincit, ita etiam ipse, in ejus æmulationem gloriæ, libro elegantissime scripto, eorum commenta refelleret, qui non magis impie quam vane conantur ostendere , animos hominum una cum corporibus interire. Cui operi jam manus admoverat , & tam falsam tamque perniciosam doctrinam cœperat sacrarum litterarum testimoniis validisque rationibus oppugnare atque subvertere : sed tantam mors illi gloriæ invidit, quæ non est passa, egregium illud opus, & plus uno mansurum sæculo , ad umbilicum perducere ; cujus etiam injuria factum est , ut multa alia , egregie inchoata , non plane absoluta atque perfecta , ad posteros permanere potuerint. Æquum semper ad res adversas animum attulit, in ægrotationibus præsertim, quibus fere semper perpetuis atque gravissimis conflictatus est , se fortem exhibuit. Fuit duobus sum. Pont. in primis carus, Gregorio x v , & Urbano v i i i ; qui , cubiculi Pontificii præfecto à se creato , purpuram destinaverat , idque tum ob excellens hominis ingenium singularemque doctrinam, tum ob castissimos ejus mores, rem omnibus sæculis admirabilem : nam summum ingenium , summamque eruditionem, sine aliqua admistione vitiorum vix reperiri contingit. Obiit florenti adhuc ætate : nondum enim trigesimum annum attigerat. Mortuum S. P. Q. R. tamquam civem optime de Rep. meritum , in Æde D. Mariæ Virg. Capitolinæ, justis exequiarum prosecutus est , eumque inter præstantes suæ civitatis viros immortalitati consecratum , docti oratoris voce celebrandum exornandumque curavit. Duo ejus poëmata typis impressa circumferuntur ; quorum uno Bohemicam Maximiliani Bojorum Ducis victoriam elegantissimis prosecutus est versibus ; altero , quo alternis versibus longiusculis Isabellam Gesualdam , Nicolai Ludovicii sponsam , laudibus exornat.

XXXIV. OCTAVIUS RINUCCINUS.

Veterem ac multorum sæculorum spacio intermissum Comœdias & Tragoedias in scenis ad tibias vel fides decantandi morem, revocavit magna ex parte, Octavius Rinuccinus, nobilis poëta Florentinus: quamquam hanc sibi laudem vindicare videatur. Æmilius Cavelerius, patricius Romanus, ac musicus elegantissimus; qui paucis ante annis drainatibus aliquot modos fecerat, perfeceratque ut ab histrionibus musicis agerentur: verum tum dramatum argumentis, tum scenarum apparatu, tum actorum nobilitate, ita Octavii splendor, Æmilianæ laudis luminibus officit, ut solus ille hunc morem, jam diu intermissum, revocasse videatur. Etenim Iacobum Peram, aliosque præstantes modulatores, ex animi sui sententia nactus, quatuor nobilissimas fabulas, verborum ac sententiarum luminibus longe clarissimas, magno Italiæ totius plausu dedit, Daphnium, Eurydicem, Arethusam, Ariadnam: cujus à Iasone derelictæ querimoniam, ob summam ejus elegantiam, nemo fuit in tota Italia paulo præstantior modulator, quin suam in ea modulanda industriam experiri nollent: scenarum vero apparatus, Magnorum Etruriæ Ducum aliorumque Principum virorum sumptu & magnificentia, supra quam dici potest, eximius, omnem ex tota Italia nobilitatem ad se attraxit. Nam versis frontibus, scenæ, modo camporum viriditates, modo æquoris immensitatem, modo hortorum amœnitates, modo ex improvviso (cælo nubibus, etiam ad terrorem, obducto) imbres, ac tempestates, modo felices beatorum sedes, modo æterna inferorum supplicia referebant: cernebantur arbores, diductis sponte corticibus, pulcras ex se virgines, tanquam foetus aliquos edere, tum sylvæ, quæ repente extiterant, Faunos, Satyros, Dryades, Napeas dare, flumina & fontes, Nymphas, atque alia longe his admirabiliora, nullius ante illud tempus oculis subjecta proferre. Luculente & polite rem, quam susceperat, versibus explicabat, dulcibus, atque perspicuis. Forma fuit eleganti, natura, quæ mediocrem aliquanto

quanto excederet, sed decora, membrisque inter se apte coherentibus, facie honesta, ore modesto, & quod dignitatis multum haberet, moribus elegantissimis, præstanti facundia: quibus corporis animique dotibus, & versuum suorum elegantia fretus, illustres genere & forma mulieres sectabatur, earumque sibi voluntates allicere conabatur. Mariam Medicæam, Galliæ Reginam, non majori ambitione quam vanitate adamavit: quam etiam, honoris gratia, prosecutus est euntem in Galliam. Sed postea reversus in Italiam, omiſſis amatoriiis nugis, ad quas erat mire propensus, tandem ad se rediit; quæque ratione antea non perspexerat, facietate abiecit, experiendo contempsit, totumque ad pietatis amorem & studium animum contulit: in quo demum Florentiæ diem obiit extremum.

xxxv. A N D R E A S S A L V A D O R V S.

FVit Andreas Salvadorus poëtarum omnium sceni-
corum, Hetrusca lingua loquentium, quos quidem noverim, maxime ad Musicorum ingenia, & ad unguem, ut dicitur, factus. Non enim scenica cujusquam poëmata circumferuntur, in quorum versibus modulandis, melius possint, quid illi in suo artificio valeant, expromere. Sunt illa tenerrima, dulcissima, lepidissima, quæ voluptatem afferant: sunt variis & illustribus carminum generibus, tanquam coloribus, distincta, quæ satietatem & fastidium abigant. Tria egregia in primis dramata edidit, nimirum Medoram, Floram; & quod ceteris præstat, D. Vrsulam; in quibus omnes lepores, omnes Veneres, omnes poëtici flores, omnes deliciæ, venustatesque cernuntur, & in quibus populo ad spectandum dandis, more suo, Magni Hetruriæ duces sumptus, regali magnificentia dignos fecere. Sed in hoc genere, summæ Andree felicitati adscribitur, quod eum actorem sortitus sit, quo nemo, neque nostra neque patrum memoria, toto orbe terrarum præstantior est auditus; Equitem nimirum Lauretum Victorium Spoletinum; de cujus laudibus nulla unquam aras conticescet: ejus vox clara, dulcis, canora, non exprimens verba putidius,

putidius , sed ad animi atque aurium voluptatem apte atque distincte proferens , suavitas in pronunciando , & canendi in primis artifex ratio , peculiarem ejus poëmatibus vim , & quandam quasi divinitatem addidit ; adeo ut alio actore , cum pene divina vis illa defecisset , vix eadem visa essent. Sed magno omnium poëticae facultatis studiosorum hominum dolore , adhuc florenti ætate , in sua patria , immatura morte decessit.

XXXVI. G A B R I E L C H I A B R E R A.

Quod à nemine mortalium antehac creditum est , ut quisquam posset Pindaricæ laudis æmulator existere , id magna omnium literatorum cum admiratione , Gabrieli Chiabrera , patritio Savonensi , contigisse conspicitur : adeo ut vel Pindari animus , Pythagoræo veluti commento , in eum immigrasse , vel Pindarus ipse Hetrusca lingua loquens , revixisse videatur. Verum tantæ laudis adeptæ famam longe copiosius ac melius egregia ac prope divina ejusdem carmina , in omnes terrarum oras , in omnis posteritatis memoriam , ad æternitatem nominis , quam cujusquam oratio , diffundent. Forma fuit corporis ejusmodi , quæ ejus ingenii pulchritudini minime responderet. Quis enim , qui ejus faciem aspexisset , arbitratus esset , ex illius ore subnigro , tetrico , invenusto , tam candidula , tam vinula , tam venustula carmina posse prodire ? Vixit usque ad extremam senectutem ; ac demum Savonæ , in complexu suorum popularium & amicorum , est mortuus.

XXXVII. A N T O N I V S Q V Æ R E N G V S.

Antonius Quærensus Patavinus , quoniam totum fere vitæ suæ tempus in populi Romani , hoc est , in totius orbis terræ conspectu , & in aulæ luce consumpsit , magnum & clarum , in poëtis & oratoribus sui ævi , nomen obtinuit. Etenim Roma , elegans ingeniorum spectatrix , simul ac eum aspexit , ita sibi devinxit , ut fere nunquam à se divelli sit passa ; admirabili hominis ingenio , humanissimis his litteris exculto , atque
omni

omni digna homine nobili ab eo percepta doctrina, mirabiliter capta ; cujus ingenii doctrinaeque commendatione fuit summis , omnique dignitate Principibus viris arctissimo egregiae cujusdam consuetudinis nexu devinctus ; iis praesertim , apud quos litterarum studia vigebant , ut Aquavivæ , Farnesio , Estensi , S. Susannæ Cardinalibus. Vbi ipse aderat, nullus erat sermo, nisi de literis. Nam homini , abundanti doctrina , admirabili ingenio , memoria summa , acerrimo judicio , omnia veniebant in mentem , quæ propositi sermonis ratio deposceret ; quo fiebat , ut nemo ab ejus colloquio , nisi doctior eruditiorque discederet. Erat præterea comis , facundus , narrator facetus , conviva commodus , in jaciendo mittendoque ridiculo , non illo scurrili & inurbano , sed docto , gravi ingenuoque homine digno , jucundus. Incredibile memoratu est , quantam vim rerum , intelligentia comprehensam , habuerit , quæ , tanquam ad oraculum scientiarum omnium , omnes cupidos litterarum ad se trahebat ; quos , qua erat humanitate atque sapientia , docendo instituendoque , praesertim extremo ætatis suæ tempore , infirmissimaque valetudine , domum suam à solitudine vindicabat. Clemens VIII , hominum aestimator acerrimus , collegii Cardinalium à secretis munus , tanquam ingenii illius viribus aptum , illi commisit ; quæ provincia , cum augustissimi illius senatus acta , decreta , Latinis litteris sint tradenda , insuper ejus nomine ad Reges & Resp. epistolæ dandæ , non nisi doctis , eruditis , ac prudentibus viris , & eloquentiæ in primis laude clarissimis , demandari consuevit. At dum in eo munere , summa cum laude versatur , insigne Patavinæ ecclesiæ sacerdotium , vetere rectore vita functo , possessore destituitur ; cumque de successore mittendo ageretur , visum est Pont. summo , in demortui locum subrogare Quærengum , ut multis aureorum centenis , quæ ex eo quotannis capiebantur , una cum suis frueretur. Sed tam egregia optimi in ipsum Principis voluntas longe illi gratior accidisset , si non tantum in eo Urbis desiderium invenisset : quod cum ferre non posset , reversus Romam , totum potentioribus amicis colendis ornandisque se tradidit. Accepit à Farnesianis

Princi-

Principibus , Alexandri Ducis res gestas Latine scribendi provinciam. Sed quia magnæ operæ magnique laboris res erat , cujus erat impatiens , ea repudiata , hanc illis laudem reliquit. Paulus V in aulam accitum , Io. Baptistæ Victorio , sororis filio , quem honoribus destituerat , tanquam Phœnicem alterum , de quo Homerus ait , à Pelio patre Achilli juveni datum , lateris comitem , morum censorem , ac vitæ magistrum ac domum addidit. Neque in eo erudiendo operæ pepercit ; crebro illud admonens , eam esse rectam ad honorem viam , quæ laboribus suscipiendis , ac prætermittendis voluptatibus , avunculi sui impressa vestigiis , extaret. Duo edidit præstantissimorum carminum volumina , quorum unum Hetruscos rhythmos complectitur , Latina poemata alterum ; ex quibus existimari de hominis facultate in utroque carminum genere potest. Mihi quidem videtur , verborum splendore , sententiarum luminibus , poëticis floribus , posse cum veteribus poëtis aliquem locum habere. Mortuus est Romæ , nonagenario major.

XXXVIII. IACOBVS MAZONIVS.

SI Iacobo Mazonio Cæsenati par ingenio ætas contigisset , non fuisset ille quidem illustrior , sed pluribus egregiis doctissimi hominis ingenii monumentis , litterarum studia abundarent. Annos enim natus non amplius quinquaginta , vivendi finem fecit. Nullum fere est in Italia celebre gymnasium , ubi ille Aristotelis libros de moribus interpretatus non sit , vel aliud quidpiam ad philosophiam pertinens non docuerit , Maceratense , Cæsenaticum , Pisanum , Romanum ; quod docendi munus , qua ætate alii apud magistros exercentur , ipse persolvit. Nec mirum : nam cursum , non ut alii pedetentim , longum disciplinarum omnium spacium excurrebat. Annos natus tredecim , traditus est à patre , Sebastiano Regulo , humaniorum litterarum magistro , qui Bononiæ ludum aperuerat , ab eoque celesiter , doctior quam ipse erat , dimissus , profectus est Patavium , tanquam ad mercatum omnium bonarum

E

artium,

arrium, atque ad Pendasii & Paniorolæ, qui longe clarissimi, per id tempus, Philosophiæ & Legum antistites habebantur, se, auctoritatem ductumque applicuit; apud quos quantum profecerit, unicum Pendasii testimonium ostendit, qui oppugnatus ab Archangelo Philosopho, cum multi se ejus propugnatores futuros pollicerentur, non alteri quam Mazonio defensionem suam esse committendam statuit. Duodevigelimum agens annum Patavio reversus est demum; ubi illud primum de se specimen edidit, in quo, qui illum nossent, exhorrescerent, qui vero suo ex ingenio ceteros æstimant, cachinnos efferrent. Nam centum & nonaginta septem, supra quinque millia, Platonis & Aristotelis placita, quorum ille libros diligentissime legerat, memoriaque mandaverat, libello edito, in controversiam disceptationemque deduxerat, ut si quis vellet contra illa disserere, in scholatum frequentiam, tanquam in pulverem & solem descenderet, secumque, ut pugnantium mos est, manum confereret, fortiterque dimicaret; fore enim, ut cujusvis argumentorum tela strenue exciperet repelleretque, ac Platonem & Aristotelem recte locutos esse defenderet. Ac primum Bononiam, studiorum matrem, locum certaminis esse voluit, doctoresque omnes in contentionem disceptationemque vocavit: sed cum responsum accepisset, fas esse nemini disciplinarum doctoribus litterarium bellum indicere, nisi cui Philosophorum Theologorumque libros publice interpretandi facultas tributa esset, dedit operam, ut in Doctorum earum facultatum numerum veniret; qui interrogatus à F. Cyrillo Servita, summo Theologo, qui tum studiis illis præerat, quot annos Theologiæ dedisset, respondit, menses non amplius sex in eo studio se contrivisse: sed cum gravissimis ab eo verbis, hominis audacia atque temeritas cohiberetur, quod sex mensium labore, eo speraret ascendere, quo alter, qui paucis diebus ante rejectus, ut indignus eo loco ac numero, fuerat, septem annorum studio pervenire non potuisset, Fac, Mazonius inquit, periculum, & si minus idoneus tibi videbor, quiescam, ac cogitatione ista desistam; expertus est ille, atque omnibus eum in rebus, quæ quidem essent

in Theologiæ ac Philosophiæ artibus , eruditum ac doctum invenit : quamobrem continuo illi animum explevit ; ac de ceterorum magistrorum sententia , doctoris locum ac nomen attribuit. Ad omnia , quæ ponerentur in percontando , homo abundanti doctrina , copiose respondebat ex tempore , Gorgiæ Leontini more , non eadem elatione animi , qua ille , qui princeps , ex omnibus , ut traditur , ausus est in conventu poscere , qua de re quisque vellet audire , sed ingenio studioque majore. Nullam enim rem defendit , quam non probarit ; nullam oppugnavit , quam non everterit. Vt etiam Torquatum Tassum , brevi argutaque argumentatione inclusum , fateri coëgerit , poëmatis Ariosti argumentum , non multiplex & varium , sed esse simplex & unum. Neque id incredibile videri debet in eo , cui nihil uspiam consignatum est litteris , quod non legisset , nihil legisset , quod comprehensum memoria non contineret , unde tanquam ex promptuario aliquo , cum esset opus , singula proferret , & suo quæque loco collotaret. Quamobrem fiebat , ut in disputationibus , cum auctoritatibus decertandum esset , integras ex sanctorum Patrum , Platonis , Aristotelis , aliorumque doctorum hominum libris , paginas ita memoriter referret , ut ne unam quidem syllabam peccaret. Ea res in primis animos viro- rum principum incendit studio ejus visendi , cum eo amicitias conjungendi , ac domos suas , tanti viri ornameto , decorandi : sed Petrus Card. Aldobrandinus , qui tum potiebatur , tandem à Ferdinando magno He- truriæ Duce impetravit , ut Romam mitteretur. Dicitur verbis non potest , quam eum Cardinalis carum habuerit , ut ejus ingenio delectatus sit , ut officiis beneficiisque eum omnibus ornaverit , sua illi consilia credere , in oculis eum habere , solum ex familiaribus sibi convivam abducere : nam tenui ac parabili cibo contentus erat ; mille aureorum stipendio conducere , ut Aristotelis de Philosophia libros in Gymnasio Romano extra ordinem interpretaretur. Sed tanta Principis gratia , fuit ejus saluti incommoda maxime. Nam jussus ab eo se Ferrariam sequi , quo ad bellum proficiscebatur , ibi demum de lethali morbo , ex cruditate contracto , consumtus,

sumptus. Ac simul ac nuncius de imminuto ejus interitu Romam pervenit, memini, mihi aulicum in primis nobilem, multis audientibus, dicere, Mazonium, ob perpetuos studiorum labores, qui multum stomacho detrahunt, parce admodum ac tenuiter usum esse cibo ac potione, atque hanc perpetuam ejus vitæ consuetudinem fuisse; verum Romam adductum, inter aulæ plausus, & crebras invitationes ad prandia opipara, & pollucibiles cœnas, largius se epulis vinoque onerare cœpisse, quam tenues imbecilli ejus stomachi vires ferrent, idque lethalis ejus morbi causam attulisse. Ajunt, etiam Magnum Hetruriæ Duce[m] Ferdinandum, cum vehementissimis Card. Aldobrandini precibus expugnatus, permetteret eum Romam abire, his vocibus prosecutum fuisse abeuntem, I felix, sed vereor, ne tempestiva aulæ tibi blandientis convivium frugalissimum tibi mihi virum eripiant; ejusque audita morte exclamasse: Verum evenit, quod præfagiebat mihi animus, importunos istos tui admiratores non antea quieturos, quam tibi vitam ademissent. Dantis poëtæ patrociniū, adversus Castravillam, à quo oppugnabatur, duobus editis voluminibus, docte eruditeque suscepit: in quibus cum, occasione oblata, Francisci Patritii viri doctissimi dictum quoddam ad reprehendendum arripuisset, non tulit ille, sed, edito in Mazonium libro, ab ejusdem reprehensionibus sententiam suam vindicare conatus est, qua re sic Mazonius exarsit, ut novo volumine loca centum demonstraverit, in quæ ille delapsus, in insigni aliquo ad reprehendendum vitio reperiretur. Sed dum Patritius alio libro, se nunquam esse prolapsū, sed recto semper gradu stetisse, ostendit, alterius contra ipsum voluminis edendi Mazonio causam objecit; ac nisi Patritius scribendi finem fecisset, nullus inter ipsos, neque accusandi, neque respondendi modus extitisset. Postremo post multas orationes à se editas, anno antequam excessit è vita, egregium volumen emisit, in quo doctissime eruditissimeque, concludit, Platonis & Aristotelis inventa, ab uno eodemque sapientiæ jugo, veluti plura ex uno capite flumina, derivari, atque defluere, ac propterea mire inter se convenire, congruereque.

XXXIX. POMPEIUS GARIGLIANVS.

MAzonii, de quo diximus, gloriam magna ex parte æmulari visus est Pompejus Gariglianus, Capuanæ Ecclesiæ Canonicus: huic enim idem propositum erat atque illi, nimirum ut omnia legeret, omnia sciret, omnia meminisset, neque minimam, apud omnes, adeptus est laudem. Nam, de quacumque re proposita, dicebat ex tempore, ita docte, ita erudite, ita subtiliter, ut omnes, vehementer delectati, admirarentur: verum fere semper omnia vernaculo sermone effundebat: etenim pure, dilucide, eleganterque Latine dicendi scribendique laude caruit. Memoria erat tanta, quantam in nemine, quem quidem noverim, me vidisse memini. Totum Platonem, Aristotelem, Hippocratem, Galenum, Themistium, D. Thomam, aliosque penitus noverat; ut eorum, non modo sententias, sed verba ipsa, cum esset opus, admirabili laude memoriæ referret. Sed tanta vis virtutis, atque ingenii, exiguis Capuanæ urbis finibus inclusa, diutius quam necesse fuerat peregrinata, absuit ab oculis aulae Romanæ, quæ par ejus meritis theatrum. Itaque postremis Pontificatus Pauli V annis in Urbem se contulit; ubi hominis ingenium simul aspectum & probatum est. Dicebat sæpe in Academia Humoristarum, more suo, ex tempore, summa Academicorum aliorumque frequentia; inde emanavit ejus nominis fama in totam civitatem. Nemo erat Cardinalis, nemo vir princeps, nemo paulo litterarum cupidior, quin eum videre cuperet, alloqui, audire, quin domum suam invitaret; sed ut eum in sua familia haberet, præter Andream Card. Perettum, contigit nemini; idque me præsertim operam dante, cujus ille ingenio mire delectabatur, tantoque alumno se jactabat efferebatque. Fuit etiam Francisco Card. Barberino admirabilis, cui in gymnasio Romano publice Philosophiam docendi munus demandandum curaverat. A quo etiam, Card. Peretto vita functo, exceptus fuisset in suam familiam, & opibus & honoribus auctus; sed miser, die quodam, mane, in suo lecto inventus est mortuus, sub-

ita, ut creditur, morte correptus; cum vespere, hilaris ac bene cœnatus, cubitum isset: neque aliquem æternæ suæ salutis dubitandi locum reliquit, cum esset vir probus, ac pridie ejus diei in Æde sacra S. Spiritus in Saxia rem divinam fecisset. Innumera fere sunt quæ scripsit, quæque typis mandare decreverat; sed unum edidit de nobilitate libellum lingua vernacula, & alterum Latina, quo aliquot Platonis Dialogos interpretatione sua illustrare conatur; sed tanta rerum verborumque obscuritate, ut non tam lucem Platoni asferre, quam tenebras obducere voluisse videatur; cui, Card. Bellarminum, qui ab eo librum acceperat, respondisse ferunt, se quidem Platonis, si minus omnia, aliquid saltem intelligentia arripere, cum vero ad sua commentaria se conferret, verbum prorsus nullum intelligere.

XL. GABRIEL BOMBASIVS.

Gabriel Bombasius, Ludovici Areosti, poëtæ clarissimi, consanguineus, patriam habuit Regium Lepidi; nobili in ea loco natus, forma, oratione, moribus, vitæ proposito erat ad omnia aulæ munia factus ad unguem; ita tamen, ut ab aulicorum vitiis animum semper vacuum ac purum conservaverit: nunquam enim induxit animum cuiquam palam assentari; sed simplici ac modesta oratione sententiam aperiebat suam: quod fuisse arbitror causæ, cur suis æqualibus multis inferior honoribus ac divitiis extiterit: nullam in quemquam tragulam iniecit, neminem ex occulto ac de insidiis, honore vel commodo quopiam evertit; nullius unquam laudibus, tacendo vel maligne laudando, detraxit. Forma fuit egregia, statura mediocri, quamvis, proportionem membrorum, longioris speciem præberet; cultu corporis, etiam ad superstitionem, eleganti; adeo ut sarcinatorem non alium conduceret, nisi qui esset optimus atque carissimus: sermone facundus, moribus suavis, jucundus, comis, ita tamen, ut ad comitatem semper aliquid influeret gravitatis: & quamvis ad summam fere senectutem pervenisset, ab omnibus tamen iis vitiis abfuit, quibus odiosa esse senectus alteri solet:

non

non erat adversus adolescentes iniquus, non difficilis, non querulus, non oblocutor alteri in sermonibus, minime sputator, screator, muccidus; nullum adolescentiæ vel juventutis tempus sibi vacuum ab amoribus dedit; nec nisi admodum sero exaruit ex amœnis rebus ac voluptariis; in quibus amoribus se felicem fuisse narrabat; si tamen felicitas ac non potius summa infelicitas est atque miseria, in his rebus esse felicem. Sed contra erat iracundus, elatus, impatiens injuriarum, nec vilis aestimator sui. In aula Octavii Farnesii, Parmæ & Placentiæ Ducis, non postremum inter nobiles viros locum obtinuit, sed editum atque honestum: nam missus est ab eodem Duce, ad Remp. Venetam, maximis de rebus, Orator; atque Odoardi nepotis lateri, qui postea Cardinalis fuit, vitæ morumque custos honorarius additus. Erat scriptor tragicædiarum præstans, ut judicare licet ex iis, quos reliquit, Lucretiam Romanam, & Alidorum; & in notandis animadvertendisque vitiis & instituendo docendoque prudentissimus; edidit laudationem Latinam, quam habuit in funere Octavii Farnesii, plenam prudentiæ. Denique Romæ, morbo renum, ex intemperantia fortasse adolescentiæ, vel ex itinerum labore contracto, quod frequentius urinam redderet quam corporis necessitas posceret, neque illa pura, sed multo sanguine permixta, proflueret. Itaque, die quodam, à prandio, cum rhedam poposcisset, qua per Vrbein, animi gratia, vectaretur, jamque esset in eo ut illam inscenderet, morte extinctus subita est.

XLI. SCIPIO COBELLIVTIVS.

Q Vi vitæ totius fructum in percipiendis voluptatibus ponunt, ac miseros & infelici astro natos eos vocant, qui ita vivunt, ut voluptates omnes aspernentur, quos non quies, non remissio animi, non æqualium studia, non convivia delectent, qui nihil expetendum ducunt, nisi quod est cum laude ac virtute conjunctum; ii profecto Scipionem Cobellutium, si quemquam alium, Deo suo irato, ortum esse fateantur necesse est; qui, ab ineunte ætate, spreto & contemptis iis quæ sua-

via in vita putantur , directum ad laudem iter arripuit ; quod , quia cum labore percurritur , tanquam desertum , scruposum , ac vepribus oblitum , à plerisque defugitur . Natus est Viterbii , quo die , parente ad consulatum ejus urbis evecto , tota ejusdem domus , redundabat hilaritate lætitiæque . Inde prima illa puerili institutione excultus , Romam se contulit , exceptusque in collegium Nardinum , in scholis Patrum Soc. Iesu , eloquentiæ ac Philosophiæ studiis operam dedit ; quibus jam satis instructus , ad jus civile cognoscendum , laborem & industriam attulit ; & post aliquot annorum studium in gymnasio Romano amplissimam Juris utriusque interpretandi facultatem obtinuit ; qua accepta , continuo , quod didicerat , ad utilitatem Reip. contulit ; ac primum Alexandro Gloriero , annonæ præfecto , tum Card. Asculano , qui progressurus honoribus longius putabatur , in causis cognoscendis operam navavit ; nunquam cum plebeis & indoctis hominibus amicitias jungebat , sed illustrium doctorumque virorum familiaritates studiose confectabatur , eos colere , iis se dedere , eosque tueri obsequio . Si Latinam epistolam scripsisset , si cuiquam , consulenti de jure , consilium dedisset , laudis appetentissimus , illud continuo divulgandum , ac multorum manibus tradendum commendandumque curabat ; quo , per hanc rationem , eloquentis doctique in primis viri famam nomenque collegit , omnia summa sperans . Habuit orationem ad Clementem VIII , primo Quadragesimalium jejuniorum die , luculentam illam quidem , sed quam minime actio commendaret , in qua fere sunt omnia . Etenim voce gestuque nihil omnino valebat ; accedebat statura , pusillæ propior , corpus gracile , vultus non ita elegans ac venustus ; in quo tamen oculi vivaciores inessent , unde nescio quod lumen emicaret , quod illi decus & auctoritatem adjungeret . In primis , egregiæ cujusdam probitatis doctrinæque opinione , arcte sibi Pompejum Card. Arigonum obstrinxit , magnæ apud Paulum V auctoritatis & gratiæ ; cujus præsertim consilio , initio sui Pontificatus , Remp. administrabat . Itaque Marcello Vestrio , qui multis sum. Pont. fuerat à Brevibus , mortuo , cum multi maximis oneribus

bus functi , optimeque de Rep. meriti , tanto muneri , ob honorem & utilitatem quam habet adjunctam , imminere viderentur , perfecit Cardinalis , ut ille ceteris competitoribus anteferretur. Ab hoc aditu januaque patefacta , non fuit illi difficile ad sacrae honorem purpuræ pervenire. Nam cum ratione muneris , quod gerebat , esset fere quotidie Pontifex adeundus , qui in Cardinalibus eligendis vix è domi suæ penetralibus exibat , ita ejus sibi voluntatem conciliavit , ut se in Cardinalium collegium , cunctis sane admirantibus , cooptatum aspererit. In id igitur fastigium evectus , nihil habuit antiquius , quam ut illud vitæ sanctimonia & in omni victu cultuque modestia tueretur ; & in primis se doctis & honestis viris deditum ostendebat ; in his præclara externorum hominum ingenia amplectebatur , eorum inopiæ , suis sumptibus , suppeditabat. Itaque domum ejus , literatorum frequentia celebrari , nullis sermonibus percrepare , nisi qui vel de literis essent , vel de sacra , Ecclesiæ temporum , historia , qua mirifice delectari videbatur , vel de fide propaganda , vel , de sublevandis catholicis , Turcarum & Hæreticorum immanitate oppressis ; ut etiam Christianis in Hungaria , sævissima Turcarum dominatione , ad extremum omnium miserationum adductis , centenos quotannis aureos nummos , de suo mittendos portandosque curaverit. Fuit , magna ex parte , auctor constitutionis , de eligendo summo Pont. à Gregorio x v editæ. Cardinalis factus , ita diligens corporis sui curator evaserat , ut qui antea , hyeme & æstate summa , in imbribus , in sole , totam urbem pedibus perreptare solebat , postea æstate media , caloribus maximis , nullo , ne levis quidem auræ sibilo , obstrepente aëre , lectica ab omni parte tecta , inclusum se ferri juberet , ne videlicet damni quidquam à frigore ventisque contraheret. Narrabat mihi Andreas Card. Perrettus , Albani Episcopus , cum diocesim suam , ex Ecclesiasticarum legum præscripto , magna ventorum vi , agitato commotoque cœlo , cum paucis , obiret inter illos saltus ac nemora , occurrisse obviam Cardinali Susannæ (hoc enim nomine se appellari volebat) credo ut expectaretur , num impetus furoresque ventorum , mentis æstu

animique tempestatibus, quibus tunc fortasse confictabatur, sæviores existerent; idque paucis ante illius mortem mensibus contigisse narrabat, in extrema ejus valetudine, cum lethale ulcus, brachio innatum, refecandum curaret, neque id medicus, sine acerbissimo dolore contingere posse prædiceret; non minori animi fortitudine ac robore, brachium, ut ulcus caderetur, tradidit, quam Marcus, ut varices secarentur, crus præbuit, ac medico; Seca, inquit, ut lubet, nam Christi Martyres multo his sunt acerbiora atque graviora perpeffi. Moriens, duobus se plurimum debere, multis audientibus, dixit, Paulo Quinto, qui cum purpuræ honore ipsum cohonestaret, ex reliquorum hominum numero exemerat, & cuidam alteri, cujus artibus, de summi Pontificatus spe fuerat dejectus.

XLII. TORQUATUS TASSUS.

QUod olim ab Alexandro Macedone de Homeri versibus dictum fuisse narratur, nimirum grandiores eos esse, quam ut cani possint ad lyram; id non incommode ad Torquati Tassi, poetæ hujus sæculi multorumque aliorum facile principis, laudes posse transferri videtur: videlicet, eas esse majores augustioresque, quam ut oratoris dulcis ac suavis, tanquam fidium voce referri possint. Sed quemadmodum Homeri versus, ex maximi omnium Regis sententia, tubarum sonitum clangoremque poscebant: ita Torquati laudes summum, grandiloquium, ac tragicum plane scriptorem, tanquam tubæ cantum efflagitant, qui earum magnitudini amplitudinique respondeat. Vbi autem tanta vis eloquentiæ, quæ Torquati laudibus par sit, præterquam in ipso Torquato inveniri possit, non video, cujus vocis, etiam cum maledicit, ea est dignitas, majestas, ac prope divinitas, ut nemo sanus inveniatur, qui non malit esse in ejus poemate Thersites, quam in aliorum Achilles. Longe enim honoratior ab illo vituperatus, quam ab aliis laudatus, discederet. Quamobrem, cum omnis noster in eo laudando labor inanis sit futurus, contenti erimus ejus tantum nomen referre: eo enim audito conti-

ontinno ingens innumerabilium pene laudum numerus, audientium animis se inferet. Atque eo magis id mihi ejus laudes reticendi consilium placet, quod prælara fere omnium hujus ævi hominum ingenia, in eo, um soluta oratione, tum versibus, celebrando efferentloque, magna cum laude, versata esse dicantur.

L I I I. P V B L I V S F O N T A N A.

Felix illa tellus, Bergomum videlicet, quæ gloriosissimam illam arborem edidit, unde germen, de quo liximus, prodiit, quod semper virens, semperque florilum, patulis diffusum ramis, totum terrarum orbem amplectitur; in cujus umbra festivissimus Musarum chorus, ad Phœbi testudinem, perpetuas in orbem choreas exercet. Illa, inquam, tellus aliud poëticæ facultatis decus eximium, admirabili fœcunditatis laude, produxit, quod S. P. Q. Bergomatis nomen in omnis posteritatis memoriam propagavit; Publium nimirum Fontanam. Hic Palusci, quod est agri Bergomatis oppidum, natus, ad poësim & ad Virgilianum scribendi genus ferebatur; sed quod habuit à natura bonum, legendis poëtis, tum veteribus, tum novis, auxit, illudque arte studioque limavit. Grandis erat verbis, illustris sententiis, frequens translatis, compositione verborum sublimis ac magnus, in primis in Delphinide, quod opus præ aliis elaboratum emisit. Styli majestas amplitudoque ita vocem attollit, ita in altum se effert, ita classicum quodammodo canit, ut Virgiliana tuba, quasi hæreditario ad eum jure, pervenisse videatur, & si contingeret, ut cum iis, qui nostra patrumque memoria, poëtarum principes extiterunt, in contentionem de principatu veniret, profecto in inveniendis rebus, iisque verborum sententiarumque luminibus illustrandis, omnique apparatu poëtico instruendis, non Pontanos, non Vidas, non Fracastorios, non Sannazarios, non alium quemque metueret. Verum tanta vis ingenii, tanta virtus, domesticis contenta finibus, nunquam peregrinata abfuit ab oculis suorum civium. Cur autem ejus nominis fama, præpetibus per æra pennis vecta, non
Romam

Romam contenderit, non Italiam peragrarit, non Alpes transcendens, non maria transmittens, in exterarum nationum luce versata sit, incredibili hominis modestiæ fertur acceptum; quæ sibi scriptisque suis angustos Bergomi Brixiaque terminos, quibus se clauderent tenerentque, præscripsit. Neque tamen omnino theatri Romani plausu caruit. Etenim elegans illud carmen, quo Torquati Tassi laudes in cælum extulerat, contra præscriptum, circumdatos sibi cancellos egrediens, & occultis ut ita dicam itineribus Romam veniens, multorum principum virorum, & in primis Cynthii Card. Aldobrandini, Clementis VIII sororis filii, studia commovit, ut videre eum vellent, alloqui, ex eoque splendorem nomini atque ornamentum ipsorum aulae constituere. Sed homo natura quietissimus, ac libertatis amator, cui idem erat propositum ac Rēgibus, ut ne qua re egeret, ac ne cui obtemperaret, sicut Ithacam suam Vlysses immortalitati anteposuit, ita ipse patrii ocium soli amoenitatemque Urbis celebritati aulaeque opibus prætulit; ipse sui ipsius erat dominus; ipse libidinibus suis imperabat; quas ita semper intra rationis cancellos cohibitas habuit, ut nunquam in re aliqua turpi, vel vetita, eas labi permiserit. In perpetua oppidi sui animarum custodia vigiliaque manebat, quarum æternæ salutis sollicitudinem curamque, ex eo quoungebatur sacerdotio, susceperat. Quod vero à confessionibus excipiendis, à concionibus habendis, quibus hominum animos à vitiis avocare & ad virtutis amorem conabatur impellere, reliquum erat ocii, libenter vel in litterarum studiis collocabat, vel horti cujusdam sui cultioni tradebat; ubi quam plurimas salubres herbas, quarum erat studiosissimus, sua consererat manu. Sed non parum sæpe fiebat, ut ab honesto illo ocio publica Bergomatis Brixianæque Reip. voce deductus, ad plura atque gravissima, pertinentia ad litterarum studia negotia procuranda, traduceretur; in quibus ita utilem, ita diligentem, ita fidelem navavit illis operam, ut publico earum civitatum testimonio, multis etiam grati in eum animi significationibus editis, laudatus ornatufque discesserit. Sed celerius, quam meruerat ea virtus, ea humanitas,

nanitas, illudque dignum immortalitate ingenium, norte sublatum, perpetuam popularibus suis, eisque qui illum noverant, dolendi flendique materiam reliquit; cum duo & sexaginta compleisset annos, pluribus egregiis operibus, vario carminum genere, sed præsertim heroico, scriptis; quæ partim ipse ediderat, partim sua vel librarii manu scripta, domi continebat: sed hæc omnia, in unum corpus collecta, & pro temporum ratione disposita, M. Antonius Foppa Bergomas, de litteratis viris optime meritus, brevi typis impressa, ad Italicæ nominis gloriam, ad patriæ decus, & ad æternam popularis sui memoriam, exteris nationibus, ad quos nondum illius nominis fama pervenit, legenda ac penitus cognoscenda committet.

KLIV. VINCENTIUS GRAMIGNA.

Dignus plane est, qui in omnium sæculorum memoria vigeat, Vincentius Gramigna, nulli sui ævi litteratorum, ingenio & eruditione, inferior. Hic Prati, nobili Hetruriæ oppido natus, unde non exiguus optimorum ingeniorum numerus exiit, tum ad omnia summa, tum ad intelligentiam perceptionemque scientiarum, est à natura factus procreatusque. Neque inertia ac cessatione tantum illius in se munus, inane atque irritum passus est esse; sed studio & exercitatione jam inde à puero, quo illa ferebat, se impellendum perducendumque permisit. Quamobrem est assecutus, ut in Platonis atque Aristotelis Philosophia plane perfectus existeret. Illud de eo narratur, quod cum in prima fere adolescentia sermoni inter amicos de litteris orto supervenisset, nec difficili & contorto argumento, in disserendo, satis ex sententia occurrisset, pudore ac verecundia (quod est ingenui nec instrenui animi signum) usque eo correptus est, ut perpetuo trium annorum silentio, inscitiam suam multaverit; quo tempore totus in litteris abditus, Philosophorum libris evolvendis diligenterque legendis se tradidit, ac fidissimis eorundem interpretibus, tanquam ducibus ad intima atque arcana utriusque Philosophiæ, de natura scilicet, & de moribus,

ribus, penetralia pervenire contendit. Triennii igitur silentio, sibi in incitiae pœnam indicto, prorsus elapso, continuo id, quod didicerat ex domestica & umbratili illa exercitatione, in doctorum hominum conventus ac colloquia, tanquam in pulverem & solem, eduxit; ubi de unaquaque re argute subtiliterque disserendo, nihil esse in omnium doctrinarum thesauris ita sepositum & ita reconditum, quod ejus notitiam elaberetur, ostendit. Deinde tanto rerum instrumento apparatuque, pluribus ex artibus studiisque collecto, instructus, ad scribendum se contulit, multaque tum soluta oratione, tum versibus edidit, patrio sermone composita, quæ in admirationem ejusdem ingenii doctrinaeque suspiciuntur. Neque tanta hominis virtus in desidiosa quadam literarum tractatione, tanquam in hortulis quievit suis: neque in eis recubans molliter ac delicate, avocavit se à Rep. & à rebus agendis; sed cum virtus præsertim in actione consistat, tum Neapoli, tum Romæ, multis Principibus viris, & Cardinalibus in primis, in maximis gravissimisque aulae negociis procurandis, usque eo industriam, diligentiam, fidemque probavit suam, ut omnium judicio, non magis in tractandis literis, quam in negociis agendis, excellens haberetur: sed illis præcipue in scribendis epistolis operam navavit; neque unquam literarum studia intermisit, quamvis interdum epistolarum acervis, quibus respondendum esset, propemodum obrui videretur. Nam ita erat felix in scribendo, ut sententiæ ac verba, quibus illæ explicarentur, sponte sua atque incredibili celeritate sub acumen styli subirent; neque tot operis, aliorum voluntati & commodo traditis, neque perpetuis triginta annorum laboribus, neque intimis summorum Principum amicitiiis, assecutus est tantum, ut ex eo posset vesperi suo sibi, ut dicitur, vivere. Causa ei paupertatis, sicut plerisque, probitas fuit, non enim poterat animum inducere, aut imperare ipsemet sibi quidquam cuiquam assentari: tum tristitia atque severitas, quam præ se ferebat in vultu, dabat iis qui non essent experti, occasionem suspicandi, eum esse amicum minus suavem & commodum; sed expertis, nihil eo videbatur humanius

neque

neque jucundius : & amicitias , quas semel cum aliquo susceperat , quippe quas non lucrum , non ambitio , non vitiorum societas conciliaverat , sed virtutis amor studiumque conjunxerat , usque ad extremum spiritum integras illibatasque conservavit. Verum & operarum aulicarum , & potentiorum amicorum obsequii cultusque hanc demum mercedem retulit , ut lethalem in morbum incideret , qui cum multis mensibus confictatus , ejus vim superare non potuit. Et sane per eos , quos tanto studio , tanta diligentia , tanta fide coluerat , licuisset illi vel sub dio , vel in nosocomio aliquo , vitam finire , nisi M. Antonii Foppæ , omnis elegantia doctrinæ exculti , favor , tanquam secundus aliquis status , amicitiam , agitatam ac pene summersam fluctibus , impulisset in portum. Hic regalis animi juvenis , litteratorum cupidissimus , bonorum studiosissimus , amicorum amicissimus , raro constantis amicitiae exemplo , agrum illum suam in domum deferendum , suo in lecto collocandum , atque omnibus in rebus honorifice liberaliterque habendum , curavit. Ut non alias clarius enituerit , verum esse , quod dicitur , desertam futuram hominis vitam , nullius cinctam amicitiae praesidio. Hic igitur adversus Gramignæ casus tam humaniter à Foppa sublevatus , ejus memoriam nominis in posterorum animis acrius vehementiusque defiget : atque Vincentius Gramigna notior erit M. Antonio Foppa amico , quam tot suis quantumvis egregiis ac præclaris operibus. Ex quibus , quatuor sermonum volumina , unum orationum , atque alia non parum multa opuscula , impressa cernuntur : at rhythmî , in quibus mira Hetrusci sermonis puritas ac nitor elucet , nondum impressori sunt traditi.

XLV. IULIUS CÆSAR BAGNIOLVS.

Iulius Cæsar Bagniolus , Bagnacaballi in Æmilia natus , Michaelis Peretri Venafri Principis aulam , si quisquam alius , illustravit. Etenim ea erat præstantissimi illius ingenii claritas , ut non unius tantum Principis aulæ , sed universæ civitati posset lumen ac splendorem

rem afferre. Neque tantum suum bonum ignoravit vir ille Princeps, qui animi magnitudine, vitæ elegancia, splendore, liberalitate, munificentia, dum vixit, (si Alexandrum Cardinalem Montaltum ejus fratrem excipias) parem habuit neminem. Nam & in præcipua ædium suarum parte locum illi, ubi commode habitaret, attribuit, atque ipsi suisque affatim quotidie quod ederent præbuit, tum locuples sacerdotium contulit, unde multa quotannis aureorum centena statim acciperet, eodemque mortuo, tanquam desperaret se posse invenire alterum, qui cum illo æquari conferrique posset in scribendis epistolis negociisque tractandis (nam utraque in re egregia ejus opera utebatur) neminem hoc honore ac titulo cohonestavit, sed tantum aliquos scribarum loco ad manum habuit, quibus litteras scribendas committeret. Fuit ob acumen judicii, quo plurimum præstabat, scriptorum aliorum existimator metuendus ac prudens; non enim erat tinctus literis, sed imbutus expletisque, adeo ut totus ex iis compositus constatusque dici posse videretur. Platonis & Aristotelis doctrinam non à limine, ut plerique, salutaverat, sed ad intima ejus cubilia pervenerat, totamque accurate diligenterque lustraverat. Eam vero Aristotelis Philosophiæ partem, quæ est de moribus, de Rep. de Rhetorica, de Poëtica, ita noverat, ita de iis rebus accurate, diserte, docte, scienterque dicebat, ut cum eum audires, nihil Aristotelis vel cujusvis alterius Philosophi libros desiderares. Sed in primis præstantissimum ingenium contulit ad Poësim Hetruscam, in qua, ut leviter dicam, cuivis ætatis suæ par fuit, qui in eo studio elaborarit; nimium tamen inquirebat in se, atque ipse sese observans, nunquam, ut Polignotus alter, à tabula manum dimovebat. Multa scripsit egregia, sed Tragœdiam in primis, quam Aragonenses nuncupavit, & Iudicium Paridis. In quibus nihil est, quod quisquam possit reprehendere, præter nimis exactam exquisitamque in eis expoliendis excolendisque curam ac diligentiam, & quod mirabilius videatur, præter nimiam eorum pulcritudinem & venustatem. Nam ita verborum sententiarumque luminibus illustrantur, ut nullus umbris

bris locus relinquatur. Mortuus est senex , cum aliquot ante ejus obitum diebus , non obscurum futurae mortis signum dedisset. Nam nimia gracilitate attenuatus , & pallore candori simili suffusus , à succo & sanguine, quo vita sustentatur, se fuisse destitutum significabat.

XLVI. FRANCISCVS PANICAROLA.

SI nobis sit in animo , mandare huic libro omnes, qui Operibus editis nomen suum posteritati commendarunt , ex singulis religiosorum ordinum familiis ; tam multi se offerent , ut iis referendis nullus unquam futurus sit finis. Quamobrem , eorum præconio , familiarum suarum scriptoribus relicto , paucos ex iis eligemus , quorum virtutis fama , effractis angustis unius privatae domus claustris , longe lateque sese diffudit , jamque iisdem, quibus orbis terrarum , cæli regionibus continetur. Quos inter primum oculos in se convertit Franciscus Panicarola , Mediolanensis , nobili genere natus , qui præpetibus ingenii sui pennis in sublime se efferens , latiore per gloriæ campum gyro alas extendit. De quo si quis dixerit , tanto eum ingenio fuisse , ut quæcunque sunt in liberalibus disciplinis posita , intelligentia comprehenderit , si quis commemoraverit , tanta eum industria studioque extitisse , ut omnes omnium libros, quorum numerus iniri vix potest, quorumque indicibus legendis vel longa unius hominis vita sufficiat , diligenter evolverit, ac notis in eorum marginibus adscripris illustraverit , si quis asseruerit , tantam in homine memoriam fuisse , ut quæcunque audivisset , legisset , vidisset , tanquam clavis , ne exciderent , in ea defixa reliquerit , si quis affirmaverit , ita eum dicendi gloria præ ceteris floruisse , ut cum auditum esset , eum esse dicturum (sicut de Demosthene , in judicio Ctesiphontis , proditum memoriæ est) audiendi gratia , ex tota Italia concursus fierent , si quis narraverit , tantam tamque præjudicatam in omnium animis de singulari & eximia hominis eloquentia opinionem hæsisse , ut publice à civitatibus ad Rom. Pontificem oratores ad eum postulandum mitterentur ; hic, inquam, qui omnia

hæc illi vindicare non dubitaret, Latine, non oratorie, loqueretur. Omnibus enim hisce in rebus admirationes & clamores efficiebat. Cur autem tanta vis ingenii eloquentiarque intra unius Franciscani, arctioris disciplinæ, ordinis septa sese concluderet, causæ afferuntur in primis duæ. Narrabat mihi Card. Bellarminus, qui una secum in comitatu Henrici Cardinalis Cajetani profectus fuerat in Galliam, eum eloquentiæ suæ conscius, per hanc rationem voluisse omnes, qui tum in concionibus dominarentur, de adepta dicendi gloria dejicere, quod neminem futurum sibi parem arbitraretur. Alter vero, se à Panigarola ipso audisse affirmabat, immaturam adolescentis cujusdam sibi carissimi mortem, humanæ vitæ statum, miserum atque caducum, sibi in oculis defixisse, ac vim attulisse, ut in saccum cinerum sese conjiceret: hoc enim, cinericiam illam vestem, quam induerat, nomine, appellabat. Celerius multo, quam per ætatem liceret, cœptus est adhiberi ad conciones ad populum habendas. Tanta illi erat in voce suavitas, in motu venustas, in gestu ars, quæ omnia formæ etiam dignitas commendabat, ut sola hæc, sine aliis rebus, possent tenere hominum cœtus, mentes allicere, atque in sui amorem impellere. Genus orationis liquidum, fusum, profluens, nusquam insistens, sed, magna ex parte, calamistris inustum, ac quæsito colore illitum, tum prædulcium sententiarum flosculis aspersum, licentius se efferebat, quam divinarum rerum, quarum interpretes erat, sanctitas posceret. In procemiis vero, tanquam non modo liceret, verum etiam necesse esset, omnis oratoria supellex palam exponebatur. In eis paria paribus relata, & similiter conclusa, eodemque pacto cadentia, denique omnis elaborata concionitas, manifesto ad aucupium aurium quæsita deprehendebatur; quæ omnia vulgi plausu & clamoribus excipiebantur, sed doctis & cordatis viris, non probabantur. Quoties ego puer parentem vidi meum, gravem virum & doctum, tum iridentem, tum etiam irascentem & stomachantem! Ac Muretus ipse in suis ad Senecæ epistolas notis, se continere non potuit, quin, superpresso nomine, in illud ejus phaleratum, comitum, fucatum.

catumque dicendi genus, acri ac vehementi oratione inveheret. Verum illud cuivis hominum generi, summis, mediis, infimis placebat; & cum ille esset dicturus, antequam aurora illucesceret, loca in subselliis occupabantur, & quo tempore in Æde sacra B. M. Virginis, quæ est in Capitolio, concionabatur, vir quidam nobilis, qui ejus eloquentiam ad insaniam adamabat, cum serius, jam locis omnibus obsessis, advenisset, atque humilibus ac demissis precibus impetrasset ab eo, ut se in suggestum sequi pateretur, ibi ad ejus pedes accubans, usque à principio concionis ad finem non cessavit ejus foccis oscula figere. Tres per id tempus, in concionibus, dicendi laude florebant, Panicarola, Toletus, & ex fratrum cucullatorum ordine, Lupus; cumque tria videantur esse, quæ orator efficere debeat, ut doceat, ut delectet, ut moveat, docendi laus, omnium concessu, Toletus tribuebatur; Panicarolæ, ut animos eorum, qui audirent, devinciret voluptate; Lupo, ut permoveret atque incitaret animos, & quocumque vellet impelleret, neque quidquam frequentius in sermonibus vulgi versabatur, nisi illud, Lupus movet, Toletus docet, Panicarola delectat. Sed quamvis ejus oratio omni lepore atque deliciis afflueret, in illo tamen ornatu suberat incredibilis vis atque ordo rerum, plenus artis & industriæ. Nam cum aliquem Evangelii locum explicandum suscepisset, in eo quod proposuerat hærebat; quæque à sacris divinarum rerum interpretibus in eam sententiam scripta essent, distincte, explicate, abundanter & illuminate, afferebat in medium; quam facultatem ei dabat incredibilis memoria, qua, tum natura, tum arte pollebat, & studiorum assiduitas. Nam ex omnibus singulorum dierum horis duodenas, literarum studiis, ternas nocturnis diurnisque horariis precibus recitandis, semihoram cibo dabat, reliquum tempus somno deberi arbitrabatur. Ætate provectus, & Astensis Episcopus factus, magna ex parte mutavit rationem dicendi; suæque ab oratione cincinnulis fucoque detractis, genus illud dicendi assumpsit, quod auctoritatis haberet magis, & muneri, quod gerebat, aptius esse videretur. Mortuus est Asti, sexto & quadragesimo ætatis

suæ anno. Immaturæ ejus mortis causam sustinet, ut ex Card. Bellarmino audiui, frequens edulium, quo se largius implebat, quam naturalis calor, longa studiorum consuetudine, attenuatus imminutusque pateretur. Si singula sint enumeranda, quæ scripsit, jam codex unus esset implendus. Sed quæ frequentius teruntur hominum manibus, sunt plura ejus concionum volumina, liber in Calvinum scriptus, Demetrius Phaleræus.

XLVII. ROBERTVS BELLARMINVS.

DVos, singulari ingenio, sanctissimis moribus, & incredibili eruditione viros hæc nostra ætas in amplissimo purpuratorum patrum collegio, in purpura ostroque conspexit; quorum utrumque plus ad purpuram splendoris attulisse, quam ab ea accepisse, est in confesso apud omnes; nimirum Robertum Bellarium Politianum, & Cæsarem Baronium Soranum. Ac prior, Marcelli I I sororis filius, tum singulari parentum studio, à quibus Patavium mittebatur, ut idoneus quamprimum honoribus fieret, tum stirpis commendatione, utpote Marcelli Pont. Max. progenies, tum præclaræ ad virtutem indolis bono, quippe sanctissimus, tum singularis eruditionis merito, nempe doctissimus, tum incredibili in eum plurimum sum. Pont. voluntate, qui Marcello Pont. ejus avunculo se plurimum debere profitebantur, & quod omnes omnium conatus superat, divinæ providentiæ decreto, ad honorem purpuræ vocatus, atque adeo attractus cum esset, incredibili, humana omnia despicientis animi magnitudine, relicto itinere, in quod compellebatur, eo cursum arripuit, unde nullus ad honores capeffendos, status ostenderetur. Namque annos undeviginti natus, Sodalitati Iesu nomen dedit, ubi omnes ad honores obstructi interclusique sunt aditus. Deinde Innocentium I X, qui auctoritate sua posset quascunque quantumvis septas occlusasque ad honores vias aperire ac patefacere, quique statuisset, primis Cardinalium comitiis, in amplissimum illum ordinem eum cooptare, eo multis precibus ac lacrimis impulit, ut fide data sponderet, se neque proxi-

mis neque aliis deinceps comitiis aliquam ipsius rationem habiturum. Sed nulla fugæ ratio, adversus æterna persequentis Dei consilia; omnisque itineris cujusque, quantumvis deserti, avii, alieni exitus, in id demum evadit, ad quod te ille vocaverit. Nam Clemens VIII Robertum, ex honorum fuga retractum, reluctantem, seque purpuræ subtrahentem, validis Pontificii imperii habenis repressit, & ad id fastigium attraxit, ad quod recusabat accedere. Venit in Societatem Iesu adolescens, ut diximus, omnium fere disciplinarum rudis, sed incredibilis quædam ingenii magnitudo non magnopere desideravit alterius in se erudiendo laborem atque industriam; sed prope à se ipso doctus eruditusque, antea magister aliorum extitit, quam cujusquam discipulus fuerit. Atque, ut ceteras disciplinas præteream, Rhetoricam nimirum, quam Florentiæ docuit, concionandi artem quam celerrime, nullo monstrante, exercuit; nonne in vestibulum Theologiæ, doctrinarum omnium maximæ præstantissimæque, vix pedem intulit, cum alios cœpit ad intima ejus penetralia perducere? Etenim unum pæne annum ejus disciplinæ studio dederat, cum Lovanii, ad eam percipiendam, septem annis dux aliis fuit ac magister, & doctissimas disertissimasque de rebus divinis, Latino sermone, frequenter conciones ad populum habuit. Sed cum Lovanii sæpissime, vario morborum genere conflictatus, aerem minus sibi salubrem fuisset expertus, accitus Romam, in collegio suæ societatis doctor eximius auditores suos, quorum magnus ad eam numerus confluebat, per annos undecim ad Theologiæ sacrarumque literarum perceptionem instituit; ubi etiam nomen suum æternitatis memoriæ consecravit, editis adversus nostri temporis Hæreticos pluribus controversiarum libris, quibus misere eos perculit, prostravit, affixit, unde tanquam ex perenni fonte infinita propemodum ejus laudandi materies, quasi flumen erumpit; ad quos oppugnandos tametsi, quotquot sunt ubique terrarum catholicæ Religionis hostes, contractis in unum copiis, aciem instruant, educant, impellant, nihil illis nocent, sed in illis confutandis ipsi suis se jaculis feriunt, confodiunt, perimunt; ut non tanta

cum libris illis , quanta secum , videatur esse contentio. Sed tantum sanctitatis doctrinæque lumen non decebat in unius domi angulo delitescere, sed excelsum editumque locum deposcebat , unde cæca vitiorum , errorumque nocte perfusis (pulsis ab eorum oculis tenebris) virtutis formam , quavis specie pulcriorem ostenderet. Quamobrem tantum bonum non posse diutius Reip. Christianæ deberi , existimavit Clemens VI I I , & in proximo sibi dignitatis gradu , ut antea diximus , locoque constituit ; ac deinceps , quo honestius locum illum dignitatis tueri posset , pinguem ac prædivitem Capuanam Ecclesiam aliis sacerdotiis addidit , quibus eum locupletaverat. At , si quæratur , cur Bellarminus inter multos sacerdotes , quasi inter minora sidera , solis cuiusdam instar , habuisse existimetur ; statim occurret , quid respondeatur , si ad eos radios , ipsa solis luce clariores , quibus effulsit , mentis oculorum acies intendatur. At quænam , inquires , in Bellarmino , tanquam in sole aliquo ad radiorum similitudinem diriguntur ? Ista nimirum , primum tanquam lethale aliquod piaculum existimasse , plus uno sacerdotio habere ; ac propterea ex aureorum quatuordecim millibus , quæ quotannis ex pluribus sacerdotiis capiebat , sex tantum sibi retinuisse , quibus parce & modeste se & familiam suam aleret , reliqua millia octo , una cum sacerdotiis unde prodibant , à sese , tanquam onus aliquod suis viribus impar , abiecisse , ne ejus pondere onustus , ac per abrupta viarum iter faciens , deorsum attraheretur , atque pessum iret , tum omnem , de consanguineis , cognatis , de fratris filiis , patruì animum ejecisse , deinde nihil de suis redditibus parsisse , ut eos divites faceret , tum nullam cogitationem habuisse aut auri aut argenti ad avaritiam , aut amcenitatum ad delectationem ; nam forum Rotundæ , domui suæ proximum , vineam suam appellare consueverat ; aut supellectilis ad luxuriam , aut ædificiorum ad magnificentiam ; sed modesto ac parabili victu cultuque contentum , vitæ sanctimonia ac frugalitate sibi laudem , purpuræ splendorem , ordini ornamentum accersisse ; deinde recte subductis expensì & accepti rationibus , quidquid ex domesticis sumtibus superesset , in pauperes

es erogari mandasse ; denique commissas sibi oves , sua præsentia destitutas, nunquam esse passum existeret. Cum igitur hæc clariori , in ejus laudibus , luce præfulgeant, ex iisque nomini immortalitatem suo & gloriam comparaverit , jam cogimur fateri , quæ sint illis contraria , videlicet sacerdotia sacerdotiis coacervare , infano suorum amore flagrare , nullum in eis locupletandis neque modum neque finem facere , domos in urbium modum ædificare; villas, signis, tabulis pictis, atque omni regali opulentia refertas , excitare ; quodque ex quotidianis sumptibus superest , aut in scœnore ponere , aut in novis fundis collocare , veram in se laudem non habere , ac propterea sermonibus iniquorum ansam præbere. Decebat Romæ nono ac septuagesimo ætatis suæ anno , ex gravi diutinoque morbo, cum proxima superiori ætate in ea ædium Vaticanarum parte habitasset, quæ pestilentibus austri flatibus opponitur. Statura fuit pusillæ prolixa, collo brevi, nec sane nimis eleganti forma; quamvis ejus animi ingenique probitas pulcritudoque in ore emicaret. Magis quam quisquam alius , id quod volebat, pure, dilucide, propriis aptisque vocabulis explicabat; inventis rebus ita verba respondebant, ut nullam in ejus scriptis lecuram deprehenderes; quamquam diligenter loquendi laude caruit. Reliquit libros controversiarum, quibus præsertim sibi purpuræ honorem & gloriam reperit , tum conciones , responsionem & apologiam ad Iacobum Angliæ Regem , deinde de scriptoribus Ecclesiasticis volumen , Davidici Psalterii interpretationem , ac postremis vitæ suæ annis , de gemitu columbæ , de arte bene moriendi, aliaque opuscula edidit, scripta dulcissime.

XLVIII. CÆSAR BARONIVS.

QUod tanto Ecclesiæ Catholicæ utilitas , Rei literariæ decus , orbi Christiano lumen, ab Cæsaris Baronii Ecclesiastica historia contigerit, S. Philippo Nerio, congregationis Oratorii fundatori referendum est acceptum. Eo enim auctore impulsoque , tanto oneri humeros supposuit , cujus magnitudini gravitæque cu-

iusvis ingenii, quantumvis validissimi, vires succubuissent: verum semel illud strenue fortiterque susceptum, usque ad extremum vitæ spiritum, magna æternaque cum nominis sui laude, sustinuit. Res à parvis initiis, ut magnæ plerunque res solent, orta, fere in immensum excrevit. Erat in eo, antequam opus aggrediretur, doctrina mediocris, eruditio vulgaris, Latine scribendi usus propemodum nullus: sed ab his tam exiguis seminibus, in Ecclesiæ solum jactis, ac cælestis gratiæ imbribus irrigatis, tantus truncus, tantique rami excitati procreatique sunt, ut nulli earum arborum, quibus cælestis patris familias vinea se jactat, neque proceritate, neque viriditate, neque bonorum fructuum copia, cedere videatur. Tantas, ingenium meditando, doctrina legendo, stylus scribendo, vires accepit. Ac stylus non ille quidem elegantissimus, sed neque admodum inquinatus, verum gravis, ac sine cincinnulis fucoque puerili; qualis omnino Christianum scriptorem, ac de rebus maximis atque gravissimis loquentem decet. Tanti operis inchoandi perficiendique causa fuit provincia illi à S. P. Philippo tradita, de rebus gestis Ecclesiæ, jam inde usque ab ejusdem nascentis incunabulis, in Æde nova B. M. V. in Vallicella referendis. Etenim, inter egregia ejus Congregationis instituta, hic mos obtinuit, ut ex iis quatuor, qui quot diebus de rebus divinis verba faciunt, unus Ecclesiasticam historiam, audientium frequentiæ, quæ nunquam deest, exponat. Itaque omnibus legendis scriptoribus, tum Græcis tum Latinis, tum sacris tum prophanis, tum veteribus tum novis, tum typis impressis tum nondum editis, omnium Ecclesiæ temporum historiam complexus est animo, eamque, Dei ope ac Philippi precibus adjutus, æternis literarum monumentis consignare constituit. Atque, cum me in ejus scripta, mente & cogitatione conjicio, plane vehementer exhorreo, neque satis assequi intelligentia possum, unde homini, in excipiendis confessionibus, in sermonibus habendis, in sacrosancto Missæ sacrificio faciendo, in horariis precibus recitandis, in rebus suis naturæ ac necessitati tradendis occupato, tantum spaciū contigerit, ut infinitam vim rerum ac varietatem, per infinitos

infinitos pene libros dissipatam atque dispersam , colligeret , intelligentia comprehenderet , de unaquaque earum judicaret , ac denique literis docte accurateque mandarit. Equidem quocunque cogitatione me flecto , nihil aliud comperio , nisi opus Ecclesiæ inprimis necessarium , non potuisse nisi præcipuo divini Numinis instinctu , auxilio , atque adeo miraculo suscipi , expoliri , atque ad absolutionem , perfectionemque perducì. Multa , partim levia , partim nugatoria , partim à veritate prorsus aliena , sive hominum injuria , sive Ethnicorum perfidia , sive Hæreticorum fraude , in Ecclesiasticam historiam irrepserant , magno Christianorum cum detrimento ; quæ ille omnia , sua illa mirifica ad refellendum consuetudine usus , inscitia , fraudis , falsitatisque coarguit ac convincit : atque à Christo nato orsus usque ad Innocentii III tempora historiam perduxit. Sed id quoque ætatis nostræ lumen longe clarissimum , in primis dignum quod editiore in loco fulgeret , Clemens VIII , invitum atque repugnantem , ad purpuræ culmen attraxit , & Vaticanæ Bibliothecæ præfecit ; ad quem gradum honoris tantam animi æquitatem & modestiam attulit , ut nunquam reliquerit neque abjecerit obedientiam , quam Rectori congregationis suæ præstiterat , neque deposuerit clavem cubiculi sui , quo se in illud posset , si ita æternæ salutis suæ ratio deposceret , deposita purpura , rursus includere. Sed primo nihil fuit illi antiquius , quam ut Nerei & Acchilei sacram Ædem , quæ sibi sorte contigerat , collapsam soloque æquatam restitueret , in eamque eorundem sanctorum & Flaviæ Domitillæ ossa , ex Æde D. Adriani , solemnî ritu maximisque cæremoniis deferenda curaret. Sedis autem Apostolicæ dignitatis majestatisque tuendæ , ita erat acer propugnator , ut contra ejus minuendæ auctores nullam potentia , amicitia , gratiaque rationem haberet , nihil , cujusquam periculi metu perterreretur ; adeo ut diuturna Regum maximorum imperia adversus sedis Apostolicæ decus , non dubitaverit scriptis suis labefactare atque convellere. Sed multo magis studium in eam sedem suum comitiis pontificiis declaravit : nam Leone XI extincto , cum Cardinalium multorum , qui

novi Pontificis eligendi causa conclavi tenebantur, voluntates in unum conspirarent, qui minus illi oneri idoneus habebatur, jamque pene in eo esset, ut in Petri folio collocatus, Pontifex salutaretur; restitit ille, & clara voce, se nunquam suffragio suo tantum illi honorem delaturum dixit, nec nisi coactum electioni illorum assensionem suam præbiturum; & quo testatior esset ejus rei memoria, non recusare quo minus in annales Ecclesiasticos referretur, se omnium postremum, quoniam aliter fieri non posset, suam cum ceteris patribus voluntatem conjunxisse. Neque his vocibus nihil est actum: nam continuo rerum commutatio facta est; illoque relicto, sua Patres studia in Cardinalem Burgesium contulerunt, eumque Pont. Max. Pauli V nomine, declararunt. At Baronii objurgationes eo majorem vim habebant, quod cum procero esset corpore, inerat in ejus vultu illepidus, inamæno, tristis severitas; inter cujus quasi nubes, hand scio, an ullus unquam risus emicare visus sit. Obiit tæbe, ex assiduo studiorum labore concepta; qua ita cibos omnes fastidiebat, ut nullum esset tam nitidum, tam delicatum, tam lepide suaviterque conditum obsonium, ut posset in ejus, ætate morboque confecto stomacho, edendi appetitum excitare; immo cum ad cœnam vel prandium vocabatur, tanquam ad supplicium se rapi dicebat. Præter annales Ecclesiasticos, reliquit doctissimas ad Martyrologium Romanum notas, quibus illud mire illustravit.

XLIX. GVLIELMVS ALANVS.

DVobis superioribus Ecclesiæ luminibus jure adjiciendus videtur Gulielmus Alanus, singulare in Angliæ Catholicæ religionis monumentum. Hic vir egregius generis splendore, morum probitate, doctrinæque præstantia, ad hæc, laboribus susceptis, periculisque pro catholica Religione aditis, meruit, ut à Sixto V solus, non observatis legitimis, ut solebat, comitiorum diebus, in collegium Cardinalium cooptaretur. Etenim ab ineunte ætate, cum esset præstanti corporis forma, quæ magnum esse solet ad libidines incitamen-

tum,

tum, cumque Oxoniam ad excolendum optimis disciplinis animum missus, longe à parentum custodia, posset dare aliquod tempus ad ludum ætatis; eo robore animi, atque ea indole virtutis & continentię fuit, ut respueret omnes voluptates, atque integrum ab omni labe animum conservaverit. Deinde cum impiis hæreticorum doctrinis, ac minacibus reginæ Elisabethæ edictis, quæ, in suo Regno, sacrorum principem se dici volebat, vehementissime in Anglia Catholica religio oppugnaretur, perterritis ceteris (quantum unius vocis & ingenii viribus potuit obsisti) solus in aciem prodiit, & furentium adversariorum impetus strenue fortiterque excepit, partim alios cohortando, ut in Rom. Pontificis fide manerent, partim eos qui defecerant & ad Hæreticorum castra transierant, revocando, tum libris, de purgatorio igne, de sacerdotio, de indulgentiis, aliisque operibus editis, adversariorum errores refellendo: sed, miraculo audaciæ, primum obstupefacti, tum inflammati ira adversarii, quod unus ceteris exemplo, ad ineundum cum ipsis prælium, fuisset; undique in eum tela conjecerunt, quæ ille fugæ præsidio devitavit, & incolumis Lovanium ad suos, hoc est, ad Catholicos, se contulit. Neque tamen ibi quieti somnoque se dedit, sed tanquam miles animosus ac fortis, mutata veste ac nomine, veluti ex occulto ac de insidiis, ad stationes hostium, hoc est, in Angliam venit, ibique multa prælia præclara fecit, videlicet multos in catholicorum castra reduxit, ac quodam die minimum abfuit, quin caperetur; sed illi, cui ejus capiendi partes erant traditæ, qui probe eum novérat, & cum eo etiam nocte illa convivium inierat, glaucomam ob oculos Deus objecit, eoque hominem adduxit, ut quem ante oculos haberet, tanquam ignotum præteriret. At Alanus, ab hoc aditu januaque divinitus patefacta, ex inimicorum manibus elapsus, variis temporibus, variisque in locis, nova collegia instituit, quo Angli, Religionis causa, patria domoque pulsī, confugerent, atque unde omnia ad vitæ usum necessaria peterent, ac bonis artibus instituti complures, tanquam auxiliares copię, iis subsidio mitterentur, qui in Anglia pro avita fide certarent. Ac primum Duaci, ubi ejus
opera

opera non vulgari mercede ad docendam Theologiam conducta fuerat, celebrem domum excitavit, in qua etiam doctissimos libros scripsit, de imaginibus, de prædestinatione, de sacramentis; tum Romæ. Postremo, Duaco, ab armata hæreticorum militum manu, una cum alumnis expulsus, Remos concedens, & Guisiorum Principum beneficentia adjutus, ad ducentos convocavit, quibus annos circiter quatuordecim præfuit; quorum unus, maximis ab eo beneficiis affectus, pessimo ingrati animi exemplo, venenum eidem, ac ceteris sodalibus suis, eorundem necandorum causa, paravit; ut scilicet collegium totum, cum ejus moderatore atque Rectore, una coena, ea peste imbuta, deleret: ac nisi per eum ipsum, qui paraverat, poenitentia ductum, res paruiisset, pessimum facinus patratum foret: neque ita multo post, nihil propius est factum, quam ut sicarii cujusdam scelere opprimeretur, missi ad eum interficiendum ab Angliæ Magistratibus, crebris illius Romam itionibus, & collegiis tot locis excitatis, vehementer exterritis, & novæ Anglicanæ religioni exitium metuentibus. Itaque in catholicos, quos ceperant, quæstiones exercere, scire, omnia barbaræ crudelitatis exempla edere, in his clarissimum illud innocentiae, ingenii, doctrinaeque lumen, extinctum jacuit, Edmundus nimirum Campianus, qui primus ex Patribus Soc. Iesu in Angliam ruentis Catholicæ Religionis, pro viribus, sustentandæ gratia transmiserat; qui equuleo primum tortus, tum suspensus sectusque fuit; quo scelere nullum ætas nostra tetrius vidit, neque dignius cujus à conspectu sol ipse recederet. Sed cum ob hanc immanissimam crudelitatem pessime illi apud omnes audirent, conati sunt religionis causæ, læsæ Majestatis crimen obtendere, asserentes, jure in eos animadversum esse, quos Reginæ capiti pestem & exitium comparasse constaret: quod ab illis crimen Alanus novo volumine propulsavit, & veram impiorum hominum crudelitatis causam aperuit. At ille, tot laboribus periculisque defunctus, evocatus est Romam à Patribus Soc. Iesu, quos inter, & alumnos collegii Anglicani, ejus præsertim opera, ut domo hospitali suæ nationis, Gregorii XIII auctori-

tate fundati , maximæ discordiæ intercedebant ; ut eas videlicet oratione sua , atque adeo aspectu ipso , sedaret ac tolleret. Sed paulo post , quam ad Urbem venit, præter omnium expectationem , atque ipso ne suspicante quidem, à Sixto v Cardinalis declaratur ; ut scilicet tanti viri claritate novum amplissimo illi ordini splendorem & decus acquireret : quæ electio magnam Romæ mercatorum rebus perturbationem attulit. Nam fiebant tum temporis à mercatoribus sponsiones, quæ postea summorum Pont. decretis sublatae sunt : mercator enim , accepta ab aliquo pecunia , majore vel minore , prout ille , de cujus honore sponsio fiebat , majore vel minore apud Pontificem Max. gratia valebat , suo chirographo spondebat , se centum aureos enumeraturum, si ille , cujus nomen in eo chirographo erat adscriptum, proximis futuris comitiis Cardinalis creatus esset. Quamobrem Alano , cujus ne nomen quidem in foro argentario auditum unquam esset , ex improvviso , nec observata , ut diximus , temporum ratione, in Cardinalium collegium cooptato , qui sponsiones illas nundinati fuerant , quorum pene infinitus erat numerus , maximæ pecuniæ jacturam fecerunt. Sed magna profecto , Alani cooptatione , augustissimo illi ordini , decoris ornamentique facta est accessio ; quippe cui ejus opera , doctrina , atque industria , maximo pluribus in rebus usui erat. Sed tantum illi bonum non licuit esse admodum diuturnum ; nam aliquot post annis , interclusis urinæ meatibus, ea illi fluere desiit ; ac xvi Kal. Octob. anni M D X C I V , ætatis suæ secundo & sexagesimo, magno patriæ suæ damno & bonorum omnium moerore decessit.

L.

T H O M A S B O Z I V S.

THomas Bozius Engubinus , Congregationis Oratorii , in scribenda historia non certis quibusdam finibus se continuit , ut Baronius ; sed liberum & apertum sibi campum esse voluit , in quo posset excurrere. Etenim Baronius , ab initio rerum Ecclesiasticarum, res omnes singulorum annorum, literis mandavit ; Thomas vero ,

vero, longe majora amplexus animo, omnium monumenta temporum, hominum, locorum, gestarumque rerum, in historiam contulit, ut vel ex hoc uno existimare de hominis sapientia liceat. Quid enim illi novum, quid incognitum inauditumque potuit esse, qui, ut de Trogo Pompejo Iustinus inquit, Herculeam audacia orbem terrarum aggressus, singula ex eo, quæ inde usque ab ejus incunabulis digna cognitione extitissent, excerptis, ac divisa temporibus, ac miro ordine collocata ad cognoscendum proposuit? Et quamvis non admodum senex sit mortuus, tamen processisse longius ætate videtur, quam Nestor, vel quivis alius eorum, qui longissime omnium vitæ terminos protulerunt. Nam si tantum unusquisque temporis ad vivendum habuisse videtur, quantum se in omnium sæculorum memoriam mente studioque conjecerit, quid prohibet dicere, tot annos habuisse Bozium, quot anni à mundi ortu usque ad suam ætatem numerantur, cum ea, quæ in singulis ætatibus contigerint, in historiis, animo, tanquam oculis inspicendo, iis quodammodo interfuisse, & cum hominibus illis pariter vixisse videatur? Deinde cuinam, prope dixerim, magis Ecclesia se debere fateatur, quam illi, qui pro ejus incolumitate adversus hæreticorum factiones, eam delere cupientium, omnes ingenii sui vires, tanquam copias eduxit? Nam cum hostes Ecclesiæ, eam esse rem cæcam, & ab oculorum judicio remotam intra divinæ mentis arcana includi, contendunt, quid aliud faciunt, nisi Ecclesiæ nomen retinent, rem ipsam ab oculis abigunt, ac prope in nihilum redigunt? At ille, edito doctissimo libro, signa & notas ostendit, quibus eam, qui vellent, aspicerent, ac manu tenerent, docetque eandem, quamvis conspicuam, quamvis insigni pulcritudine præditam, sub eorum tantum aspectum non cadere, qui densissimis errorum tenebris circumfusi, sua nocte delectantur, & in veritatis lucem venire contemnunt. Sumsit etiam pro Christiana Religione adversus Nicolaum Macchiavellum, aliosque politicos, quos vocant, bellum, quorum insana regnandi libido quasdam sibi leges finxit, quibus Deus è mundo tollatur; quas ille leges est infringere

atque

atque abolere conatus, ac demonstrare, illud tantum regnum esse stabile atque perpetuum, quod caritate ac benevolentia civium septum atque munitum, cum divinis jussis mandatisque conveniat. Pugnavit autem contra Macchiavellum duobus insignibus operibus, uno de ruinis Gentium & Regnorum, altero de antiquo & novo Italiae statu. Scripsit de imperio virtutum, de robore bellico, de jure status: sed Annalium antiquitatum, ingens opus, in decem volumina divisum, duæ tantum partes impressæ cernuntur; reliquæ apud Franciscum fratrem, una cum aliis egregiis doctissimi viri foetibus asservantur; quibus (si facultas & vita supeditaverit) edendis, suam fratri benevolentiam, vel potius pietatem præstabit.

LI. BAPTISTA GVARINVS.

Celebris, toto orbe terrarum, Ferrariensium Ducum Caulæ gloria, illustrium, generis divitiarumque splendore, virorum multitudine prædita, optimorum ingeniorum omniumque præstantissimarum artium facultate principum copia referta, scenarum magnificentia, ludicrorum equestrium certaminum gloria, sumptuosæ frequentium conviviorum apparatus nobilis, nulla unquam in hominum animis oblivione delebitur. Sed eorum in primis Ducum nominibus, tubarum duarum, Areosti scilicet & Tassi, Homero Virgilioque non inferiorum, cantu, in cælum elatis, omnis posteritatis aures personabunt. Verum ex illa aula, unde tanquam ex officina aliqua tubæ illæ prodierunt, pastoralis etiam Baptista Guarini fistula exiit, quæ suavitate, lepore, tenerorum amorum deliciis, atque omnibus ad capiendos animos illecebris, quarumvis tubarum famam exæquet. Hujus enim Eclogæ, Pastori fido nomine, ea est claritas, ea celebritas, ut nullæ sint manus quibus illa non teratur, nulli sint oculi quibus non legatur, nulla sit ætas, siue puerorum, siue adolescentium, siue juvenum, siue senum, nullus sexus, siue virorum, siue mulierum, in quorum sinu non gestetur, nullus hominum ordo siue nobilium, siue tenuiorum, nullum

lum genus , five doctorum , five rudium , in quorum domibus non inveniatur , nullæ impressorum officinæ , ubi illa fere quotannis typis non mandetur , nulla nationum , quantumvis barbararum diversitas , in quarum sermonem conversa , non legatur : morum fortasse integritati non utilis : etenim in ejus dulcedine suavitateque , tanquam in infesto Sirenis mari , in quo etiam Vlysses erravit , virgines nuptæque complures pudicitiaë naufragium fecisse dicuntur ; sed legentium è manibus extorqueri non potuit : nec defuerunt præstantia doctorum hominum ingenia , quæ stantem ejus gloriam suis censuris tanquam machinis conata sunt oppugnare atque subvertere ; sed omnis eorum labor in irritum recidit ; immo ejus splendor illorum clamoribus exagitat , quasi vehementibus impulsa flatibus tæda , clarius enituit. Multum etiam , ut ex orationibus ejus apparet , dicendi laude præstitit , ob quam ab Alphonso II , Ferrariæ Duce , in multis ac nobilibus legationibus est adhibitus ; ad Remp. Venetam , ubi eum patres illi amplissimi , in senatu suo verba facientem , magis quam alium quemquam Italica lingua loquentem , sunt admirati ; ad Henricum Valesium tum Poloniaë Regem ; Ad Gregorium XIIII , ut illi , de more , Alphonsi Ducis nomine , adeptum Pontificatum Max. gratularetur , & rursus , eadem de causa , post Alphonsi mortem , ad Paulum V , à patria missus ; ad quod munus nonnisi nobilissimus & eloquentissimus quisque deligitur. Ejus etiam opera idem Alphonsus usus est in scribendis epistolis , in quo munere tantum valuit , ut etiam de eo elegantissimum librum , qui Secretarius inscribitur , ediderit. Nulla fuit in Italia paulo illustrior Academia , quæ non summa ambitione ab eo expetierit , ut nomen suum ad ipsius Academicorum numerum adscriberet. Sed Academiam Humoristarum dilexit ex omnibus plurimum ; in qua semper princeps , sponsam eam suam appellabat ; quæ non exiguam illius in se amoris gratiam retulit. Nam & in parentis eum loco dilexit , ejusque adhuc supersistis imaginem , magna in tabula , summi artificis manu depictam , & corona aurea ornatam , in loco Academiae posuit ; & mortuum maxima pompa , egregiis suorum

suorum ingeniorum carminibus, & funebri oratione laudavit. Semper cum adversa fortuna iniquorum odio conflictatus (non enim malevoli tanto viro deesse poterant) demum cum Venetias, litium quarundam causa venisset, & ad cauponem divertisset, ibi senio curisque confectus, excessit è vita.

LII. MARSILIVS CAGNATIVS.

IN progignendis elegantissimis hominum ingeniis, ad præstantissimas omnes artes à natura factis, Veronæ civitas semper felix est habita. Itaque quæ olim Catullum, ac paulo supra nostram memoriam Fracastorium aliosque genuerat, hac ætate Marsilium Cagnatum, magni nominis medicum, edidit. Hic domi omnibus his literis, quibus ætas puerilis informari ad humanitatem solet, eruditus, Italicas Athenas, hoc est, Patavium, petiit. Sed Deus illi propitius Iacobum Zabellam objecit, præstantissimum tum temporis in eo gymnasio philosophum; quo doctore Philosophiam didicit, cujus rei causa Patavium sese contulerat: verum quia ejus omnis in philosophico illo spacio cursus & labor ad medicinam, Philosophiæ quasi quadam cognitione proximam festinabat, tanquam ad metam, Romam contendit, seque Alexandro Petronio in disciplinam tradidit, ad quem tum medicæ facultatis primæ, omnium concessu, deferebantur. In cujus schola quinquennium versatus, ita ab ejus doctissimis sermonibus exercitationibusque discessit, ut celeriter in principum medicorum numerum pervenerit, neque ullum esset morbi genus ita arduum, ita auceps, quod non ejus dignum cura videretur. Cujus industriæ ego maximum documentum hoc habeo, quod statim à Patribus Soc. Iesu, viris doctissimis, & in existimando de cujusque ingenio acutissimis, ejus opera conductæ est, neque alio, quoad ille vixit, medico sunt usi: deinde, quod ad docendam Philosophiam Medicinamque, in gymnasio Romano, magnis præmiis evocatus est: quo in munere obeundo, mirum illud accidit, quod cum in communi hominum consuetudine usque ea esset frontis severi-

tate tristitiaque , ea oris taciturnitate atque silentio , ut nullum ab eo hilaritatis signum , nullum pene verbum elici posset , ita tamen erat in docendo facundus , ita elegans , ut mirarentur omnes , locorum mutatione , tantam in homine dissimilitudinem morum existere. Sed dabat hanc illi facultatem magnitudo doctrinæ , qua pectus repletum habebat. Nam Græce Latineque doctus , omnium Philosophorum placita , omnium temporum historiam , complexus erat , unde , cum esset opus , plura proferret , quibus auditorum animos ab illius tristitia doctrinæ , quam docebat , paulisper ad hilaritatem voluptatēque traduceret. Sed in curandis aliorum morbis ita peritus ac sagax , non potuit unicum masculæ prolis filium , in gravem morbum ex incontinentia prolapsum , ex ancipiti eripere , sed ruentem ad interitum , sua etiam ope adjuvit , sive fato aliquo , sive adolescentis culpa , quem pudore deterritum , parenti veras morbi causas puduit aperire. Verum ea animi constantia , labentis familiæ suæ casum sustinuit , ut conceptum intus dolorem , non in lacrimas , non in voces effuderit , sed elegantissima elegia dolenter ostenderit , quanta , ex filii interitu , malorum moles in suam domum irruisset. Demum aliquanto post ipse quoque , annum agens novum supra sexagesimum , emigravit è vita. Objectum est illi , quod morbos in longum traheret : at hæc fortasse fuit ægri cujuscpiam querela , cui erat molestum , se diutius affixum lecto teneri. Scripsit de salubritate aëris Romani , de humano partu , de ratione curandi flores in urbe , de aqua Tiberina , & alia opuscula , quæ unico volumine continentur. Edidit libros de continentia in victu , & de exercitio , seorsim à ceteris opusculis impressos.

LIII. M. ANTONIVS BONCIARIVS.

Hic Perusii , à vulgaribus , ut ipse de se fatetur , opificibus ortus , cujus quippe avus coriariam , pater futoriam , in adolescentia fecerat , generis obscuritatem sui , literarum splendore illustravit. Gloriat in suis ad amicos literis , se M. Antonii Mureti auditorem fuisse ,
Sirleti

Sirleti & Cornei Cardinalium commendatione eidem traditum ; neque fallitur in gloriando : nam multo est gloriosius , se Mureto in disciplinam , quam multis ad docendum dedisse. Mureto extincto , duos clarissimos viros , qui tum humanissimis his studiis præerant , in primis coluit Franciscum Bencium , & Io. Petrum Mafsejum , duo Soc. Iesu in hoc genere studiorum lumina longe clarissima ; à quorum recta scribendi ratione utinam , qui postea secuti sunt , nunquam recessissent ; etenim eloquentia sua in sede consisteret , nec tumidam , elatam , & insolentia ac constructione verborum excacatam , tum ineptiis sententiarum deformatam orationem , suum in regnum irrupisse quereretur. Sed Bonciarius , à Mureti disciplina profectus , totum vitæ suæ tempus alios docendo instituendoque consumpsit. Primum in seminario Perusino admodum adolescens , & postquam robustior est factus , in gymnasio ejusdem civitatis , Rhetoricam , quæque ad bonas literas pertinent , docuit : postremo , in collegio , cui ad extremum usque spiritum præfuit , docendi munus exercuit , sed jam luminibus captus , ac debilibus articulari morbo membris omnibus , quorum pene usum amiserat ; qui morbus illi tam tetros cruciatus ciebat , ut nocte quadam , ut ipse scribit , ea oculi tunica , quam medici corneam vocant , sponte diffracta sit , ac pupilla , uvæ grano similis , sua sede evulsa conciderit , ea doloris acerbitate , quæ verbis explicari non possit : verum ita fortis fuit in perferendo , ut cum maxime excruciaretur , nullam vocem sapientis gravitate indignam emisit , nullum in vultu , minus æqui in calamitatibus animi signum ostenderit. Multa scripsit eleganter planeque Latine , tum soluta oratione , tum versibus. Extant epistolæ , ad plures tum literarum nobilitate tum generis splendore viros clarissimos datæ ; in his ad Vbertum Vbalatinum , antea quam à Paulo v cooptatus , in Cardinalium numerum veniret , circumfertur de arte Grammatica liber. Refert in suis epistolis , susceptam à sese delatam de viris illustribus scribendi provinciam , qui per annos quadringentos Perusiæ armorum vel litterarum gloria floruerunt. Ex iis quæ prosequutus est versibus , hæc feruntur in primis ,

Triumphus augustus, five de Sanctis Perusii translatis lib. I V, Seraphidos libri I I I, multaque alia poëmatoria jocosa, tum gravia. Multos docuit; in his parentem suum, Mariotto nomine, cum annos septem & quadraginta natus, uxore amissa, se Soc. Iesu vellet adungere, ab eaque repelleretur, quod literarum Latinarum ignarus, sacris initiari non posset.

L I V. CLAVDIVS ACHILLINVS.

QUod nunquam in stirpibus vel frugibus accidit, ut plus virium virtutisque concipiant, quam quantum in seminibus, unde emerferint, subest, id in hominum genere sapissime usu venire videmus: cum nimirum parentibus filii, avis nepotes, magnitudine animi, ingenii, fortitudinis, longo intervallo præcurrant. Adfuit quidem in tota Achillina familia, tanquam in semine, amussitata ad virtutem indoles: non cessavit illa, aliquot ab hinc sæculis, clarissimos in omni virtutum genere viros efferre: vidit paulo hac nostra superior ætas Alexandrum Achillinum, Claudii avum, docentem Patavii Philosophiam, & admirata est hominis ingenium, eruditionem, doctrinam: viderunt alia alios tempora, virtutis stimulis incitatos, celeri ad gloriam cursu contendere. Sed talis virtus, qualis in Claudio se extulit, nullius est oculis unquam accepta. Etenim natura, ad hujus nostri sæculi bonum, cupido, ut ita dicam, animo omnia sua in eum munera contulisse, aliis vero, quantumvis egregiis, parca tribuisse manum videtur. Nam Claudium, à primo natalis ejus die, suis cumulat bonis, usque ad extremum diem vitæ perduxit. Nam primum clarissimum illi natalis soli splendorem attribuit, Bononiam scilicet; tum antiquam generis nobilitatem, utpote in Achillina familia nato; ac præstantem corporis formam dedit, quæ nimirum ejus esset domicilium ingenii, cujus illa magnitudini non certos unius scientiæ terminos, quos intra suas vires exerceret, præscripsisset, sed cui omnium disciplinarum, omnium facultatum, omnium elegantissimarum artium campum aperuisset, in quo illa vagari, excurrere, atque illa sui ipsius

ipſius documenta poſſet edere, in quibus hæc atas voces, plauſus, clamores extolleret, omniſque poſteritatis memoria admiraretur, exclamaret, horreret. Et ſane non minus exigua ejus virtuti ſcena debebatur, quæ, non uni tantum civitati, non uni provinciæ, ſed univerſo terrarum orbi, futura ſpectaculo eſſet. Itaque omnes in eum, tanquam unum in locum, rerum plurimarum ſcientiæ convenerunt. Nam Philoſophus fuit ſummus, Theologus maximus, Mathematicus excellens, Iuriſconſultus eximius, orator eloquentiſſimus, Poëta prope- modum ſingularis : grandis erat verbis, immenſus trans- latis, nobilis ſententiis, quæ acres vibrantesque, in au- dientium ſenſus invaderent, irrumperent, penetrarent, in eiſque aculeos quaſi quosdam relinquerent; quibus rebus fiebat, ut vix ab eo vel epiſtola aliqua, vel rhyth- mus, vel epigramma, vel quiſpiam alius illuſtris ingeni- ſui foetus exiſſet, cum ab iis, qui circa ipſum tanquam in inſidiis erant, ex occulto intercipiebatur, describe- batur, ac non parum sæpe typis impreſſum, pluribus exemplis, per totam Italiam atque alias etiam orbis ter- ræ partes, divulgabatur : & interdum accidit, ut antea ille, partus ſuos in hominum manus veniſſe, in eiſque tanquam adoleviſſe conſpiceret, quam à ſe fuiſſe editos intelligeret. Et quo nihil eorum, quæ ſcripſerat, felici- tati deeſſet, benigna præ ceteris illi parens natura ſum- mam addidit canoræ vocis ſuavitatem, gratiſſimum in pronunciando ſonum, plenum artis geſtum, motum corporis cum ſummo lepore ac venuſtate conjunctum; multæ præterea erant in homine facetiæ, multus in jo- cando lepos, multæ in laceſſendo reſpondendoque argu- tiæ. Atque ne totum literarum ſtudiis addictum, avo- caſſe eum à negociis atque à Rep. videretur, hac quo- que in re, ſicut in ceteris benigna natura magnam illi in rebus agendis dexteritatem, ſolertiã, prudentiamque conceſſit, quæ Card. Ludoviſio, poſtea Gregorio x v, magno uſui fuit. Adeo ut illa, dona eidem ſua, ut dixi- mus, non modio, neque trimodio, ſed ipſo, ut ajunt, horreo demenſa tradiderit, nec, ſi ipſe fingere vellet, plura bona reminiſci, vel majora poſſet conſequi, quam quæ ſibi natura tribuerat. Fortuna etiam ipſa (quam-

vis ejus meritis angustius) non illi parum indulgit ; nam tantum opum ac divitiarum attribuit , non solum quantum esset Philosopho satis , qui parvo contentus , in re tenuissima vivit , sed etiam ut suis facultatibus posset familiaris splendorem , suique ipsius dignitatem , sine cujusquam ope , tueri ; tum villam magnificentissimam dedit , Saxo nomine , quæ passuum millibus non amplius decem Bononia abest , in quam , ubi Urbis odium ipsum ceperat , secederet , ubi secum , ut dicitur , viveret , ubi se literis abderet ; postremo , quasi auctarium quoddam , singulis annis millena & quingentena aureorum addidit , quæ Iuris Civilis in Parmensi gymnasio , docendi gratia , Principis Farnesii liberalitate capiebat ; qui honor in ea civitate habitus est ante ipsum nemini . Sed quod divitiis omnibus præstat , ad Principum virorum amicitiam , ita facilem illi aditum aperuit , ut cunctis Italiæ proceribus , nihil esset eo carius , nihil jucundius , & Urbanus VIII in primis , qui dum Card. sedis Apostolicæ Legati nomine , Bononiam administrabat , suavissimis ejus moribus captus , in oculis eum semper habuerat , factus Pont. quoties usus venerat , officiis beneficiisque omnibus exornavit . Suos rhythmos edidit , unam ad Augustinum Mascardum epistolam Italice , plures Latinas ad Iacobum Gaufridum V. C. dedit . Scripsit etiam ad Urbanum VIII Vindicias , secundum fidem eorum , qui Andreæ Casalem mortuum asserabant , in cujus nomen quidam , qui Romæ in vinculis habebatur , ut ipsi dicebant , invaserat . Nobilissimum Epigramma Hetruscum Christianissimi Regis nomini inscriptum emisit , quo illi Casalis arcem ex prima illa obsidione liberatam gratulatur ; quod Epigramma , à quodam Hispanarum partium non insulso poeta in ridiculum conversum , satis facete illuditur . Sed accidit , ut illud dignum immortalitate ingenium , quemadmodum hæc ætas coluit , dilexit , admirata est , ita etiam , quod minime volebat , deferret extinctum , sexto & sexagesimo ætatis ejusdem anno , lethali morbo sublatum .

L V. ALEXANDER VBALDINVS.

MAgnum apud omnes F. Alexandro Vbaldino, ex Carmelitarum discalceatorum familia, doctæ eruditæque sanctitatis nomen obtinuit Manualis pauperum liber; in quo signa & notas ostendit sex & triginta locorum, quibus cognitis ille sibi ipse, qui vellet, thesauros ad locupletandum spiritualibus divitiis animum foderet, & id, quod vellet, parvulo labore, nullo errore inveniret. Sed eum, magis quam aliud quodvis errore stantis ingenii opus, præclarum illud facinus in cælum evexit, quo edito æternam nominis sui memoriam reddidit: nam cum Leoni x i Pont. Max. arctissimo cognationis nexu implicaretur, quod esset matri suæ avunculus, tamen eo ipso die quo renunciatus est Pontifex, regali plane contumacia, à magnitudine humana omnia despicientis animi ducta, calcatis honoribus, qui se ipsi ultro offerebant, fastigiumque submittebant, quos alii per ignes ferrumque petunt, intra Carmelitæ Discalceatorum fratrum familiæ claustra se abdidit; ad quæ, quia cuncti opibus & honoribus obstructi sunt aditus, spem illis omnem, ad se persequendum adimeret. Nec exiguum à Deo, ex spretis atque contemptis ejus inanis gloriæ splendoribus, qui vix illuxerunt cum extincti sunt, mercedem accepit. Nam cum adeo tenui esset valetudine, stomachoque adeo imbecillo, ut ab eduliis fere omnibus perniciem damnumque metueret, corpore adeo delicato, ut quodvis illi stratum, quantumvis molle, duriusculum videretur, frigoris vero adeo impatiens, ut æstate media ternis tibialibus crura contegeret; tantum illi Deus robur, & firmitudinem valetudinis addidit, ut nullum cibi genus respueret quo socii uterentur, & in culcita stramentitia, tanquam in pluma cubaret, ac frigidissimo anni tempore nudis pedibus cruribusque incederet: &, quod videri mirabilius debeat, qui jam jam mori videbatur, in hoc tam duro vitæ genere quinque & viginti confecit annos; longius etiam processurus ætate, nisi pœnis ultro susceptis, nimium in se ipse asper ac saviens, cecidisset in cursu.

LVI. MARCELLVS MACEDONIVS.

REgia Neapolis civitas, inclitum Parthenopes Sirenis sepulcrum, optimos semper poëtas tanquam Sirenes edidit, suavissimo cantu aëra mulcentes, ut ab ea, quam inclusam visceribus continet, velut ex semine, tot suave canentium foetus prodiisse videantur. Atque, ut de Ioviano Pontano, de Actio Sincero, de Victoria Columna, de Bernardino Rota, Aloysio Transillo, Io. Baptista Marino, aliisque taceam; nuper Marcellum Macedonium, admirabili foecunditatis laude produxit; qui suavissimo vocis suæ cantu, hominum aures mire detinuit. Ac primo, sicut nova Siren, hoc rerum humanarum mari navigantibus infesta, visus est illecebrosis mortalium amorum carminibus velle eos perdere, & in profundum æternæ mortis abstrahere. Sed postea divina ope ab hujus procellosi, tumidi, & importuosi pelagi fluctibus abreptus, & tutum in locum adductus, pleniori plectro, ac suaviori voce, Superum laudibus referendis eos, quos antea instituerat perdere, in salutis portum est conatus arripere. Adolescens elegantissimis rhythmis, & omni lepore ac suavitate refertis, suos amores, sive veros sive fictos, cecinit; quos deinde rhythmos quidam vel cognatus vel amicus edidit, eosdemque legendi potestatem omnibus fecit; deinde ab his inanissimis mortalium & in cinerem abeuntium formarum cupiditatibus, ad veros rerum cælestium amores animum transferens, arctissimum Carmelitæ Discalceatorum familiæ institutum amplexus est; ibique D. Catharinæ, virginitatis ac martyrii laudibus insignis, res gestas, nobilissimo poemate profecutus est. Verum, cum in eo ordine aliquot annos magna sanctitatis cum laude vixisset, & concionator non in postremis, corruptos hominum mores ad sanitatem revocare, eloquenti & caritatis studio incensa oratione, non destitisset; nondum senex, Deo, cui dicaverat, animam reddidit; magna eruditus viris, & poëticæ facultatis studiosis, ejus poematis inspiciundi cupiditate relictæ; cui religiosorum suorum claustris, tanquam

quam tenebris clauso, nondum communis usuram lucis contigit capere.

VII.

ANGELVS ROCCA.

Sacrarium Apostolicum, ab hinc trecentis & eo amplius annis, Augustinianæ Eremitarum familiæ custodiæ tutelæque commissum, multos præstantes viros habuit, qui eum locum splendore doctrinæ illustrant. Sed ex his ætate nostra F. Angelus Rocca Caners enituit clarius quam ceteri, vel saltem dignus est præ ceteris, cui sacrarium illud, ejusque recte administrandi ratio, immortales gratias agat: neminem enim video, cui illam plus debere sit æquum: solus enim omnia, quæ ad eam provinciam, cui tot annos magna cum laude præfuit, pertinent, Chronistoria sua docte elegantique prosequitur. Fuit antiqua plane probitate vir, & in tenui pusilloque corpore, salis plurimum meruit: nam multiplici rerum scientia pectus compleverat; Philosophiæ ac Theologiæ adeo erat peritus, ut antequam ad provinciam illam capeffendam accederet, Priore generali sui ordinis, eas facultates docendæ munus, magistri nomine, acceperit: tum Græcis & Latinis doctus, omnem tenebat Ecclesiasticæ antiquitatis eruditionem, humanioribus vero literis elegantius erat excultus, quam cucullati homines plerumque solent; quibus, cum nullam fere huic studio operam tribuant, eloquentiæ laus non admodum expectatur. Nam & observationes in sex libros elegantiarum Laurentii Vallæ, & observationes Latinæ linguæ, de occultis ejusdem locis, ac de scribendis epistolis, libros edidit. Sed sua illi fortuna, in Æde Pontificia, habitationem Aldo Manucio proximam tribuit, qui cum, ea quæ vellet, jure vicinitatis communicare, multumque ab eo auxilii reterre posset. Ob quas virtutes à Clemente VIII Tagatensem episcopatum obtinuit; qui honor, præter nomen, nihil omnino administrationis ac sollicitudinis habet: ea enim civitas, D. Augustini natalibus inclita, à Turcarum Tyranno, dominatu regio premitur. Multa scripsit, quorum numerus, quoniam ab eo in ultima

sua Chronistoria recensetur, hunc nobis ea referendi laborem adimere voluisse videtur. Illud vero est, de quo, non unius tantum Urbis cives, sed omnium nationum populi, maximo se illi beneficio obstricti esse fateantur; ea nimirum insignis bibliotheca, quam omnium cujusvis professionis librorum copia refertissimam, cunctis, qui vellent adire, in cœnobio S. Augustini, Romæ, Angelica nomine appellatam, aperuit, in quo egregium suum erga bonas artes, erga cupidos literarum, studium & voluntatem expressit. Demum quoniam nihil est hic æternum, decurso ætatis suæ spacio, ex sacrario Pontificio, ad cælestem Ierusalem, ut ejus merita persuadent, evolavit.

LVIII.

PETRVS LA-SENA.

OMnia fere nobis, à transalpinis regionibus missa, bonorum ingeniorum semina, & in Italiæ quasi solo, nec inculto, nec derelicto, (ut est multorum opinio,) sata, non minus uberes ex se fructus extulerunt, quam fruges in optimam segetem datæ. Cujus rei testes locupletissimi plures possent adduci, qui ex Germania, vel ex Gallia, tum orti, tum oriundi, in fertilissimo Italiæ quasi agro, sub ejusque felicissimo cælo, benignis semper astris ad ingenii fructuum procreationem influenti, tanquam consiti, à stirpis suæ bono non degeneraverunt. Sed in primis ejus rei fidem facit Petrus A La-Sena; qui à patre, ex Nortmannia profecto, Neapoli procreatus, in eam arboris proceritatem excrevit, ut semper viridantibus & fructuum ubertate incurvescentibus ramis, pulcherrimo Italiæ campo hilaritatem decusque maximum afferat. Hic, ad mitiores Musas à natura propensus, à Grammaticorum scholis, cum vix ex ephebis excessisset, compulsus est à parentibus in horridas Jurisconsultorum, barbare inquinatæ loquentium, regiones: sed quoniam feliciores plantæ quovis ea transferas, ibi radices agunt, & uberes fructus reddunt, eos in jure civili profectus fecerat, ut omnium, qui essent Neapoli, consultissimus haberetur. Sed, quod est admirabile, singulari ingenui atque ab
omni

omnis lucri cupiditate abhorrentis animi exemplo iis , qui , à litibus oppugnati , in patrocinii sui tutelam praesidiumque confugissent , non mercenariam , sed gratuitam operam dabat. Sed non parum saepe fiebat , ut à naturali sua inclinatione , ab illa studiorum horriditate & à strepitu fori abreptus , ad humanissimas & elegantissimas literas , tanquam in hortum aliquem abstraheretur. Itaque , ut aliquis suæ , in earum amoenitatem , tanquam secessionis , fructus constaret ; doctissimum Homeri Nepenthis , seu de abluendo luctu , omnis politioris humanitatis reconditorisque doctrinae copia refertum librum , composuit. Sed parentibus fato suo functis , liberius ac frequentius cœpit in his politissimis studiis versari , ex eisque , una cum doctissimis Neapolitanorum , voluptatem suam explere : & quoniam Græcæ linguæ non plus attigerat , quam quantum prima illa puerili institutione potuisset , se Petro Arcudio in disciplinam dedit ; à quo ad ejus sermonis capita fontesque perductus est , unde , quantum docto in primis homini satis esset , hauriret. Nullius pene sermonis fuit expertus : nam plurimum notitia linguarum , universæ eruditionis oram omnem lustrare cupienti , utilius nihil esse dignoscitur. Sed jam pene ab agendis causis defessus , infirma præsertim valetudine , agre , ob amorem patriæ dulcemque amicorum consuetudinem , persuasus est à Io. Iacobo Buccardo Parisiensi , quem Neapoli commorantem , eorundem communione studiorum , sibi devinxerat , ut à judiciis causisque discederet , & in Romanum ocium tranquillitatemque descenderet. At Romæ cum esset , & in Vaticanis ædibus , ab eodem Buccardo hospitio acceptus , habitaret , ita intemperanter se dare literis cœpit , ut multa somno , ciboque , quem semel in die parce admodum tenuiterque capiebat , ac ceteris naturæ necessitatibus denegaret : quocirca brevi , semianni unius spatio , multa opera Neapoli , ab ipso egregie inchoata , & à Buccardo , qui ejus vitam scripsit , enumerata , absolvit perfecitque. Fuit autem in eo non solum ingenium , sed oratorium etiam ingenium , quod duobus orationibus ostendit , habitis ab eo in Academia Græca Basiliana ; in quibus disputationem à Criticis de
lingua

lingua Hellenistica commotam , in utranque partem differendo , docte copioseque tractavit. At quisnam ornatus , qui flos , quod lumen orationis, in suo Cleombroto desideratur ? verum infinitum scribendi cogitandique laborem , cui se subjecerat, cum ferre non posset , ejus magnitudine oppressus, interiit, in ipso adhuc ætatis flore : nondum enim quadragesimum sextum annum excefferat moriens. Singulis amicis suis singula Cleombroti à se compositi exempla testamento legavit, Francisco Card. Barberino , suas de lingua Hellenistica orationes , Francisco Mariæ Brancatio Card. Historiam Gynicam nondum impressam.

LIX. HIERONYMVS MORICVCIVS.

IAnum fortunæ , quod est urbs in litore Adriatici maris posita , Hieronymi Moricucii patria fuit : verum illa , cui veterum superstitio, opes, honores, ac divitias, quibus vellet , dandi vel adimendi jus potestatemque concefferat ; civem suum , quantumvis egregium , non hilari benignoque vultu respexit. Nam , cum ætatem , ambitionis labore districtam , in Romanæ aulæ tanquam area , ad aucupium honorum divitiarumque , totam contrivisset ; nihil adeptus est aliud, nisi ut Vlpiano Vlpio , Novocomensi Episcopo , magnis muneribus functo, ac postremo Gregorii xv Datario in scribendis epistolis operam navaret. Nec mirum vel novum videri hoc debeat : nam illa oculis , ut est in fabulis , capta, dignos præterit , & indignos plerumque, bonorum præmiis & honoribus afficit. Sed Deus æquum & patientem illi animum tribuit , quem adversæ suæ fortunæ objiceret. Nam simile monstri videtur , quod Vlpiani, optimi quidem sanctissimique viri, sed impotentis, iracundi, & truculenti animi , mores, usque ad ejus excessum , pati potuerit. Fuit Hieronymus vir gravis , prudens , atque optimis disciplinis excultus , re ad bene dicendum scribendumque necessaria , quod scribendi recte sapere est principium & fons : scribebat , in utraque lingua , tum soluta oratione tum versibus , elegantissime. Neque quamcumque sibi oblatam ingenii augendi

gendi & declarandi occasionem non auide semper artipuit. Nam frequens in eruditorum & illustrium virorum cœtibus & in Academiis fuit; ac frequentior in iis, in quibus ingenii sui lumen clarius posset enitescere; ut apud Cardinalem Sabaudia, & apud Gregorium xv, qui novo sæculi nostri exemplo, Vaticanam Academiam instituerat; quo Pontifice audiente, magno Cardinalium, ac doctorum hominum concursu, una cum Nicolao Riccardio, cognomento Monstro, & Claudio Achillino, aliisque doctissimis viris, verba fecit, & rhythmos atque epigrammata, quæ scripserat, recitavit: neque tot suis lucubrationibus, quas, iis in areis ad opum honorumque aucupium tanquam cibum offuderat, quidquam capere potuit præter infirmissimam corporis valetudinem; cum qua in patriam cum se recepisset, acerbissimis podagræ doloribus excruciatu interii; nullis adhuc editis libris, quibus ingenii ejusdem memoria in posterum tempus propagetur.

LX. BALTHASAR ANSIDEVS.

Quantam vim habeat virtus, & quantos amores sui excitare in hominum animis valeat, non multis ab hinc annis in Balthasare Ansideo factum est palam. Hic Perusii nobili genere natus, ac, tum parentum diligentia, tum magis sua sponte, in omni genere honestarum artium, ac præsertim Græcis & Latinis literis institutus, non solum oratione, jucundissimæque suæ consuetudinis dulcedine, verum etiam aspectu ipso, ubi mire probitas elucebat, potuit cunctos adigere, ut se diligerent. Mira fuit in eo Latini sermonis puritas & elegantia, quæque, non longo intervallo, proxime ad eruditam Ciceronis ætatem accederet; quæ puritas, vitiosa atque corrupta, sæculi nostri consuetudine, falsa atque inani altæ atque exaggeratæ orationis opinione, depravata, tanquam humilis & abjecta, negligitur. Multas ad amicos epistolas dedit, cultu atque nitore refertas, in his ad Robertum Vbalinum, tunc adolescentem, summo ingenio summaque spe præditum, ac postea Cardinalem, & ad Vgonem ejus fratrem, doctrinæ
ac

ac sanctitatis laude præclarum, nunc Vaticanæ Apostolorum principis Basilicæ Archidiaconum, & Canonicum. Causa conjungendæ cum eis amicitia fuit egregia in illis fratribus ad virtutem indoles; & nusquam voluptatum illecebris interruptus ad laudem cursus: hunc Perusii, una cum ipsorum parente, qui Quæstorium pro Camera Apostolica Umbriæ Provinciæ munus administrabat, commemorabantur, quo tempore in Perusino gymnasio humaniores ille literas docebat; quo facilius potuit adolescentium, eloquentiæ studio flagrantium benevolentiam ad se attrahere. Sed quoniam eruditæ vox ejus, erat frequentioris conventus auribus digna ea Perusium Pisæ spoliarunt, ut gymnasium suum ornarent. Sed tantum illis bonum diuturnum esse non licuit. Nam à Paulo v evocatus est Romam, ac bibliothecæ Vaticanæ custos datus; ad quod officium nemo solet admitti, nisi doctrina, fide, & industria cognita. Neque ultimum in Pontificis gratia locum tenuit, sed propemodum summum. Nam quoties Pontifex in senatu Cardinalium vel sententias rogaturus esset, verba factururus, quæ cogitaverat, familiarissime cum eo communicabat, atque, ob suavissimos ejus mores, elegantiamque doctrinæ, plures sæpe horas traducebat. neque in Cardinalium comitiis, ejus rationem non habuisset, si longior illi vita suppeditasset; sed præproperus ejus exitus tantum illi honorem ademit.

LXI. MVTIVS RICERIVS.

Veram atque germanam Virgilii poëtarum principis imitandi rationem assecutus esse videtur Mutius Ricerius Camers, in suis omnibus poëmatibus, sed in illis duobus maxime, quorum uno Tusculanæ Albrandinorum villæ magnificentiam, & adjecta illi nemora, porticus, columnas, infinitamque propemodum vim aquæ, ad irrigandum eum locum, ex apertis montium visceribus ductam, decidentes vastis è fontibus imbres, vel amnes potius, aliaque ludentis ibidem artum miracula, docte eleganterque prosequitur; altero, quo Pauli v Pont. Max. sacellum, in Æde B. M.V. ad Nives in

n Exquiliis positæ, ædificatum, & intectos in eo preciosiorum marmorum crustis parietes, refertos extantibus ac prominentibus, auroque interlitis, figuris, ornices, signa, columnas, aurum, argentumque, aliaque regalis opulentia ornamenta, elegantissimis versibus, tanquam coloribus depicta, pene oculis subjicit. Sed illi scribendi laborem diutius ferre non placuit. Quod in studio & exercitatione, quod erat in ipso naturale bonum, alere atque augere voluisset, profecto ad summam poëticae facultatis laudem pervenisset. Sed quantum detraxit ex studio, tantum amisit ex gloria. Omnia fere scripsit antea quam fortuna ipsi arridente, ad opes perveniret: sed postea collegii Cardinalium à secretis munus adeptus, ac divitiis locupletatus, omne poësis studium & cogitationem abiecit, atque in rerum abundantia voluit beatus, ut ipse putabat, vivere, crebroque proverbii loco illud usurpabat, avem pinguem non solere canere. Magna ille, in omni sermone, libertate atque licentia uti; quæ reprehensione digna essent, in odium vituperationemque vocare, nemini parcere, omnia sua consilia, omnes intimas animi cogitationes cuivis aperire, atque in propatulo habere; quæ ab aulae ambitione, & ab his moribus, quibus nunc utimur, maxime aliena existimantur: nam falsos fieri, atque aliud clausum in pectore, aliud in lingua promptum habere, summa prudentia ducitur. Erat in primis facetus ac dicax; sed quoniam nulla temporis habita ratione, nulla dicacitatis moderatione ac temperantia adhibita, faceti ac dicacis hominis famam quaerebat, in scurrilitatis vitium non parum saepe delabebatur. Cum his igitur moribus, nullum honoris gradum ascendit altiore in eo, in quo primus ille fortunæ favor eum collocaverat; in quo demum vita defecit.

LXII. AVGVSTINVS MASCARDVS.

Non minimum, sine dubio, Augustino Mascardo ornamentum, ac decus, verus apud Ligures pro-
 sapia, ex qua ortus est, attulit: sed longe illi majus no-
 men atque splendorem, ingenii claritas & nobilitas pe-
 perit, qua non eam modo Ligustici maris oram, unde
 prodiit, sed Italiam, Romam, atque adeo sæculum no-
 strum nova luce compleverit. Fuit egregie ad huma-
 niores literas natus atque etiam factus à natura; ad quas,
 statim à puero, suum omne studium, industriam, atque
 operam contulit, in eisque perfectus evasit. Neque ta-
 men alias graviores disciplinas non attigit, sed, quamdiu
 in Societate Iesu vixit, iis pectus explevit, ab eisque
 magnam sibi, ad dicendi copiam, supellectilem compa-
 ravit: quo fit, ut ejus scripta non magis verborum quam
 rerum numero abundare videantur. Verum omnium in
 se oculos Hetrusci sermonis in primis novitate conver-
 tit, qui sermo ita ejus est proprius, ut, quemadmodum
 à Marco Tullio Tullianum, à Salustio Salustianum, di-
 cendi genus est ortum, ita etiam à peculiari ipsius di-
 cendi scribendique ratione, novum genus, Mascardio
 nomine, deducatur. Etenim in ejus orationem omnes
 virtutes conveniunt, quæ cadere in summam ac per-
 fectam eloquentiam possunt: est enim translatis fre-
 quens, sententiis celebris, verborum luminibus splendi-
 da, compositione suavis, majestate sublimis, sine arro-
 gantia gravis, sine vanitatis suspitione, elata, sine cin-
 cinnis, fucoque puerili, ornata atque composita. Ho-
 igitur, tot tantisque laudibus referto, orationis genere,
 doctissimos in Tabulam Cebetis commentarios edidit:
 orationes, sermonesque scripsit; quæ omnia unico vo-
 lumine comprehensa continentur; composuit librum de
 arte historica, ea eruditione ac rerum maximarum co-
 pia ac varietate completum redundantemque, ut omnes
 superiores, qui in hoc genere elaborarunt, superasse cen-
 seatur. Aloysii vero Flisci conjuratio, simul ut aspectu
 eo clamore & plausu excepta est, ut statim in Gallicum
 Hispanicumque sermonem conversa, ad exterarum natione
 com

commearit, quo videlicet ii, qui nulla nobiscum linguæ ejusdem societate continentur, in tam eruditi operis communionem partemque venirent. Atque utinam, sicut ingenii forma in ejus scriptis elucet, ita etiam actionis ejusdem dignitas exprimi potuisset: nihil profecto esset, quod majores sui amores excitaret; tantum in ea præstabat. Ita enim eam, motu corporis, gestu, vultu, vocis moderatione, ac varietate moderabatur, ut à Roscii vel Æsopi schola, non ab eorum disciplina profectus videretur, qui omnia, non tam agere, quam canere consueverunt. Quibus laudibus ita Urbano VIII Pont. Max. in probandis hominum ingeniis moroso atque difficili, satis fecit, ut inter cubicularios honorarios eum semper habuerit, atque annuo quingentorum aureorum stipendio donaverit, ut in gymnasio Rom. rectum illud ad eloquentiam iter, in quo ipse tanta cum laude versatus esset, aperiret. Atque utinam secundiore prudentiæ ac sanctitatis fama fuisset, nec in hac parte vitæ, ut fama est, claudicasset; profecto ad egregias ejus virtutes hæc quoque præstantissima omnium laus accessisset. Sed homo in re familiari negligens, profusus, nulla pecuniæ accessione suppeditare suis sumptibus poterat; in suis nummis nunquam, in ære alieno semper: & quod mireris magis, nunquam certis ac conductis ædibus habitavit, sed incertis atque precariis. Postremo tabe confectus, sua in patria non ita longum vitæ suæ cursum confecit.

IXIII. IO. ANTONIVS BOVIVS.

Sanctissimum amicitiae vinculum, quo nullum in Sterris arctius inveniri potest, tunc inexplicabili nodo connectitur, cum illud non ambitio, non cupiditas, non quæstus, sed virtutis amor adstrinxit. Nullum enim gluten ad amicitias conglutinandas tenacius existit, quam eorundem voluntas societasque studiorum. Nihil est enim virtute pulcrius, nihil amabilius, nihil quod magis ad conjungendos animos valeat. Hæc autem cum in F. Io. Antonio Bovio, Carmelita, admirabilis existeret; ita Aloysii Card. Capponi ad se animum rapuit, ut

eo amicitiaæ nexu se illi implicaret, quem, nisi mors, nemo dirimeret. Verum quantæ in Io. Antonio literæ, quanta vis doctrinæ, quanta disciplinarum omnium notitia inesset, ut cetera alia argumenta desiderarentur, illud solum, hæc prope infinita in eo extitisse, convinceret, quod in tanta doctorum hominum copia, atque ad omnium doctrinarum gloriam efflorescentium, Romæ præsertim, Card. Capponius, quem diximus, acerrimo vir iudicio, singulari prudentia, admirabili ingenio, & incredidili naturæ indole, ad liberalissimarum artium studia propensus eum potissimum elegerit, ut ipso duce atque magistro ad ipsos Philosophiæ & Theologiæ fontes, quorum antea rivulos sectatus fuerat, perveniret, ibique discendi sitim, qua erat incensus, expleret: nec iis fontibus inventis, ab ejus consuetudine divelli, quod ad vixit, potuit; tanquam si illa scientiarum flumina non à magistris atque inventoribus earum, sed ab illius pectore, tanquam à capite fluerent, ac proinde metueret, ne ab illo divulsus, neque doctissimis illius sermonibus irrigatus, quidquid in ipso facultatis esset, arefceret. Quo sapientissimi viri de ejus virtute iudicii magis quam aliqua alia doctrinæ fama, clarus existit. Quantum autem illi Paulus V tribueret, quantumque in ejus ingenii viribus, Christianæ Reip. præsidii constitutum esse arbitraretur, in dubiis illis ac difficillimis sedis Apostolicæ temporibus declaravit; cum videlicet à sceleratis hominibus, libris editis tanquam micronibus Ecclesiasticæ libertatis auctoritatisque jugulum preteretur; cumque ab iis, qui quasi tutores fideles ac boni esse deberent, tanquam à nefariis prædonibus, ejus dirperetur patrimonium dignitatis. Nam cum propugnatores acres ac fortes multi non deessent, eo in primum defensore usus est, atque unum præsertim ex omnibus elegit, quem contra adversariorum conatus opponeret, quemque in armatas illorum acies immitteret, qui fortiter eorum tela exciperet, repelleret, tetunderet. Neque tantam de se Pontificis spem & opinionem sefell. Etenim duobus libris, magno studio magnoque labo confectis, tanquam armis instructus, singulare cum illis certamen inivit, qui eorum, qui Pontificiam auctoritatem

tem oppugnabant, infania, non se comitem adjunxerat, sed ducem præbuerat, quique eorum, qui magno invidia incendio excitato, cuncta delere cupiebant, tanquam faces prætulerat. Sed paulo ante, singulare suæ doctrinæ specimen ediderat; tum nimirum, cum grave de divinæ gratiæ auxiliis, Dominicanos inter & Soc. Iesu patres, orta lis esset: nam cum Clementis v i i i voluntas propenso in Dominicanorum sententiam animo ferri videretur; magis quam quisquam alius, ejus properantis cursum retinuit, multisque rationibus inhibuit, ne pro Dominicanis sententiam diceret. Verum, tot inter doctrinarum radios, non minus probitatis ejusdem lumen enituit. Nam de Disciplina regulari librum, Hispanice compositum, in Italicum sermonem transtulit, summo animi demissionis exemplo; quod cum in acri atque attentata rerum maximarum meditatione defixus hæret, ad hanc humilitatem descenderet, quo iis rem gratam faceret, qui arctioris vitæ studio flagrant. At tanta vis virtutis major erat, quam ut unius religiosæ familiæ claustra tenerent: quocirca Paulus V latiore illi campum, in quo excurrere posset, aperuit; hoc est, Molphetanæ Ecclesiæ gubernacula tradidit; quæ Card. Capponi, à cujus nutu pendeat, consilio & auctoritate accepit; atque in assidua ovium suarum vigilia manens, tanquam pastor bonus occubuit.

LXIV. B A L D V S C A T A N E V S:

BAldus Catanens, Aretinus, dignus plane fuit, qui Athenis, Socratis & Platonis ætate, nasceretur ac viveret. Nam Socratico pene more, adolescentes amabat, in quibus ingenii ac virtutis igniculi eniterent, eosque præsertim, qui ad poësis Etruscæ amorem ferrentur; eorum ille studia acrius inflammabat, & currentibus calcaria, ut dicitur, addebat. Erat ipse eleganti ingenio, & ad amœniora studia accominodato; in jaciendis vero ridiculis argutisque dictis ita prompto ac celeri, ut dictum, prius emissum, quam ut excogitari ab eo potuisset, intelligeres. Adolescens & juvenis, animi causa, & cum æqualibus suis, ingenuis ac liberis hominibus, in

agendis comœdiis multum operæ posuit; ac bajuli Vallis Tellinæ partes fere illi semper demandabantur; quas ita bajulis moribus, vultu, gestu, oratione imitandis exequebatur, ut cachinnos spectantium commoveret: accedebat, quod cum scapulis paulo extantibus ac prominentibus esset, ad ferenda onera factus videbatur; & quia testudinis formam referebant, festis Bacchanalibus, cum per urbem personatus incederet, joci causa interrogatus à quodam, quanti testudo? crepitu magno edito, vide, inquit, primum, num tibi placeat sonus. Florebant tum temporis Romæ, ad poëticæ facultatis laudem hi, atque una fere omnes ætate, Aurelius Vrsus, Porphyrius Felicianus, eques, Alexander Guarnellus, Antonius Ongarus, Nicolaus Angelius, Antonius Decius Hortinus, Christophorus Castelletus, atque idem Baldus, qui arcto amicitia vinculo inter se constricti, mutuam in suis negociis sibi invicem operam dabant. Sed Baldo cum Christophoro Castelletto magis res erat, quo cum, Bacchanalibus una cum opifice quodam gladiatorum, humili quidem genere sed ingenio alto generosoque, Stoppino cognomine, qui hominis Galli, Gallico accentu male Italice loquentis, ad risum movendum, partes agebat, personatus, ad fidium cantum elegantēs mulierum formas extemporariis versibus laudabat. Sed cum ætatis calor deferbuisset, omiſſis nugis, sacris initiatus est, & à Sixto V, Alexandro Card. Montalto, neptis suæ filio, magister datus; à quo brevi, pingui sacerdotio, in Basilica à Damaso Pont. D. Laurenti dicata, locupletatus est. Habuit atque edidit Latini Vrsini, celebris copiarum ducis, & Sixti V funebres laudationes Latinas, & alteram ad Cardinales orationem, cum Urbano VI mortuo, novi Pont. eligendæ causa conclave ingrederentur. Inchoaverat Etrusco carmine Argonauticam, ac se Torquatum Tassum carminis majestatem elegantiaque superaturum esse jactabat sed tam elegans poemata, quoniam non facile se laborare tradebat, morte interceptus, non potuit absolvere.

LXV. L A T I N V S D O N I V S.

Latinus Donius, Romæ natus, sed ex Æmilia oriundus, aliquem, nec postremum in poëtis nostri sæculi locum ac numerum tenuit. Multa edidit, tum Latinis tum Etruscis versibus scripta pure, dilucide, docte eleganterque, nullisque sententiarum ineptiis claudicantia; quæ dispersa ac dissipata, vix inveniuntur: quod si, amici vel eruditi cuiuspiam opera, collecta, & in unum volumen illigata conspicerentur, unita atque composita quam sejuncta atque disjuncta validius atque robustius temporis injuriis obssisterent, & longius in ævum, nominis illius famam propagarent. Verum majore, dum vixit, in admiratione & laude fuisset; si vita, si mores, si deformitas denique, non omnem commendationem ingenii evertisset. Etenim in pusillulum, turpiculum, distortulum illud corpus (nam erat insigni gibbo deforme) multas natura virtutes, vitiis admistas, tanquam in enorme maleque tornatum vasculum infuderat. Ac bene cum eo actum fuisset, si non à vitiis virtutes superata discessissent. Fuit enim procax, obscenus; ac turpibus versiculis crebro scribendis divulgandisque, mores suos fateri videbatur; præterea dicax, argutus, mordax, nec in verbis tantum verum etiam in scriptis. Sed dicacitatis suæ poenas dedit: nam cum vir probus ex clara Religiosorum hominum familia ab eo, quem domi, cui ipse præerat, finibus, ob suspicionem quod cuiusdam pudicitiam tentaret, quantum posset, arceret, insignite vulneratus fuisset in facie; tantam miseri hominis calamitatem libellis, domi ejusdem parietis affixis, est conatus illudere: quamobrem, hoc crimine comprehensus, in vincula ductus est, atque dinturni carceris squalore ac tenebris maceratus, vix ultimi supplicii poenam evasit; itaque à custodia dimissus, dedit operam, ut in aliquem cucullatorum ordinem exciperetur, ex iis, qui in victu, vestitu, ac ceteris in rebus, largius liberaliusque se tractant: sed ab omnibus, quamvis egregius, ob insignem corporis turpitudinem exclusus est ac rejectus. Sed cum in ea calamitate, qua fuerat perfunctus, facultatibus

fere omnibus profusis, incertis sedibus vagaretur, ob ingenii præstantiam non tenui stipendio conductæ est ejus opera ad scribendas epistolas, ab Honuphrio Sanctacrucio V. C. qui per eos dies celebrem domi suæ eruditorum hominum Academiam instituerat, eumque semper ad manum habuit: infelicibus sane auspiciis: nam eo, sive sua voluntate sive coactio, arcana Domini sui prodeunte, magna tanto incendio, quo ille miser conflagravit, alimenta suppeditavisse narratur. Sed rursus vagum, ac suarum rerum incertum Ianua excepit, perspectoque hominis ingenio, in honore habuit; & fato functum magnifico funere, corona, ex duabus virgulis lauri facta redimitum, qui honor poetis deberi existimatur, extulit.

LXVI. ALEXANDER GVARNELLVS.

IN hoc rursus manifeste apparet, Romani generis hominibus neque oratorium neque poeticum ingenium deesse, ab eisque omnia summa expectari, si tanquam ager fertilis, studio & exercitatione excolantur. Nam Alexander Guarnellus, à Duce Sabaudia, honorariae sanctorum Mauriti & Lazari militiae insignibus decoratus, mirificam habuit, ad eloquentiam & ad poesim maxime, indolem; quod licet ex iis versibus intelligere, quos Etrusco sermone composuit; quibus ea inest elegantia cultusque, ut in suo genere proxime ad veterum Latinorum poetarum laudem videantur accedere. Neque tam elegans hominis virtus Alexandrum Card. Farnesium, Pauli I I I Pont. Max. nepotem latuit; qui ejus semper in scribendis epistolis usus est opera; quod maximo omnibus argumento esse debet, quantum ille ingenii bonitate præstiterit. Etenim vir ille princeps, omnium ætatis suæ sapientissimus, qui in eo erat omni studio & cogitatione intentus, ut domi suæ delibatos ingeniorum flores haberet; munera illa, quæ industria debentur, nunquam gratia tribuit, neque propterea minus idoneos adhibebat, quod amicorum commendatione sibi traditi essent; sed semper optimos eligebat. Verum Alexander, cum aliquandiu prospera usus esset

valetu-

valetudine, demum à calculis, in renibus abditis, urinæ neatibus interclusis, omnem ejus reddendæ facultatem amisit: quamobrem cum ejus salus à medicis conclanata esset, atque ipse, videns, prudens, sciensque ad interitum pergeret, non tradidit se angori ac desperationi, neque quidquam nobili doctoque viro indignum edidit; sed incredibili magnitudine animi, suis ipse pedibus singulas amicorum ades obivit, eisque omnia ea officia persolvit, quæ præstari consueverunt ab iis, qui longum suscepturi sunt iter; tum Gregorii x i i i pedibus advolutus, demisse humiliterque & intimo animi dolore, ex injuriis divinæ majestati illatis, concepto, plenam peccatorum suorum veniam sibi largiri poposcit. At Pont. ea hominis constantia ac pietate commotus, non tenuisse lacrimas dicitur, eique humanissimis verbis animum explevit: nec mora, domum reversus, hilari ac imperturbato vultu, eo concessit, quo naturæ eum necessitas vocabat, & in Aede S. Spiritus in Saxia situs est, in sepulcro ab Octavio filio eleganter extructo.

LXVII. ALEXANDER BURGIVS.

Alexander Burgius, Modiliani, Ameliæ oppido, natus est; ubi etiam insigne sacerdotium, Prioris auctoritate ac nomine obtinuit, unde vulgo, suppresso nomine & cognomine, Prior Modiliani nuncupabatur. Magnum, inter literatos sui temporis, docti eruditique viri nomen obtinuit; nec injuria: nam egregie omnibus liberalibus disciplinis instructus, tum Græce Latineque doctus fuit; præterea memoria tanta, ut quoties inter eruditos, quibus cum fere quotidie à prandio, rheda vectus, animi causa per Urbem circumferebatur, ortus esset sermo de literis, omnia ex ea, quibus propositæ quæstioni satisfaceret, tanquam ex promptuaria cella, sine ulla mora depromeret. Id unum illi vitium objiciebatur, quod nimis, eruditi famam affectaret: nam obvios in via amicos, sententia aliqua, aut verbis ex Ciceronis Epistolis desumptis, salvere jubebat: unde apud eos, qui eum non nossent, prædagogi

speciem non poterat effugere. Sed duo in primis magnam illi apud omnes existimationem & decus peperere : primum vitæ dignitas , & inveterata , sive potius præjudicata, de ejus probitate opinio, quod videlicet ita ab ineunte ætate rectum ad virtutem iter tenuisset , ut ulla unquam in re ab religione officii non declinasset : quamobrem magna danda est opera adolescentibus , ut virtutibus persequendis , contrariisque vitiis fugiendis , probi viri famam sibi tueantur ac firment : nam meminerint , ejus , in quo tum peccarint , æternam in eis , vel certe diuturnam , valituram opinionem improbitatis. Deinde multum illi ad probi doctique viri famam contulit perpetuus cum Gabriele Cardinali Palæotto usus consuetudoque : ea enim erat hominis claritas , tantus virtutum omnium splendor ac dignitas , ut nihil cuiquam ad existimationem honestius posset accidere , quam sciri , aliquam sibi cum eo amicitiaë necessitudinem intercedere. At Cardinalis , in illis doctissimis libris quos edidit , Alexandri opera usus est utili , ejusque existimantis arbitrio cuncta quæ scripserat subjiciebat. Sed à Cardinalis eum domo , ubi pene altus educatusque fuerat , non autem ab amicitia , distraxit atque sejunxit collegii Cardinalium à secretis munus , Antonii Quærengi ab Vrbe discessu , ipsi delatum. Nefas enim habetur, eum qui tali præditus sit honore, in cujusquam Cardinalis familia censerì. Verum ejus virtus , paulo editiore in loco posita , clarius cœpit elucescere ; adeo ut majori provincia digna haberetur. Quamobrem à Petro Cardinali Aldobrandino , Clementis VIII fratris filio , quem penes totius Reip. summa tum erat, ad graviora negotia adhiberi cœptus est ; tanta cum illius approbatione , ut multorum in se invidiam commoverit : erat enim omnium opinio , quoniam tantum apud illum auctoritate & gratia valeret, processurum eum esse honoribus longius ; eoque magis , quod in pontificia Biturgiæ , seu ut nunc vocant S. Sepulcri, cathedra collocatus fuerat. Sed nova initaë ab eodem cum viro quodam principe amicitiaë suspicio , in curriculo honorum versantem evertit. Nam tum primum mos ille inolevit , ut qui in alterius vel Cardinalis vel viri principis amici-

amicitiæ suspicionem incidisset, continuo honoribus indignus haberetur. Itaque, quoad vixit Clemens VIII, à negociis aulæ feriatuſ, in Magni Etruriæ Ducis clientela quievit. Eo mortuo, à Leone XI, qui illi in Pontificatu Max. ſucceſſerat, datus eſt Octaviano Mediceo, fratris ipſius filio, vitæ morumque moderator ac magiſter: ſed provinciam tam duram, quam ceperat, non licuit illi diutius adminiſtrare. Nam ille immortalitate dignus Pontifex morte extinctus præpropere eſt, vix diebus viginti, & duobus poſt eum diem, quo in illud ſaſtigium pervenerat. Eoque vita functo, luculentam ad Cardinales habuit, de novo Pont. eligendo, orationem. Sed ruſus Paulo V Pont. interruptum honorum curriculum viſus eſt repetere: ſed quem illi curſum olim Principum amicitiæ interruperant, demum perpetuæ, mortis cum hominum genere, inimiciæ intercluſerunt. Calculus, urinæ meatibus obſectus, mortis cauſam attulit: ac ſepultus eſt in Baſilica Conſtantiniana, Chriſto Salvatori in honorem B. Ioannis dicatæ; ubi ille Scipionis Cardinalis Burgheſii, ejuſdem Baſilicæ Archipreſbyteri, vicarias partes gerebat, annos natus tres ſupra ſexaginta.

LXVIII. PAVLVS GVIDOTTVS

B V R G H E S I V S.

IN omnibus iis artibus, quæ, quoniam ingenii non corporis viribus conſtant, liberalium nomine nuncupantur, tres in primis ſe efferunt, Pictura, Statuaria, & literarum ſtudia, præſertim ea, quæ ab humanitate ſibi nomen aſciverunt. Et qui laudis gloriæque cupidus ingenii monumentis nomen ſuum proferre conatus eſt longius, quam vitæ termini poſtulabant; ad earum aliquam animum appulit. At qui per æque in omnibus elaborarint, vix paucos poſſumus ex omnium ſæculorum memoria producere. Sed noſtra ætate unum vidimus, Paulo Burgheſio nomine, qui ſingulari magnitudine animi tria illa complexus eſt, quorum aliquod ſe fuiſſe aggreſſos, ſatis ſibi alii ad immortalitatem nominis fore exiſtimarunt. At fortasſe id, quod voluit, aſſe-

cutus non est, ut nimirum in omnibus illis excelleret; verum id conatum fuisse eum, magna ponendum in laude videtur; quamquam non minimam in eis laudem meruerit: nam in pictura, quamvis manus, quo eam ars dirigebat, sæpe non perveniret, attamen non longius aberrasse existimabatur: in fingendi vero arte, multis uno ex lapide inter se complicatis colligatisque signis ac sigillis conficiendis, statuarius propemodum singularis est habitus: quorum operam pulcritudo, multorum studia cupiditatesque commovit. At quanto fecisset melius, quanto rebus suis rectius consulisset, si ea opera suis precii vendere statuisset, nec ambitione lapsus, nimis cupide optasset, in potentiorum familiæ nomen adoptari, nec inania militiæ nescio cujus insignia, nec trimestrem in urbe consularem dignitatem, fere nomen sine re, tanta mercede coëmisset! profecto ætate confectus, non habuisset necesse, fere quotidie, latibula mutando, creditorum manibus se fuga subducere. Sed homo, inanis gloriolæ honorisque præter æquum studiosus, anteposuit umbram rei, damnum utilitati, jacturam lucro. Quod vero ad poësim attinet, nemo inficias ibit, doctrinam illi atque artem, non naturam & celeritatem ad faciendos versus defuisse; qui ejus ab ingenio, tanquam à fonte flumina, uberè vena fluebant. Pene innu-mera scripsit, quæ non tam re quam proposito ac voluntate laudantur. In eo autem excelsum suum animum, ac promerendæ æternæ nominis sui famæ cupidum, significavit, quod tantum animi habuit ad audaciam, ut immortalis, neque omnium eruditorum præconio satis unquam laudato, Torquati Tassi poëmati, aliud à se factum opponere non dubitaverit. Nam quemadmodum ille Ierosolymam, ex hostium Christiani nominis servitute ereptam, & in libertatem vindicatam cecinit, ita etiam hic eandem funditus dirutam, quoquomodo potuit, explicavit; & quod incredibile dictu videatur, totidem plane versibus, eodem metro rhythmoque conservato: vel hoc solo dignus, qui in poëtarum numerum veniat, ejusque nobilis audacia, posteritatis memoriæ commendetur. Sed ne longum faciam, tot virtutum copia dives, pene in summa rerum omnium inopia,

animam

animam senex efflavit ; & quod ridiculum est, cum identidem jactaret , se quatuordecim esse artibus præditum , quarum ex singulis panem aliaque ad vitæ usum necessaria posset expromere ; quas inter artes ea etiam fortasse numerabatur , qua se rationem alteri , qua volaret , ostensurum pollicebatur : sed fames , qua propemodum enectus est , nullum se ab illis auxilium tulisse ostendit.

LXIX. MARCELLVS MARCHESIUS.

Marcellus Marchesius , ex Caroli Card. Borromæi , qui postea in Sanctorum numerum relatus est , disciplina prodiit. Sed parum ex ea hominis longe sanctissimi indole hausit. Nam fuit dicax , atque ita ad maledicendum pronus , ut ab omnibus metueretur ; ab iis præsertim , qui ambitionis labore districti , ad honores dignitatesque contenderent ; quibus maledici cuiuspiam criminatio atque calumnia sæpe plurimum solet obesse : itaque , cum ad primatem aliquem venerat , prius quam ceteris , quamvis honore ac dignitate superioribus , omnes illi ad eum aditus patebant. Sed ubi Romam venit , ex sponsonibus , (de quibus in Cardinali Alano diximus) quæ olim de Comitibus Cardinalium fiebant , & postea edicto sublatae sunt , ad maximas pecunias pervenit. Sed quoniam vir erat catus ac prudens , ac bene totam Kemp. noverat , in consilio de ea dando , ab Innocentio IX ad eorum numerum adscriptus est , quos intimos consiliis suis habebat , quorumque auctoritate Pontificatum Max. administrare constituerat : nam quamvis in reliquis virtutibus , multos fortasse superiores haberet , in hac tamen fidelitatis laude , nemini inferior inveniebatur. Verum cum Clementi VIII , qui Innocentio successerat , minus gratus esset , neque ab eo impetrare posset , ut Episcopatus cuiuspiam honore , cujus ingens eum cupiditas inceserat , exornaretur , in Germaniam ad Rodolphum imperatorem abiit , ab eoque , cum suis se ad eum artibus insinuasset , Pontificiam Signiæ civitatis in Illyrico sedem obtinuit ; atque à tribus summis viris , à Cardinali videlicet Dietrichstainio , à sedis Apostolicæ Nuncio , & à Pragensi Episcopo ,

scopo, Pragæ pontificalibus sacris initiatus est: cui etiam Imperatori præstantissimum illum librum, de Turcis bello superandis delendisque, à se Italice scriptum, artis, doctrinæ, prudentiæque plenissimum dedicavit. Atque me audiente gloriabatur, se Clemente VIII ac Card. Aldobrandino, fratris ejus filio, minime desiderantibus, ad dignitatem illam pervenisse. At hanc illi lætitiâ diuturnam esse non licuit: nam cum Signium iter faceret, in Turcarum potestatem venit, & quo se redimeret captum, fuit illi necesse totum illud argentum evomere, quod ex felici sponsonum eventu acceptum devoraverat. Ergo tanta pecunia everfus, se rursus Romam recepit; ubi Episcopalem dignitatem, pro ut pauperis Episcopi opes ferebant, sustentabat. Illud vero ridiculum accidit, paucis anteaquam è vltâ discederet, annis, quod cum die quodam trans Tyberim properaret, dum lintre Tyberim trajicit, quæsiuit à lintrario, numquid nam novi? ita inquit ille; etenim, proxima superiore nocte è turri campanaria Ædis D. Petri in Ianiculo, à nebulonibus tribus campanæ omnes sublatae sunt furto, & longe gentium delatae; quamobrem boni illi Franciscani Fratres in magno sunt luctu atque mœrore: statim ille hominis dicto fidem adhibuit, nihilque ipsi visum est longius, quam dum è lintre in fluminis ripam egressus curriculo, ad Fratres illos tenderet; evocatoque custode, cœpit illi amicissimis verbis consolari dolorem, quem ex campanarum infortunio, quo proxima nocte à tribus illis furibus mactatus fuerat, accepisset; ac debere enim, ajebat, incommodum illud æquo animo perpeti; nam fore, ut Deus, cujus ille providentia præ ceteris hominibus una cum suis Fratribus contineretur, damnum illud longe majori bonorum accessione sarciret, & surreptarum loco, majores ipsi campanas, ac præstantiori æris temperatione consecras, substitueret: tum custos, Ludis ne, inquit nos? an tu ab aliis ludificaris? potuitne paucis noctis unius horis tanta campanarum moles surripi, è turri deponi, ac longe gentium avehi, ad quam loco movendum multis operis multisque opus est vectibus? At ita rem esse, mihi lintrarius dixit. At tu, inquit custos, tibi data esse verba scias;

scias ; nam est homo ille oppido facetus ac ridiculus , ac totus in eo est , ut quos vehit , hisce mendaciunculis , vel deliciis potius , in errorem inducat . Tum vero ille . supra quam dici potest , elatus est stomacho & iracundia ; nec poterat ferre , se hominem senem , catum , doctum , sapientem , habitum fuisse ludibrio à sycophanta nequissimo , improbissimoque , quem ne in hominum quidem numero duceret ; nec continere se potuit , quin injuriam sibi factam , cum Prætore urbis conquereretur . Sed quamvis perfecit , ut jocularior ille in carcerem conderetur , tamen his querimoniis re , quæ ceteroqui si quiesset , in silentio jacuisset , patefacta , illud assecutus est , ut multos dies per Urbem solus , sermo omnibus fieret . Ac paucos post eum ludum annos , lethali (defluente ad pulmones pituita) tabe confectus interiit .

LXX. NICOLAUS ALAMANNVS.

Nicolaus Alamannus , Græcis parentibus natus , à puero in collegium suæ nationis exceptus est , quod Gregorius x i i i , pro sua patria in Christianos omnes caritate , in transmarinis regionibus naufragæ Catholicæ fidei , tanquam portum constituerat . Vbi à magistris Græcis & Latinis , optimis disciplinis eruditus , ingenii cum probitate conjuncti laude floruit . Dedit etiam cum aliis sociis , de more , militiæ Ecclesiasticæ nomen : & quoniam fortasse habebat in animo , in Græciam navigare , ibique vitæ suæ domicilium constituere , à Græco Episcopo in subdiaconorum ordinem ac numerum adscribi voluit : sed posteaquam à Latinis oris , opulentior illi spes effulgere visa est , ad id , unde secundus rebus suis status ostendebatur , vela dedit , & ad Latinorum castra transiit ; ab eisque , reliquis sacris ordinibus initiatus est . Verum , confecto studiorum curriculum , cum esset in re tenui , & ad reliquam vitæ suæ statum constituendum , opes & amicitias sibi necessarias esse intelligeret , cœpit honestos aliquot viros , generis vel honoris cujuscumque splendore conspicuos , Græcas literas docere , Deoque propitio ad Scipionis Cœlutiæ amicitiam se contulit , qui tunc temporis Paulo V à bre-

à brevibus erat, Græcæque Linguae addiscendæ studio flagrabat. Quæ res maximum illi aditum ad id munus aperuit; quo functus est postea. Nam cum aliquis quæreretur, qui Scipioni Card. Burghesio in scribendis Latinis Epistolis operam daret, ejusque perquirendi provincia, à Lanfranco Margotio Cardinali, Cobellutio demandata esset, ille, veteribus suis amicis, æque ad id munus aptis, prætermisissis, Alamanum elegit; qui quoniam, quod in scholis didicerat, nunquam ad usum contulerat, neque in verborum ac sententiarum gravitate in scribendo, neque ejus, qui scribebat, neque eorum ad quos scribebatur, honoris ac dignitatis gradum conservabat, minus ad id munus idoneus habebatur: ac sæpe auditus est queri Lanfrancus, quod ille, in epistolis, Latinis verbis Græca misceret, quo nihil fieri potuit ineptius. Sed non ita multo post accidit, ut Balthasare Ansideo mortuo, cui Bibliothecæ Vaticanæ custodia demandata fuerat, novus custos esset deligendus, neque tum quisquam ad rem aliquam, in qua aut honos aliquis esset aut potestas aut procuratio, nisi ex Card. Burghesii domo, sumeretur; nemo visus est in tota familia eo honore dignior Alamanno; nec injuria: nam propter egregiam excellentemque Græcarum Latinarumque rerum cognitionem, jure omnes id illi munus deberi fatebantur. Et sane ea in illo eruditio erat, quæ desideratur in eo, qui tot libris Græcis Latinisque evolvendis, notandis, curandisque præficitur. Neque homo studiosus, in tanta librorum omnium copia, sibi defuit, sed historiam sane doctam Procopii, & de parietinis Lateranensibus duos eruditissimos libros, in vulgus emisit. Iam vero, qui omnem suam operam & studium ad Vaticanæ sedis utilitatem decusque contulerat, honestum sibi & gloriosum esse duxit, animam, quæ semel Deo reddenda est, in Apostolorum principis ejusdemque religiosissimæ Ædis obsequio profundere. Cum enim ejus templi ara maxima, æneis columnis, ingenti magnitudine summoque artificio elaboratis, ad umbellam eidem impositam sustinendam exornanda esset, quo paria tanto oneri fundamenta jacerentur, necesse fuerat, alte circa aram terram effodere; cui operi ille custos est additus,

ut videlicet daret operam ; ne quis sacrilegus , vel quisquam alius , nimis curiose religiosus , quidquam ex illa humo , tot Martyrum cruore imbuta , sacrisque eorundem ossibus admista surriperet : sed cum illi muneri diligentius quam ejus salutis ratio pateretur incumberet , neque totos dies se loco inperet ; accidit , ut vaporibus , qui ex commota illa humo exhalabant , toto corpore conceptis , lethalem in tabem incurreret , ex eaque brevi moreretur.

LXXI. LANFRANCUS MARGOTIVS.

LAnfrancus Margotius , magis ex sese quam ex majoribus suis cognitus , sine multis literis , in scribendis epistolis longe doctissimorum hominum industriae anteivit. Etenim rem , de qua scribendum esset , videbat acute , explicabat dilucide , sententias adhibebat illustres , quæque non tam haberent venustatem , quam dignitatem ac pondus : verba erant , non illa quidem elegantissimo sermone , sed quæ rem maxime explicarent. Omnia scribendi genera noverat ; eoque utebatur , quod cum ejus , qui scriberet , eorumque , ad quos scribebatur , personis congrueret. Ne multa ; nulla in eo virtus desiderabatur , illi necessaria , cui arcana summorum Principum negocia , per literas , tractanda mandantur ; ut verum in eo apparuerit , quod dicitur , sapius ad laudem atque virtutem , naturam sine doctrina , quam sine natura valuisse doctrinam. Magno fuit animo , ac pecuniæ superiori ; tum etiam , cum una cum summis viris , genere , divitiis , ac dignitate præstantibus ad aliquam animi remissionem ludumque descenderet : adeo ut ceteris largius sumtus faceret , eosdemque liberalius atque animosius provocaret in aleam. Quod , quamquam non sit magnopere per se laudandum , ejus tamen magnitudinem animi indicabat , perficiebatque , ut illi , quibus cum una erat , quamvis nobilissimi , præ eo , humili , abjecto , contemptoque orti loco , ipse longa cognatione stirpi cuiuspiam regiae annexus videretur. Duobus sum. Pont. Clementi VIII , & Paulo V , in scribendis epistolis egregiam navavit operam atque fidelem ; ob quam , præsertim
à Paulo

à Paulo V , in amplissimum Cardinalium ordinem est cooptatus, summumque in ejus gratia tenuit locum; ac tum multo magis, cum ejus, qui illi obtrecebat, invidia atque malignitas facta est palam. Sed mortis celeritas, ne tanto Pontificis beneficio, ejusdemque egregia in se voluntate, diutius frueretur, obstitit. Nam, paucis post annis, an mensibus? à lethali pustula, in dextero, ut ajunt, brachio oborta, pene subitum est ad interitum datus; neque quidquam moriens de solita magnitudine animi amisit. Nam rogatus à Pont. qui, ut cum in tam gravi casu consolaretur, adierat, numquidnam vellet? nihil, inquit ille, nisi præteritæ mihi vitæ noxas, auctoritate tibi divinitus concessa, dimitti. Obiit, insigni epistolarum volumine edito.

LXXII. I A C O B V S M A R C H I S E T T V S.

SI ex fundamentis ædificii cujuscumque, in infinitam pene altitudinem jactis, ac si de ingenti ejusdem, jam è terra excitati, aditu vestibuloque existimare de magnitudine operis licet; ea in Iacobo Marchisetto Pisarense, à natura tanquam fundamentum aliquod posita ad sapientiam indoles reperietur, eaque in eo jam surgentis ac crescentis in immensum sapientiæ documenta deprehenduntur, ut quivis vir prudens facile posset judicare, unum è summis viris evasurum illum, vel talem potius futurum, cujus similem vix ulla præteritorum sæculorum ætas tulisset. Nunquam fuit ille ingenio puer, sed statim à principio senex; ea, in arripiendis quæ à magistro monstrabantur, celeritate, ut eorum industriæ præcurreret; tam incredibilis in eisdem retinendis memoria, quod præsertim singularis in puero ingenii signum habetur, ut esset omnibus miraculo; eloquentia vero tanta se in eo fundebat, quanta vix in iis reperiretur, qui in ea comparanda totum vitæ suæ cursum collocassent; judicii acumen ita magnum se extulit ut, orationes, quas puerulus scripserat, seniores, non modo, quam illi pueriles anni, sed etiam, quam longe grandior ac maturior ætas postularer, viderentur; nec cuiquam dubium esse debet, fuisse eas ab illo sine cujusquam ope compositas.

Tredecim

Tredecim natus annos, Philosophiam Aristotelis, ad quam addiscendam vix unius ætas hominis satis esse potest, ita complexus est totam, ut in arenam descendere, æque Aristotelis doctrinæ propugnatorem acerrimum declarare, omnesque qui contra sentirent, in certamen provocare sit ausus. Illud vero omnem propemodum idem excedit, quodque ego, nisi oculis accepissem meis, narranti non crederem, quod biennio post, volumen positionum, duobus fere millibus theologicarum assertionum refertum, edidit, seseque omnium, qui oppugnare eas vellent, argumentationum tanquam tela periculis fortiter excepturum ac propulsaturum edixit, ut certaminis locum, gymnasii Romani, Societatis Iesu, curiam elegit; qui honos contigit ante ipsum nemini, ut ipse gloriatur in epistola, quam ad Euangelistam Palottam Cardinalem scripsit; qui tum apud Sixtum plurimum auctoritate & gratia pollebat, puerique ingenium, quod sibi monstri simile videretur, tuendum orandumque susceperat. Verum tot tantisque initiis non satis visi sunt exitus respondere: expectabantur enim ab eo immensa, infinita, ac supra humani vires ingenii; sed anquam si natura desperaret, posse se operi, quod inchoaverat, par fastigium & culmen imponere, hominem prope deseruit. Ut verum illud apparuerit, quod à viro sapientissimo traditur, non posse in eo esse succum liuturnum, quod nimis celeriter est maturitatem assecutum. Neque tamen sui dissimilis inventus est postea. Nam Clemente VIII Pont. à Petro Card. Aldobrandino, fratris ejusdem filio, ob præstantis ingenii famam exceptus, laudabilem illi, in scribendis Latinis epistolis, aliisque muneribus administrandis, operam tribuit; multisque habitis orationibus collectam eloquentiæ famam conservavit, atque auxit: ductus est etiam à Card. in Galliam legationis nomine missus, ut orrum Regem inter ac Ducem Sabaudia periculotissimum bellum componeret; ubi cum ad Regem verba faceret, & sicut Homerus Agamemnonem, ita eum ille, Regem Regum appellaret, adeo Rex hoc titulo delectatus est, ut quingentos illi aureos muneri miserit; quos quia contra Cardinalis edictionem acceperat, qui omnibus suis

I

edixerat,

edixerat, ne quid à Rege delatum acciperent, sed cuncta à sua liberalitate sperarent, in gravem apud illum offensionem incurrit; atque in Italiam reversus, lucis usuram diuturnam non habuit.

LXXIII. IO. BAPTISTA LALLIVS.

IO. Baptista Lallius Nursinus, simul ac natus, Musarum gremio exceptus est, & quasi in nutricatu earum eductus; quo non facile hac nostra ætate quem dixerim plura habuisse à natura ad poësim adjumenta. Nam mentis viribus excitatus, & tanquam, ut Plato voluit, quodam afflatu quasi furoris impulsus, ad versus faciendos se prope rapi sentiebat. Atque etiam tum adolescentulus D. Eustachii res gestas, Etrusco carmine, & octonis profectus est versibus; ac postea accitus Parmam ab avunculo, qui Ranucio Farnesio, Parmæ ac Placentiæ Duci erat à consiliis, eodem Duce audiente, heroicum Latinum carmen recitavit, quo Alexandri illius patris mortem docte eleganterque deffeverat; atque eatenus adolescentis ingenio delectatus Dux est, ut quamprimum eum Perusium, Iuris civilis addiscendi gratia, mittendum, eidemque centenos singulis annis, quo ad ibi esset, aureos persolvendos, magno regiæ liberalitatis exemplo, curaverit. Sed cum ibi à versibus faciendis se continere non posset, qui sponte & injussi fluebant, monitus est ab avunculo, qui metuebat, ne eorum amoenitate studiorum delinitus, à gravioribus disciplinis abstraheretur, admonitus est, inquam, ut si se atque iracundiam suam vereretur, ne quidquam posthac versibus scriberet. At quantos in illo quinquenniali studiorum curriculo (nam totidem in eo versatus est annis) in jure civili ac Pontificio profectus fecerit, testimonio sunt tria illa volumina, quæ, non ita eleganti vulgarium Iuris Consultorum sermone, Viridarii practicabilium materiarum in utroque jure, ordine alphabetico concinnati, titulo inscripsit; qui labor magno deinde illi usui fuit, cum videlicet, juris utriusque interpretandi facultate adepta, pluribus in oppidis juri dicundo operam dedit. quod munus, usque ad extremum

mum vitæ spiritum, magna cum justitiæ laude exercuit.
 Quibus in oppidis, edito excelsoque loco fere omnibus
 positis, cum camporum amœnitates, nemorum viridi-
 tates, avium concentus, perlucidi decurrentium am-
 nium liquores, dulces lenis auræ susurri, denique saxa
 ac solitudines, voci respondentes, satis sua sponte ad
 canendum propenso, acres quasi stimulos adderent; multa
 tum graviter tum jocose composuit: in his Ierosoly-
 norum excidium, Virgilii Bucolica, & Æneidos libri,
 Etrusco carmine, miro lepore ac venustate, facetis amœ-
 nisque sententiis, in ridiculum conversi; quo in genere
 scribendi, sale facetiisque omnes sui ævi superavit. Ab
 anno ætatis suæ quadragesimo cœpit audiendi facultate
 carere, eoque processit, ut necesse haberet, parva tuba,
 ex argento facta, auribus admota, loquentium voces
 excipere. Sed tantæ jacturæ dolorem eo solatio leni-
 bat, quod ex scribendis ad amicos facetis jocosisque
 epistolis, aliisque in hoc genere poëmatis capiebat; quæ
 referremus, nisi ea essent in manibus, & ad alios illu-
 stres in literis viros, quorum adhuc non parvus superest
 numerus, in hunc librum referendos, festinaret oratio.
 Verum, qui maria, terras, cælumque, suo cantu mulce-
 bat, nescio quo pacto, pessimo ingrati animi exemplo,
 maria hæc semel sibi iniqua & infesta perceperit. Nam
 iratis infestissimis stravere se maria placida atque pa-
 cata, qui ad eum in servitutem redigendum, ventis at-
 que avibus citius advolarunt; terra autem passa est im-
 manissimos sicarios sustinere, qui dispoisis in eum sclo-
 tis invaserunt; cælum vero, diro fulmine misso, eum
 ariter est delere conatum. Sed Phœbi & Musarum
 lumen ceruleæ à maritimis prædonibus Nymphæ,
 atque ipsa è mari orta dulcium mater amorum, ere-
 tum conservarunt; Dryades atque Napeæ, quæ toties
 d citharæ ejusdem cantum festivissimas choreas, im-
 mistæ Faunis, duxerant, contra adversariorum tela
 atque arma texerunt; Phœbæa denique laurus, qua
 bi tempora cinxerat, ab injuriis cælestibus vindicavit.
 At quem nec maria, nec tellus, nec cælum, potuerunt
 erdere, sæva demum apoplexia, semel atque iterum
 ppugnatum, quarto ac sexagesimo ætatis suæ anno in

sua patria oppressit; nec ab ejus inimica vi servare eum potuit Apollo.

LXXIV. GEORGIUS CONÆVS.

Georgius Conæus Scotus, nobili genere natus est. Nam in eo regno Conæa familia numeratur in primis: fuit elegantissimis literis Græcis & Latinis, omnique, digna homine nobili, doctrina eruditus; sed præsertim catholicæ Religionis studiosus, Romam venit Paulo v Pont. atque in aulam Cardinalis Montaltitissimum, fortunæ naufragio ejectis, portum, aditum sibi apertum invenit; cui etiam Cardinali, ob castos integrosque mores, probatissimus extitit; sicut & vivus multis ipse in rebus ostendit, & in morte sua declaravit cum perinde in eum benignitatem suam derivaverit, ut in ceteros, quos eximios habebat. Aliquot annis post Urbano viii ad Pontificatum Max. evecto, in Francisci Card. Barberini domo locum invenit, suæ virtutis convenientem; quam ille domum, pro suo erga probos ac literatos viros studio ac voluntate, non minus patens ac tutum, afflictæ, probitatis doctrinæque fortunæ, per fugium constitutum esse voluerat; ejusque adventus et Cardinali gratior fuit, quo illum incredibilis cupiditas invaserat, transalpinos homines, aliosque à catholicâ Religione abhorrentes, ad eandem traducendi; ad quam rem, opportunam atque fidelem ejus operam sibi futuram, nec falso opinabatur; quod ille, cum eorum aliquibus, linguæ ejusdem societate contineretur. Cum igitur eo interprete atque auctore aliquandiu esset usus atque hominis in rebus agendis sedulitatem atque prudentiam admiratus; placuit eum in Angliam, ad Regnam illam, maximis de rebus, ad Religionem pertinentibus, mittere. Quod munus ita docte sapienterque ac ministravit, ut mire sibi Reginae voluntatem ac studium adjunxerit, & summam ab Urbano viii & Card. Barberino gratiam inierit: quamobrem cum re bene gestâ Romam reverteretur, non tam ad Urbem accedere quam ad purpuram, cujus erat cupientissimus, propriare dicebatur; quam prædictionem famamque præprope

pera mors inanem atque irritam reddidit ; quam ex ta-
be, sive ex itineris labore , sive ex mala corporis consti-
tutione , sive ex solitudinum curarumque mole con-
cepta , contraxit. Cardinalem Franciscum Barberinum
hæredem instituit ; qui amplissimum illi funus , in Basi-
lica , à Damaso Pont. in honorem martyris Laurentii
Deo dicata , faciendum curavit. Non alia ingenii sui
monumenta reliquit , nisi Mariæ Reginæ Scotiæ , ab
Elisabetha Angliæ Regina supplicio affectæ vitam , ele-
gantissime scriptam ; de educatione Principum , cum
esset in aula Mutinensis Ducis honorarius ephebus ; de
statu utriusque religionis in Scotia ; & Catholicæ reli-
gionis demonstrationem.

LXXV. PORPHYRIUS FELICIANVS.

MUltum sane Fulgineum. Prophyrio Feliciano de-
bere est æquum , cum tantum , ab ejus claritate
ingenii ac nominis , splendoris ac dignitatis acceperit ;
neque alio oïve suo , hac nostra ætate , gloriosius magni-
ficentiusque se jactat. Romanæ eum aulæ , ferme adole-
scentem , tradidit ; cujus illa indolem non modo non est
aspernata , sed cupide amplexata , maximasque illi qui
miserat , gratias habuit. Sed Cardinali Antonio Mariæ
Salviato in primis , simul aspecta & probata est ; nam in
eo excipiendo , suamque in domum adducendo , ceteris
felicior fuit. Quam rem tantum in se ornamentorum
ac laudis continere statuo , ut si non alia plura ad eum
exornandum capita se aperirent , ab hoc uno magna vis
laudationis & copia , ad immortale illius decus , dedu-
ceretur. Quid enim illi honestius , quid laudabilius po-
terat accidere , quam Cardinali Salviato , qui esset cu-
riæ splendor , aulæ ornamentum , Christianæ Reip. lu-
men , qui ob singularem prudentiam , summam integri-
tatem , longuin rerum maximarum usum , à summis vi-
ris metueretur , eisque tanquam frenum injiceretur , ne
quopiam vel cupiditate , vel indiligentia , vel incogitan-
tia compulsi excurrerent , quo , merito , in ejus reprehensio-
nem vituperationemque possent incurrere ? quid , inquam ,
poterat ejus laudibus majus accedere , quam tanto viro

ita probatum extitisse, ut ipsi continuo consilia sua crederet, negocia committeret, rerum omnium fidem haberet, scribendarum epistolarum munus demandaret? Quæ omnia ita scienter, ita prudenter, ac præsertim ita fideliter administravit, ut cum Cardinalem inter & ipsum, ut sit, offensiunculæ quædam intercessissent, & Cardinalis erga ipsum officium à se desiderari quereretur, nulla condicione, nullo artificio, nulla maioris commodi spe oblata, adduci potuit, ut arcana illius proderet. Sed tanto divini illius hominis prudentiæ, probitatis, justitiæque lumine, acerba ac luctuosa bonis omnibus morte, extincto, cognita atque probata ejus opera, à multis expetita est, & ab aliquibus etiam obtenta; sed eam cunctis Paulus Veripuit, & arcanis Principum virorum epistolis legendis, ad easque respondendi provinciæ præfecit. Quo in munere, clarius quam in aliis, prudentiæ, integritatis, industriæque suæ documentum exhibuit. Sed tot ab eo perfuncti labores deposcebant, ut editiore collocatus in loco, Fulgineo, quod eum Romæ commodaverat, prodesse plurimum posset. Itaque, quem illud oppidum privatum dederat, pontificiis ornatum insignibus recepit; ut ibi in perpetua suorum civium custodia vigiliæque moreretur Episcopus. In scribendis epistolis, post Lanfrancum, vicit fere omnes, qui una essent ætate: in faciendis vero Etruscis poematis paucos habuit pares; è quibus longe illa multumque ceteris præstant, quæ exacta jam ætate, selecta, & ad septuaginta numero, in unum codicem redacta, Roberto Cardinali Vbaldino dicavit; in quibus scribendis principem poëtarum omnium, Franciscum Petrarcham, sibi magistrum elegerat.

LXXVI. DANIEL MALLONIUS.

Daniel Mallonius, Brixianus, Brixie religioso cucullatorum ordini S. Hieronymi se voto obstrinxit; atque inde Romam ad comparandas bonas artes missus, Philosophicas ac Theologicas disciplinas à magistris accepit; in quibus adeo perfectus evasit, ut nemo eo acrior neque pugnacior, in disputando, inveniretur.

retur. Sed tanta elegantia ac venustate, sicut olim Samnites hastas vibrabant, ita ille argumentorum tanquam tela mittebat, ut qui cum eo pugnabant, se ab eorum acuminibus compungi, jucundum ducerent; immo summo se beneficio affectos existimarent, si in literariam aliquam palæstram possent cum ipso descendere, manum conferere, ejusque eruditos impetus excipere, ictusque perferre; ac Miranda, ex Dominicana familia theologus ea tempestate in primis, magnum quid se esse adeptum arbitrabatur, si potuisset aliquem ex discipulis suis, in Philosophicis ac Theologicis concertationibus, cum illo componere. At quam multæ fuerint in eo literæ non vulgares, non extrinsecus tanquam adpersæ, sed interiores & reconditæ, quanta in scribendo verborum & gravitas & elegantia, testis est locuples primus scholasticæ suæ bibliothecæ liber, ab eo editus, & in senatus Bononiensis nomine emissus, cum vix trigesimum ætatis suæ annum attigisset, aliudque doctissimum, de Christi stigmatibus, sacre sindoni impressis, volumen, ubi non ejus modo singularis eruditio, sed mira etiam pietas ac religio, se effert. Sed cum à summo religiosi sui ordinis Præfecto, cujus ille vicarias partes gerebat, accitus esset, ut alienissimo ab itineribus tempore, æstate nimirum media, maximisque caloribus, cœnobium sibi subjecta secum obiret, nec detrectasset imperium; lethalem in morbum prope Brixiam illapsus, & ab eodem oppressus, interiit.

LXXVII. HIERONYMVS MARTINVS.

N A R N I E N S I S.

MAgnum, hac nostra ætate, in oratoribus illis qui de divinis rebus ad populum verba faciunt, eloquentis viri nomen obtinuit F. Hieronymus Narniensis cucullatus. Hic cum multis Italiæ in oppidis optimi concionatoris partes expleisset, cœptus est primo Romæ audiri, in Æde D. Mariæ, in Vallicella, magno omnium generum atque ordinum concursu, ac tantum probatus, ut non ita multos post annos ad conciones, ad summos Pontifices eorumque senatum, aliisque aula

proceribus, habendas sit adhibitus. Omnia aderant in eo, quæ in perfecto oratore desiderantur; formæ dignitas, oris decor, orationis elegans copia, verborum delectus, quæ non magis suaviter in aures influerent, quam cum pondere in amicos caderent; vitæ probitas & integritas, sine qua omnia, quæ sunt in oratore bona, vilescent; vitiorum incusatio & querela ita acris ac vehemens, ut iis, qui eisdem adhærescerent, cum nollent extrahi, gravis & molesta accideret: quamobrem ille, cum intelligeret aliquando, se operam perdere, & surdis, ut dicitur, fabulam canere, valetudinis excusatione, eo se munere abdicandi & in solitudinem aliquam abeundi potestatem sibi fieri postulavit: qua impetrata, totum se ad historiam sui ordinis scribendam contulit: sed rursus, ad eandem provinciam revocatus, cum, non minore libertate, in corruptos eorum mores, apud quos diceret, inveheretur; ita ab aliquibus audiebatur, ut qui delectationem ex eo quærere, non autem vitiorum, quibus laborabant, medicinam aliquam petere, aut oblatam accipere velle, fixum ac deliberatum haberent. Itaque in perpetuum, (præsertim infirma valetudine cum esset,) ejus vacationem muneris obtinuit; ac tanto erat, apud suos omnesque, sanctitatis eloquentiæque honore ac nomine, ut mortuus magnificentiore, quam quisquam alius sui ordinis, elatus sit funere. Liber ejus concionum, simul ac diem obiit, statim impressus apparuit; cui nihil tam obfuit, quam expectatio, quæ de ejus ingenio & eloquentia habebatur; quæ efficiebat, ut omnia, quantumvis magna, minora expectatione viderentur. In quo etiam factum est palam, quanta in actione vis insit, & quam jure primas illi Demosthenes, secundas, & tertias dederit, cum ea deficiente oratio eadem alia esse existimetur.

LXXVIII. FRANCISCVS TOLETVS.

Eorum, qui de rebus divinis, & ad æternam salutem pertinentibus, ad summos Pont. & amplissimum purpuratorum patrum confessum verba fecere, Francisco Toletio Hispano, è Soc. Iesu, omnium præstantium

tium iudicio virorum concessu , palma tribuitur. Nemo enim inventus est adhuc eo theatro dignior ; nemo , qui aptius ad eorum , quibus cum illi res erat , personas loqueretur : nemo , qui illi prudentia , doctrina eloquentiaque antestaret , non hac elegantula , & in morem mulieris comta , ad aucupium aurium , imperitorum præfertitur , accommodata , sed illa forti , ac virili. Plus annis viginti , functus est eo munere , atque eo tempore , quo non raro , sed sapissime , verba facienda ad summum Pont. erant. Nunquam præconiis usus est , sed , loco procemii , particulam illam Evangelii , quam explicandam susceperat , proponebat ; tum orationem totam bifariam dividebat ; ac pars altera , loci à se propositi interpretationem continebat , qui locus quoniam multis sæpe difficultatibus obseptus erat , ita docte , ita accurate , ita scienter , eas omnes removebat , ut cuivis , quantumvis imperito ac rudi , obvium apertumque relinqueret ; at pars altera acrem vehementemque vitiorum , quæ in eos , quibus cum ageret , convenirent , inculpationem & querelam habebat , ac præcepta , quibus ea sanarentur , ex eo , quod interpretabatur , Evangelio depromta. Nemo ad eum audiendum accessit , quin doctior , quam venerat , abierit ; ac , de tribus Oratoris officiis , docendi elegantia & laus illi tribuebatur ; jamque res in proverbium abierat , ut Lupus movere , Panicarola delectare , Toletus docere diceretur : sed quoniam id , quod docebat , impetu magis animi , vultu , atque oculorum conjectu , quam oratione tradebat , non parvam etiam in auditorum animis permotionem moliebatur , obtinebatque , ut idem illi facerent , à Toletto docti , quod ab alio permoti. In reprehendendo , si quæ res reprehensione digna incideret , nemini parcebat , sed cuique præsentī audientique , sua in os peccata objiciebat. Ac fuit tempus , quo maxime homines metuerent , ne tanta hæc illi in dicendo libertas , ac licentia , in aliquod magnum malum erumperet ; atque hinc perspicere facile potuit , quanta veritatis vis sit , quantaque illius auctoritas , cui hæc partes sunt traditæ , ut corrigat mores aliorum , ac peccata reprehendat , si præsertim hoc faciat , nulla re commotus alia , nisi utilitate communi , neque

aliqua in re ipse à religione officii declinasse inveniatur. Nam cum virum principem pergraviter olim reprehendisset, quod, in mandandis honoribus, homines aliquando minus ad eos aptos eligeret, atque ita vir ille princeps à concione surgens, manum manu diverberaret, quod erat signum, eum totum in tumore esse, magnoque iracundiæ æstu flagrare, expectabant omnes, quid nam acturus esset; at ille in quodam ambulacro, multis spaciis factis, prandium poposcit; affertur, accumbit; tum sumto è mensa nitidiusculo quodam ferculo, Ferte istuc, inquit, Toletò, ac nostris verbis gratulamini doctam elegantemque concionem, quam habuit: itaque commotam ab iracundiæ æstu in illius viri principis animo tempestatem, tanquam liquidus veritatis flatus sedavit, in tranquilloque constituit. Neque tantum concionatoris partes, sed doctoris etiam ac magistri munus, & in Pontificum aula, gerebat; ac tam multæ ad eum causæ deferrebantur, difficiles atque contortæ, in quibus Theologi opera desiderabatur, ut nulla ipsi pars quietis relinqueretur, nec suo liceret dare operam negotio; quas ille causas, singulari doctrina, prudentia, ac mirifica illa sua, in animi sensibus explicandis, perspicuitate, ex incertis certas, ex dubiis exploratas, ex implicitis explicatas reddebat. Quamobrem ejus nomen factum est ita celebre, ita magnum, ut nulla tam difficilis res, tam ardua, tam consilii egens, in quæstionem deduceretur, quæ non ejus doctrinæ, prudentiæ, judicioque committenda esse videretur. Quod Clementem VIII impulit, ut primis Cardinalium comitiis, à se habitis, una cum Petro Card. Aldobrandino, fratris sui filio, & Cynthio, ex sorore item sua nato, Cardinalem renunciaret, atque intimum consiliis suis haberet, neque, eo vivo, in rebus maximis, & ad universam Christianam Remp. pertinentibus, ab ejus consilio auctoritateque discederet. Atque ejus in primis utili & opportuna usus est operæ, in ea deliberatione, quæ omnes tunc temporis theologos, & juris pontificii interpretes, sollicitos habuit, num Henricus IV, Rex Galliarum, ad Catholicorum castra, unde semel atque iterum defecerat, confugiens, recipiendus esset. Mortuus est tertio & sexage-

sexagesimo ætatis suæ anno ; ejusque mortis causam sustinuisse dicebatur Vaticani cæli gravitas , quod æstivis ejus anni, quo periit, mensibus, in Pontificiis ædibus habitasset ; quæ res pluribus male vertit. Obiit, multis aureorum millibus relictis, ex fructibus quos ex sacerdotiis suis capiebat, collectis ; quos pluribus in prædiis collocari voluit, atque ex eorum redditibus duodecim sacerdotes ali, qui in Æde Deiparæ Virginis ad Nives, una cum aliis presbyteris, diurnis nocturnisque horariis precibus interessent ; qua re magnum illi Basilicæ ornamentum ac decus accessit. Plures edidit libros, quos inter, præcipuum obtinent locum, doctissimi eruditissimique, in Ioannis & Lucæ Evangelia, Commentarii. Scripsit etiam in libros Aristotelis de physico auditu, egregium opus, & alia, ad Philosophiam & Dialecticam ejusdem pertinentia. Teritur etiam eorum, qui confessiones excipiunt, manibus Summa Casuum, qua in examinandis singulorum peccatorum ponderibus, tanquam trutina quadam, utuntur.

LXXIX.

ANDREAS BACCIVS.

ANdreas Baccius Elpidianus, civis Rom. erat professione medicus ac philosophus ; sed dum accuratius diligentiusque ad ea, quorum perfugio medicina utitur, ut sunt herbæ, aliaque ad morbos levandos utilia, animum advertit, eorumque vim, naturam & potestatem, curiosius inquit ; sensit se à quodam quasi æstu ingenii absorberi, atque in perfectam absolutamque istarum rerum notitiam cognitionemque deferri. Quamobrem tantum profecit, ut non solum scripta sua multarum rerum eruditione & copia referferit, verum etiam elegantis sermonis suavitate resperferit. Ac primum in calidorum fontium, qui toto orbe terrarum celeberrimi feruntur, tractatione, ejus opera versata est, & calidas omnes aquas, sive sulphuratas, sive dulces, sive aluminatas, sive nitrosas, sive liquidas, sive cœnoscas, eleganti complexus est libro ; in quo etiam utilissimis disputationibus, singularum qualitates prosecutus est, quæ nimirum utilis sit stomacho, quæ nervis, quæ paralyticis,

ac

ac simili morbo solutis, quæ merfione, quæ potu, morborum, quibus apponuntur, causas abigant: tum ingenio, quasi pedibus, omnem fere terrarum orbem peragravit, & quot unaquæque tellus vina ferat, invenit, quodque eorum ex cæli terræque, in qua nascuntur, regione saluti hominum sive utile sive sit noxium, aperuit; deinde de venenis, & antidotis, postea de Tiberi, libros tres vernacula lingua, ac de duodecim preciosis lapillis, qui in summi sacerdotis veste sacra nitebant, librum edidit: quæ ejus opera, cum ad transalpinas aliasque exterarum nationes commeassent, immortalæ Italici nominis gloriam secum una attulerunt; nam ab eruditissimo quoque admirationes & plausus expresserunt. Docuit in gymnasio Rom. de varia rerum naturæ historia, sed non eadem auditorum frequentia, qua Cisalpinus & Cagnatus. Verum illa vis ingenii, illud in scribendo acumen, illa eruditio, cum ad curanda ægrotorum corpora se conferebat, ita se ipsa minor inveniebatur, ut non eandem diceres. Quamobrem nemo ægrotus, qui eum nosset, ejus opera utebatur; nemo erat, qui filium, vel cognatum, vel amicum, vel propinquum, quovis laborantem morbo, illi committeret; quo fiebat, ut semper egeret, multoque ære alieno, unde se numquam expediret, obstrictus teneretur. Sed inventus est tandem Ascanius Cardinalis Columna, qui eum familiæ suæ medicum conduxit, sed; ut arbitror, magis id adeo, ut domum suam singularis eruditionis doctrinæque viro ornaret, quam ut egregium familiaribus suis medicum quæreret. Verum, dum hæc de Andrea Baccio commemoro, incurro in memoriam Bacciolæ cujusdam, formosissimæ mulieris, quæ me commonet, ut duorum senum comicorum imagines referam: neque erit ab re; nam hinc fiet perspicuum, quam senectuti sit foeda luxuries, præsertim si libidinum intemperantia accesserit. Vigebant aliquot, post Andræ Baccii mortem, in Vrbe, ex iis, quæ corpore quæstum facerent, famosæ mulieres tres, Baccilla, de qua diximus, Cenicola, & Rhedariola, à Rhedario quodam, ejus viro adumbrato, hoc nomine appellata. Harum trium singulæ adeo formæ amoenitate elegantiaque præstabant, ut difficile esset judicium

dicium excellentis maxime pulcritudinis. Sed quid opus est verbis? Paris ipse, qui tam elegans spectator formarum fuisse perhibetur, quique fuerat à tribus illis divis, quas inter erat de formæ præstantia certamen, iudex captus, si judicandi inter has partes suscepisset, ignorasset, cui nam earum primas deferret, & incertus animi, sibi non liquere pronunciasset. Atque earum prima, nimirum Baccilla, prorsus ex stulto insanum fecerat virum, omni quidem doctrina & eruditione præstantem, sed superbia, & elatione animi, omnium facile principem; cujus præsertim insania, præjudicata quadam suæ formæ opinione constabat; qui, cum esset niger, breviculus, gibber, fœdus, enormis, ac pene alter Thersites, Nirei, omnium, qui ad bellum Trojanum profecti sunt, venustissimi, formæ præstare, sibi persuasum habebat. Hic igitur cum Baccillam perditæ deperiret, intimum se primum fecit apud matrem, tum insinuavit ad filiam, blanditiis, officiis, &, quod caput est, ornamentis atque pecunia. Quamobrem perficiebat, ut domus ejus fores sibi paterent. Sed, qua erat animi elatione atque superbia, nunquam interdium, sed noctu ad eam ibat, cum armatis, qui januæ tutelam gererent, observarentque prætereuntes, & si quem illuc ferentem gradum aspicerent, ne propius accederet, terrore armorum absterrent abigerentque; hi autem juvenes erant duo, unus arctissima illi cognatione devinctus, amicus alter, sed homo oppido facetus atque ridiculus, qui postea nobis narrando, quæ ille in amore stulte pueriliterque faciebat, non potest satis dici, quos ludos præberet: at propinquus, quem fortasse hominis stultitiæ pudebat, cuique non erat suave, hyeme perfrigida, tot horas ad nocturnum aërem, & ad boreæ flatum, obrigescere, stomachabatur, ac, Te Iuppiter, ajebat, diique omnes perdant cum amoribus tuis, cumque tuis istis omnibus deliramentis; ac, qui te stultum, delirum, ac comicum senem appellant, sapiunt mea quidem sententia; nam quis, nisi stultus, ad has ineptias, exacta jam ætate, delaberetur? Sed ille postquam satis animo obsecutus fuerat suo, eodem armatorum præsidio stipatus, recipiebat se domum, ad cœnam opiparam, ac pollucibilem; qua
confecta,

confecta, jubebat propinquum illum suum, ire dormitum, seque cum amico, qui sibi ultro arridebat & assentabatur, in cubiculum abdebat, &, ad multam noctem, res sibi in amore tum secundas tum adversas, & dulcia & amara omnia illi enarrabat; sed sermo ejus omnis eo demum redibat, ut ingratae ac male sibi inorigerae mulieris injurias quereretur; ac vide, aiebat, rusticos, vel potius inimicos, ingratiſſimae Baccillae mores; ego parentes ac domesticos illius omnes magna cum cura curavi, ac ne teruncium quidem ab eorum aliquo accepi; ego illi aurum & vestem praebui; ego quotidie vino opiparisque obsoniis mensam instruxi; & cum posco, ut roseam illam suam ad oscula cervicem inflectat, & pangat mihi suavium, negat, & me, tanquam pestem aliquam, averſatur ac refugit; at quem virum? Dii boni, quo (si verum fateri velis) non facile quidquam dixeris te vidisse in vita venustius; quod si rerum commutatio fiat, atque illa amore meo ardeat, ut ego illius incendior, nae ego par pro pari referam, & cum maxime cupiat, vix à me unum vi, precibus, lacrimis, suavium auferet. Haecenus de senephilosopho amatore, quem satis, ut arbitror, expressimus: nunc senem alterum **I. C.** non rabulam, aut causidicum aliquem, sed causarum patronum summum ac singularem, in amore pueriliter insanientem, describamus; qui non in una tantum illarum trium formosarum, sed in singulis earum exarsit, & suis opibus ac facultatibus, quae erant magnae, uniuscujusque mire rem auxit. Sed quamquam, in earum trium formis, usque ad ineptias insaniret, diligebat tamen Baccillam & Rhedariolam, benevolentia impari: nam in Cenciolam multo majori amoris impetu ferebatur, adeo ut damnosus senex ac perditus, ob amoris magnitudinem, propemodum è re sua suppeditaſſe illius sumtibus diceretur, quibus magnificam domum, quam in celebri Urbis loco habet, aedificaret. Hic igitur tam corruptus adolescens, prope octogenarius, qui sine mulierum consuetudine, vitam esse nullam duceret, quotidie, cum à prandio rhedam inscenderet, ut animi causa celebriores Urbis vias obiret, interrogabatur à rhedario, quo nam potissimum se deferri vellet;

vellet; qui prope commotus, Quonam, rogas? aiebat, nonne tibi millies est dictum? ad Cenciolam, Baccillam, Rhedariolam. Earumque domos, quæ variis atque inter se distantibus Urbis regionibus sitæ erant, rheda inuestus, circuibat, ut earum aspectu oculos pasceret, quæ in fenestris, ad miraculum excultæ ornatæque, tanquam in areis, palumbis, illac transeuntibus, lascivos obtutus, salutationes venustulas, mellita verbuscula, quasi cibos, quibus caperentur, offundebant; & si quos reti adolescentulos impedivissent, haud diu fiebat, cum eæ illis apud se naniam dicebant de bonis; nam brevi eorum naufragium apud ipsas facturos eos esse, pro comperto habebant. At juris legumque peritus, postquam videndo, salutando, contemplandoque defessus, non tamen saturatus, extiterat, domum se, cum jam advesperasceret, ad negocia recipiebat. Sed deliris ac luxuriosis senibus omisissis, ad frugales homines continentisque revertamur.

LXXX.

FRANCISCUS PENIA.

FRanciscus Penia Hispanus, Sacræ Rotæ Romanæ Auditor, & Decanus, ut vocant, multum apud omnes auctoritate, existimatione, & gratia valuit; sed longo in causis cognoscendis usu plus quam ipso ingenio præstitit: quamquam illi ingenium non defuit, sed non minimo intervallo ab eo, quod summum dicitur, abfuit. Aliquot semper circa se juvenes habuit, à summis viris tanquam in disciplinam sibi traditos, quibus cum sua studia communicaret, recte judicandi rationem ostenderet, quorumque opera in evolvendis juris utriusque interpretum libris uteretur, reperiendisque, quæ à causarum patronis & advocatis ex eis in consiliis dandis suggerebantur; quibus ex rebus non minimos illi profectus faciebant. Nam juris civilis usum obtinebant, qui omnium magistrorum præcepta, omnes domesticas exercitationes, & studia exsuperat. Hos ille juvenes patria caritate complectens, semper in filiorum loco ac numero habuit; & quantum opera, auctoritate, & gratia poterat, totum ad eos opibus & honoribus amplificandos

candos conferebat. Itaque eorum aliquot in principibus patronis & advocatis, aliquot in pluribus dignitatum gradibus, & in eo ipso in quo illé fuerat loco, collocatos aspeximus; ac non neminem etiam, ut Lucam Antonium Virilem, in purpura vidimus. Multa reliquit, unde existimare de hominis ingenio liceat; librum unum, de Christi Regno, de S. Didaci Apotheosi, hoc est, ut nunc loquimur, Canonizatione: plures Iurisperitorum libri, suis notis illustrati, visuntur: suam etiam in causa Henrici I v, Galliarum Regis, sententiam, typis impressam, aperuit. Sed vir plane egregius, multa opera atque industria in Romana aula cognitus, tot laboribus functus, tanta auctoritate & gratia præditus, non potuit Auditoris Rotæ gradum excedere, & ad majores ascendere; sed in eo Romæ decessit.

LXXXI. OLIVARIIVS A BOSCO.

INter nostri sæculi Oratores non verebor adnumerare Ioannem à Bosco, Henrici I v Regis Galliæ beneficio, ut ipse de se fatetur, nobili ac generosæ Olivariæ familiæ insertum, ejusque insignibus & cognomine donatum. Est enim ejus oratio pura, nitida, Latina, elegans, quæque nihil fere habeat ineptiarum. Hunc Paulus v Abbatiss Belliloci insignibus ac titulo decoravit, Cardinalis Seraphini Olivarii opera; quem postea luculenta oratione in Æde Sanctissimæ Trinitatis ad montem Pincium, laudavit extinctum; atque eum etiam, ob insignem eloquentiam, maximarumque doctrinarum notitiam, Rex Galliæ elegerat, quem de rebus divinis verba facientem audiret: verum cum in concionibus, contra Religiosi ordinis existimationem & decus, asperre ac truculenter esset invectus, illius in se ordinis iram derivavit, & Cardinalis præsertim magni à se animum abalienavit. Legi ego complures Purpurati illius ad eum epistolas, in quibus inimicum eum suum appellat, pro cuius salute ad Deum preces effundat, seque tantisper inimicum illi futurum profitetur, quoad palinodiam cecinisset, hoc est, quoad qui in suum ordinem tam graviter in concionibus esset invectus, contraria oratione

correxisset : quamobrem Romæ , in molem Adriani , in arcem fortissimam S. Angeli nomine , redactam , compactus , multos ibi annos asservatus est vinctus ; ac post mortem Cardinalis illius , cujus præsertim opera se in illum carcerem fuisse compulsum arbitrabatur , rogatus , ecquando è vinculis dimittendus esset , Modo , inquit , nam defuncti sunt qui quærebant animam pueri. Sed fere antea è vita dimissus est , quam ex illa custodia. Traditur chymicæ in primis arti fuisse addictus , sed vanitatis suæ poenas , rei familiaris damno , solvisse.

LXXXII. SERAPHINVS OLIVARIUS.

Seraphinus Olivarius , Lugdunensis , ita annis quadraginta in circulari illo judicum Romanorum confessu , quem à subselliorum , ut arbitror , forma Romam appellant , cognoscendis causis præfuit , ut ingenio , doctrina , prudentia , omnibus æqualibus suis longe multumque præstiterit , ac propter has causas , me puero atque etiam adolescente , tantopere efferebatur , ut Seraphini vox , non hominis certi nomen , sed jurisprudentiæ vocabulum esse videretur. Quam ille laudem non mediocribus atque vulgaribus , sed exquisitis atque reconditis assecutus est literis. Puer , Turnoni , Iacobi Racialii Bononiensis , ejus vitrici , diligentia , Græcis ac Latinis literis est institutus egregie , ab eoque , cum non tum ex ephebis excessisset , jussus venire Bononiam , ut ab ea fecunda studiorum matre , præstantissimo puer ingenio & flagranti studio , reliquas liberales disciplinas acciperet ; quibus arripiendis ac penitus possidendis , tanta usus est celeritate , ut senum etiam industriæ doctrinæque antecesserit. Cujus rei periculum factum est in eo , quod cum juris civilis docendi muneri in demorui doctoris locum sufficiens esset alter , ac plures , tum cives tum aliarum Italiæ civitatum docti viri , & etate provecti , eum petatum locum accessissent , iste solus , externus , adolescens (vix enim , juvenilibus in generis , primæ lanuginis vestigia apparebant) competitorum omnes superavit , non majorum commendatione , non gratia , non precio , sed ingenii , sed doctrinæ , sed erudi-

tionis laude ; in qua ceteris , multum ipsum ætate antecedentibus , superior habebatur. Sed non amplius bien-
 nio potuit illum Boronia in eo munere occupatum ha-
 bere , properantem ad Urbem , quo sua eum virtus , ad
 aulae decus , ad orbis terræ negocia , atque adeo ad pur-
 puram ipsam evocabat ; ubi unam in Romana Rota se-
 dem ; veteris possessoris interitu inanem ac vacuam in-
 venit , quæ alicui ex Iurisconsultis Gallis debebatur ;
 cujus honoris cum multi essent cupidi , atque eum peti-
 tum , summa contentione studioque contenderent , Pii
 v Pont. Max. judicio , summaque Caroli. ix Regis
 Galliae voluntate , factum est , ut ceteris anteponeretur.
 Quem locum tanta cum dignitate , atque opinione do-
 ctrinae per annos quadraginta tenuit , ut principatum
 jurisprudentiae obtinere putaretur , & ad eum , tanquam
 ad Pythium Apollinem , cuncti consilium expetitum ac-
 currerent , essetque ejus domus , totius oraculum orbis
 terrarum ; ac merito , non enim rudis omnium rerum ,
 ac juris civilis in primis , ut non nemo , sed omnium di-
 sciplinarum instructu ornatuque ad eam provinciam
 capeffendam accesserat. Quo fiebat , ut ejus ades , non
 illustrium modo patronorum advocatorumque (ut ejus
 muneris ratio postulabat) multitudine celebrarentur ,
 non modo philosophorum , ac humanissimis elegantissi-
 misque literis eruditorum frequentia redundarent ; ve-
 rum ad eas etiam musicorum concursus fierent , quoties
 ille , prolatis rebus , à studiorum labore ad hanc huma-
 nissimam liberalissimamque animi remissionem descen-
 deret. Ter eum Clemens viii , qui multos eidem an-
 nos collega in eodem munere fuerat , ad sacrae honorem
 purpuræ est conatus attrahere ; sed totidem vicibus est
 persecutionibus quorundam inhibitus ; quibus è medio
 sublatis , nihil fuit illi prius , quam ut id , quod sapius
 cogitaverat , perficeret , atque , summa omnium homi-
 num gratulatione , annos natum unum & septuaginta ,
 in Cardinalium ordinem cooptavit : ille vero inæ-
 ror ad communem lætitiā tacitus obrepebat , quod
 ferius , quam ejus merita postularent , in eum lo-
 cum ac numerum pervenisset : quæ inæroris quasi
 nubes , post quinque ferme annos , ejus morte nun-
 ciata ,

ciata, in communis fletus imbrem soluta omnium ora irrigavit.

LXXXIII. ARNALDVS OSSATVS.

SI quisquam omnium mortalium ob generis ignobilitatem obscuritateque affectus videtur, ut, quod est in proverbio, terræ filius appelletur, is profecto fuit Arnaldus Ossatus; qui ita humili, ita tenui, ita obscuro natus est loco, ut nullum posset, neque cognatum, neque affinem demonstrare, nullam gentiliuin hereditatem, lege ad se redeuntem, cernere. Neque id ad hominis contumeliam referendum est, sed summæ ejus laudi gloriæque tribuendum, quod sine ulla commendatione majorum, sine aliqua familiæ claritate, sine opibus ac divitiis, sola virtutis suffragatione in eum amplitudinis locum pervenerit, ad quem sæpenumero, summo genere natis, ac longa cognatione Regum stirpi adnexis, adspirare vix licet. Neque tanto illi honori, à Clemente VII ob singularia ipsius merita accepto, generis obscuritate tenebras aliquas attulit, sed splendori ornametoque fuit, neque postremus inter Cardinales est habitus, sed propemodum summus existimatus, eoque fastigio dignissimus judicatus, qui proxime ad divinum accedit. Omnia in eo aderant ornamenta virtutum, divinarum humanarumque rerum scientia, summa eloquentia, admirabilis juris civilis cognitio, quam à Iacobo Cujacio, eo tempore in Bituricensi Academia legum antistite, acceperat, ac postea in fori luce ad usum transtulerat; neque ab earum virtutum concentu, ut sæpe fit in multis, mores discrepabant, sed mire cum eis congruebat integritas vitæ & innocentia, quam ab ineunte ætate, tum naturali bono, tum respuendis voluptatibus, nulla unquam turpitudinis labe sedavit. Ut mirum videatur, ex uno Cassanaberio, Auscorum Aquitanix convenarum ignobili pago, ubi ortus est, tanquam ex tenui fonte tam ingens flumen, hoc est, tantam virtutis vim prodiisse, quæ usque à Gallia profluens, Italiam, atque Urbem ipsam, quæ quidquid est ubique pulcrum ac laudabile continet, irrigaret; quam ad Urbem,

à forenſi ſtrepitu & à cauſis agendis abductum, perduxit Paulus Foxius Archiepiſcopus Tolofanus ac Regis Gallia ad Pont. orator, eumque, cujus jam fidem & induſtriam perſpectam habebat, ſibi à ſecretis elegit: in cujus Urbis lucem virtutes, quibus præſtabat, eductæ, nimirum innocentia, doctrina, prudentia, & in rebus agendis dexteritas, tanquam ſemina in ſegetem ſœcundam data, eos illi honores peperere, quibus poſtea floruit. Itaque his artibus, in ea civitate, in qua virtute certatur non genere, effecit, ut vere dictum videatur, ſuos cuique mores ſuam conciliare fortunam. Mortuo Foxio, ejus opera, quæ jam precioſa eſſe cœperat, uſus eſt Card. Eſtenſis, Gallia patronus; quam operam quanti ille faceret, oſtendit in morte. Nam magnam illi pecuniæ ſummam teſtamento legavit. Poſtulatſus eſt etiam atque etiam ab Henrico Rege III, ejus nominis fama permoto; à quo Bajocenſi Episcopatu donatus eſt, atque humaniſſimis literis invitatus ad ſanctiores regni epistolæ conſcribendas; quam ille provinciam, ejus quo ſungebatur muneris excuſatione, recuſavit. Non enim decere eum, ajebat, qui ſacris initiatus eſſet, aliis negotiis operam dare, quam religioſis ac ſacris: ſed hanc illius in Vrbe manſionem alii aliter interpretabantur, nimirum adjectum fuiſſe oculum ad eum honorem, quem poſtea adeptus eſt. Interea Rege occiſo, funeſta illa ac miſera toti Gallia ſubſecuta ſunt tempora; tum vero, in tantis Reip. illius tenebris, hominis ingenii, virtutis, ſapientiæque lumen clariſſe eluxit. Nam cum non eſſet hic Romæ alius cui tanto oneri ſuſtinendo animus viresque ſufficerent, omnia ad illum regni negocia deferrebantur, illudque omnium maximum atque graviſſimum, de Henrico IV, qui, armis Gallia potitus, auctoritate Romani Pont. à quo olim deſciverat, ſibi regnum confirmari ſtabiliriſque, ſumma ope nitebatur. Nam quamvis tam ardua tamque difficilis provincia, Principum Chriſtianorum animis in varia ſtudia diſtractis, Iohanni Perronio, Ebroicenſi Episcopo, ac poſtea S. R. E. Cardinali, demandata eſſet, ea tamen provincia, non niſi ex Oſſati auctoritate, qui conſiliorum omnium particeps, Perronio fuerat additus, adminiſtrata eſt. Sed

poſtre-

postremo Gallia rebus ex Henrici sententia compositis, à Clemente v i i i in Cardinalium ordinem cooptatus est, summa amplissimorum patrum voluntate, qui jam diu, eum virtuti illius honorem deberi, loquebantur. Quem ille locum non aliis artibus tutatus est, nisi iis, quarum erat princeps, quibusque ad eum honoris gradum ascenderat; nimirum innocentia, æquitate, iustitia, animi moderatione ac temperantia, nulla cupiditatis avaritiæque suspicione. Denique, ut est rerum omnium humanarum conditio, functus vitæ munere, magnificentissimo elatus est funere, in Æde D. Ludovici, suæ nationis, ibique in sepulcro è marmore conditus.

LXXXIV. HIERONYMVS MERCVRIALIS.

IAm vero, quæ nam tanta est vis ingenii, quod tantum orationis flumen, quæ tanta dicendi facultas & copia, quæ Hieronymi Mercurialis Foroliviensis, Medici ac Philosophi, laudibus ex æquo respondeat? Illud enim unicum ætatis nostræ lumen, illud eximium medicæ facultatis decus, illud maximum acumen ingenii, ad rerum causas investigandas, ad cæli conversionem ac motum, ad siderum ortus, occasus, ad spectus compositionesque notandas, ad intimam ac reconditam omnium disciplinarum notitiam percipiendam, rite à natura perfectum illud summum eruditionis culmen atque fastigium, quis, non modo laudibus efferre, verum etiam dicendo assequi possit? quis nam illud, quod est omnibus ejus laudibus anteponendum, quodque omnibus sæculis difficillimum inventu fuit, illam ejus admirabilem, cum admirabili omnis generis eruditione conjunctam, vitæ integritatem & innocentiam verbis explicare valeat tantum, quam re ipsa erat? Non enim doctrinam, ac philosophorum placita, ita percepta habebat, ut iis ad ostentationem, non ad vitam, ut par est, agenda uteretur, non libidinum intemperantia, ut quidam non magis flagitiose quam stulte fatentur, cum quavis virtute posse componi existimabat, sed luxuriam cum omni hominum generi turpem, tum eruditorum nationi foedissimam esse docebat; nam prætermittendis

endis, non persequendis voluptatibus, veri philosophi famam comparari. Sed ut ceteri de ejus laudibus, earundem magnitudine deterriti, taceant, disertissimæ cujusdam vocis instar in eo laudando habebunt Patavinum, Bononiense, ac Pisanum gymnasium; quorum primum annos duodeviginti, alterum quinque, tertium quatuordecim, de suggestu, Philosophiæ ac Medicinæ præcepta tradentem audivit; & quorum primum octingentenis annis aureis, alterum millenis ac ducentenis, tertium millenis & septingentenis atque etiam bis millenis, egregiam ejus operam, ad erudiendos, medicinæ præceptis, confluentes ad eum auditores conduxit: ac si magnitudo pecuniæ, ex artificio aliquo collectæ, artificis excellentiam perfectionemque declarat, centum ac viginti aureorum millia, quæ ad hæredes testamento transiit, præter ea, quæ vivens, in pauperum necessitates, in domesticos usus, in amicorum utilitates effudit, medendi cum arte ceteris præstitisse clamabunt. Ut autem nullæ de eo aliorum literæ loquantur, pulcherrimam ejus ingenii formam, magis quam aliqua eloquentissimi cujusquam oratio exprimet operum multorum prope divinitas, quorum exequias nulla posteritas sæculorum aspiciet, & gymnasticum in primis omnis antiquitatis notitia refertum, eruditionis thesaurus ac doctorum hominum deliciæ; quod opus Romæ compositum, editumque in Alexandri Cardinalis nomine, cujus in aula versabatur, apparuit; Galenus Græcolatinus, ad veterum librorum fidem restitutus, ac notis illustratus; Variarum lectionum volumen, De ponderibus antiquorum; Praxis medicinalis, opus ingens, qua videlicet ratione ac methodo omnibus morborum generibus occurratur; consilia ægrotantibus per literas data, ac tria in volumina distributa; aliaque plura, admirabili eruditione studioque confecta, quæ properantibus nobis non est ocium referre. Neque felicior in scribendo, quam in morbis tollendis, fuit. Neminem enim ægrotum curandum suscepit, quin amissam illi valetudinem recuperaverit; nisi si gravior esset morbus, quam ut eidem succurri humana ope atque arte posset. Cujus rei fama, in exteras nationes divul-

gata,

gata, summorum Principum studia commovit, ut in suis longis morbis periculosisque ejus operam magna mercede conducerent. In his Maximilianus Imperator fuit, quem, diutina atque lethali implicitum febris, facili atque explicita curatione ex ancipiti levavit. Atque ille, in cognoscendis morborum causis tam peritus atque acer, non fuit in eo, quo demum sublatus est, ignorando, hebes ac tardus. Nam calculos, in renibus latentes duos, mortis sibi causam afferre, medicis audientibus, dixit: jussitque, suum corpus, subsecuta morte, aperiri, ac renes incidi: quo facto, confestim calculi duo magni cum aliis minutis pluribus sese in conspectum dedere, sicut ille prädixerat: quos simul omnes, statera examinatos, ad drachmarum octingentarum pondus pervenisse, qui oculis excepere, tradiderunt. Ille vero, tanta animi æquitate atque constantia mortem obiit, ut non è vita discedere, sed ex una domo in aliam migrare videretur. Quam illi fiduciam ante actæ vitæ dignitas, & recte factorum conscientia dabat. Mortuo cives sui statnam faciendam locavere; qui honor habitus est ante ipsum nemini.

LXXXV.

FABIVS LATINVS.

FAbius Latini filius, multis in rebus Alcibiadis Atheniensis fere similis exitit. Nam in ea potissimum Vrbe, summo genere natus est, in qua domicilium orbis terrarum esset imperii; ac formæ præstantia omnes suæ ætatis facile superavit: quæ illi, ut postea dicemus, præsertim fuit exitio: tum ingenii docilitate & acumine, non æqualibus modo suis præstitit, sed etiam majoribus natu anteivit: præterea tanta in eo suavitas erat sermonis ac vocis, tanta in communi consuetudine comitas, ac tam multæ facetiæ, ut omnes qui tum erant in civitate principes sibi devinctos haberet, efficeretque ut nemo illis carior existeret. Neque, cum tempus posceret, patiebatur, desiderari à se operam & industriam suam, neque sese à negociis, illecebris voluptatum, avelli sinebat; nam in Principis aula, à referendis supplicibus libellis erat, & Urbis tabulario præfectus.

Patrem habuit, copiarum ducem clarissimum fortissimumque; matrem, quæ formæ dignitate atque excellentia omnium in se oculos atque ora converteret: exquisitis à tota Vrbe magistris operam dedit, in his M. Antonio Mureto Græcis literis ac Latinis juxta atque doctissime erudito, ac temporibus illis omnium eloquentissimo. Vtebatur familiarissime omnibus, qui aliquod in literis nomen haberent, iisque præsertim qui poëticæ facultatis studio flagrarent. Sed in primis admiratus est atque adamavit Torquatum Tassum, heroici Etrusci carminis principem; neque vero minus Torquatus delectatus est Fabio, cujus etiam honoris gratia, rogatus ab eo, carmen illud elegantissimum composuit, quod Corinnæ rogus inscribitur. Erat enim tum Fabius in maximo animi dolore cruciatuque, ex improvisa formosissimæ mulieris morte suscepto, quam ad infamiam adamaverat; ac fuit suspicio, eam veneno fuisse sublatam à viro, quod illa, ob nimis apertum hominis in ipsam amorem, esset omnibus sermo. Emanarat in vulgus, hominem in primis violentum ac fiducia nobilitatis ferocem, perfecisse precibus, auctoritate, ac precio, ut in cubiculum mulieris, cum vir ejus, venatum profectus, Vrbe domoque abesset, à familiaribus ejusdem introduceretur, ubi occultus mulieris adventum expectaret; quo cum mulier à cœna venisset, jamque in eo esset; ut rejectis vestibus se in lecto abjiceret, prodixisse eum, seque mulieri in conspectum dedisse, at illam, attonitam, ac re tam improvisa perterritam, clamores edidisse, sed neminem ex domesticis, tanti facinoris consciis, accurrisse; eum vero, blanditiis primum iis, quæ dictare libido solet, tum eloquentia, qua se plurimum posse intelligebat, conatum esse, recusantem obluctantemque sibi obnoxiam facere; sed cum nihil proficeret, educto pugione, quem attulerat, locutum esse in hæc verba: Quandoquidem obstinate das operam, atque in eo omnes ingenii industriæque tuæ nervos contendis, ut me miserum vita devolvas, faciam tibi satis, lethum mihi consciscam, hanc sævitæ tuæ operam adimam; quod ubi prolatum fuerit, æternam nomini tuo infamiæ notam inuret; qua oratione habita, pugionem

in se

in se convertisse, eoque leviter pectus pupugisse; sed cum, ex eo vulnere, rivi sanguinis effluerent, tum vero mulierem, & viri misericordia, & metu infamiae, quam minitabatur, commotam, passam esse expugnari à se pudicitiam suam. Sed hujus rei, ut dictum est antea, non alium habeo auctorem, præter rumusculum. Verum ut ut sese res habeat, illud certum dicebatur, eos, quibus ministris & interpretibus usus fuerat, lucis usuram non diuturnam habuisse, sed intra triennium occubuisse: neque ipse impune id abstulit; nam aliquot post annos prope rei familiaris naufragio facto, Mantuæ à rusticano ac nullius precii homine est interfectus; ac fuere nonnulli; qui existimarent, eam illi necem à viro potentissimo, in amore formosissimæ cujusdam mulieris rivali, fuisse conflatam; sed suspicione magis, quam quod cuiquam id compertum esset, hæc eorum opinio valebat. Scripsit tragœdiam; quam, qui tum erant intelligentes harum rerum æstimatores, aiebant ostendere, quantum vir hic ingenio doctrinaque præstaret; cujus tragœdiæ fit mentio in epistola Antonii Decii: sed ea, fortasse ad eundem scopulum, ad quem ille offenderat, navem affixit, ac magno cum illius gloriæ ac bonarum artium detrimento interiit.

LXXXVI. IO. BAPTISTA STELLA.

IO. Baptista Stella, Romanus, Iulii Stellæ poëtæ, de quo diximus, frater germanus fuit; cum quo etiam puero liberalibus disciplinis, ac Latinis præsertim iteris, institutus est. Sed ille, poëticæ facultatis amore inflammatus, omissis ceteris studiis, in eo studio se continuit, neque in plura distrahi passus est; hic vero præstantissimum ingenium contulit ad juris civilis scientiam, in qua adeo excelluit, ut celerius quam mos esset, honestissimum illum, in Romana aula, eorum ordinem enuerit, qui, à referendis supplicibus libellis, Referendarii appellantur, in eoque ordine in duodecim illis primis fuerit, quorum sententiis causæ, in eum confessum delatæ, dijudicantur: verum non eatenus ab illis gravissimis occupationibus se detineri sinebat, ut non interdum

terdum in ea amœnissima studia diverteret, quibus à puero deditus fuerat; multaue scribebat, tum soluta oratione, tum versibus. Habuit à natura summam ingenii docilitatem celeritatemque; qua ea, quæ à magistris traderentur, intelligentia comprehenderet, ac memoria sepiet. Forma illi corporis brevior contigit; sed in qua igniculi illi celeresque ingenii motus eluce-
rent atque extarent, qui ejus in animo vigeant. Fuit ob humanitatis studia Ascanio Card. Columnæ carus in primis; qui eum adhibebat convivam sibi, intimum consiliis suis habebat, & summum rerum domesticarum administratorem. Scripsit elegos, proxime ad veterum elegantiam: & extremo vitæ suæ tempore, eodem carminis genere, ambulacrum Vaticanum mire descripsit. Mortuus est Romæ, Ecclesiæ Bituntinæ Antistes.

LXXXVII. LÆLIVS PEREGRINVS.

Hic plures scripsit habuitque orationes, quam alius quisquam suæ ætatis orator, excepto M. Antonio Mureto: nam dixit sæpissime in sacello Pontificio, ad tres Pont. Max. Gregorium x i i i, Sixtum v, & Clementem v i i i; & ad eundem, cum F. Vincentius Carrafa, Vngariæ Prior, Magni Equitum Rhodiensium magistri nomine, eidem obedientiam præstaret; & in Æde Sacra D. Eustachii, in studiorum instauratione, cum juventutem Romanam ad excolendum virtutibus animum, & ad literarum studia strenue capeffenda, de more hortaretur; sed sæpius in gymnasio Romano, ad auditores suos. Fuit orator, non solum disertus, verum etiam eloquens; cum multiplex rerum scientia, qua animum compleverat, uberem illi copiam daret ad dicendum. Erat enim philosophicis ac theologicis disciplinis in primis excultus, quas docendi facultatem acceperat. Sermo purus, nitens, excultus, nullaque in re rudis. Multos annos, in gymnasio Romano, Aristotelis de moribus libros, non tenui mercede, non parvo discipulorum numero, publice interpretatus est. Vixit usque ad senectutem perpetuo honestæ ac laudabilis vitæ tenore.

LXXXVIII. CAROLVS à SERVA.

Carolus à Serva, ortus est Romæ, parentibus Gallis, ex vetito concubitu; sed iis usus est diligentibus, qui omnibus doctrinis, quibus puerilis ætas impartiri debet, erudiendum eum curarunt. Ac profecto operam perdidissent, nisi naturale in eo bonum superasset. Erat enim ingenio adeo docili, adeo ad ea accipienda, quæ à magistris monstrabantur, celeri ac prompto, ut quasi per ludum jocumque didicerit. Numquam enim satis animum ad ea, quæ dicebantur, videbatur advertere, sed fiebat, ut hac indiligentiâ negligentiaque ceterorum discipulorum industriam diligentiamque præcurreret. Itaque poterat docte scienterque canere, quæ à Græcis doctoribus Græce traderentur intelligere, ac memoriæ mandare, versus tum Latinos tum Etruscos facere; sed in Latinis versibus ita tenebat artem numerorum atque modorum, ut in iis, si paulum modo offensum esset, ut aut contractione brevius fieret, aut productione longius, incredibili celeritate notaret atque animadverteret. Atqui majore in honore à bonis & honestis viris habitus esset, si domui suæ honestius consulisset: ferunt enim, cum uxorem Venetiis, Adriatico mari, Romam reduceret, cumque ex febre, quam in lembo contraxerat, fortasse uxoris fraude, quæ illum metueret, comparata, ardentius siti æstualet, vini cœnophorum ori cupidius admovisse, eoque epoto, statim animam exhalasse.

LXXXIX. HIERONYMVS HENRICVS.

Per idem tempus, sed ætate aliquanto major, Hieronymus Henricus Romanus, in gymnasio Romano, jus pontificium docuit; cujus plures extant orationes ab eo in sacello Pontificio, in Æde S. Eustachii, in gymnasio habitæ. Magnæ fuit industriæ atque laboris: sed homo acer ac vehemens, iram in promptu habuit. Nam discipulorum in schola obstrepentium, exhibantium, & faceta ac ridicula dicta funditantium ineptias, quæ devorandæ sunt, non ferebat, iracundinque respuebat:

respuebat : qua morositate iracundiaque , acrius vehementiusque , discipulorum studia ad ipsum illudendum irridendumque commovebat. Et in ea oratione , quam in Æde S. Eustachii ad gymnasii moderatores & magistros & ad Romanam juventutem de literarum præstantia habuit , omnes fere eloquentiæ vires in eo contendit , ut projectam eorum audaciam in invidiam crimenque vocaret , qui doctorum suorum lucubrationibus , quas sacras , sanctas , divinas appellabant , obstreperent illuderentque : ac non admodum senex Romæ , nec adversa nec obscura probitatis fama , decessit.

xc.

PAVLVS TEGGIA.

Paulus Teggia , Mutinensis , eo ingenii , doctrinæ , iudiciiue acumine fuit , ut tanquam alter Lælius Decimus haberetur , neque quisquam esset sive orator sive poëta , qui in ejus æstuantis arbitrium sua scripta venire vellet. Etenim perfectæ eloquentiæ ac poësis speciem mente & cogitatione inclusam habebat : omnesque contemnebat , quos non posset in illam formam includere. Navavit operam in scribendis epistolis , secretorum omnium particeps , Iacobo Boncompagno Soræ Duci , ac tum maxime , cum ille rerum potiebatur : quæ epistolæ tanto erant in honore ac precio , ut ad quos mittebantur , magnum quid se fuisse adeptos arbitrarentur , easque in rebus carissimis haberent. Sed cum Dux ille , utpote literarum cupidus , literatis viris deditus esset , narravit mihi magnæ vir auctoritatis atque prudentiæ , hunc Teggiam , ceteroqui minime malum , tulisse inique , si quem doctum virum aspexisset se in Ducis familiaritatem insinuare. Sed cum jam ad senectutem pervenisset , ac magna ex parte , aspiciendi facultate orbatus , pene aspectum amisisset ; tanto ardore animi studioque , Christianæ pietatis opera amplexus est , ut esset omnibus admirationi , ut etiam obsoniis , quæ illi in prandium ac coenam apponerentur , vel cinerem , vel salelem , vel aquam aspergeret , quo videlicet minus grata atque jucunda palato acciderent : atque , extremo vitæ suæ tempore , cum vario atque multiplici morborum genere

genere implicatus , atque acerbissimis corporis doloribus cruciatus , læcto detineretur , interrogatus ut valeret , summa animi æquitate hilaritateque , se nunquam valuisse melius , responderet , quoniam se ita haberet ut Deo videretur , cujus voluntatem anteponeret suæ.

XCI. ANTONIVS PACTIVS.

ANtonius Pactius Florentinus , sacræ olim Ierosolymitanæ , nunc Melitensis equestris militiæ ordinis miles , tum patriæ in qua ortus est beneficio , tum legendis veteribus poëtis & oratoribus , qui sunt præclare locuti , Etrusci , seu , ut ipse malebat , Florentini sermonis peritissimus extitit ; & , quemadmodum ex nota , qua signantur , & ex sonitu quem reddunt , adulterini nummi à legitimis dignoscuntur ; ita etiam ille ex quodam urbanitatis quasi colore , atque ex sono ipso , germanas Florentinas voces ab ascitis discernebat ; neque ejus linguæ studiosi , in ejusmodi controversiis libentius ad alium quam ad ipsum judicem ibant , ejusque existimantis arbitrio acquiescebant. Fuit vir in primis suæ civitatis nobilis , ad omnem humanitatem & elegantiam uatus , ac præcipue ad omne genus facietiarum , sive quæ in re positæ sunt , sive quæ in dicto , mire à natura fictus formatusque , vultu etiam adjuvante & voce : dilexit mirifice poësim Etruscam , eosque qui eodem studio tenerentur ; quos etiam usu amicitiaque sibi devinctos habebat : & cum audisset adolescentem quendam , in primis scitulum atque venustulum , magnam ad versus faciendos indolem habere , nec eum posset , cum sæpe fuisset expertus , quavis externâ obsequentis animi significatione ad se allicere , hanc denique conciliandæ cum eo amicitia occasiunculam nactus , arripuit : constitit ille ad ursi cujusdam ludentis quasi spectaculum , quem ubi aspexit , accessit ipse quoque , atque , O pulcrum , inquit , leonem ; ille , ut mos est adolescentium qui se videri doctos ac sapientes volunt , Non , ait , est leo , sed ursus. Quid audio ? excepit Pactius , at nos Florentiæ hoc genus ferarum non alio nisi leonis nomine appellamus ; ac verum est , quod dicitur , Suis cuique genti mos

mos est; atque audi, nisi tibi est negocium, elegans carmen in leonem. Quo recitato, ita adolescentem fecit suum, ut posthac usus sit eo familiarissime. Etiam tum juvenis, cum insimularetur, contra Franciscum Magnum Etruriæ ducem conjurasse, omnium rerum egens, Mantuæ ignotus equos viri cujusdam nobilis, mercede, curavit. Mathematicis addictus, die D. Luciae sacro, sibi fatum instare prædixerat, ejus anni, quo mortuus est; sed cum irrideretur, ubi dies ille accessit, continuo despondit animum, eaque ægritudine moriens, verum se fuisse vatem ostendit.

XCII. BERNARDINVS STEPHONIUS.

Bernardinus Stephonius, Sabinus, generis humilitate obscurus, sed animi ingenique dotibus clarus, magno Sodalitati Iesu, in quam adolescens receptus est, ornamento ac decori fuit. Hic ab ineunte ætate ea ingenii docilis nec iustrenui signa dedit, ut Alexandro Card. Farnesio, cujus in imperio ac ditione erat, visus sit dignus, qui ex obscuri illius pagi in quo ortus erat tenebris, in Seminarium Romani lucem traduceretur, quo fertile pueri ingenium omnibus liberalibus disciplinis excoli posset; ubi inter illa ingeniorum quasi lumina ita brevi eluxit, ut solis instar habere inter minora sidera videretur, ejusque nomen in scholis celebrius, quam cujusquam alterius esset. Verum, qua erat iudole virtutis & continentiae, cum jam ad summam poëticae facultatis in primis laudem celeri cursu contenderet, statuit arctius vitæ genus amplecti, ac sanctissimis Ignatii Loyolæ legibus, sub alterius imperio, vivere. Atque ad id satis sua sponte incitatus, fortasse impulsus est etiam magistrorum cohortationibus, qui nimirum verebantur, ut tanta vis ingenii, in tot lubricis communis vitæ viis, sine casu aliquo aut prolaphione consisteret; sed ubi Societati Iesu nomen dedit, incredibili socios omnes voluptate lætitiæque perfudit, tanquam si, non infimæ pene sortis homo, sed regia stirpe procreatus, summisque opibus præditus, in eum ordinem ac numerum venisset. Quod inagno argumento esse debet, apud eam

Socie.

Societatem, quæ paucis annis in hanc amplitudinem dignitatemque ob sanctimoniam ac bonas artes excrevit, non generi neque opibus, sed virtuti ac probitati; honorem ac precium esse. Verum vix ex novitiis excessit, cum traditum sibi à moderatoribus suis Grammaticam & humaniores literas docendi munus accepit; quod tanta cum laude & auditorum suorum cum fructu administravit, ut ex ejus ludo, tanquam ex aliqua elegantis doctrinæ officina, complures, tum oratores, tum poëtæ, qui postea alios docuere, prodierint; ac mihi quoque, etiam tum puerulo, numerari in ejus auditoribus contigit; sed ob ingenii tarditatem mei, nihil fere ex tanti magistri disciplina sum assecutus, nisi ut possem gloriari, me Stephonii discipulum fuisse. Sed illud accidit admirabile, ut, quem ego in prima illa puerili institutione magistrum obtinuissem, eundem postea in triennali Philosophiæ curriculo (nam totidem annis, illius doctrinæ quasi cursus expletur) condiscipulum habuerim. Ambo enim Mutio Vitellesco, philosopho præstantissimo, qui postea Societati Iesu Præpositus generalis præfuit, operam dedimus. At, non sine admiratione, videre licebat eum, quem ego puer metueram, ne, si unam peccavissem syllabam, haud mediocres à me pœnas exigeret, in illis philosophicis disputationibus, à me cavere, ne aliquo scite arguteque concluso argumento caperetur. Hoc interim spacio temporis, nobile illud drama S. Symphorosæ composuit, quod postea in collegio Rom. ad spectandum datum, tanta cum admiratione plausuque exceptum est, ut nunquam ab eorum qui interfuerunt animis, ejus diei memoria exciderit. Sed cum triduo ante, quam drama illud daretur, rogatu Stephonii eo venissem, ubi se actores exercebant, ac vehementer essem delectatus; seduxit me solum sibi Stephonius, atque, Quid tibi, ait, videntur isti Symphorosæ meæ actores? respondeo, Egregii atque præstantes; tum ille, At mihi probari non potest hic, qui Symphorosæ partes agit: non enim voce, gestu, ac forma corporis satis decet, immo propemodum mihi videtur abhorrere, & absurdus esse; quamobrem pergratum mihi feceris, si eas tute tibi partes sumseris: sed

sed celeritate, opus est; nam necessario post tres dies agenda res est. Ego primo, brevitatē temporis deterreri, tum vix posse adduci, ut non sine gravi offensione eas illi partes adimerem, cui jam essent traditæ: sed cum ille, pro veterē nostra amicitia, me etiam atque etiam rogaret ne sibi deessem, & insuper omni offensionis metu liberaret, tandem passus sum me exorari, atque ita ab eo animatus discessi, ut ea, quæ consecuta nox est, septingentos senarios ediscerem, & cum acta res est, adeo placerem, ut nomen commutarem, atque ex Iano Nicio Symphorosa fierem, neque deinceps alio nomine notior essem. Verum narrandi hæc causa, non gloriandi, scribo. Decurso igitur à Stephonio Philosophiæ quasi curriculo, in quo non multum profecisse visus est; poëticum enim ingenium, quod toto mentis impetu ad versus faciendos ferebatur, inhiberi non poterat, quin aliquid commentaretur ac scriberet; immo non parum sæpe fiebat, ut quæ à magistro angustis & concisis disputationibus illigata traderentur, Latinis versibus explicaret; & spinosam illam ac difficillimam, tum ad intelligendum, tum ad explicandum, de ente rationis, quæstionem, in Philosophorum scholis agitari solitam, facetissime atque planissime, rhythmico Etrusco carmine complexus est: itaque confecto, ut dicere institueram, Philosophiæ quasi spacio, se ad docendum recepit, & aliquot annos in collegio Romano præcepta dicendi non exiguæ discipulorum frequentiæ tradidit. Scripsit etiam alias elegantissimas tragœdias duas, videlicet Crispum & Flaviam, quæ etiam magno scenico apparatu sunt actæ; sed in Crispo, verborum ac sententiarum luminibus, omnes superasse videtur, qui post L. Anneium Senecam tragœdias Latine scriptitaverunt. Circumfertur etiam Macharonicum ejus carmen, quod Macharonis Forza inscribitur; quo nihil fieri potest in eo genere venustius. Neque melior fuit poëta, quam orator; nam quæ verborum copia, quis sententiarum splendor, quis eorum pigmentorum, quæ ornant ac distinguunt orationem, flos & color, orationibus ejus deest? quis duas illas insignes laudationes, qui legerit, unam qua B. Agnetem Politianam Virginem ex familia S. Domini,

minici alteram qua Flaminium Delphinum, Ferrariensium equitum magistrum, laudavit, desideret melius? Mortuus est Mutinæ; quo venerat, ut ejus Ducis liberos Græcis ac Latinis literis omnique humanitatis genere erudiret. Erat mediocri statura, colore subnigro, iisque oris lineamentis, quæ in antiquis Virgilii Maronis statuis videmus.

XCIII. IO. FRANCISCUS CARETTONIVS.

H Vic (quamvis longo intervallo) proximus, accessit Io. Franciscus Carettonius Romanus, non ultimo loco natus, Germanici Rastelli, medici non ignobilis, privignus. Fuit admirabili ingenii acumine, alacritate atque solertia. Ex principum virorum amicitiiis nobilitatem sibi quærebat & gloriam. Itaque quicumque in civitate, genere, honore, divitiis, opibusque pollebant, arctissimo amicitiae vinculo eos sibi devinctos habere studebat. Nam quem habuit à natura in jocando leporem, in colloquendo venustatem, in cavillando acumen, præbebat illis cum multa conversatione magnæque hilaritate. Sed quoniam in ejusmodi amicitiiis occupatus, necesse habebat, fere semper domo abesse, & quia eorum, quos perpetuo colebat, potentia fretus, ninus erat superioribus suis obsequens, fiebat sæpe, ut ab illis Vrbe pelleretur; ac semel etiam, inimicorum iniquitate, jussus est exulare, accusatus, quod ex animi sui libidine Cardinali à Monte, tum cum ille, annis norboque confectus, parum animo valebat, testamentum dictasset; quamvis paucis post annis, accusatorum malignitate detecta, revocatus sit in Urbem, ubi postea, annos natus duo & septuaginta decessit. Invenis, in collegio Romano, humaniores literas doctus. Summam eloquentiam sitam esse putabat non in verborum ac sententiarum magnitudine atque splendore, non in reum atque argumentorum copia, nec in omni genere amplificationis, sed in sententiolis venustulis atque vibrantibus, breviter arguteque conclusis. Id quod, ut ipse taceret, illa ejus oratio docebat, ad Clementem XIII, in Parasceue habita, quam unicam edidit, quam-

L que,

que, ut Cicero consulatum suum, ita semper in ore habebat. Namque concisa, ac membris minutioribus capta, tot fere argutiis sententiarum referta erat, quot verbis; in scholastico pulvere peringeniosis adolescentibus illustris; sed nec Sum. Pont. auribus satis digna, nec angustissimo illi Patrum purpuratorum senatui apta. Verum ut ea sit (quamvis non defuerunt viri prudentes ac docti, qui per eam rationem à Ciceronis ac veterum imitatione recedi clamarent,) eam tamen homini apud suos eloquentis existimationem nomenque confecit, ut habitus sit idoneus, cui Societatis suæ annalium confectio demandaretur; quod statim homo, ceteroqui vir probus, gloriæ & ostentationis causa divulgavit, ac me nonnullisque aliis audientibus gloriatus est, perfecturum se, ut omnes intelligerent, neminem eorum, qui viverent, majore quam ipsum, eloquentiæ ceterarumque virtutum instructu apparatuque ornatum, ad scribendam historiam accessisse: sed tam magnificentum dictum, utpote plenum vanitatis ac spiritus, tennes abiit in auras, nec adhuc annalia, quæ nemo unquam est inspecturus, apparent. Habuit etiam ad collegium Cardinalium, in Basilica Vaticana, funebrem Clementis VII laudationem; quam etiam fuisse editam ajunt; sed nunquam ego, quod meminerim, vidi. Nullam à sua Societate majorem sibi provinciam comissam accepit, quam earum sodalitatum administrationes, quæ in ejus collegiis ac domibus, ex adolescentibus aliisque hominum ætatibus ac generibus constant. Itaque, tum Perusii, tum Romæ, tum alibi, ejusmodi sodalitiis diligentissime præfuit; sed illud in primis Romæ multos annos rexit, quod ex viris nobilibus in domo professæ colligitur. Verum, quamcunque in sodalitatem venerat, continuo omnia subvertebat permiscebaque: nam & veteres mores abolebat, novosque inducebat, & longo usu receptas leges vel corrigebat, vel infirmabat, vel novas sanciebat, multa in ritibus ac cerimoniis quotidie excogitabat inveniebatque. Erat ore macilento atque invenuto, sed nigris oculis ac vegetibus; corpore sicco, sed sano; voce acuta, sed efficaci; verbis abundans, ita tamen ut nemini esset oblocutor, sed suam cui-

que

que sermonis partem relinqueret ; multæ in eo facetiæ , magna exemplorum ac sententiarum copia, quæ illi suo quæque loco veniebant in mentem , ubi vel risum movere , vel proficere aliquid possent. Nihil cuiquam nocuit, sed profuit plurimis ; & qui intulerunt illi injurias, haud inultas eas abstulerunt ; imprimis ille , qui de hæreditate Cardinalis à Monte tantam ei invidiam periculumque creaverat , vix diebus octo post eum diem quo hæreditatem adierat , est lethalis morbi vi impetumque consumptus.

XCIV. POMPEIUS VGONIUS.

O Primis atque sanctissimis Concilii Tridentini legibus sanctum est , ut in quavis diœcesi plures adulescentes clerici alantur , ex quibus , liberalibus disciplinis , sacris præsertim , institutis , Sacerdotes ad quævis Ecclesiastica munera, & ad curam animarum in primis , capiantur ; quorum domus Seminaria appellantur. Itaque cum Romæ complurium præstanti ingenio adolescentium delectus haberetur , venit in hunc numerum Pompejus Vgonius , qui in perdiscendo ita multorum cursum , ingenii celeritate, transcurrit , ut illi vix in eodem curriculo fuisse viderentur. Nam is , ut ita dicam , jam ad calces pervenerat , cum illi pene è carceribus prodiissent. Sed præsertim eloquentia , tum in soluta oratione , tum in numeris adstricta , pluribus præstitit. Erat illi orationis genus purum, liquidum , enucleatum, ac profluens , sine cincinnis fucoque puerili : quod quia Iacobo Cardinali Sabello , cujus imperio Seminarium regebatur , in primis probabatur , tali ingenio, familiarium suorum numerum auxit ; & quoniam res illi erant pauperculæ , adeo ut ferme ad necessarium usum omnia deessent, sacerdotum eidem, in Basilica D. Petri Vaticana, satis locuples impetravit , unde suppeditare suis sumtibus posset. Hinc cœptus est adhiberi ad funebres summorum Pont. Cardinalium , aliorumque clarissimorum virorum laudationes habendas , ac primum, Card. Sabellum , tum Urbanum VII , Leonem XI , ac sæpius Leonem X, Cardinalem ab Austria, Salviatum, aliosque

laudavit. Habuit etiam alias quoque orationes egregias, in sacello Pontificio, in gymnasio Romano, aliisque publicis in locis, quæ vagæ atque dispersæ, à religioso viro & Vgonii famæ studioso, in unum volumen coguntur, ut in vulgus edantur. Verum sermonis elegantia, quam actionis etiam dignitas decorabat, eam sibi eruditi eloquentisque viri famam confecerat, ut ad humaniores literas in gymnasio Romano non levi stipendio, cui deinceps aliqua semper accessio facta est, juventuti tradendas, evocatus sit; quem antea locum M. Antonius Muretus, eruditione eloquentiaque, omnium ætatis suæ facile princeps, obtinuerat: quod munus Vgonius, non sine laude, usque ad extremum spiritum vitæ sustinuit. Docuit etiam eodem tempore Rhetoricam in collegio Salviato. Instituerat per id tempus Ascanius Card. Columna, M. Antonii filius, insignem domi suæ bibliothecam, ejusque custodiam Vgonio mandaverat; quam ille occasionem nactus, cum abundaret copia librorum, vernacula lingua, insigni volumine quod postea edidit, earum Ecclesiarum historiam complexus est, quæ per dies singulos Quadragesimæ, Pop. Rom. frequentia celebrantur. Verum cum ex iis muneribus, quæ diximus, octingentos fere quotannis aureos caperet, homo in re familiari tuenda indiligens, & vanis in rebus occupatus, semper egebat, & in magno ære alieno inveniebatur; adeo ut non esset, unde mortuo funus fieret, nisi Petri Card. Aldobrandini, qui eo tum ad bibliothecæ suæ custodiam utebatur, benignitas subvenisset; qui aliquot ad id aureos, cognatis illius deferendos numerandosque curavit. Reliquit historiam earum Ecclesiarum quas diximus, & carminum volumen.

xcv.

AVRELIVS VRSVS:

OMnia fere Romanorum adolescentium ingenia, prima illa satione in eam, de qua diximus, domum, tanquam in aliquam segetem, data, magnos atque uberes ex se fructus dedere; ut Hieronymus Badessa, in quo magnum fuit Cardinalis ejusdem Sabelli aulae ornamento

tum & decus ; & Septimius Cinius, qui eleganti ingenio , atque omni liberalium artium genere excultus , nunquam potuit , ex adversæ fortunæ egestatisque sordibus , ad aliquas opes & honores emergere ; aliique, quos domus illa , velut ager , extulit. Nec mirum. Nam tum locus ille non dabatur commendationi & gratiæ , sed solum virtuti industriæque patebat ; neque quisquam eum in numerum admittebatur , nisi cujus ingenii periculum factum esset in literis. Verum ex omnibus , qui in fertili illo solo sati , magnos ex se truncos ramosque procrearunt , Aurelius Vrsus in eam altitudinem excrevit , atque ita late ramos effudit , ut umbræ magnitudine , multorum luminibus officeret , vel inter eos potius, tanquam inter virgulta, cupressi instar habere videretur. Qui quamvis , in omnibus iis artibus, quibus se dedisset, nemini æqualium suorum cederet, tamen omnis ceteris studiis , præstantissimum ingenium contulit ad epigrammata scribenda , in quibus adeo excelluit , ut ætas nostra habeat, quem non modo cum veteribus illis, qui in hoc eodem carminis genere versati sunt , Latini sermonis puritate , nitore , elegantia , ac sententiarum acumine conferat , verum etiam eisdem anteponat. Ut Urbanus VIII, poetarum maximus , non alio magistro se jactet, atque de extruendo eidem è marmore sepulcro cogitasse dicatur. Ex hujus quasi luminis claritate , Alexander & Odoardus Cardinales Farnesii , aulæ suæ splendorem quærere ; in quorum domo heroico carmine Alexandri Ducis res gestas complexus est , præclaro illo quidem , sed nequaquam ejus laudibus anteponendo : nam in eo est inventus se ipso inferior. Ea erat ingenii celeritate elegantiaque , ut in amicorum conventibus & in conviviis , si se daret occasio, argutissima epigrammata funderet ex tempore ; ut in secessu Caprarolæ accidisse narratur , ubi æstivo tempore aulici omnes, qui in comitatu eorum Cardinalium erant , tum mane tum vesperi una convivium agitabant : nam cum ad eos , qui in prima atque ultima mensa sedebant , utpote vel munere , quod gererent , vel generis nobilitate ceteris præstantiores , pulli , lepores, artocreatæ, placenta, aliaque ejusmodi delicata obsonia confluerent, eorum

autem ventribus, qui mensæ medium tenerent, paucorum ac vulgarium ciborum commeatus properaret, in illorum, qui longe nitidius aliis curarentur, felicitatem lepido epigrammate, hoc hexametro carmine concluso, facetissime luit: *Errant, qui dicunt, medium tenuere beati.* Mortuus est, non admodum ætate provectus, cum elegantissimum carminum suorum librum edidisset.

xcvi. ANTONIVS ONGARVS.

INclyta Farnesianorum Principum aula, non solum rerum gestarum gloria, verum etiam optima quæque ingenia alendi fovendique laude floruit. Etenim jam inde usque ab ejus nascentis exordio, exquisitos, è toto orbe terrarum, liberalium artium antistites evocavit, ornavit opibus, & honoribus auxit. In iis numeratur Antonius Ongarus, poëta perfacerus ac dulcis; cui si longius tempus ingenii augendi & declarandi fuisset, poëticum illius ingenium ad summam poësis laudem pervenisset. Nam, ut illis rhythmis apparet, qui adolescentium ingeniosiorum manibus teruntur, multa ejus sunt egregie inchoata, nihil plane perfectum, quod celeri morte interceptus, extremam illis manum addere non potuerit. Edidit etiam insignem fabulam piscatoriam, Amaryllidi nomine; quæ quoniam eodem erat argumento, quo olim Torquatus Tassus Amyntam suam, pastoritiam Eclogam, fecerat, & quia per maritimos homines, & in aqua, more piscium, vitam agentes agebatur, sicut illa à terrestribus ac montanis; vulgo, joci causa, Amynta madidus appellabatur. Neque in illo lepido facetoque carminis genere minor est habitus, in quo Bernia princeps enituit. Nam Franciscum Panicarolam, concionatorem sui temporis longe eloquentissimum, per epistolam facetissimam adiit, rogans eum, ut novem speciosissimas virgines, summo loco natas, novem videlicet Musas, ad egestatis terminos prope reductas, populi misericordiæ commendaret; ac meretricem in primis nobilem, quæ suas immani precio scortatoribus noctes elocabat, in hanc sententiam Etrusco facetoque allocutus est carmine:

*Si mihi nocte una contingant gaudia de te ,
 Efficiam fulvo nitidoque ex are capillos
 Ipse tibi, oraque mista rosis niveisque ligustris,
 Atque ebore ex Indo pectus collumque coruscum ;
 Et reddam roseis spectanda labella pyropis ,
 Vnionumque simul, pro dentibus , agmina tradam.
 Quod tibi si nummi potius , quam munera tanta ,
 Sunt cordi , jam lata vale ; nil te moror ultra.*
 Obiit florenti etiam tum ætate , magno iis , quibus erat
 unice carus, dolore ac luctu relicto.

XCVII. IOSEPHVS CASTALIO.

SI egregia optimi cujusque in Rep. civis virtus atque præstantia ad ejus urbis , in qua natus atque altus est , laudem & gloriam pertinet , est profecto quod Ancona , Iosepho Castalione cive & alumno suo , se jactet atque gloriatur. Ita enim docte , ita eleganter , ita commode scripsit , tum soluta oratione , tum versibus , ut sit difficile judicare , utrum ille melior fuerit orator, quam poëta ; ita artium elegantissimarum scientiam , antiquitatis notitiam , Græcæ Latinæque linguæ eruditionem , cum dicendi elegancia varietateque conjunxit , ut non posses statuere , utrum verborum magis , quam rerum copia , ejus redundaret oratio. Plura edidit opuscula , quam quisquam alius , qui una esset ætate ; nam domi semper aliquod sive carmen, sive orationem , sive eruditam de re aliqua dubia disceptationem , sive de Iure civili controversiam (fuit enim I. C.) constructam habebat , quam foras , cum esset opus , emitteret. Scripsit Sylvii Card. Antoniani vitam, quem tum rationibus , tum publicarum tabularum testimoniis , ab eorum calumniis vindicare conatus est, qui illum à parente, minus justa uxore, genitum asserebant ; variarum lectionum libellum , aliumque de antiquis puerorum prænominibus opusculum à se elucubratum edidit ; eruditum item de columna triumphali Imp. Antonini commentarium , Sixti V Pont. nomini inscriptum emisit ; aliaque plura frequenter typis excudenda curavit , quibus nominis sui famam posteritatis memo-

riæ commendaret, ac propemodum extinctam apud transalpinos de Italorum eruditione laudem revocavit. Audivi de Meursio Batavo, se fuisse Lugduni Batavorum, cum illuc est allatus hujus variarum lectionum liber, atque fuisse eum omnium cum risu exceptum, quod existimaretur, luteum esse negotium, nec dignum quod lucem aspiceret, quoniam nullum jam diu eruditum opus ab Italia prodisset; sed simul inspectum, adeo probatum esse, ut sententiam mutaverint, statuerintque, esse Italis ingenium, dummodo adsit studium & exercitatio. Docuit humaniores literas Thomam primum de Avalos, tum Ducis Soræ filios. Vxorem forma egregia & florenti adhuc ætate, Corneti, quam urbem Prætoris nomine administrabat, amisit.

xcviii. HIERONYMVS MAGAGNATVS.

QVoniam non est unum ac simplex scribendi carminis genus, sed varium ac multiplex, quæque in eo continentur, quamquam dissimilia inter se, consimili laude dignantur; ideo inventi sunt plures, qui in dispari carminum ratione parem sunt laudem consecuti. Sed quid ego vetera conquiram, cum mihi liceat recentibus uti exemplis? Hieronymus Magagnatus, non Ducum maximorum res gestas, epico atque sublimi complexus est carmine, non adversas Regum fortunas deducens in actus & populo spectandas proponens, tragica est in arte ampullatus; nec teneros puellarum amores lepidis versibus ac mollibus lusit, neque rura ac pascua cecinit; sed res ludricas incredibili venustate tractavit, sed in primis obscœnas ac turpes, nec turpiter nec obscœne, sed honestis vocabulis atque translatis pluribus inter se connexis, ut aliud dicatur, aliud intelligendum sit, ea hilaritate iisque facetiis exposuit, ut hac in re par ei laus, atque iis qui in dissimili scribendi genere versati sunt, tribuenda esse videatur. Scripsit etiam faceto carmine Regum Romanorum vitas; quæ sunt quidem in hoc genere elegantissimæ, sed nihil ad ea, quæ sub honestis nominibus turpe argumentum includunt; in quibus ita præstitit, ut, mea sententia, omnibus, qui ad hanc

hanc diem idem sunt conati, palmam eripuerit. Diu commoratus est Romæ, ubi facetissima illa poemata, de quibus commemoravimus, fecit; sed cum ibi fortuna minus ex animi sui sententia uteretur, ea Vrbe relicta, Venetias se contulit, ubi fere perpetuo, quod reliquum vitæ fuit, exegit.

XCIX. DOMINICVS GYMNASIVS.

EST oppidum in Æmilia, Castello Bononiensi nomine, quod semper Romam insignem aliquem, vel doctrina virum, vel Reip. bene gerendæ scientia præditum, misit. In his ætate nostra Dominicum Gymnasium, patre medico ea tempestate facile principe genitum, attulit; qui medicæ facultatis laudem una cum maximis divitiis à parente relictam neglexit, atque totum se, primum ad juris civilis rerumque divinarum scientiam, tum ad Remp. capeffendam contulit, ac virtutis via ad sacræ fastigium purpuræ per omnes honorum gradus ascendit. Quo in munere fuit purpuratis omnibus exemplo, quibus potissimum in studiis, quod vacui à negociis temporis datur, æquum sit conterere eos, quorum præsidio res præsertim Christiana munitur. Nam duobus voluminibus editis, omnes Regiū vatis psalmos, ex sanctorum Patrum sententia, interpretatus est. Vixit usque ad extremam senectutem; ac paternis in ædibus, quas ipse maximis sumptibus, regium plane in morem, auxerat, perpetuam sacrarum Deo virginum sedem domiciliumque constituit; atque aliquam earum partem studiosis adolescentibus popularibus suis attribuit, ubi victus illis quotidianus præbeatur, quoad à magistris, liberalibus disciplinis instituantur. Verum ille anteaquam honorem purpuræ adipisceretur, Nuncius Apostolicus profectus est in Hispaniam; quod ibi munus ita Clementis VIII. ex animi sententia gessit, ut honore illo dignus existimaretur.

C. AVGVSTINVS VALERIVS.

AVgustinus Valerius Venetus, ab origine ultima ex patricia stirpe genitus, jam inde ab ineunte ætate bonis artibus, ac pietati ac religioni in primis deditus fuit; neque id commisit, quod non parum multi committunt, ut elegantiam doctrinæ à vitæ probitate sejunctam haberet: & cum primum à Patavino gymnasio optimis disciplinis institutus, Venetias se recepit, moralis Philosophiæ præcepta, quæ à magistris acceperat, publice suis civibus tradidit; ita tamen, ut non tam verborum ac sententiarum copia, qua multis præerat, quam moribus, cum ea disciplina quam profitebatur congruentibus, honestæ vitæ præcepta, auditorum animis propemodum insigere videretur. Nunquam enim in eo, siue privato, siue Cardinali, siue Episcopo (cum ex pastoris munere, quod gerebat, grex sibi commissus, ad sanctissimos mores & Christianæ vitæ disciplinam erudiendus erat) in eo, inquam, illud ita absolum, ita absurdum, ita discrepans extitit, quod tantopere reprehenditur, nimirum dissidium cordis & linguæ. Etenim, ex Caroli Card. Borromæi, cujus res gestas scripsit, exemplo, plus dabat, quam prædicabat, ex se pietatis, religionis, sanctitatisque. Latinas literas à viris ea tempestate eruditissimis, quique eloquentiæ principatum tenere existimabantur, didicit. Loquebatur Latine expedite atque dilucide: itaque ejus oratio nitida, profuens, ac sedato anni similis erat; at cum vulgari sermone erat dicendum, inveniebatur sui dissimilis: nam hæsitabat, & in verbis inveniendis collocandisque, cum ea ad voluntatem non sequerentur, hærebat. Sed summa popularium suorum, nobilium præsertim, voluntate creatus Episcopus, per multos annos, admirabili quadam laude, Veronensi Ecclesiæ præfuit. Deinde absens, à Gregorio XIII in Cardinalium numerum delectus, magno, tum ordini illi amplissimo tum patriæ cujus erat amantissimus, splendori ornamentoque fuit. Supra centum ac viginti opuscula Latino sermone scripsit, atque eadem lingua undeviginti dialogos, de æstivo canis

canis ortu , quos in aula maxima *Ædium S. Marci* Romæ recitavit. Scripsit alia complura , tum Latine , tum vernacule , quorum argumentum nullum est aliud , nisi de rebus sacris , vel ad mores componendos pertinentibus. Verum annos natus quinque & septuaginta , ac plus eo , cum à Paulo V Venetiæ sacris interdictæ essent , conjectus in morbum , ex ægritudine , Romæ decessit.

c r. IO. IUVENALIS ANCINA.

N Vllum , ex Christi domini sententia , ne excogitari quidem potest , neque certius , neque clarius egregii pastoris documentum , quam si ille nullos pro ovibus sibi traditis labores subterfugiat , nulla pericula reformidet , nullos corporis animique cruciatus doloresque deprecetur. Etenim , hac una præsertim in re , verus pastor à simulato , gratuitus à mercenatio , dignoscitur. Verum hac nostra ætate , Io. Iuvenalis Ancina Salutarum Episcopus , si quisquam alius , perfecti functus est munere pastoris atque Pontificis ; qui non modo innumeros pro Ecclesia sua labores suscepit , ac maxima pericula adiit , verum pro ea etiam mortem non recusavit oppetere. Nam cum improbum religiosæ cujusdam familiæ virum à sacrarum Deo virginum septis repelleret , qui circum loca illa , magna hominum cum offensione , obambulabat , ab eo creditur per summum nefas veneno fuisse sublatus. Ortus est Fossani , in Subalpinis , patre honesto ac probò ; qui docile pueri ingenium magistris tradidit , liberalibus disciplinis erudendum. De cujus profectu existimare licet ex versibus , quos adolescens scripsit elegantissime ; ac præsertim ex eo poëmate , quod de Academia Subalpina laudibus edidit. Erat autem in puero , præter docilitatem ingenii , summa probitas , quam nec liberior vivendi potestas , nec ætatis fervor , nec lubricæ adolescentiæ viæ , de statu dimovere potuerunt ; sed semper recta omnem vitæ suæ cursum , sine casu ac prolapsione , confecit : quare constans erat omnium opinio , nullam eum unquam pudicitiae suæ vel alienæ labem intulisse , sed usque
ad

ad extremum vitæ spiritum se integrum incorruptumque servasse. At posteaquam robustior est factus, medicæ artis, cui, post primam illam puerilem institutionem, studium suum dederat, docendæ exercendæque facultatem adeptus est; quo in munere ita se præbuit, ut brevi in cisalpinis regionibus celebratum suum nomen esset, eumque Federicus Madrutius, qui Ducis Sabaudia primus, tum Rodulphi Imperatoris Orator, Romam est profectus, medici loco secum adduxerit. Vbi viros longe doctissimos consuetudine sua sibi devinxit; videlicet Franciscum Tolerum, Martinum Navarrum, M. Antonium Muretum, Robertum Bellarminum, Sylvium Antonianum, Franciscum Panigarolam, aliosque qui inter doctos eruditosque principatum obtinebant. Verum cum illi pietatis igniculi, quos cum illo ortos diximus, ita crevissent, idque illi in pectore & in corde incendium facerent, ut non posset obsisti; de tota vitæ ratione commutanda cœpit cogitare; ac primum Galeni medicorumque disciplina, à qua profectus fuerat, relicta, ad Thomæ Aquinatis Theologorumque scholam confugit: sed admirabilis vis ingenii non desideravit legitimum ejus doctrinæ, tanquam percurrendæ, tempus, sed brevi latissimos ejusdem quasi campos est mira celeritate emensus, ac sacris sacerdotalibus initiatus, deinde non istis sese terminis continuit, sed conatus est etiam intra cucullatorum fratrum septa se claudere: verum S. Philippi Nerei oratione, cujus arbitratu omnes vitæ suæ rationes administrabat, est à proposito deterritus, jussusque sacerdotum suorum numerum augere; in quibus quatenus omnium virtutum laude progressus sit, illud est argumento, quod jam diu de eo in sanctorum numerum referendo agatur. Multa ac pingua sacerdotia, ultro ipsi oblata, repudiavit; sed tandem non potuit effugere, quin gravissimo Episcopalis muneris oneri, Clemeptis VIII jussu, cervices subjiceret. In eo vero animi sui moderationem, atque animarum salutis non utilitatis suæ studium, declaravit, quod cum aliquot ipsi propositis Ecclesiis, rectoribus suis orbatis, ejus, quam vellet, eligendi optio data esset, eam amplexus est, quæ esset ceteris opibus inferior, sed laboribus periculisque superior,

superior, Salutiarum nimirum Cathedram, in cujus dioecesim Calvinianæ hæresis contagio pervaserat. Hujus de vita & moribus plura persecuti sumus in eo libello, quem separatim de eo scripsimus; ad quem, qui plura scire expetunt, delegamus.

CII. COMES FAVSTVS VERDELLVS:

Comes Faustus Verdellus, Cremæ vetere ac nobili prosapia ortus, à puero patria relicta, omnem fere ætatem procul ab ea habuit. Sed plurimum versatus est Venetiis, ibique Ducum Baviaræ aliorumque virorum principum negociis, summa cum fidei ac probitatis laude præfuit, non sine aliqua ejus senatus offensione; cui solet esse molestum, vel suspectum potius, hominem sibi subjectum externorum Principum dare operam negociis. Sed cum in hoc vitæ genere, atque in ea urbe, multos alienis rebus annostribuisset, quod reliquum erat vitæ, sibi deberi statuit. Itaque Romam ad acquirendas colendasque Cardinalium amicitias se contulit; quorum plures, suavissimis suis moribus, ac libero ingenuoque ingenio, adeo sibi devinxit, ut eis familiarissime uteretur, ac domi suæ locum præberet, ubi ipsis lepide esset, ubi convivium inirent, ubi ad omnem animi remissionem hilaritatemque cum illo descenderent. Illud vero mire pium hominis animum religiosumque declarat, quod cum nec sacris initiatus esset, nec talari tunica pallioque uteretur, sed in sago brevique pallio incederet, omnia Ecclesiæ tempora, tum secunda tum adversa, inde ab ejus nascentis exordio usque ad nostram ætatem, pluribus voluminibus persecutus est; quorum primum, quod annorum mille res gestas amplectitur, edidit; reliqua alia, præter unum, cognatorum negligentia interierunt; quæ fortasse illi causa fuit Romam veniendi, ut bibliothecæ Vaticanæ, in quam multas se horas interdiu abdebat, sibi fores paterent. Sed annos jam nato octuaginta venit illi in mentem patriam invisere, ibique pauxillulum, quod reliquum erat, vitæ peragere: verum homo, ætate exacta, mitique Romani aeris temperiei assuefactus, cœli, cui ab ineunte ætate se sub-

subdlexerat, vim varietatemque perferre non potuit: itaque paucos post menses, quam ab Vrbe discesserat, extremum ibi spiritum, ubi primum hauserat, edidit.

CIII.

MVTIVS ODDVS.

L Astantio Oddo Vrbinati, cohortis militum Vrbinatum Duci, pridie idus Octobris anni MDLXIX natus est filius; cumque incertum esset, quo eum nomine appellaret, placuit rem totam semel atque iterum ad sortem rejicere, atque plures in urnam sortes, variis nominibus scriptas, iniecit, ut quod nomen exisset, id puer, tanquam cælitus datum, obtineret; atque bis fors educta est, in qua Mutii nomen erat inscriptum: itaque appellatus est Mutius, atque alendus nutrici traditus, quæ filiam utroque lumine captam ediderat; quo factum creditur, ut ille vim longius aspiciendi amitteret. A prima adolescentia delineandi artem, à Federico Barovio, pictore eximio didicit; sed cum non posset, quia prospiceret parum, id, quod delineasset, coloribus vestire, se ad Mathematicarum artium studium transtulit, Barovio ipso hortatore, à quo monstrante, eam partem, quæ pertinet ad prospectum, acceperat; atque incredibili discendi studio inflammat, impetravit à patre, ut proficisceretur Pisaurum, quo Io. Baptistæ à Monte, Mathematico præstantissimo ac singulari doctrina prædito, operam daret; quo duce & magistro, ingenii docilitate, celeriter adeo ad intima reconditæ & multiplicis subtilisque ejus artis penetralia pervenit, ut in summa Io. Baptistæ laude ponatur, quod vir talis ac tantus ab ejus disciplina prodierit. Neque id Io. Baptista ipse non intellexit, qui in quodam opere, quod edidit, tanquam in publicis tabulis, Mutium sibi discipulum contigisse gloriatur. Verum ubi ex scholastico illo pulvere atque umbratili exercitatione excessit, statim id, quod didicerat, in aciem & solem eduxit. Nam profectus in Burgundiam ad bellum cum auxiliaribus copiis, à Duce Urbini sub Alexandri Brunonis ductu imperioque missis, bellicis machinis instrumentisque ad expugnandas urbes inveniendis præfectus, quantum in ea arte didicisset,

cisset, ostendit. Tum Francisco Mariæ II Vrbinatum Duci navavit operam architectus, quo tempore Clemens VIII Pont. Max. Ferrariam proficiscens, Urbino iter fecit. Verum quia II, qui in aulis Principum agunt, tanquam edito in loco positi, ab omnibus ventis invidiæ circumflantur, iique præsertim, qui sunt insignes ad laudem, ideo bis in magnum vitæ discrimen incidit; semel, cum in quodam Ducis negotio indiligentiæ, ne dicam fraudis, insinulatus, necesse habuit adversus iniquorum calumnias se famamque suam armis existimationi hominum vindicare, atque exilium patria sede commutare; iterum, cum rebus suis compositis, in patriam revocatus, ex epistola, in pera Ducissæ inventa, in qua Mutii nomen erat inscriptum, venit in suspicionem, egregiæ cujusdam cum Hippolyto à Ruere, Ducissæ patre, familiaritatis, à quo Dux capitali odio dissidebat. Nam Pisauri conjectus in arcem, singulis fere diebus expectabat, dum securi feriretur: id enim sibi fatum eo anno instare conjecerat ex affectione calî, qua primum spiritum duxerat; id ipsum astruente Magino; qui, ex vana atque inutili Mathematicorum disciplina simul adjecerat, si potuisset ejus anni calamitatem effugere, nullum ipsi posthac à securi periculum fore, sed multos annos lætos felicesque portendi. Eo igitur anno, unde tantus fuerat metus, elapso, coepit ad se animum revocare; atque in emporia bibula charta (non enim melior suppetebat) carbone, in styli formam ædificato, instituit librum de horologiis conscribere, nullo librorum auxilio sublevatus; & quia erat periculum, ne literæ, male chartæ hærentes, exciderent, primum rationem invenit, qua bibulæ chartæ inter se plures cohærent; tum in nucis juglandis putamen, tanquam in atramentarium, gossypii loco, lanam è culcita detractam intulit, & carbone aqua diluto imbuir, in quam calamum ex arundine factum intingeret; postremo circumnum, ex duobus olivæ ramulis, lino compactis, extruxit; ac per hanc rationem eos omnes libros composuit, qui Mediolani ac Venetiis impressi feruntur: videlicet, de Norma, de fabrica usuque circini polymetri, de horologiis solaribus. Sed demum è custodia dimissus est, ac Medio-

Mediolanum relegatus, ubi de novo Mathematicarum disciplinarum doctore atque magistro in demortui locum subrogando agebatur: & quoniam locus ille à competitoribus multis expetebatur, statutum fuerat, ut literario certamini res tota committeretur, in quo qui superior fuisset, illum obtineret: at non potuit se continere, quin ipse quoque una cum aliis in eam arenam descenderet; & factum est, ut pedem inde victor cum plausu referret, eamque docendi provinciam acciperet; quæ fuit causa conjungendæ cum Card. Trivultio aliisque summis Mediolanenſibus viris amicitia, quos perpetuo auditores habebat. Ducis etiam Feriæ animum sibi devinxit, cum est missus ab eo, ad referendas urbium quarundam, situ manueque munitarum, descriptiones; à quo etiam torquem aureum pene trilibrem, muneris & honoris ergo accepit. Verum cum jam senex, aureorum aliquot millibus à Lucensi Rep. cui utilem ac fidelem operam præstiterat, locupletatus, domum se recepisset, ut ibi in ocio patriæ prodesſet; invitatus est à Card. Trivultio, mensuris centenis aureis Mediolanum, ut ibi unus omnibus militaribus machinis præſſet, suamque in cunctis de bello consiliis sententiam diceret. Sed has aliasque honorum ac divitiarum spes magnas mors importuna xviii Kal. Ianuarii mdcxxxix diremit. Moriens opes, tanto à se labore partas, divino cultui amplificando attribuit: nam in præcipua Urbis ecclesia, ad veterum Canoniorum numerum alios ex eis duos addendos adſcribendosque, testamento mandavit.

CIV. CHRISTOPHORVS CLAVIVS.

QVoniam in superiori capite facta mentio est de insigni ad mathematicas laudes viro, jam non potest sine piaculo præteriri Christophorus Clavius, Mathematicorum nostri ævi facile princeps; quamquam ea est hominis claritas, ea ex suis ipsius scriptis notitia, ut nihil cuiusquam laudationis officium efflagitet. Hic Bambergæ in Germania natus, statim à puero ad studium dimetiundi cæli ac terræ, ad quod fuerat à natura factus, acutissi-

acutissimum perspicacissimumque ingenium suum contulit; atque adeo recondita illa in arte & multiplici subtilique versatus est, adeo in summa mathematicarum rerum obscuritate se gessit, ut, tanquam si in obscurissimas aliquas regiones venisset, ingenii quo præstabat lumine magnum illis splendorem & claritatem attulerit: & quo perspicacior ad eas res cognoscendas & illustrandas accederet, cum non esset nescius, nullas esse crassiores iis tenebras, quas animis peccatum offunderet, ut suum integrum ab omni labe servaret, in Societatem Iesu, tanquam in munitissimam instructissimamque divinis præsidiiis arcem se recepit, atque intra ejus claustra se contulit, ubi perpetuo, quoad vixit, clarissimum innocentiae, demissionis animi, virtutumque omnium exemplum illuxit. Nullum ille Mathematicæ disciplinæ partem intactam reliquit, immo nullam emisit, quam non penitus intelligentia comprehenderit, dilucide explicatæque docuerit, doctissimisque interpretationibus, tanquam nutrices omnia minima mansa infantibus in os inferunt, ita ille auditoribus suis, quo facilius perciperetur, quasi comminutam tradiderit. Cujus rei talem non alium, me ipso locupletiolem, possum adducere; qui, cum sim ingenio non ita acuto ac perspicaci, immo ad ea, ad quæ percipienda acris hominum intelligentia postulatur, hebetæ ac tardo, omnia tamen, quæ ab ipso dicerentur, ita assequi mihi videbar, ut etiam usus sim, ipso audiente, mathematicum problema publice explicare. Quæ quidem tanta, in rebus obscurissimis & ab hominum intelligentia remotissimis, aperte & dilucide tradendis facultas, intimam planeque perceptam rerum earum notitiam scientiamque declarat. Atque, ex omnibus ejus lucubrationibus, quibus in æcem prolatis, nominis sui memoriam, omnium sæculorum posteritati commendavit, Euclides, & sphaera o. de Sacro Bosco, commentariis illustrata, est talis, ut in arce poni possit, quasi Minerva illa Phidiæ, in qua nihil est nisi absolutum atque perfectum. Verum in hoc etiam tantum atque immortalitate dignum ingenium, sæva mors, cui nihil est eximium, nihil intactum, nihil sanctum, vim & crudelitatem suam exercuit; sed

in eo sævitæ suæ modum adhibuit , quod non antea est illi ausa manus asferre , quam maturitatem suam adeptum eum esse vidisset : nam senex Romæ in collegio suæ Societatis est mortuus. Fuit corpore procero plenoque , facie hilari , quæ omnium sibi amorem ac reverentiam conciliaret.

cv.

ALOYSIVS LILIVS.

NVnquam Aloysii Lili Calabri memoria ex hominum animis excidet. Hic, medicus ac philosophus doctissimus . solus perfecit , quod multi excogitarunt , pauci attigerunt , nemo persolvit. Nam cum ita essent fasti perturbati, ut vix temporum ratio congrueret; Romani Pont. de iisdem corrigendis , sedulo cœperunt excogitare, ad id præsertim, ut Paschatis festorumque dierum ex eo dependentium recursus, ex certa ratione competerent ; sed cum usque ad Gregorii XIII Pontificatus annum decimum , nemo ex cælestium motuum peritis (ob magnas ac fere inexplicabiles difficultates , quæ ab ejusmodi emendatione non poterant esse sejunctæ) constanti ratione , ac sæculis omnibus duratura , quæ in fastis collapsa esset , restitui posse ostenderet ; delatus est Gregorio XIII ab Antonio Lilio, Aloysii germano fratre (nam ille decesserat) exiguus mole libellus , sed re maximus , qui rationem , qua fieri id posset, breviter ac dilucide complectebatur : nimirum, ut ex mense Octobri anno 1582 decem dies eximerentur, ut quo die, verbi causa , esse oporteret IV nonas Octobris , idus ejusdem proscriberetur ; ita enim fore , ut deinceps anni tempora cum solis lunæque ratione congruerent , & , quod caput est , æquinoctium vernum in eam sedem rediret , unde post concilium Nicenum , decem dierum spacio aberraverat. Itaque liber , pluribus exemplis descriptus , missus est in omnes orbis terræ Academias ; præterea delecti hic Romæ complures doctissimi in hoc genere viri , in quibus Christophorus Clavius principem locum obtinebat , quorum ille censuræ subjeceretur ; sed diligenter , quæ ille asferret , inspectis excussisque , summa omnium approbatione receptus est , affirmatum.

matumque, nihil eo fieri potuisse perfectius. Quocirca Rom. Pontifex amplissima constitutione decrevit, ut, veteribus fastis explosis ejectisque, deinceps, quæ essent ab Aloysio correcti emendatique, ad Pascha, eosque dies festos, qui ab eo derivarentur, inveniendos celebrandosque adhiberentur. Quamobrem tantum hominis ingenium, unde tam ingens utilitas fructusque Ecclesiæ universæ emanavit, dignum est, ut nunquam ex hominum memoria labatur & cadat, sed in omnium sermone ac celebritate versetur.

CVI. CURTIUS MARIGNOLLVS.

Quantum improbi atque corrupti hominum mores ad evertendam omnem ingenii commendationem valeant, in Curtio Marignollo, cive Florentino, perspicuum est maxime. Fuit hic ingenio elegantissimo acerrimoque, sed vitæ genere spurcissimo inquinatissimoque. Nam cum egregiam à natura ad poësim indolem hausisset, adeo ut nemo, qui una ætate esset, neque plures neque meliores versus efficeret, nullum unquam argumentum, nisi obscœnum ac turpe tractavit; & quondam objurgatus ab iis, qui ejus confessiones excipiebant, admonitusque, ut illam vim ingenii, à rebus obscœnis ac turpibus, ad serias honestasque transferret, palam respondit, non posse se aliter, etiam si maxime cuperet, scribere: verum cum illi instarent, urgerent, ut experiretur, fore enim ut à divini auxilii ope non destitueretur, factum est, ut ille sæpe eadem & graviter audiendo vinceretur, ac poëmatium faceret, quo præteritæ vitæ sordes detestari videbatur, cujus illud erat initium: *Ferte procul, &c.* ridicule; non potuit dicere, nihil sibi commercii cum iis flagitiis posthac fore, quibus adhuc affinis fuerat, nisi obscœnas ac turpes voces, quibus insanierat, meminisset, in eisque referendis, nihil circuitione uteretur, sed, tanquam ex Stoicorum schola profectus, qui nihil obscœnum, nihil dictu turpe putabant, suis eas nominibus appellaret. Vnde apparebat, naturæ in eo bonum degenerasse vitio depravatæ consuetudinis. Quod si genio indulgere noluisse, nec omni

verborum turpitudinē , scedisque amoribus , sua scripta inquinasset , magnum in poëtis Etruscis nomen haberet. Nemo , ut diximus , qui una esset ætate , neque plures , neque meliores illo versus faciebat ; sed quoniam fas non erat , flagitiosis carminibus peccandi libidinem excitari , audaciam ali , corroborari impudentiam , ideo edictis Principum , ea carmina erepta sunt adolescentium è manibus , eique , Florentini Antistitis decreto , sacris interdictum , qui esset ausus ea apud se habere , vel legere. Bis , in iudicio capitis , vitæ discrimen adiit , semel in Hispania , cum improbus amator , manifesto in flagitio deprehensus , prope pœnas legibus dedit ; deinde Florentiæ , cum apud fidei causarum quæsitores accusatus , quod res divinas in ludum jocumque converteret , causam capitis dixit. Nulla erat tanta vis argenti , quam flagitiosæ ejus libidines non exorberent. Nam quis est fluvijs , quem non excipiat mare ? Ac pater absens , qui eo emungebatur argento , quæsitivè sæpe per literas , quid sibi opus esset tot nummis , quibus nunquam expleretur ? cui ille , ad sanitatem , inquit , tuendam ; tanquam si voluptatibus amplectendis , non autem prætermittendis optima corporis valetudo quæreretur. Quæ cum patri non satis justa causa videretur , atque instaret quærere , quem nam ad usum tantam pecuniam conferret , ille , quasi commotus , Quid tibi vis dicam ? respondit ; id unum scio , me non eam perditum ire , sed cum Prudentia consumere ; hæc erat meretrix , Prudentia nomine , qua cum rem habebat. At parens , cui ea sanitas & Prudentia non placeret , quæ tanto suo sumtu pararetur , suam in filium benignitatem clausit , ac pecuniam mittere desiit : quamobrem ille est coactus ab amico mutuum eam sumere. Scis , quânto sit facilius accipere pecuniam , quam reddere ; idcirco fiebat , ut , qui mutaverat , cum eam sapius repeteret , nihil nisi logos & nugas meras referret ; qui tandem iratus , postquam , inquit , me ita frustraris ac ducis , hac relicta , alia insistam via , longe breviori : intelligebat enim , se apud judicem , quod sibi deberetur , repetiturum : at malus dissimulans se intelligere , quod intelligebat , age , inquit , ut lubet , si tu brevem inibis , ego longam persequar viam ; atque eadem

eadem opera equum poscit, ornat, incendit, & recta in Galliam advolat. Corpore fuit pusillo, sed in armorum tractatione, levi expeditoque, & in certamine ineundo, animo acri atque præfenti.

CVII. ANTONIVS DECIVS.

LOcuples & amœnum Antonii Decii Hortini ingenium, omnemque ab eo perceptam, dignam libero homine, disciplinam cum cetera ejus scripta, lyrico stylo confecta, declarant, tum maxime Arcipanda, nobilis ejusdem tragœdia demonstrat, quam, splendore verborum, multitudine sententiarum, majestate argumenti, non video, cui earum debeat cedere, quæ Etrusca lingua scriptæ leguntur. Hæc, simul ac typis impressa communem lucem aspexit, incredibili omnium plausu, summoque Fabii Vrsini, in cujus primum nomine apparuerat, excepta, visa est etiam admirabilis Torquato Tasso, non epici tantum carminis principi, sed scriptori tragœdiarum eximio, qui cum illi magnus amicitiae usus necessitudoque intercedebat: nam cum eo sæpe, qui, ob id quod parum animo valeret, sermones hominum conventusque vitabat, in via incedentem, colloquentem, & in foro Agonali, Romæ, ambulanti, multaque ibi spacia facientem aspeximus; ut si Antonii laudibus cetera alia argumenta deessent, hæc tam egregia cum illo familiaritas, summum in eo ingenium, excellentem doctrinam, atque admirabilem poëticæ facultatis artem fuisse convinceret: cui enim ille placere non oporteat, qui tantopere Torquato Tasso probatus extiterit? Sed hunc quoque celerius mortalis conditionis tanquam æstus absorbit, quam bonæ literæ, amicorumque, quibus ille erat jucundissimus, studia deposcerent. Quod si longior illi vitæ hujus usura contigisset, multos, quos conceperat, partus edidisset. Verum, pauci erepti, ejus vitæ anni, ea quam adeptus est nominis immortalitate compensantur.

CVIII. THOMAS GIANNINVS.

IN Thoma Giannino Ferrariensi verum esse apparuit, quod dicatur à plerisque, unumquemque ad singularum artium studia à natura fieri procrearique; nam adfuit in eo philosophicum plane ingenium: etenim puer, ab eo quo intus agitabatur impulsu, in philosophorum palæstram adactus, vix in ea pedem posuerat, cum involutas implicatasque philosophicas disputationes evolvebat explicabatque; magis naturali bono, quam aliqua adhuc adepta labore studioque doctrina: verum ipse animum suum, tanquam inceptum atque dolatum à natura opus, ita expolivit perfecitque, ut nihil eo videretur esse perfectius. Neque in una tantum Philosophiæ parte elaboravit, in eamque, ut non nulli, tanquam in brevem aliquem gyrum, industriæ suæ conatus inclusit, sed universas complexus est, adeo ut quoties res aliqua ad unamquamque earum pertinens, in disputationem disceptationemque deduceretur, ita de ea differebat, ut si omissis ceteris, illam tantum sibi partem in qua elaboraret, seposuisset. Nimirum amplissimum illud nec certis quibusdam terminis contentum hominis ingenium, majorem latioreque requirebat campum, in quo posset excurrere. Puer nullum aliud fere iter noverat, nisi à domo ad gymnasium, & rursus à gymnasio ad domum; adeo discendi cupiditate flagrabat, ut non quies, non remissio, non æqualium studia, non ludi, incensum ejus studium extinxerint, vel minus fervens effecerint, nec celerem & incitatum ad sapientiam cursum retardarint; ita in veterum lectione librorum immorabatur, ut sæpius ex eo auditum sit, cum diceret, nullum esse in sua bibliotheca, librorum confertissima, volumen, quod non frequentissime evolvisset, tractasset, ex eoque quasi apis, quidquid succi & suavitatis haberet, non delibasset. Puer adhuc (nondum enim decimum ac septimum ætatis suæ annum expleverat) in publico Ferrariensium gymnasio, unanimi omnium magistrorum consensu, Philosophiæ Medicinæque Doctoris nomen & insignia percepit. Eo igitur honore auctus,

auctus, in suam se bibliothecam inclusit, in eaque quinquennium fere delituit. Sed quemadmodum arbores virentes atque frugiferae, eo latiores procerioresque proveniunt, quo altiores in terra radices defixerunt: ita etiam multiplex hominis, rerum maximarum, scientia, ideo in eam postea altitudinem se extulit, latitudinemque diffudit, quam admirati sunt omnes; quia ille in intimam earum rerum cognitionem atque notitiam, quasi in aliquod solum, domestica illa atque umbratili quinque annorum exercitatione, mentis aciem, tanquam radices immiserat. Verum cum jam id, quod tot annorum labore studioque perceperat, ex domesticis parietibus, quasi tenebris, in lucem eduxisset, ita cupidus literarum in sui admirationem attraxit, ut plerique adolescentes nobiles, disciplinae ad eum causa concurrerent: in quibus instituendis exercendisque, gratuitam non mercenariam operam locabat, non aliam laborum suorum mercedem expetens, nisi laudis & gloriae. Ac fiebat, ut discentes in quatuor vel quinque classes distribueret, eosque variis multumque inter se distantibus disciplinis imbueret: verum cum major ad eum auditorum turba conflueret, quam ut domus una posset capere, habuit necesse civitas Ferrariae, ex parietum privatorum angustiis hominem, una cum sua schola deductum, in publici gymnasii amplitudine collocare atque statuere, ac novo exemplo, ob singularis virtutis meritum, eam illi docendi provinciam tradere, quae publico decreto, externarum civitatum alumnis debebatur. Verum istuc tam praclarum patriae iudicii testimonium, ipsi delatum, tanti semper fecit, adeoque semper in memoria retinuit, ut à tribus celeberrimis Italiae civitatibus, Bononia, Patavio, Pisique, magno stipendio ad docendum evocatus, nunquam privatas utilitates & commoda, patriae caritati anteponendas esse statuerit, nec putaverit sibi esse tanti, divitias, quantumvis maximas, vel levi ingrati animi nota comparare. Sed cum jam duos supra octuaginta annos expleisset, calculo, sive in renibus sive in vesica incluso, urinae meatus intercludente, moriendi simul ac vivendi finem fecit. Qui, quamvis admodum senex sit mortuus, tamen, ob excel-

leutem virtutem, videtur omnino mori non debuisse. Illud etiam de eo memorabile commemoratur, quod cum libro Theologicarum disputationum, quem extremo illo vitæ suæ tempore in manibus habebat, animam exhalaverit; quod inexplabilem in eo discendi situm ostendit.

cix. ALDVS MANVTIVS.

Aldus, reliquum familiæ Manutiæ, Sixto Quinto Pont. Romam venit, adeo modicis facultatibus, ut illi necesse fuerit, aliquot centena aureorum scenori sumere, & quod est gravissimum, usura centesima, quæ pro vectura bibliothecæ suæ solveret; quam Venetiis usque advehendam asportandamque curaverat. Quo ex are alieno, tam justam ob causam facto, ut ipse in quadam sua ad Silvium Antonianum, tum Pontificii Clementis VII, cubiculi præfectum, epistola indicare videtur, vix unquam liberare se potuit. Ac primum mulierem, quam in matrimonio habebat, tanquam contra leges ductam, dimisit; idque maledici nulla alia ratione ab ipso factum divulgaverant, quam ut pingui aliquo sacerdotio sublevare eam, qua tum premebatur, inopiam posset. Tum advenienti hospitium & quotidianus cibus in ædibus Vaticanis est præbitus. Sed cum sæpius, studia sua jacere, ingenium languere, eas artes, quibus sponte sua, & patris diligentia, operam omnem dedisset, nullius utilitati & commodo cedere quereretur; humaniores literas in gymnasio Romano publice docendi provinciam, Thomæ Coræi morte, magistro destitutam ac vacuam, summa omnium voluntate studioque obtinuit, quæ esset quasi theatrum illius ingenii, ac vocis eruditæ ac Romanis auribus dignæ. Sed tum licuit admirari, vel potius deplorare abjectam depressamque bonarum artium conditionem; tum licuit, sed non sine fletu, aspicere humanarum literarum precia, quæ olim veteres ferebant in cælum, juventutis, quæ tum erat, æstimatione sic concidisse. Etenim cum illi olim eloquentiæ adipiscendæ gratia, maria transmitterent, longissimas peregrinationes susciperent, Græciæ

Asiæque

Asiaque civitates obirent, ut exquisitos in eis dicendi magistros invenirent, adirent, salutarent, atque eorum ex ore, tanquam ex fonte, eloquentiæ præcepta haurirent; contra isti, quem sine itinerum molestia, sine sumtu, sine labore, habere poterant, Græcæ Latinæque eloquentiæ doctorem eximium ac singularem, contempserunt; neque eidem, utriusque linguæ copiam pollicenti, aures adinovere voluerunt. Nam, qua hora, discipulorum multitudini, eloquentiæ præcepta tradenda erant, à corona derelictus, ante scholæ ostium cum uno aut altero obambulabat. Nulla Ciceronis operum pars est, quam ille commentariis vel notis non illustrarit. Scripsit de quæsitis per Epistolam libros tres, Orthographiam, notas ad Censorinum de die natali, multaque præterea alia Etrusco sermone. Fuit pedibus præter modum enormibus, capite magno, facie oblonga, ore illepido & invenusto, barba horrida, cujusmodi in statuis philosophorum antiquis & imaginibus cernimus.

cx. ALEXANDER TASSONVS.

Alexander Tassonus Mutinensis, mihi probe notus, cui longus à prima fere juvenia cum illo usus consuetudoque intercessit, fuit ingenio magno, eleganti, atque amœno, sed turbulento superstitiosoque; quod clarorum virorum, poëticæ facultatis laude, omnium sæculorum suffragio, principum ad suæ censuræ rationem normamque redigeret; quamobrem non parvam sibi invidiam concitabat. Simul ac ad ejus amicitiam accessi, audiui de quodam juvene populari suo, Episcopi Carpentoractensis fratris filio, cum diceret, voluisse Alexandrum, adversus Academiam quandam, in unius ex eo numero scripta, acriter vehementerque invehere; sed, in responsione, à tota Academia edita, suis hominem rationibus, tanquam suo sibi gladio jugulatum, obticuisse, nihilque propius esse factum, quam ut præ pudore atque iracundia ad insaniam redigeretur. Quocirca multos quievit annos, neque in quemquam est ausus inquirere: at cum longinquitas temporis, quæ omnia minuit ac delet, doloris illius memoriam, ejus

ab animo abstersisset, rediit ad ingenium, ac Iannæ, cum expectabat, dum ventus operam daret, (volebat enim mare ingredi,) Etrusca Francisci Petrarchæ poemata ad reprehendendum arripuit, quem unum, non modo lyricorum nostrorum, sed Græcorum etiam Latinorumque omnium principem ponimus; in quem quasdam edidit animadversiones, in quibus nihil fere ab eo dictum reliquit, quod non vel tanquam vitiosum reprehenderit, vel ut absurdum neglexerit, vel ut ineptum irriserit, nullam ejus laudem prætermiserit, quam non sit conatus convellere, labefactare, evertere. Sed quid miramur, tantum in Franciscum Petrarcham animi habuisse, cum nec ab Homero, ingenii sui vires, tanquam manus, abstinerit? at à quo viro? nempe ab eo, à cujus doctissimis versibus, tanquam à capite, omnium scientiarum fluentia derivari, eruditissima illa Græcorum natio testatur, de quo septem præcipuæ civitates Græciæ pugnant inter se atque contendunt, cum singulæ civem suum esse confirmant, cui ob quandam quasi divinitatem ingenii, tantus honor est habitus, ut tanquam Deo, Smyrnæi delubrum, ejus in oppido dedicaverint. Etenim narravit mihi, se quingentas Homeri sententias, & eo amplius, in unum volumen collectas habere, quas editurus esset, stulte ridiculas. Scripsit ipse poema egregium, quod Situlam appellavit, bellum scilicet ob Situlam inter Mutinenses ac Bononienses exortum; in quo gravitas facetiis admiscetur; cujus generis carminis, à nemine antea excogitati, se fuisse inventorem, gloriatur; at ubi primum editum, in hominum luce, tanquam in aliquo theatro comparuit, tantos plausus tulit, ut omnium hominum studia ad illud inspiciendum incenderit: nam mire in eo quorundam notorum hominum mores expressi cernuntur. Versatus est aliquot annos in aula Ascanii Cardinalis Columnæ, cui suas ipse operas, tanquam vehiculum ad deferendas hac illac commendationes, aliaque arcana officia locaverat. Sed reversus ex Hispania, quod iter ex Cardinalis ejusdem auctoritate susceperat, ab ejus se familiaritate sejunxit, utrum sua voluntate an coactus, mihi compertum est parum; sicut etiam illud, cur vocatus Taurinum à

Duce Sabaudia, ut illi esset ad manum, nunquam munus illud obierit, sed in Urbem se receperit. Dum fuit Romæ (fuit autem fere semper) frequentavit Academiam Humoristarum, in qua semel etiam principatum obtinuit, ac sæpius eruditæ de variis rebus disputationes habuit, sed in primis luculentam carnificis laudationem; quam, quia multis stomachum moverat, (quid enim tam potest horrendum auribus humanis accidere, quam nomen carnificis?) & quoniam propter eam in hominum urbanorum sermones incurrerat, impressam jam, à reliquis suis operibus segregandam, & quasi vincitam, perpetuis tenebris vinculisque mandandam curavit: sed eam audio, quorundam opera, cum illius decem libri cogitationum, quas vocat, in quos antea conjecta fuerat, rursus excudendi essent, ab iis vinculis solutam, in suam sedem, tanquam postliminio revertisse. Scripsit acutas concertationumque plenas disputationes adversus Iosephum de Aromatariis, qui Francisci Petrarchæ patrocinium susceperat, & jacta in suis ab eo animadversionibus, in poëtam prope divinum, tela rejecerat, quas postea Mutinæ impressas edidit. Verum senex jam disjunctus se à mansuetioribus his Musis, atque ad graviora studia retulit: nam à Christi ortu ad annum M D Ecclesiasticam complexus est historiam, in qua pluribus in rebus à Baronio dissentit, veritatis, non contentionis, ut ipse agebat, studio adductus. At Baronio, homini sapientissimo longeque clarissimo, molestum videri non debeat, in sua scripta impetum facere ausum fuisse eum (jure an injuria, non disputo) cui Homerus ac Petrarca, non solum reprehensione, sed contumelia atque irrisione digni visi sint. Romæ, cum nemini operas suas habebat addictas, confugiebat in aedes Bartholomæi Cardinalis Cæsii, Vaticano proximas; eæ enim, principis illius, doctorum virorum cupidissimi, benignitate, semper illi patebant, & gratuitum præbebant hospitium. At istud in se beneficium, atque adeo quidquid usquam ab aula provenit, non pluris fecit, quam ficum unum, hoc est, nullius fere æstimationis loco duxit; quoque id elegantius exprimeret, & in oculis hominum prope defigeret, se pingi cum ficu volebat;

lebat; ut nimirum notum esset omnibus atque perspectum, se tot annorum laboribus in aula defunctum, vix mercedis tantum accepisse, ut ad unius fici æstimationem accederet. Demum Ludovico Cardinali Ludovisio, Gregorii xv fratris filio, vita functo, ad cuius amicitiam familiamque nobile illud carmen, & plus uno mansurum perenne sæculo, quod in Situlam cecinerat, aditum illi aperuerat, se in patriam recepit; ubi à Mutinensium Principe honorifice exceptus, in eorum numerum relatus est, qui ipsi sunt à consiliis. Fuit colore albo, facie honesta, capillo in iuventa flavo, hilari vultu: at qui curiosius oris ejusdem delineamenta scire expetit, Cassiani Putei V. C. nobilem Romæ bibliothecam adeat, quam honestis viris nunquam non apertam habet; ibi eum, inter alias illustrium virorum imagines, in tabula depictum aspiciet cum eo ficu, quem diximus. Sed egregia hominis virtus, & nunquam satis laudatum ingenium, poscere videbatur, ut honor ille, à suo sibi Principe delatus, diuturnior esse licuisset; sed paucos post annos eo decessit, quo iter est omnibus. At tum id jure queri possemus, si unicuique pro meritis brevior vel longior vita contingeret, ut, quibus præstantius datum est à natura ingenium, diuturniorem vitam incolerent, quibus tenue ac nullum, celerius è corporis domo migrarent: sed hac in re, sicut in ceteris, dominatur Deus, qui suo ex arbitrio suum unicuique, quod decurrat, spacium vitæ largitur, brevius uni, longius alteri.

CXI. NICOLAUS VILLANUS.

NOn immerito quibusdam Nicolaus Villanus, Pistoriæ, vetere ac nobili prosapia ortus, (nam suam, ad Io. Villanum celebrem historiarum scriptorem, originem refert,) cum Alexandro Tassono, de quo antea diximus, in comparatione jungendus videtur; omnino similis illi, non solum ingenio, doctrina, & varietate rerum & copia, sed proposito ac voluntate; qui cum posset suis elegantissimis versibus, doctissimisque libris, magnum inter eruditos doctosque viros sibi nomen acquirere, maluit, sicut & ille, præstantissimum ingenium conferre

conferre ad eripiendam veteribus summis poëtis partem jam laudem, hærentemque ipsorum capiti, magna cum gloria, coronam. Etenim in eo libello, cui Phasiano nomen indidit, in quo Io. Baptistæ Marini Adonidem, adversus Thomam Stiglianum, defensionem arripuit, parum ipsi visum est, affirmare, Marinum vicisse gloriam omnium superiorum, qui ad hanc usque diem in scribendis poëmatibus elaborassent, nisi etiam sigillatim in unumquemque eorum censuræ suæ tanquam gladium distringeret, multaque præterea in eos, non tam graviter diceret, quam facete. Itaque apud eum Dantes, Petrarcha, Areostus, Tassus, quorum gloriosis nominibus auditis, honoris gratia, totus Parnassi chorus assurgit, aliisque ex recentioribus, partim ut hebetes, tardi, ac rudes, partim ut humiles, inornati, abjecti, partim ut sine lepore, pondere & arte, exploduntur exsibilanturque. Studium in eo discendi acerrimum adfuit, qui cum Tiberii Cardinalis Mutii, Episcopi Viterbiensis, cubiculi Præfectus esset, quo in munere ita magna solet esse occupatio, ut non multum ei, qui illi præest, ad studia, ocii relinquatur; attamen, etiam interdum, cum Cardinalis in accipiendis persolvendisque officiis occupatus non erat, rejiciebat se in angulum proœtonis cum libro, ibique lectioni operam dabat. Postremo cum eo munere se abdicasset, totum in literis abdidit, ac docte eruditeque multa composuit. Ab ejus officina prodiisse dicuntur duæ illæ elegantissimæ satyræ, quarum una, *Dii vestram fidem*, altera, *Nos canimus surdis*, inscribitur; in quibus non modo sale multo, ut olim Lucilius, Urbem defricuit, verum etiam pluribus acuminibus compunxit atque transfixit corruptis homines moribus. Habuit, audiente me, in Academia Humoristarum eruditissimos de Poësi jocosa atque ridicula sermones, quos una cum suis facetissimis quibusdam rhythmis edidit. Emisit etiam Aucupium Vincentii Foresii, quod ideo hoc nomine appellavit, quasi aves in eo, quæ in Oculari Stigliani, Marini dicta mordent ac lacerant, lepide arguteque conclusis argumentis, tanquam retibus, capiuntur, enecanturque: tum animadversiones in alteram Stigliani Ocularis partem, Magistri Phasiani:

Phasiani: postremo, admirabilem præstantissimi ejusdem ingenii fecunditatem, nobilis ille partus ostendit, quem immortalitati consecratum, nulla unquam temporis injuria vita devolvat; illud, inquam, poema egregium quod propinqui post ejus mortem typis imprimendum edendumque curarunt, in quo Florentiam, ab hostium armis ereptam, & in libertatem vindicatam, grandior plectro, & dignis Homero versibus, cecinit; ex quo licet intelligere, ingenium illi contigisse adeo tenerum atque flexibile, ut tanquam cera, quocunque id ille duceret, sequeretur, atque in eo mire præstaret. Et san- dignus fuit, cui firmiter corporis constitutio à natura tribueretur, quæque infinitæ literarum cupiditati responderet, qua perpetuo flagrabat; sed ex laborum magnitudine, quibus par esse non poterat, tabe contracta pene sublatus est antea quam in senectæ vestibulum pedem intro inferret.

CXII. PETRVS CIACCONVS.

Felix, atque, in omnia necessaria ad vitæ usum produ-
cenda, fertilis ac fecunda Hispaniæ ora, superioribus annis, non vini, mellis, oleique copiam, non lini spartique vim, cujus est ferax in primis, non aurum, vel quod nitidi ejus amnes vehunt, vel quod aratrum ex divite terra defodit, aliaque telluris laudanda bona, Italiæ Urbique Romæ suffecit, sed plenum doctrinarum omnium thesaurum misit; cujus opibus, non Itali modo atque Romani, sed Galli, Germani, atque adeo gentes in ultimis terris positæ locupletarentur; vel potius perenne scientiarum omnium flumen dedit, cujus tanquam undis irrigata, non hujus modo ævi, sed sæculorum omnium ingenia, uberes ex se fructus efferrent; Petrum, inquam, Ciacconum Toletanum; quem me annos natum non amplius sex, sæpe pro foribus D. Iacobi, Hospitalis domus, nationis Hispanæ, vidisse commemini; quod in templum fere quotidie nutricis manu ducebar, ut Missæ sacrificio præsens adessem; ejusque lineamenta oris adhuc animo comprehensa retineo; cum, quæ pueris nobis objiciuntur, altius imprimantur in animos, quam

quam quæ oculis natu grandiores accepimus ; nec si-
 gnum è marmore, ejus sepulcro in eadem D. Iacobi æde
 impositum, à vero longius aberrat : atque eum animad-
 vertebam , quantum puerulus sentire poteram , digito
 ab omnibus designari , summisque in cælum laudibus
 efferri ; quæ fortasse fuit causa , ut acrius in eum oculos
 intenderem. At tantum lumen ingenii , simul ac Ro-
 mam venit , quamvis summa esset in homine animi de-
 missio , summusque mortalis gloriæ , rerumque om-
 nium humanarum contemptus , ita latere non potuit, ut
 non continuo fulgeret ad oculos ; ac Gregorio x i i i ,
 acutissimo homini ingenio , in jure præsertim civili ac
 pontificio , ita in primis illuxit , ut sacros illi canones,
 divinarum volumen literarum , quod Biblia vocant, at-
 que æterna sanctorum Patrum monumenta , recogno-
 scenda castigandaque commiserit : quas ille sibi traditas
 à sapientissimo Principe partes egregie absolvit. Qui
 Princeps , quo grata aliqua animi significatione tantum
 virum , optimeque de se meritum , prosequeretur ; non
 rogatus , neque à quoquam admonitus , sed sponte sua ,
 locuplete Hispalensi sacerdotio donavit. Tum ille con-
 versus ad sanandos scriptorum veterum Latinorum lo-
 cos , librariorum incuria inscitiaeque misere exulcera-
 tos , quem non eorum curandum exceperit ? quod in eis
 vulnus , ita magnum , ita putridum , ita conclamatum
 invenit, quod, ut ita dicam, non obligarit, inunxerit, ad
 sanitatem perduxerit ? quæ in eis macula , ita sordida ,
 ita altæ hærebant , quas non absterferit penitusque dele-
 verit ? quæ lacunæ , quas non impleverit ? quæ in eis te-
 nebræ , vel ignorance antiquitatis exortæ , vel erudi-
 tionis inscitia excitatæ , animis tanquam oculis objicie-
 bantur, quas, vel clarissimis commentariis suis non pro-
 pulsarit, vel doctissimis notis antiquum illis splendorem
 lumenque non revocaverit ? quem veterum invenias li-
 brum , in quo doctrinæ vel eruditionis aliquid insit ,
 quem non legendum , examinandum castigandumque
 susceperit ? Cæsarem , Sallustium , Varronem , Plinium
 Secundum , in quem illud ejus extat majorum vigilia-
 rum opus , Tertullianum , Isidorum , quem non ? Om-
 nino habebat hoc , ut , in sanandis veterum librorum
 tanquam

tanquam plagis, nemo ipso melius medicinam faceret, adeo, ut auctorum eorundem animi, ut somniavit Pythagoras, immigraſſe in ipſum, ſuamque eidem, de iis rebus quæ erant in quæſtione, ſententiam quodammodo aperuiſſe viderentur. Sed cum eatenus ſapientiæ omniſque eruditionis laude proceſſiſſet, non tamen quemquam ludibrio habuit, nec ullam ſibi arrogantiam ac ſpiritus ſumſit, ſed ſemper eandem animi demiffionem modettiamque retinuit: in quo illud aſſequebatur, ut quanto ſe minorem faceret, tanto ceteris major haberetur: nam, ut eſt apud virum ſapientiſſimum, cui nihil ad augendum faſtigium ſuper eſt, hic uno modo creſcere poteſt, ſi ſe ſubmittat, ſecurus magnitudinis ſuæ. Quo fiebat, ut minus æquus eſſet iis, qui in aliorum ſcripta curioſius inquirerent, cupidius inveherent, ac nodum in ſcirpo quærerent; quo videlicet ex aliorum dedecore, acuti ingenioſique viri gloriolam aucuparentur, vel ut ipſe, ex Cicerone ſummuſ, dicere ſolitus erat, laureolam in muſtaceo invenirent. Et ſane, nullum eſt crimen ingrati animi, crudelitatis, invidiæque, cujus non ii ſe alligent, qui adeo projeſti ſunt ad eorum, qui ſcribunt, laudes proterendas concuſcendasque. Quid enim tam eſt ingratum, quam ei, qui bene promereri de literis ſtudeat, non aliam à literatis hominibus mercedem, niſi irriſionis contumeliæque referri? quid tam crudele, tam inhumanum, quam hoſilem in eum animuſ ſumere, à quo nulla tibi ſit orta injuria? quid tam pectorum obtreſtationis invidiæque, quam prætermiſſis innumeris, æterna laude digniſſimis, pauca quædam aſſumere, quæ, ut inquit Horatius, *aut incuria pedit, aut humana parum cavit natura*, in quibus exultare ac debacchari poſſis, quo te aliis meliorem & doctiorem oſtendas? At hoc, inquiunt, animo, aliorum vitia deregimus, ne, qui in ea incurrunt, decipiantur, iſque imitandis, ad vitioſitatem aliquam delabantur. At fruſtra hic ab eis labor atque opera ſumitur, nam ita omnes laſti à natura ſumus, ut acutius in aliis vitia, quam virtutes, intueamur; à quibus, ſi ſapimus, abſtinebimus. Omnino paucos habuit uſu amicitiaque ſibi conjunctos ex Italis, Fulvium Uſinum Romanum, & Latinum Latinum Viter-

Viterbienſem; ex Hiſpanis Ludovicum Caſtellæ, ex Purpuratis, quorum ille limina vitabat, illud Horatii, in ore identidem habens, *Dulcis inexpertis cultura potentis amici*, ex purpuratis, inquam, Antonium Carafam, & Guilielmum Sirletum. Scripſit etiam de ponderibus & menſuris Romanorum & Atticorum, explicavitque doctiſſime columnæ roſtratae inſcriptionem, à S. P. Q. R. C. Duilio poſitæ, qui primus Pœnos claſſe devicit, aliaque multa, (non enim eſt nobis conſilium ſemper, quæ quiſque edidit, omnia referre; atque annos non amplius quinque & quinquaginta natus, anno M D L X X I bonis omnibus, literatis præſertim viris, flebilis, occidit.

CXIII. VINCENTIVS MONTECALVVS.

SI clarorum hominum atque omni dignitate principum reſ geſtæ, ſplendoris multum ac luminis transfundunt in eos, quos procrearunt, præſertim ſi ſe illi majoribus ſuis dignos præſtiterunt; non poteſt de Vincentii Montecalvi laudibus apte narrari, niſi antea de iis pauca dicantur, unde tanquam à radicibus quaſi germen ortus, virtutis ſuæ ramos longe lateque diffudit: ut eum appareat, non modo à ſtirpis ſuæ bono non degeneraſſe, verum etiam ad veterem ejus pulcritudinem amplitudinemque plurimum dignitatis ac decoris addiſſe. Et quoniam longum eſſet, ac prope inſuitum, ſingulos perſequi, qui domi militiaeque, armorum ac literarum gloria, nobiliſſimam hanc vetuſtiſſimamque familiam in eum dignitatis locum, in quo nunc eſt, extulerunt; paucos ex iis enumerabimus, quorum nomina, luce ipſa clariora, ſine piaculo præteriri non poſſunt. Ac primum Thomas Montecalvus ſe offert, qui, ut tum erant tempora, ditiffimus, anno M C C C L X Bononiæ diem obiit ſupremum, ac ſitus eſt in Æde D. Iacobi Auguſtinianorum Eremitarum, in ſepulcro è marmore, ubi etiam inſpicitur inſculptus, extanti ac prominenti figura, cum ea veſte, qua tum viri nobiles utebantur. Hic non ſemel ſuis facultatibus, mutuando, Reip. Bononiensis neceſſitatibus ſuppeditavit; cujus illa pietati,

N

quod

quod summum habuit precium , persolvit : nam Antiani honorem bis detulit ; qui honos tum maximus habebatur. Verum quia , ab hac indole nihil humile , nihil abjectum prodire poterat, natus ab eo est Iacobus Montecalvus : hic à patre acceptam gloriam multis auxit virtutibus : nam singulari ingenio , præstanti doctrina, ac magno rerum usu præditus , plus illi reddidit claritatis ac luminis, quam quantum ab eo accepisset ; qui præstantissimum ingenium contulit ad Philosophiæ ac Medicinæ studia ; in quibus tantum brevi profecit, ut earum facultatum magister sit renunciatus , & in collegium medicorum cooptatus : nec tantam hanc sapientiam ociosam desidemque domi continuit , sed foras ad communem hominum utilitatem eduxit , atque multos annos, tum in Bononiensi , tum in aliis celeberrimis tota Europa gymnasiis , publice docuit , atque ea quocunque venit, singularis suæ doctrinæ impressa vestigia reliquit, ut etiam nunc in Hispania, ubi nonnulla, doctissime à se scripta , edidit , celebre sit ejus nomen ac clarum ; neque illud solum hominum linguis effertur , sed à scriptoribus etiam historiarum & orationum eximie collaudatur : nam à Leandro de Albertis Bononiensi , Dominicano , in suis Chronicis, summis laudibus afficitur ; à Nicolao Burtio , in libro qui Bononia illustrata inscribitur , clarissimum patriæ suæ decus appellatur , & in oratione ad Sixtum V , quam retulit in librum quem scripsit de Bononiæ laudibus , dicitur inter alios Bononienses, lumine doctrinæ claros , tanquam inter minora sydera, solis instar habere , ejusque nomen tota Hispania celebre esse, ac pervulgatum , ut ob sagacissimum ingenii acumen , quo abditas rerum naturalium causas perscrutabatur , alter Aristoteles vocetur , & ob eximiam medicæ artis notitiam , non Hippocrates, non Galenus , sed Deus ipse medicorum Æsculapius habeatur. Neque minus civitatis regendæ peritus fuit , sed ad Remp. capessendam accedens, in Consilium sapientium amplissimum venit , & Antiani functus est munere, & munitionibus urbis publice præfuit. Consuluit etiam patriæ, liberis procreandis : nam ex Lucretia Parisia , paris nobilitatis scemina , quam habuit in matrimonio ,

tres liberos suscepit; quos ita instituit atque erudit, ad majorum instituta, ad civitatis disciplinam, ad Christianæ religionis normam, ut appareret, non tam eos quæsisse, ut essent generi monumentum & sibi, quam ut Reip. cujus caritas patriam etiam caritatem superat, atque adeo orbi terrarum, utilitatem ac decus afferret; quorum Thomas, sive Masius, natu major, patri natura filius, consuetudine discipulus, voluntate similis, inter sedecim virum senatum, qui tum Remp. administrabant, senatorium locum obtinuit, & Ioanni x x i i Pont. Max. in primis carus, urbem Romam, Prætoris honore ac nomine gubernavit, & ad Mediolanenses aliasque Resp. maximis de rebus legatus missus, fidem, industriam, ac diligentiam suam, omnibus probavit; alter vero, Philippo nomine, honoraria Sanctissimæ Trinitatis militia cohonestatus, ac Ronzani Prior decessit; tertius, natu minimus, vix ex ephebis excefferat, cum in rationem Libitinæ venit. Cum igitur Vincentio Montecalvo tot clarorum hominum, majorum suorum, imagines ob oculos obversarentur, & singularis eorum virtus, ipsius animo sæpe recurreret, numne eum potuit ab avorum gloria & à generis similitudine abducere vel inertia, vel desidia, vel virtutibus contraria vitiorum consuetudo? immo usurpata frequenter ab eo tot tantorumque virorum memoria maximos sibi stimulos addi sentiebat, ut cum eisdem, doctrina, solertia, atque omni virtutum genere certaret. Quamobrem, parentum diligentia, à puero doctus, atque omnibus elegantibus literis ac disciplinis eruditus, magistri jus ac nomen assecutus est, multosque annos, in Bononiensi gymnasio, cum admirabili ingenii doctrinæque laude Philosophiam docuit. Erat in homine, præter elegantiam doctrinæ, rerumque plurimarum scientiam, incredibilis morum suavitas, eloquendi vis maxima, verborum sane bonorum cursus; accedebat vox dulcis & canora; quibus virtutibus assequebatur, ut magni ad se audiendum discipulorum concursus fierent, eorumque voluntates sibi mire conciliaret; quod videbantur, in illo sermonis actionisque ejusdem lepore atque dulcedine, minore cum molestia, vel potius cum voluptate, spinosa-

rum disputationum illarum insuavitatem haurire. Fuit ejus mors, patriæ mœrori, suis acerba, bonis luctuosa, literarum studiis incommoda; sed magnifico elatus funere, conditus est in sepulcro majorum suorum, ut cum iis mortuus acquiesceret, quorum virtutes imitando vivus expresserat. Cujus mortui memoria eo altius in suorum civium animis impressa insedit, quod à præcipuis Europæ gymnasiis amplissimis, ad docendum, præmiis invitatus, nunquam ille se passus est à patria divelli; sed quatuor & triginta in ea annos, studiosis adolescentibus, ad intima Philosophiæ penetralia adeunda ac perlustranda, dux fuit.

CXIV. HIERONYMVS VECCHIETTUS.

Hieronymus Vecchiettu ab Ægypto, Florentinus, qui ab Ægypto, Catholicæ religionis causa, bis peragrata, in qua etiam sæpius manifestum vitæ discrimen adierat, illud ipse sibi cognomen indiderat, fratrem habuit Io. Baptistam, peregrinationis ejusdem studiosum, atque etiam Alexandriam orator à Clemente VIII, de rebus ad Christianam Remp. pertinentibus missus; quem ego probe novi, ac sæpius elegantissimos rhythmos concinne arguteque conclusos, à se factos, recitantes audiui. Fuit Hieronymus divinis & humanis literis doctus, ac præsertim versatus in historia, atque in ea arte, quam profitentur ii, qui mathematici vocantur; sed in omnibus fere rebus, nimium sui juris sententiæque. Edidit insignem librum, in charta, ut ajunt, regia, magnis sumptibus, Augustæ Vindelicorum impressum, sed censorum animadversione in multis ac maximis vitiis deprehensum, ac propterea superiorum decreto cautum, ne in manus hominum perveniret. Etenim contra sacrarum literarum fidem, contra Ecclesiæ universæ auctoritatem, contra sanctorum Patrum sententiam, conabatur ostendere, ex solis lunæque ratione, quam non bene, fortasse deceptus, inierat, Christum Dominum, pridie quam pro nobis mortem oppeteret, solemne illud Paschalis cœnæ convivium una cum suis non celebrasse, & cum posset temere dicta, vel corrigendo vel interpretando,

tando , ex multis sese incommodis & ærumnis eximere, maluit severissimo Quæditorum fidei causæ judicio se committere , atque ultro in vincula conjicere ; ubi multos annos , exacta jam ætate, in tenebris, in squalore , in sordibus jacuit ; quam vel minima quidem ex parte de sententia decedere. Conatus est etiam versus facere , sed quoniam à vino semper abstinuit , *ac nulla placere diu nec vivere carmina possunt , quæ scribuntur aquæ potoribus* , ea illi res non processit in numerum. Fuit proposito animoque plane philosophus : nam pecuniæ jacturam , qua propemodum alii insaniunt, usque adeo æquo animo tulit , ut cum ducentos quotannis aureos, nec eo amplius ex fructibus bonorum suorum caperet , atque audisset virum nobilem , qui insignem Romæ argentariam faciebat , & apud quem septingenta aurea deposuerat , decoxisse , non solum clamoribus vel querimoniis nullum commoti animi signum dedit , sed ne frontem quidem contraxit ; quod alteri , clarissimo longeque ditissimo nostri ævi poëtæ , non contigit , qui simili nuncio accepto , amissæ pecuniæ dolore usque eo perculsus est , ut propemodum à vitali calore derelictus , expiranti similis , reductus sit domum, & , ut in maximo metu sit, soluta eidem alvus in femoralia defluxerit , ac coxendices totas infecerit. Sed cum esset cupiens liberorum , atque osor mulierum , adoptavit sibi pro filio adolescentem , quem domi alebat, quemque sibi fidum invenerat ; eumque fecit hæredem. Erat moribus sanctissimis , & castitatem adeo coluerat , ut nulla eam unquam flagitii cuiuspiam labe commaculasse diceretur. Ab omnibus iis vitiis aberat , quibus senilis ætas solet esse affinis : non enim erat difficilis , querulus , non ad rem attentus, sed comis , hilaris , liberalis , ac pro re ipsius , quæ non erat ita ampla , ut diximus , convivator frequens ac commodus : neminem , qui domum ad se venisset , sine aliquo munusculo , vel saltem jejunum ac siccum abire patiebatur. Vixit , extremo ætatis suæ tempore , summo in ocio ; nec minimam illi molestiarum contentionumque materiam præcidit operis , quod ediderat , interdictio ; quæ contentiones suscipiendæ fuissent , si illud in vulgus exisset. Scripserat etiam in eo de Ludovico Imperatore

nonnulla , quæ Ducis Bavarix animum offenderant. Legi ego datam ad Hieronymum à Ludovico Cardinali Ludovisio , cum quo fortasse Dux ille questus fuerat . quique tum rerum potiebatur , epistolam , in qua ejus vicem dolet , qui ea ætate , quæ esset ocii in primis cupida , tantam in se negotii molem attraxisset. Victitabat magna ex parte , melle , sapa , pomis ; eisque penum in primis omnem instruebat. Tertio demum & octuagesimo ætatis suæ anno , in morbum implicitus , Romæ decessit ; quem illi morbum confecerat conclavis , ventis obnoxii , amplitudo ; in quod , ex hyemis tempestate frigidissima , ex altero angusto & adversus ventorum injurias probe munito , sese contulerat.

cxv. ABRAHAMVS BZOVIVS.

DE hoc illud posse affirmari videtur , quod per hyperbolem magis quam ex vero dictum existimatur , plures eum libros scripsisse , quam alii legerint. Et sane iis percurrendis , vix hominis unius ætas videtur posse sufficere ; quorum omnium titulos non est consilium enumerare : qui si referendi sint , vix binæ eos paginæ caperent , præterea lectori fastidium & satietatem afferrent. Quare cognoscendi eos cupidum , ad illorum volumina delegamus , qui de viris illustribus nostri ævi scripserunt , atque edita ab ipsis opera , ad unum percensuerunt. At minime à commemoratione nostra deferenda videntur duodecim Annalium volumina , quorum quinque ultima adhuc typis mandata non sunt ; quibus , post Cæsarem Cardinalem Baronium , Ecclesiæ res gestas , ab anno Christi nati M C X C V I I I usque ad hæc tempora , persecutus est diligentissime. Ea enim , & operis mole , & argumenti gravitate , & rerum numero ac varietate , & laboris magnitudine , ceteris præstare dicenda sunt. quæ , incredibile memoratu est , quanta animi alacritate susceperit , quantaque celeritate , ad absolutionem perfectionemque perduxerit ; præsertim cum non parum multi , ab excessu Baronii , assiduo opere eandem incudem dies noctesque tutuderint , neque adhuc quidquam in hoc genere , quod magnopere probares ,

res, attulerint. Quamobrem Bzovii annales, quorum
 precia in æstimatione hominum diu jacuerunt, cum
 nondum quidquam, quod sit vendibilius, appareat, cœpe-
 runt caput attollere, seque altius efferre. Itaque merci,
 quæ prope invendibilis videbatur, jam precium accessit.
 Verum ille, in Ludovico Imperatore, ad eundem sco-
 pulum navem offendit, ad quem suam Vecchiectus affli-
 xerat. Etenim, censoria quadam auctoritate, quam sibi
 ipse attribuerat, est conatus eundem (tanquam nec jure
 nec legibus creatum) Imperatorum quasi senatu mo-
 vere; sed postulante Bavariz Duce, ac tantam domui
 suæ injuriam factam querente, in judicium vocatus, ju-
 dicum sententiis est coactus abolere, quod scripserat, ac
 Ludovicum in ea, unde dejecerat, sede reponere. In-
 vectus est in eum acriter vehementerque Georgius
 Hervartus, qui Ludovici defensionem arripuerat, adeo
 ut, quantum in ipso fuerit, omnem ab eo ingenii, me-
 moriæ, solertiæ, acuminis, diligentiz, fidei, & integri-
 tatis commendationem everterit; qui Hervarti liber,
 Ludovici defensi titulo inscriptus, superiorum decreto
 vetitus, statim depulsus est ab hominum manibus, pro-
 pterea quod ille cum Ludovici defensione conjunxerat
 multorum præterea dedecus. Sed quod Hervartus Bzo-
 vio ingenii, judicii, memoriæ, eruditionis, eloquentiæ-
 que patrimonium est conatus eripere, id illi Simon
 Starvolsius, in scriptorum Polonicorum Hecatontade,
 tanquam tutor fidelis ac fortis, summa ope studuit con-
 servare; ac præter alias laudes, quibus eum exornat, vi-
 rum vocat ad laudem, ad gloriam, ad immortalitatem
 hominis, ad sæculi sui miraculum, ad posteritatis utili-
 tatem divinitus datum, atque concessum. Hic ex anti-
 qua sanctissimæque D. Dominici disciplina, simul ac ex
 Polonia in Urbem venit, statim à Sum. Pont. ob insi-
 gnam ingenii doctrinæque famam exceptus est in ædes
 Vaticanas, ibique, quo ad vixit, hospitio victuque libe-
 raliter habitus; nisi quod, paucis ante ejus mortem
 annis, cœnobium fratrum sui ordinis, Ædi D. Mariæ
 super Minervam adjunctum, Vaticana habitatione mu-
 avit, nefaria famuli sui cade deterritus, prædonis cujus-
 lam opera interfecti, qui, ut mulieris, cui consueverat,

sumtibus suppeditaret, cum accepisset, Bzovium auri vim magnam in arca constructam habere, die quodam, commodum, cum ille abesset, cubiculum ejus ingressus, custode occiso, auroque averso, se ad mulierem cum præda recepit. Sed antea multa ac nefaria flagitia perpetraverat: priimum familiæ Benedictinæ, cui se voti religione obstrinxerat, claustra deseruerat, tum à Catholicæ religionis veritate desciverat, & Spalatensem Archiepiscopum M. Antonium de Dominis, ejusdem religionis transfugam, sectatus erat in Angliam: deinde, cum Archiepiscopo, qui, ex hac defectione, auri montes sibi somniaverat, res aliter cecidisset atque opinatus fuerat, una cum eo palinodiam cecinerat, ac Romanam profectus, impuri Antistitis, & adhuc mente animoque à vera ac germana fide alieni, domum, præfecti nomine, administraverat: postea, captus amore vicinæ mulieris, honesto viro nuptæ, multos menses continuos ejus usuram corporis ceperat, priusquam id viro suboleret; sed cum palam facta res esset, quod, ex improvviso domum rediens, in lecto recens impressa adulteri vestigia deprehendisset, verens ille ne sibi perpetuo carendum esset domo mulieris, tollere eum de medio constituerat, quem suis cupiditatibus inimicum fore arbitrabatur; itaque usus armorum impunitate atque licentia, quod Gregorio x v Pontifice extincto, neque etiam tum altero in ejus locum subrogato, Vrbs prope erat sine jure ac legibus, mulierem conscia, die quodam, bene mane, exeuntem illum domo una cum uxore, eadem inspectante, neque aliquod commoti animi signum dante, vita devolvit; quod facinus cum nemo, neque cognatus neque amicus, in judicium deduceret, latuit in illa caligine temporum ac tenebris: postremo mulierem adolescenti, Spalatenfis Archiepiscopi cubiculario, conlocaverat, ut eadem una cum illo uteretur frueretur: sed cum domestici omnes sumtus in ipsum incumberent, nec esset unde faceret, ad rapinas cædesque confugerat; nec impune: nam accusatus à viro communis mulieris, cui minus erat carus, quod minus largiri poterat, ac suspendio necatus, perpetrati in Bzovium & Bzovii famulum facinoris poenas dedit. Qui Bzovius, paucos post annos, assiduo

affiduo scribendi labore confectus , tandem scribendi simul & vivendi finem fecit.

CXVI. BARTHOLOMÆVS VGGOLINVS.

Purimum sane Monti Scutolo, exiguo Æmiliæ oppido , tota illa provincia debet : ab eo enim plures præstanti sapientia viros accepit , quos ad sui ornamentum ac decus possit ostendere. Sed ex Vgolina in primis familia provenere illi præclara ingenia , quæ , literarum gloria , illustrius ejus nomen reddiderunt. Sed Bartholomæus , ut ex doctissimis ejus scriptis apparet , majori eam lumine illustravit. Hic non ante duodecimum annum in ludum venit, ut Grammaticæ præceptis erudiretur ; quæ Arimini ita celeriter, ingenii docilitate, arripuit , ut eorum industriæ longo intervallo præcurreret, qui multo maturius se ad id studium contulissent, ac facile intelligi posset , pari modo superaturum omnes in ceteris artibus : nec opinionem de se hominum fessellit ; nam cum Bononia , ubi Iuri Cæsareo ac Pontificio operam dederat , atque juris utriusque interpretandi facultatem adeptus erat , in patriam revenisset , Misana plebis sacerdotium , literario certamine superior ceteris qui in eam arenam descendissent , obtinuit ; quo tempore quia Bononiæ literas Græcas didicerat, atque eatenus in Philosophia processerat , ut reliquum iter posset per se ipse , sine alicujus magistri ductu , conficere , ac sine cortice , ut dicitur , nare , doctissimum illum , de Sacramentis novæ legis, scriptum librum edidit , & Romam ad Sixtum V detulit ; quo munere adeo delectatus est Pont. ut officiis beneficiisque eum in maximis fuerit complexus, eoque magis in ejus amorem impulsus , quod ille per eos dies ex altero literario certamine , de Barbiana plebis nobili sacerdotio , Romæ proposito , victor pedem extulisset. Itaque omnis ejus pecuniæ , quæ in diplomate conficiendo fuisset enumeranda , idem Pont. illi gratiam fecit , nec minore liberalitate largitus est etiam eam, quæ danda erat , pro diplomate superioris sacerdotii , in Io. Matthæum fratrem à se translatis. Sed tam pinguis Ecclesiæ fructibus locupletatus, non tradidit

se inertiae atque desidia, non faciendae pecuniae operam dedit, sed pauperum inopiam sublevando, & cum aliis quae didicerat communicando, optimi patris & pastoris partes exequabatur. Nam omnibus se ad docendum dabat, qui disciplinae gratia ad ipsum convenissent, quorum magnus erat numerus; neque aliam ab eis mercedem exigebat, nisi amoris ac benevolentiae, atque ut darent operam studio ac diligentia, ne apud ipsum operam perdidisse dicerentur: quae illi pulcre ab eis relata est gratia; complures enim, qui Lugo, Cotignola, Imola, Faventia, atque ex aliis propinquis urbibus profecti, se illi in disciplinam tradiderant, magno civitatibus suis usui ornamentoque extitere. Verum haec tanta in eo doctrinae vis eo erat omnibus admirabilior & gratior, quod eam ornabat mira vitae dignitas, morumque integritas; quarum virtutum fama impulsus Clemens VIII, in cuius & Petri Card. Aldobrandini nomine aliquot egregia opera ediderat, ultro dedit illi optionem, ut de duabus Ecclesiis, Corindae & Tiesiae, utram vellet, eligeret, cui Episcopi nomine & honore praesesset: sed neutram placuit accipere, quod à patriae suae finibus longo essent intervallo disiectae. Sed Paulus V, in cuius tutela praesidioque latebat, aliam eidem commodiorem aptioremque decrevit Ecclesiam, nimirum Bertinorensem, tum Federici Cardinalis Borromaei honoris gratia, tum etiam quia; in iis controversiis quae tum agitabantur, suis scriptis acerrimum se Ecclesiasticae libertatis propugnatorem ostenderat. Sed lethali morbo interceptus est antea, quam Episcopalibus sacris initiaretur. Latini sermonis elegantiam omnino contempsit; ut apparet ex indicibus librorum, quos edidit de Censuris Ecclesiasticis, nempe, de Excommunicatione, Suspensione & Interdicto, de Irregularitate, de Censuris reservatis Rom. Pont. in Bulla Coenae Domini, de Iustitia & validitate Monitorii Rom. Pont. contra Venetos, nec non responsiones ad septem Theologos, & ad doctores gymnasii Patavini; atque ex aliis multis operibus, quae partim extant, partim suo tempore in publicum venient. Sed istuc inquinati sermonis vitium, soliditate doctrinae, vitae innocentia atque candore,

candore , multisque præterea aliis virtutibus , compensatur.

CXVII. FRANCISCUS PATRITIVS.

IAm vero prodeat in medium Franciscus Patritius Venetus, non hujus modo sed longo superioris ævi Italorum fere omnium multo doctissimus, in omni præstantissimarum artium genere; qui occupatissima in vita ac summorum virorum negotiis pene omnibus, ac fere perpetuo itinerum labore districtus, nunquam literarum studia intermisit, & egregia multa composuit, quæ summis literatorum omnium laudibus efferuntur. De cujus Parallelis militaribus præsertim, notissimum judicium est Iosephi Scaligeri, hujus generis acerrimi æstimatoris, qui in suis ad amicos epistolis scripsit his verbis: *Franciscus Patricius solus mihi videtur digitum ad fontes intendisse; quem ad verbum alii, qui hoc studium tractarunt cum sequantur, tamen ejus nomen ne semel quidem memorarunt.* Multa hujus sunt præclare ac prope divinitus scripta, quæ longum esset omnia enumerare; sed hæc maxime illustria, Paralleli militares, in quibus veterum Imperatorum militaris disciplina cum ea comparatur atque confertur, quæ nostris nunc viget in moribus; qui liber est mole quidem amplius ac magnus, sed rerum, quæ in eo continentur, æstimatione ac pondere longe maximus atque gravissimus. Librum hunc alii duo sequuntur, item mole ac doctrinæ præstantia inter se gemini atque simillimi, quorum unus, nova, de Universis Philosophiæ, inscribitur; ubi ad intima & arcana Philosophiæ penetralia, ingenii sui acumine, sibi iter faciens, ab aliis posita ejus tradendæ principia, & tanquam fundamenta convellere ac labefactate conatur, & alia ab illis diversa statuere atque desigere, quibus, utpote cum vera fide congruentibus, Christiana adolescentium ingenia in scholis erudiantur: alterum vero volumen egregium, Peripateticarum discussionum nomine appellat, in quo, admirabili ingenii diligentiaque laude, Aristotelis inventa ad exactam judicii sui normam exigit, examinat, ac sua illa mirifica ad refellendum

dum consuetudine usus, explodit & ejicit; quibus transactis, aliam à se excogitatam scribendi rationem affert, & quod suum sit de Aristotelicis libris judicium exponit; atque eos ait esse supposititios, & falso Aristoteli adscriptos; ac si sint veri ejusdem libri, nihil eos ab ipsius Marte depromptum continere, sed omnia ab aliis Philosophis erepta complecti; idque pluribus veterum dictis, quæ ab Aristotelis sententia non aberrarent, conatur ostendere: denique totus in eo est, ut Aristotelicæ philosophiæ fabricam funditus evertat ac diruat, jactisque novis fundamentis, suæ fastigium ac culmen imponat; prope inutili ac supervacuo labore: quid enim tam inutile est, quam si convellere adoriaris ea, quæ commoveri non possunt? quid tam supervacaneum, quam si velis novam & angustam ad id semitam facere, ad quod latissima multorumque trita itineribus via cernatur? Altius Aristotelis auctoritas radices egit, quam ut cujusquam vim impetumque pertimescat: viget, semperque vigebit, hominis disciplina, tantumque quis existimabitur scire, quantum ex doctrinæ ejusdem fontibus haustum, intelligentiâ comprehensum habuerit; ac nemo, cui cor sapiat, non satius esse ducet in iis, quæ ad Philosophiam pertinent, cum deo, ut ita dicam, philosophorum errare, quam cum aliis recte sapere, minorum gentium magistris. Itaque ille, omnibus in gymnasiis, ad sapientiam properantibus, dux semper habebitur, ille Theologorum quasi militiæ, adversus religionis nostræ hostes, definitiones, argumentorum copiam, & alia præclare dicta multa, tanquam amentatas hastas elargietur, quas illa theologicis lacertis ac viribus, de cælo suppeditis, torqueat ac vibret: nova vero Patritii Philosophia, quantumvis egregia, vix locum in eruditorum bibliothecis inveniet, quam illi, animi causa, cum est ocium, legant, & in admirationem ipsius ingenii suspiciant; quemadmodum etiam novam ejusdem Geometriam, novamque Rhetoricam; qui libri, in commendationem Euclidis, Ciceronis, Quintiliani, aliorumque, qui, hos secuti, de arte Rhetorica libros scripserunt, extabunt. Edidit de scribenda historia tres dialogos, & de arte poëtica totidem decadas, quibus precium

statui pro illorum æstimatione vix potest ; & commentarium in Polybium ; de Militia Romanorum , multorumque aliorum ex insula Cypri : protulit etiam in lucem ; ex antiquitatis tenebris , tanquam è ruderibus , erutum , Commentarium Græcum Philoponi in Metaphysicam Aristotelis , quem etiam , in Latinum à se conversum emisit : Mercurii Trismegisti operum (ut est opinio) fragmenta , tanquam disjecta membra , in unum corpus collegit. Perpetuas habuit cum Theodoro Angelutio , philosopho ac medico Patavino , de naturali Philosophia , & cum Iacobo Mazzono de ea , quæ est de moribus , controversias , ut ex libris apparet , quibus , tanquam armis , inter se decertarunt. Hujus si virtuti par data esset corporis statura , proceritate infra se ceteros reliquisset ; sed brevis , neque ita venusta , à natura contigit ; neque tamen minus fuit illustris & honoratus ; quod magnos homines virtute metimur , non corporis mole. Docuit Philosophiam in duobus clarissimis Italiæ gymnasiis , Romano ac Patavino.

CXVIII. CLAUDIUS BELVRGERIVS.

Claudius Belurgerius Gallus , jam inde à puero , incredibili Græcarum literarum amore flagravat ; in quibus perdiscendis , ita assiduam ac diligentem operam posuit , ut Parisiis , in quam civitatem se contulerat , habitus sit omnium , qui professionis ejusdem essent , longe doctissimus : sed collegii Navarræ moderatoris in primis studia commovit , evocatusque ab eo est , ut humaniores ibi literas doceret ; in quo munere versatus est diu , ac complures ita Græcis literis eruditos ad graviora studia dimisit , ut in publicis philosophicis disputationibus , tum in laceffendo , tum in respondendo , non alia uterentur lingua nisi Græca ; cum etiam capita questionum , quæ in certamen contentionemque vocabantur , Græce edita essent. Et hoc magistro , ita Græcæ eloquentiæ studia viguerunt , ut non alias major illi honor sit habitus , neque vehementius eidem plures inservierint. Moribus fuit subagrestibus ac rudibus , neque in victu , vestitu , sermone , quidquam habuit elegans ,

elegans, concinnum, aut compositum, sed æque omnibus in rebus incultus ac dissipatus apparuit; nullus apud eum liber, quantumvis carissimus, egregie præter ceteros custoditus, aut in loculamenti suo loco positus, cernebatur, sed nunquamque ut casus tulerat, projectum, dispersum, squalidum, rudis mensa, vel solum excipiebat. Erat illi, præ ceteris, in deliciis Homerus; hunc habebat semper in manibus, hunc totum edidicerat, hunc secum in templa deferebat, & sacrarum precum loco recitabat. Hinc insolita cupidine actus, dedit operam quantum potuit, ut Thersitæ imago, quemadmodum in secunda Iliade versibus ab Homero describitur, ita celebris cujuspiam pictoris manu in tabula coloribus depicta exprimeretur, nihilque, quantumvis minimum, prætermitteretur ex iis, quæ ille in eo deformando persequitur; quæ res illi ita contigit ex sententia, ut nihil esset ea pictura illustrius, nec quidquam existeret, quod magis visendum censeretur. Demum ille, in Homero diligendo, eo insanix processit, ut incredibili cupiditate exarserit, suis sibi oculis subjiciendi campos ubi Troja fuit, atque omnia ea late loca conspiciendi, quorum ille memoriam ac nomen usurpat. Qua de causa Carthusianis fratribus certam pecuniæ summam, quam morte ipsius lucrifacerent, fœnori dedit ea lege, ut, quoad viveret, centenos ac quingenos sibi aureos, ubicumque locorum esset, transmitterent. Quibus actis, annos natus quinquaginta, ea Parisiis mente discessit, ut non antea ad munus docendi, quod relinqueret, reverteretur, quam totam Græciæ oram oculis perlustrasset, ejusque descriptionem, diligentissime in tabulis exaratam, reportasset. Ergo in hac peregrinatione, majore vi animi & ardore suscepta, quam si in Palæstinam ad sacra Christi nutrimentorum & supplicii loca properaret, Romam venit; ubi à Regis Galliæ oratore perhumaniter exceptus est, & ab eruditis viris in honore habitus: & quia, quacumque iter faceret, plura virtutum suarum, quam adventus sui, vestigia relinquebat, elegantissimo carmine Græce scripto, quod etiam in Latinum sermonem convertit, M. Antonii Burghesii, Pauli V fratris filii, & Camillæ Ursinæ, Virgilio filix, nuptias, quæ

quæ in eos dies incurrerant , quibus ipse ad Urbem accesserat , cecinit. Tum Roma Venetias se contulit , ubi continuo , ventis operam dantibus , tempus navigandi commodum nactus , navem conscendit , quæ in Orientem solvebat ; quæ tandem hominem , cui , præ cupiditate agri Trojani visendi , nulli neque venti neque remi satisfacerent , Alexandriam incolumem detulit. At qui Neptunum sibi æquum , cohibitis tempestatibus , navi vectus invenerat , quem potius iniquum habuisse par fuerat , quod tam incenso studio ad ejus urbis vestigia propemodum adoranda ferretur , quam , sibi perjuram , tridente subvertisset soloque æquasset , Alexandrinum solum , ad cujus contumeliam nihil illa profectio pertinebat , adversarium reperit : nam lethali eum morbo implicatum , & tanquam catenis devinctum Orco tradidit , ut ad Homeri , quem tanta pietate coluerat , manes adduceret , ab eoque perdisceret , cujus nam potissimum ex illis septem Græciæ civitatibus esset , quæ suum esse asserunt , deque ea re acriter apud judicem , qui nondum sententiam tulit , pugnant inter se atque contendunt. Ejus morte , magna pars librorum ejusdem deperiit ; atque inter eos insignis commentarius in Homerum ; quem infinito multorum annorum labore confecerat.

C X I X.

ANTONIUS GYRONVS.

Antonius Gyronus Tarraconensis , adolescens Romanam venit ; qui Urbis amore captus , perpetuum in ea vitæ suæ domicilium collocare constituit. Erat tum modicis facultatibus præditus , sed postea eas auxit usuris centesimis pecuniarum , quas in societatibus officiorum , ut vocant , collocaverat. Iamque tantum divitiarum sibi coëgerat , ut ex earum fructibus posset suo , ut dicitur , vesperi vivere , neque necesse haberet , suas licui operas locando , vel se indignum aliquod opus faciundo , sibi victum quaritare. Sed quia non licebat illi esse ocioso , & quia bonis erat artibus à puero institutus , contulit se ad cunctarum Urbis Ecclesiarum notitiam , quibus videlicet initiis earum unaquæque orta sit ,

fit, quibus beneficiis ac muneribus exornata, quibus sanctorum Martyrum reliquiis locupletata, quibus clarorum virorum sepulcris cohonestata, atque ad alia id genus multa, curiose investiganda; quibus in rebus ejus operæ magnum sibi fuisse usum, testatur Cæsar Baronius, in suis ad Martyrologium Romanum notis, qui cum illi magnus intercedebat usus consuetudoque. Sed in primis sanctimoniam se deditum esse, præ se ferebat, tonsa barba capilloque; pallio, tunica, sago, tibialibus, ac femorabilibus laneis, male aptis ad corporis membra; collare simplici, neque, ut tum erat usus, lactucato; Breviarium, multis Christi Domini, Deiparæ Virginis, ac sanctorum imaginibus refertum, quocumque incederet, ferebat sub alas; atque opinioni hominum, hac sanctitatis specie, blanda conciliatricula, commendatus (nam omnes, non solum boni, verum etiam mali fere semper probitati favent) coepit primum se in nobilium virorum amicitias insinuare, tum ab hac rimula adaperata, ad mulierum quoque familiaritates obrepere, earum præsertim, quæ vel nobilitatis splendore aliquo vel formæ bono præstarent; in quo adeo fuit felix, ut nulla esset Romæ nova nupta, nulla paulo celebris matrona, nulla nubilus virgo, quam non amicitia comprehenderet, obsequio tueretur, ac non omnibus sibi modis adjungeret, & si quam in via conspiceret, cum ea consistere, colloqui, summaque ambitione contendere, ut qui adessent, intelligerent, se esse inulieri in amore & gratia. Cumque religiosissima Dei immortalis & sanctorum templa, magna populi frequentia, celebrabantur, & cum dies, divo cuiuspiam sacer ac festus, advenerat, eo die ejus in Ædem magnus virorum ac mulierum numerus conveniebat; ideo mulieribus, se tergendis, ornandis, poliendis, expoliendis, pingendis, nulla satis satietas erat, ne, ubi exempla conferrentur, mulierum aliarum sui eas ornatus poeniteret, cum alias ornatas melius conspexissent: tum licebat videre hominem, nunc ad hanc, nunc ad illam rhedam accedere, aliam salutare, cum alia caput conferre, alteri aliquid in aurem dicere, in templo vero inter eas versari, demonstrare illis quid unumquodque sacellum vel ara sacri aut religiosi contineret, ac detra-

ctas ex breviario suo imagunculas partiri : neque offende-
bantur in eo homines , ac minus commodos de illo
sermone habebant , sed tantum , joci gratia (ut verbis
eorum utar) amatorem spiritualem eum appellabant ;
cum illius amor intra externas illas significationes con-
sisteret , nec ad rem abiret. Sed tandem miser , turpiter
decoctis iis , quibus cum eas officiorum societates , de
quibus diximus , inierat , tabe confectus interiit ; non si-
ne Baronii jam Cardinalis admiratione , qui nunquam
suspiciatus fuerat , tantam vim illi pecuniæ fuisse , quem,
utpote Evangelicæ paupertatis studiosum , adamaverat.

cxx. R V T I L I V S G R A C C H V S.

SI illustrium totoque terrarum orbe nobilium Pina-
cothecarum parietes , non hominum formosorum
modo , sed deformium quoque imaginibus referti vesti-
untur , quæ imagines , non minus quam illæ formoso-
rum , tum pictorum artificio , tum formarum comme-
moratione delectent ; cur non liceat etiam nobis , do-
ctrinæ sapientiæque forma præstantibus viris non nul-
los inserere , quorum insignis stultitiæ deformitas cum
aliquo ingenii acumine juncta videatur ? Horum enim
tanquam aspectus inhonestus ac foedus , ita nos capiet ;
ita oculorum animi sensus voluptate mulcebit , ut egre-
gia & facta ad amussim ora , atque ingenia. Quis non
æque in Therſite teneatur , quem suo in carmine , tan-
quam in aliqua tabula , ab imis unguibus usque ad ver-
ticem summum , omnibus corporis vitiis cumulatam ,
descripsit poëtarum princeps Homerus ; atque in Nireo ,
quem nigris oculis nigroque capillo fuisse , quoque ne-
minem , neque pulcriorem , neque venustatibus omni-
bus pleniorē , ad evertendam Trojam accessisse , idem
affirmat ? quis non simili , in dissimili specie , capi volu-
ptate se sentiat , ex Vetustinæ descriptione , cui Martia-
lis tres tantum dentes , ac tres capillos , pectus cicadæ ,
crus formicæ , rugosam frontem , mammas aranearum
cassibus pares , os rictibus crocodili simile , nocturnos
oculos , atque alia monstriosi corporis portenta , elegan-
ti carmine tribuit ; ut in Lesbïa Catulli , in qua deform-
O manda,

manda, totam esse formosam, pulcherrimam totam, tum omnibus unam, omnes surripuisse veneres ait? Referam igitur duorum hujus nostræ ætatis hominum, insignium ad ridendum, imagines, quibus cognoscendis animus reficiatur, & ad alios, summa gravitate elegantique doctrina viros, de quibus dicturi deinceps sumus, intelligentiæ oculis intuendos, integer revocetur; ac primum à Rutilio Graccho ordiamur. Hic Romæ nobili domestico genere natus, à parente inops est relictus, ac fere semper cum adversa fortuna conflictavit; sed tamen ita in re tenui vixit (in qua tutanda non erat stultus) ut nunquam, se liberalius alendi gratia, data opera, alienis escis studuerit, quamvis invitatus ire non recusabat, neque ad aliquam artem, genere indignam suo, transierat. A puero dedit operam literis, & quia erat ei ingenium docile, quidquid traditum fuerat, didicit. E ludo egressus, ac robustior factus, quoad illi mens constitit, egregios complures rhythmos composuit, cum aliorum sui ævi poetarum optimis comparandos; qui fratris mei indiligentia, à quo erant collecti, interiire: sed postquam mente destitutus est, scripsit non minus multa ridicule, iussit quæ splendida bilis; ita tamen, ut in illa stultitiæ quasi caligine, quoddam quasi lumen ingenii eniteret; è quibus majorem & risum & admirationem commovebant conciones, Etruscis rhythmorum lege solutis versibus comprehensæ, quibus Euangelia, singulis quadragessimæ diebus attributa interpretabatur, & in his processiones, in quibus populo audientiam faciebat: ea enim non extrinsecus aliunde quærebat, sed ex ipso Euangelio sumebat. Verbi causa; de puero centurionis ægro verba facturus, mulieres admonebat, ut si quæ pueros infantes minutulos illuc attulissent, foras efferrent, ne quasi hædi obvagirent, tum ut tacitæ sederent, neque canora sua voce tinnirent; denique concionem totam jubebat silere & tacere: nam ægrotum esse ibi viciniæ, ac modo, ex perpetua nocturna vigilia, aliquid quietis capere cœpisse, proinde incivile, immo sævum & immanè esse, strepitu atque clamore, ejus ab oculis somnum abigere. Item, Christi ab inferis excitati historiam enarraturus, quæ concio, quoniam à prandio habetur, mul-

tos invenit , qui se à somno obsideri obtinerique patiuntur ; ut ab eo auditores abduceret , Cavete , ajebat , ne vos somnus obrepat ; nam hodie nemo inventus est illi operam dare , nisi lictores atque carnifices ; itaque quicumque ex vobis somno indulserit , non erit alius , nisi lictor & carnifex , ex eis qui Christi sepulcri custodiendi partes acceperant. Leve esset ac frigidum , omnia referre , quæ ille per insaniam scripsit. Sed cum primum à se ipso discessit , in varias rerum formas , quasi Proteus , abiit ; ante omnia in Antichristi personam transiit , atque ab omnibus pro Antichristo haberi volebat ; quem non sævum , non immanem , non impium , non scelerum caput , non Christi inimicum , ut origo verbi significat , futurum ajebat , sed mitem , humanum , pium , sed virtutum omnium principem , ac maxime cum Christo conjunctum ; se quidem res miras ac supra humanæ naturæ vires editurum esse affirmabat , atque aliis pollicebatur opes , aliis honores , aliis divitias , quod cum ad quæsitores fidei delatum esset , statim compactus est in carcerem , sed , causa diligenter cognita , fit ab illis decretum , deliramenta eum loqui , nec tam à fide , quam à mente discessisse , ideoque in nosocomium dementium detrudendum esse , ut ibi potaret helleborum aliquot dies : in quo exceptus , cum non admodum pro insano se gereret , nullius fere custodiis asservabatur : quamobrem die quodam , cum pedem è culina cocus extulisset , in eam ipse ingressus , tanquam cloaca vel gurges totum in se illud immisit , quod fuerat amentibus omnibus coctum : tum domi moderatores jusserunt eum egredi ex ea foras , ac noluerunt alere stultum tam edacem ; præsertim cum intra verba tantum desiperet , neque manu aliquid moliretur. Tum Proteus ille in aliam formam se inclusit , atque esse literatum , qui paucos menses ante è vita migraverat , ad solita pietatis munia ab orco remissum , asseruit ; ac complures egenos pueros , quemadmodum ille faciebat , tota ex Vrbe coactos , cruce præeunte , binos ire jubebat ; sequebatur ipse , tunica indutus cinericia cucullata , stipem quærens : sed die quodam , cum apricanti sibi , una cum mendicabilis illis hominum , pro Aëde D. Augustini , ædituus molestus in-

tervenisset , erepta è pueri manibus cruce , caput illi
 comminuit. Dissoluto igitur mendicorum coetu , cum
 non succurreret alia persona , in quam immigraret , in
 se manere , ac suam gerere statuit ; ac ne stultitia ociosa
 jaceret , voluit dare operam Philosopho illi , quem tunc
 ego audiebam. Non potest satis narrari , quantos ludo
 præbuerit , quam multa jocosa dixerit , quam insanis ar-
 gumentis , sed oppido ridiculis , iis , quæ à magistro tra-
 derentur , obstiterit ; quorum unius in præsentia memini.
 Sumunt Physici pro comperto , non posse eandem rem
 duobus eodem tempore motibus , inter se diverlis , im-
 pelli agitarique , videlicet non posse idem caloris simul
 & frigoris impulsu moveri ; id ille hac ratione conaba-
 tur infringere. Fige palum , ajebat , in pariete , non ne
 illum eadem opera aperias & claudas ; patefacias & ob-
 struas ? at quæ nam duæ res ita inter se pugnant , ut ape-
 rire & claudere , patefacere & obstruere ? non jure igi-
 tur , unam & eandem rem duobus motibus contrariis
 simul junctis , subjici posse negatur ; quæ postea versibus
 comprehensa recitabat. Convertit se deinde ad civita-
 tem pulcris moribus exornandam , & quia nullum fere
 in honoribus habendis discrimen adhiberi querebatur ,
 atque eodem salutationis genere , privatos amicos , ac
 summos viros advenientes excipi ; tres sibi pileos , apte
 inter se coherentes , ita ut unus , seorsim ab altero , ex-
 trahi posset , concinnavit , inque eos caput inseruit ; at-
 que inferioris ordinis amicis unum , superioris duos
 summo vero loco positos tres sibi è capite detrahebat
 hoc ordine , ut dextera manu unum , sinistra alterum ap-
 prehenderet , tertium in collum rejiceret. Ob quod in-
 ventum à S. P. Q. R. per epistolam petiit , ut ei victus
 quotidianus in Capitolio præberetur. At fiebat inter-
 dum , ut eidem non nemo molestiam , tanquam stulto ,
 exhiberet ; cui ille occillabat os probe ; & si quis referre
 illi gratiam pugnis auderet , continuo sibi tunicam à
 pectore , ubi cereus pendebat orbis , diloricabat , atque ,
 En tibi , ajebat , agnum Dei , feri , contunde pugnis , in-
 terfice : quæ ita loquebatur , ut compositas in pugnos
 manus haberet , ut (qua erat athletica ac prope gladi-
 toria corporis firmitate) si se commoveret , os illi exossa-

ret :

ret : quamobrem ii, majoris infortunii metu, taciti discedebant : neque ita facile inveniebatur , qui esset illi molestus. Sed homo stultus , & magis aliud quidpiam quam se ipsum esse cupiens , non potuit diu limitibus se suis tenere , sed immigravit in Herculem ; ac feriis Bacchanalibus , cum magna vis nivis è cælo decideret , vectus equo , nudus , ita ut ex utero matris excesserat , nisi quod paululum leonis pelle tegebatur , uno die sæpius totam Urbem circumivit : atque effundebantur in risum omnes , cum cernerent , tempestate illa perfrigida , nivis homini floccos ex capillis cruribusque nudis pendere. Sed nullus erit scribendi finis , si sit consilium , omnia exponere , quæ ille stulte ac ridicule in vita fecit ac dixit Ad senectutis terminos cum jam pervenisset , tabe confectus interiit , vel tanquam sol potius , sed quem postea nemo exorientem visurus esset , occubuit : etenim , quo tempore mortem obiit , appositis capiti suo radiis , ex aurichalci bracteis factis , se solem esse simulabat.

CXXI. ·POMPEIUS GIARDINVS.

EAdem tempestate , Pompejus Giardinus Romanus , nobili item genere natus , sed parum mente validus , multos annos , non civibus Romanis solum , verum etiam advenis , magnam de se voluptatem atque animi remissionem attulit. Ejus stultitia versabatur in eo , ut , quotquot in principibus concionatoribus numerarentur , eos diligenter audiret , atque imitando exprimeret ; quos gestu , motu corporis , vultu , & voce , & ipso genere sermonis , ita repræsentabat , ut omnes admirarentur ; sed in primis Toletum , Panicarolam , Lupum , Marcellinum , & alium nescio quem , sive verum sive ab eo excogitatum & fictum concionatorem , imitabatur , qui maledictis ac precibus magis , quam rationibus & exemplis , improbos à vitiis abducere , & ad virtutem traducere conabatur. Ut vos , ajebat , Deus divique omnes perdant , pessimi , ut vitam ferro , suspendio , ruina , vel præcipitio finiat , improbi , scelerati , sacrilegi , cur de via deceditis ? cur castimonia , pudicitia , continentiaque relicta , ad omne genus turpitudinis nequitiaque , libi-

dines vestras effunditis? At non possumus, dicitis, tam lubricis vitæ humanæ viis, sine casu aut prolapsione, consistere. Malum, quod vobis Deus det, magnum & maturum: cur, cum parvultis diu voluptatibus, cum dedistis multum temporis ad ludum ætatis & ad inanes hæc corporis voluptates, non revocatis vos aliquando in viam, atque animum ad virtutis studia traducitis? exemplum de me sumite; ego quod feci flagitii, populo uni potuit viritum dispertiri, & tamen ad frugem redii, & nunc, qui eram antea potator, scortator, aleator, ex hoc suggestu vobis, hoc est, surdis fabulam narro; sed ite hinc in maximam malam crucem; tum fera vos poenitentia subibit, cum cælum me, orcus vos in æternas damnatorum sedes, exceperit. Dixi. Solitus etiam erat, sub velo aliquo latitans, lepida atque jucunda imitatione, referre primo partu mulieris laborantis ex utero doloribus voces: inducebat enim eam, non solum nstitatis illis parturientium precibus postulantem, dari sibi facultatem pariendi, nimirum, Margarita fave, fer opem, serva me obsecro, sed diris etiam diem illum devotentem, quo data nuptui esset; ac, me miseram, agebat, si mihi suspicione saltem obolvisset, quantum doloris inesset in pariendo, conclusissem me antea in aliquam sacrarum Deo Virginum domum, quam cuipiam nuptui daret: quod si tanto emitur dolore voluptas, quæ ex viro percipitur, valeat illa, atque eam sibi habeat, quæcunque illius est cupida. Tum, mutata voce, obstetricis partes agebat, quæ, bono parturientem animo esse, juberet; nam mox futurum, ut scitulum ex se puerum daret, qui omnem sibi ab animo, doloris illius molestiam abstergeret. Interea, ô filia, agebat, manibus, pedibus, totoque corpore enixe contende, ut propere partus in lucem exeat, præsto etiam vir tuus aderit, qui suo aspectu non minimum tibi solatium afferet. Quid? illa agebat, mihi virum memoras? male illi ac maritis omnibus sit, qui tantum nobis dolorem creant; quæso, odium illud, si sapiet, nunquam mihi posthac in conspectum prodibit. His atque aliis ejusmodi nugis studebat in hilaritatem animos dare; ideo sæpe vocabatur, ac sæpius etiam invocatus, ultro se offerebat illo, ubi con-

vivium agitari perceperat, ut, conciunculis recitandis, nummum unum aureum, vel saltem argenteum auferret; & quia erat præter modum avidus pecuniæ (nam id unum illi vitium inerat maxime) fere quotidie ad portam Flaminiam ibat, percunctatum à custodibus, num vir princeps aliquis, aut domi suæ nobilis, urbem esset ingressus; ac si quemquam venisse compererat, generis sui oblitus, evolabat ad tabernam actutum diversoriam, in quam ille se receperat, ut aliquid ab eo, sua illa faceta concionatorum imitatione, abraderet: ac si nulli adnarent thunni, quos expiscaretur, pro pisciculis capiebantur illi, qui in Ædem Deiparæ Virginis, Dominicanorum fratrum, cujus fores totos dies patent, ingrederentur; nam ad singulos accedebat, iisque, si vellet emere, binas binis obolis conciones venditabat, sed non ante, (ne sibi fucus fieret) recitabat, quam obolos in crumenam condidisset: ac fiebat interdum, ut viro- rum principum liberalitate large donatus discederet; ut à Menapiorum Principe, cui Iacobus Boncompagnus, Soræ Dux, cœnam dederat; ac nisi Fabricius Carosius, tunc temporis saltator insignis, ac potator maximus, qui temulentus ab eadem cœna revertebatur, homini succurrisset, à circumpedibus ejusdem Ducis, vita ac pecunia, quam referebat, everfus fuisset. Venerat Fabricius in illud convivium, evocatus à Duce Soræ, ut, proposito præmio, pugnam cantharis cum Germano quodam committeret, quem Menapiorum Princeps Novellio Torquato, Lucio Pisoni, M. Antonio Triumviro, ac Ciceronis filio, quos vinosissimos fuisse constat, bibendi gloria anteferebat; quem simul ut Fabricius aspexit, Hic ne, inquit, est ille nebulo, qui cum mihi futurum est certamen? qui mecum se conferre audet? jam illi ostendam, qui vir sim; illud dolet mihi, quod cœnatus huc venio; verum animo non deficiam, sed vino opus est exquisitissimo: jam Germanus, Gregorii XIIII nomine invocato, heminale poculum, vini plenum, Fabricio propinaverat, cui ille, Ludis ne, inquit, tu me? hoc pocillum avibus, cavea inclusis, ut bibant, appone; arreptoque congiali vase, vino ad summum implevit; tum uno haustu ita totum exhaust, ut nihil in eo, ad

elidendum in pavementis sonum, villi reliquerit. Exhorruit Germanus, ac facile certaminis illius palmam Fabricio detulisset, sed pudore ac domini sui metu deteritus, vase accepto, vix, sæpius in hauriendo respirans, ex eo ductim in se vinum inverfit. At rursus eundem Fabricius ludum, Menapiorum Principis honoris gratia, alio haustu commisit, nec licitum fuit illi misero recusare. Postremo Fabricius, ad illum conversus, cui jam ebrietas os pallidum, pendulas genas, rubidos oculos, tremulas manus, effecerat, Ne te, ait, functum omnibus periculis credas, nam quanta Duci nostro Sorano fieret injuria, si nemo bene illi ex nobis sua ad pocula diceret! tum vas cumulatius quam antea implevit, ac prius sanitatem Duci precatus, spectantibus, miraculi gratia, convivis, illud intrepidus exinanivit. Inusus est ille, quamvis pene sine mente ac sine sensu jaceret, invitationi respondere; sed vix plenum illud vas labris admovit, cum exanimatus ad terram corruit, atque illinc elatus est mortuus. Sed Fabricius, id quod ebriosis raro contingit, nonaginta & eo amplius confecit annos; Pompejus vero noster, cum jam nemo sustineret eum amplius audire, senio confectus interiit. Fuit ingenio eleganti, nec adversa probitatis fama: nunquam enim dici eum memini, sicut de aliis, præter avaritiam, turpium libidinum vitio laborasse; præsertim cum juveni ad omnium fere domos aditus patuisset, & honesta facies & firma corporis valetudo contigisset. Hujus avaritiæ mentio cogit me, ut Dichæi Dichæani, prodigiosæ avaritiæ hominis, imaginem subjiciam.

CXXII. DICHÆVS DICHÆANVS.

Dichæus Dichæanus, puer è Græcia à parente, qui in præcipuis Europæ urbibus argentariam non ignobilem fecerat, perductus est Roman, ac sicut ceteros ejus æquales impotentia atque elatione animi vicit, ita etiam multos mortales, vitæ parsimonia, antecessit: nam fuit cerebroforum cerebrofissimus, & parcorum parcissimus. Adolescens, studiis humanitatis, ac juri civili in primis, operam dedit; de quo non nulla, ab eo docte elegan-

elegantissime scripta narrantur, sed ea nondum, quod sciam, typis impressa apparuerunt. Omnibus in rebus, gravitatem dignitatemque sectari se profitebatur; sed in incessu præsertim, & in omni corporis motu, nihil non ad artem dirigebat. Nam quemadmodum Spartanorum militia dicitur processisse ad numerum, neque ulla adhibita esse, sine anapestis pedibus, hortatio; ita etiam omnis hujus vitæ actus, erat numeris, ut ita dicam, adstrictus, atque in omnibus illis septem motibus, quibus corpus agitari solitum est, summa ab eo cautio ac diligentia adhibebatur, ne quid committeret, quod esset ab hominis gravitate, vel potius à regia maiestate alienum. Itaque sive ad lævam sive ad dexteram se flecteret, sive sursum, sive deorsum moveret, sive in orbem rotaret, sive aliquo accederet, sive inde recederet, semper sui similis inveniebatur. Hinc locum festivo urbanorum hominum dicto fecit; quippe illum, ajebant, secum hominem ducere, qui occulte post ipsum plauderet, ut ad plausus mensuram, quemadmodum solent musici vocem in cantibus, ita ille gressus moderaretur suos. Nullum ejus ab ore dictum exibat, nisi prægrande, rotundum ac magnificum. Græcus plane erat: quid opus est verbis? nam Græcis, ut Horatius ait, *dedit ore rotundo Musa loqui*. Nullus erat apud eum ridiculis hominibus quæstus: poterant illi quidem dictum, quantumvis ridiculum, dicere, sed nemo suis ridiculis potuit eum adigere, saltem, si non arrideret, ut dentes adstringeret, ac multo minus ut ipsi cœnam ac prandium daret; quod nihil à regali maiestate debere longius abesse existimaret, quam risum, atque adeo risus ipsius suspicionem: nam jactabat, se longa serie stirpi Græcorum Imperatorum adnexum. Sed tandem ad Remp. capeffendam accessit, curavitque, ut ejus sibi administrandæ pars aliqua tradere-tur; qua impetrata, tum, ut cum maxime, gravitati operam dedit: nam tum præsertim illi studendum esse existimabat, cum per compita, per fora, per Principum virorum aulas caudam trahebat. Itaque à nemine coram, sed per epistolam, adiri volebat: verum quia ex eo ordine, in quem venerat, in privatorum negociis judices dantur, non poterat effugere, quin patronis ac clientibus,

bus, de re sua volentibus eum docere, se daret : sed quia erat in primis cerebrosus, ac sui juris sententiæque, fiebat interdum, ut dum patronus, vel ille cui res erat, paulo vehementius causæ suæ defensionem adversus animi illius sententiam prosequeretur, ad clamores & convicia, nonnunquam etiam res ad manus & ad pugnam veniret : ac die quodam, ejusmodi res accidit, quæ in vulgus prolata, miros, de homine ridicule iracundo, toti Vrbi sermones ludosque præbuerit. Venerat patronus ad eum quidam, non indoctus nec indifertus, ut clientis sui causam, de qua iudex erat ille captus, exponeret, eumque rogaret, ut sententiam quamprimum diceret ; cumque in disserendo, validissimis rationibus, quæ ab illo objiciebantur, labefactaret atque convelleret, homo impotenti animo atque elato, qui ferret inique, se rabulæ (ita enim contumeliæ eum causa appellabat) in disputando parem esse non posse, ad id accurrit, in quo superiorem se esse non dubitabat, nimirum ad vim ; impetueque facto, pugnis & calcibus, ad terram eum afflixit, & continuo in cubiculum ibi proximum abiit ; sed vix pedem intro in illud intulerat, cum alter, ex eodem quo ille erat ordine, iudex salutatum ad eum venit, quem ille, qui humi jacebat, intuens, existimavit eum esse, à quo fuerat pugnis male multatus, ac surgens, itaque ubi esset ignorans, in os illi involavit, & plusquam quingentos colaphos impegit, anteaquam ille, re improvisa perculsus, posset se colligere percontarique, quamobrem tanta ab eo injuria afficeretur. Verum de incredibili hominis parsimonia, cujus gratia in illius memoriam incurrimus, sexcenta possunt enumerari ; sed paucis contenti erimus, unde appareat, voluisse eum duas res inter se maxime diversas copulare atque connectere, summam videlicet in omni victu tenuitatem, & admirabilem vitæ cultum atque splendorem. Erat illi elegans suppellex, à parente relicta, serica vestis stragula, plura peripetasmata, multum argentum, tum cælatum tum parum, conopei, lecti, sellæ, mensæ cum scriniis, ex ebore atque hebeno scite eleganterque contextis, atque alia ejusmodi non parum multa regalis propemodum opulentia ornamenta : itaque jubebat sibi

quotidie

quotidie exornari ample magnificeque prandium ac cœnam, videlicet exponi ea, quibus abundabat, plurima ac pulcherrima vasa argentea, quivis ut cum aspexisset, non se paratum homini privato prandium, sed instructum Regi maximo convivium, videre arbitraretur, ac pro certo existimaret, deferendum in illud esse, quidquid eo die apud omnes lanios, apud omnes aucupes, denique quidquid omentorum fuisset in foro: procedebant famuli, utraque ferentes manu patinas, alias aliis impositas, atque invicem tectas, quasi depellendi ab epulis, quas continebant, frigoris vel sordium causa; sed intus nihil habebant, sed plenæ erant inaniis; paucæ vero, vel pulcem, vel frustulum agninx, vel suillæ, vel bubulæ, pro temporum varietate, claudabant; vespere vero cœnabat olus, ovum, vel paucas oleas, cum frustulo panis, quod sibi reliquum fecerat in prandio, & ad vappæ heminam sitim exinguebat: in prandiis vel cœnis summam dabat operam, ne qua panis, quem edebat, mica sibi in barba adhæresceret, vel in sinum, atque inde ad pedes, delaberetur; & si quæ forte decidisset, magno clamore, tollendam eam reponendamque una cum aliis in mensa, imperabat: itaque nulla unquam neque catella, neque pullus gallinacens, neque formica, facta est ex earum aliqua pinguior. Postquam è mensa surrexerat, jubebat placide accurateque inde mappam amoliri, omnesque panis micas, quanta maxima poterat diligentia, in unum contrahi, colligi, asservarique, in proximum diem dominicum, ut, ex eis, ex jure coctis, puls sibi conficeretur. Coco quotidie ligna ad exiguam mensuræ rationem præbebat, simulque hanc illi edictionem habebat, ne vicino cuiquam ignem petenti daret, vel cultrum, vel pistillum, vel mortarium, vel quidquam ejusmodi utendum traderet; quod si edicta non servasset sua, diario ejus diei eum multabat. Neque ceteris in rebus minus erat parcus, minusque in speciem magnificus, sed quotidie antequam advesperasceret, candelabra sex argentea disponebat in mensa, quæ erat in cubiculo, ubi ad se venientes excipiebat, ut qui adirent, se esse copiose ornatum, atque ad ejusdem cultus rationem reliquam suam esse vitam arbitrarentur: sed probebat

debat ipse sese ; nam cum terras nox opacaverat , si erat , qui conveniendi aditum posceret , unam ex candelis , candelabris illis affixis , sua manu inflammabat ; tum in ambulatione cum illo veniebat , sed octo vel decem spaciis factis , candelam alteram , illi proximam , accendebat , & primam extinguebat ; deinde , aliis decem spaciis confectis , tertiæ eodem modo lumen admovebat , ac secundæ adimebat ; quem deinceps ordinem , in aliis accendendis extinguendisque servabat ; qua re assequebatur , ut omnes simul ad eandem mensuræ rationem decrescerent : sed ubi ad sextam candelam redacta res erat , continuo missos faciebat omnes , neque cuiquam se ad eundi potestatem dabat , sed , candela sua luce orbata , abdebat se in cubiculum , ibique , ad tenue lucernæ unius lumen , quod reliquum erat temporis , antequam cœnatum vel cubitum iret , legendo vel aliquid aliud agendo conterebat : at mos hic tam illiberalis ac sordidus irrisioni jocisque facetorum hominum patuit. Nam cum venisset ad eum nocte quadam vir in primis nobilis , & ad jocandum aptissimus , atque solemne & antiquum illud suum de candelis , ut diximus , obtinentem eum aspexisset , irrisit stultam hominis sordide parci sedulitatem , qui & sibi voluptatem , & aliis , qui essent illud audituri , risum quærens , ad sextam candelam accessit , cui , ceteris jam suo functis munere , cubiculi illuminandi partes incumbabant , ac micantem in ea flammam spiritu oris impellens extinxit ; atque illico consecutæ sunt tenebræ ; qua re ille vehementer commotus , Cur hoc , ait , tibi venit in mentem conari ? Quia , inquit , volui te hunc laborem lucrifacere , & quia duxi , pro nostra veterere amicitia , unam saltem candelam , domi tuæ , lucis expertem efficere mihi licere , quod tibi in aliis quinque facere libuisset ; quod si tantopere candelam unam extinctam quereris , in quo nihil est damni , sed lucri potius aliquid inest , quos clamores ederes , si illi Vulcanum admovissem , si ardere coëgissem ? Neque in tota domo repertum est aliquod vel lucernæ vel candelæ lumen lucere , quod illuc inferretur , sed necesse fuit , mutuum illud foris accipere. Aurigæ , ac circumpedibus , vestes consimiles dabat , quibus induti sequerentur ipsum , quando

quando incedebat per vias ; sed simul ac se domum receperat , jubebat illos eas deponere , ac proprias accipere , ne videlicet , ab se datæ , frequenti usu attererentur ac sordescerent , sed semper integræ ac recentes venirent ad oculos ; & quia semel rhedarius complicatum sibi pallium pro pulvino subjecerat , simul atque animadvertit , illico , prope ad insaniam redactus , voces in cælum tollere , Dei atque hominum fidem implorare , suam rem perdi , seque eradicari clamare ; ac parum absuit , quin eum collo abreptum , atque è curru dejectum , ad terram affligeret , pedibusque protereret. Quoties illi exeundum erat domo , quo honestius comitatus incederet , eo die duos quosdam serica talari veste indutos , qui se comites sequerentur , mercede conductos habebat , quos deinde reveniens , ab ostio missos faciebat. Hybernis vero mensibus nefas erat grande apud eum , si ulpiam , præterquam in culina , conspectus esset ignis lucere ; & quoniam interdum famuli , pene frigore obrigeabant , auctor illis erat , ut inambularent in sole , vel , si cælum esset nubilum , ut currentes se invicem peterent , ac suis palliis verberarent , vel aquam è summo puteo ad domesticos usus haurirent : ita enim fore , ut brachia , manus , pedes , latera sine ulla ignis ope concalefierent ; sibi vero in interiori cubiculo igniculum ex tigillis comparabat , quem excitabat ex pagellis , quibus , postquam ventrem exoneraverat , reliquias sordium , sedi hærentes , abstergebat : non enim earum aliquam perire patiebatur , sed singulas arculæ cuidam commendabat , unde eas postea , cum esset opus , depromeret. Postremo infitum sibi à natura , rei per vitæ sordes augendæ studium , multo magis in morte ostendit. Nam cum testamentum facturus deliberaret , quem nam potissimum ex iis , qui bolo illi , tanquam esurientes lupi inhiabant , omnium bonorum suorum hæredem institueret , redditæ sunt ei literæ à gentili quodam suo , in dimidio chartæ unius , ut vocant , folio scriptæ ; cumque debuisset homini irasci , quod ejus , ad quem scribebat , dignitatis rationem non habuisset , multo inde alacrior ad hæreditatem illam illi mandandam est factus , quod tuto eam in loco se collocaturum existimaret ; non enim esse metuendum , ne ,
à se

à se atque à majoribus suis bene parta, male disperirent, si tam parce parco juveni committerentur. Itaque regalis ejus majestas, sordidæ atque inexplicabili cupiditati, rei suæ etiam post mortem tuendæ augendæque, fastigium fascesque summisit. Sed pergamus ad reliquos.

CXXIII. IVLIVS CÆSAR LAGALLA.

Ivlivs Cæsar Lagalla Licterensis, Neapolitanus, philosophus ac medicus, medicinæ præcepta, quæ in gymnasiis à magistris acceperat, primum transfudit ad usum in triremibus pontificiis, à quarum ducibus, ejus opera conducta fuerat; ibique ferine prima ejus artis exercendæ rudimenta posuit, & inde, longo jam usu & exercitatione satis edoctus, traductus est in aulam Cardinalis S. Severinæ, vocatus ab eodem, ut sibi familiæque suæ, in adversæ valetudinis incommodis, salutis præsidioque esset; ibique, quoad vixit Cardinalis, maxima cum industriæ doctrinæque suæ laude permansit. Sed amator mulierum, inimicitias graves capitalesque suscepit; primum cum N, qui zelotypia coactus, scloppum in eum emisit, per angustum quendam aditum ac tenebris obsitum in procœtonem domini se conferentem; sed sclopus displosus, ipso incolumi relicto, parietem feriit: deinde cum Pompejo Caimo contendit, quis nam priores, apud eas, partes habiturus esset: itaque obtrectarunt inter se, cum Caimus se illi præferendum diceret, quod nimis pulcher homo esset, atque ultro expectendus: in quibus inimiciis, si, quæ ab utrisque odiose, ridicule & stulte facta sint, velim referre, longius ab incepto trahar. Sed quamvis, cum se remisserat, nonnihil dissolute intemperanterque committeret, tamen, cum tempus posceret, laboriosus, gravis, ac studiis obsequens reperiebatur. Nam librum de immortalitate animorum scripsit, & Philosophica alia multa, quorum magna pars ab eodemmet ipso commissa est Leonis Allatii, singularis ingenii, doctrinæ, & eruditionis viri, fidei, ac diligentia; quo nihil ab eo factum est rectius: neminem enim invenire potuisset, cujus fides clarius eniteat,

eniteat, quique amico sit magis amicus; quod ostendit eventus: ejus enim vitam elegantissimo sermone conscripsit; quam, simul ac occasio se dederit, in lucem emittet. Neque solum scribendo, verum etiam docendo, industriam probavit. Etenim tres & triginta annos in gymnasio Romano philosophiam & medicinam docuit, magna auditorum frequentia; quam frequentiam conciliabat illi doctrina singularis, cum eloquentia & Latini sermonis pura & incorrupta ratione conjuncta. Urinæ reddendæ difficultate laboravit; quam dum manu emolitur, fistula cerea, in iter urinæ demissa, comminuta est, quam ipse sibi ferreis uncis, ejus causa factis, ea vi ac festinatione extraxit, ut postea humoris semper aliquid ad pudentia deflueret, quod tumorem inflationemque ibidem excitaret; ad quem humorem alio derivandum, ubi noceret minus, opus fuit canterio, bifariam adaptato, quod chirurgis inspectantibus admirantibusque, ipsemet sibi infligit. Fuit excelsa statura, membrisque, quæ crassitudine, ejus celsitudini responderent. Sed jam grandis natu, dum impensius liberalibus disciplinis operam tribuit, conjicitur in morbum, ex quo diem obiit, ac sepultura affectus est in Æde, Deiparæ Virgini sacra, Carthusianorum fratrum, in sepulcro, quod annum ante suum obitum, cum inscriptione à se composita, sibi extruxerat.

CXXIV. IO. MATTHÆVS CARYO-
P H I L V S.

IO. Matthæus Caryophilus, Cretensis, puer, relicta Græcia, quondam omnium bonarum artium magistra, nunc omnis plane eruditionis experte, in externum solum, hoc est Romam, tanquam ad mercatum venit, ut in collegio Græcorum, exactam atque perfectam Græci sermonis notitiam, studio, labore, ac diligentia coëmeret. Neque precium, operam videlicet, perdidit; nam fecit lucri: etenim, præter Græcam, Latinam etiam mercatus est linguam, ac multarum præterea doctrinarum divitiis auctus locupletatusque, reversionem fecit in patriam. Vbi cum populares suos, qui eodem ritu uterentur, inimicum & infestum adversus se animum

mum gerere animadvertisset , propterea quod eos ab
 avita religione ac sanctissimis ejusdem cærimonis dis-
 cessisse argueret , coactus est Romam rursus regredi ,
 ac sine mora homo , per se cognitus , receptus est in col-
 legium Græcorum , ut , quo in ludo ipse didicerat , aliis
 dux esset ac magister , qui ad eandem Græcæ eloquentiæ
 laudem properarent. At ejus opera , multiplici rerum
 scientia doctrinæque præstantia , tanti æstimata est , ut
 non vulgari eam stipendio Petrus Card. Aldobrandi-
 nus , elegantium ingeniorum amator , conduxerit , ut
 esset utilis suis , honesta sibi , suæque honestior domui ;
 eoque mortuo , pluris etiam facta est à Ludovico Card.
 Ludovisio ; à quo dignus est habitus , qui editiore in loco
 positus , ingenii , eruditionis , doctrinæque suæ lumen
 longe lateque diffunderet : nam dedit operam , ut Ar-
 chiepiscopus Iconiensis crearetur. Erat maxime ad ira-
 cundiam propensus : etenim , sicut in præcipiti stans , vel
 quo vis levi tactu , in eam impellebatur : erat in communi
 vitæ consuetudine ingenio feroci , neque iis quibus cum
 versabatur apto , nec commodo. Quam diu ulcus ,
 coxendici hærens , unde , tanquam è fistula , noxii cor-
 poris humores defluebant , ad apertum patuit , tam diu
 licuit illi lucis hujus usura frui ; sed simul ac ulcus idem
 clausum , nullum defluenti puri ad exeundum , aditum
 præbuit , statim vitæ est illi usus ademptus. Cum in aula
 Francisci Card. Barberini versaretur , ubi post Ludovisii
 obitum honorifice in omni victu habebatur , edidit vo-
 lumen , Græcis Latinisque versibus confectum , quod
 Noctes Tusculanæ inscribitur. Multa præterea scripsit ,
 quibus theologicas res plures , concisis & contortis dis-
 putationibus illigatas , resolvere atque explicare cona-
 tus est ; tum veterum auctorum Græcos libros , in his
 Themistoclis epistolas , non ante id tempus editas , im-
 primendas evulgandasque curavit.

CXXV.

P E T R V S A R C V D I V S.

EX iis, qui tota è Græciâ, jam diu lumine litterarum orbata, ad Urbem discendi gratia venerunt, Petrus Arcudius, Corcyræ ortus, incredibili ingenii doctrinæque laude floruit. De hoc, & de Cariophilo, Balthasar Anfideus, vir æque Græcis ac Latinis literis doctus, dicere solitus erat, nec Athenas ita fuisse Atticas, ut erat illorum oratio; cujus tanta erat suavitas, ut appareret, in eo nativum quendam leporem esse, non ascitum. Institutus est Romæ, in collegio suæ nationis; unde omnibus bonis artibus ita discessit ornatus, ut ad publica negocia atque gravissima sit adhibitus. Nam semel atque iterum missus est à Clemente VIII Pont. Max. maximis de rebus ad Ruthenos; ut videlicet inter ipsos ortas de fidei veritate controversias dirimeret atque componeret; qua in re magni ejus opera æstimata est: nam semper re bene gesta discessit. Quamobrem impetravit à summis Pont. ut Latinorum more sacrosanctum Missæ sacrificium faceret, cum antea Græco fuisset ritu initiatus; tum habitus est benigne ac liberaliter à Scipione Card. Burghesio, Pauli V sororis filio; in cujus aula versatus est aliquandiu; sed tandem litterarum, quam honorum vel alterius cujuscumque rei, cupidior, secessit in ædes collegii Græcorum; ubi triennium atque eo amplius ante suum obitum ita vixit, ut se loco movere non posset, quod valido equi, vini cadis onusti, impulsu fuisset ad terram afflictus: ea enim est Romæ mulionum istorum insolentia, is pessimus eorum mos viget, ut ipsi, equis hærentes, citato cursu suum per vias iter habentes impellant, & magnum quid se fecisse putent, si quem obvium in cursu, vel equorum capitibus, vel vini cado quem ferunt, offendant, evertant, ac subdant eorum sub solum, vel cum hyeme corruptæ sunt imbris viæ, si quempiam aqua conspergant, vel cæno inficiant, equorum pedibus pulso dissipatoque. Verum ille suis pedibus ingrediendi facultate amissa, se quotidie mane in ejus collegii bibliothecam deferendum curabat; neque inde, nisi post solem occasum, in

P

cubi-

cubiculum referebatur. Plures edidit libros, tum à se compositos, tum à veteribus Græcis relictos. Sed ex iis, qui ab ipso prodierunt, magnus in primis honor illi habetur, qui, de Concordia Ecclesiæ occidentalis & orientalis in septem sacramentorum administratione, inscribitur, anno MDCXIX Parisiis impressus. Statura fuit alta, ore rubicundo.

CXXVI.

IO. DEMICIANVS.

CAriophilo, & Arcudio, quos ceteris, qui è Græcorum collegio prodiissent, Græci sermonis elegantia & maximarum rerum scientia antecessisse narravimus, Io. Demicianus proximus accedebat; sed longo intervallo proximus. Hic ex transmarinis regionibus (erat enim in insula Cephallenia natus) navigavit in Italiam, Romamque venit, ut transmarinam doctrinam, quæ, naufragio in Græcia facto, tempestatibus delata ad nos est, consecraretur. Hujus præsertim laus est in summa facultate memoriæ, qua ita præstabat, ut in conventibus familiarium aliorumque, ad sermonem, quem quis de literis intulisset, vel quem tacentibus aliis ipse laceffisset, tam multa proferret, ex Athenæo, Iulio Poluce, Suida, Hesychio, Plinio, aliisque hujus notæ scriptoribus, quos semper in manibus habebat, accepta, ut & linguarum varietate & abundantia doctrinæ & eruditionis copia, qui audirent, ad incredibilem admirationem efferret: verum in iis, quæ recondita aliqua in arte exquisitaque doctrina continentur, aliis, qui in intima ejus artis cubilia penetrassent, cogeatur cedere. Nam, si quando in philosophicis concertationibus, molesto aliquo ac difficili argumento vehementius premebatur, jamque victus captusque teneretur, anguilla erat, elabebatur; sed ita fugiebat, ut quandam, in fuga, pompæ ac pugnæ similem speciem adhiberet; & die quodam in proœtione aulae Octavii Card. Bandini, in cujus familiaribus numerabatur, cum inter ipsum & Augustinianum quendam, virum doctum, orta esset ea de re quaestio, toties in philosophorum scholis agitata, num in sensu oculorum, nobis visus proveniat ex eo, quod

ab

ab oculis aliquid foras proficiscatur ad id quod volumus videre, an potius ex eo quod simulacra rerum ultro in oculos commeant, cumque Demicianus inhæreret illi, ut diceret, imagines è rebus in oculos advolare, nec Augustiniano in disputando par esset, qui validissimis argumentis eam opinionem labefactabat evertebatque; nec jam haberet quid diceret, minus Latinum verbum, quod casu, ut sæpe contingit, Augustiniano illi exciderat, ad reprehendendum arripuit, magnaue verborum contumelia eum interrogans, dum Grammaticam didicisset, totam illam argumentationem disputationemque elusit. Erat quidem propensus à natura ad poësim, tum Latinam tum Græcam; sed ejus carmina pingue quiddam sonabant & asperum; sicut & ejusdem soluta numeris oratio, quamvis erudita & docta, utpote inflata ac turgida, non longe à vitiosa ac corrupta dicendi consuetudine aberat. Neque tamen id illi quidquam de existimatione detraxit, qua in hominum opinione vigeat, virorum principum præsertim, quorum mandatis plures, tota fere Europa, magnis de rebus legationes obivit, & à Ducibus Mantuæ missus est Lute-tiam Parisiorum; ubi continuo omnium in se literatorum studia convertit, qui doctrinæ magnitudine & morum ejusdem impotentia commoti, & cerebrosi hominis novitate delectati, monstri ac prodigii cujusdam similem eum existimabant. Nam, præter egregiam venustatem oris & vestitus elegantiam, dicebat ex tempore, de qua quisque re vellet audire, nec sine summa doctrinæ, eloquentiæque laude. Suis erat in rebus nimis accuratus ac diligens, planeque superstitiosus; omnem se terrarum orbem peragrassè, præ se ferebat; Istros, Hispanos, Illyricos, mare superum omne, orasque Italicæ omnes, nationum cunctarum mores norat; erat in consiliis de Rep. dandis excellens, suamque de illa, non rogatus, sententiam explicabat; unde à compluribus unus ex sodalium Rosæ Cæcis numero existimabatur, qui tum in Germania versari dicebantur, quos fama erat omnes linguas scire, nihil ignorare, ac puncto temporis, quacunque velint in urbe, se sistere, aurum argentumque conficere, eaque de re complures jam li-

bros editos esse. Sed vix annus intercesserat ab eo die quo est Parisios ingressus, cum, sublatus è vivis, summo literatos omnes dolore affecit. Sed in primis iniquiore animo ejus interitum tulerunt duo præstantissimi viri, Servinus advocatus Reginus, & Ianus Cæcilius Frey, qui primas in Academia Philosophiæ docendæ partes agebat, quique etiam amicissimi hominis funus & lacrimis & elegantissimo decoravit epitaphio.

CXXVII.

G A S P A R C Æ L I V S.

SI quisquam inventus est usquam, qui novo modo homo esset, hoc est, qui secus, quam alii vivunt, vitam degeret, is profecto Gaspari Cælio Romano non antecessit. Nam perceptas quasdam ac præjudicatas opiniones animo retinebat, ad quas totas vitæ suæ rationes dirigeret. Præstabat ingenio; historias omnium temporum legerat, memoria custodiebat; mathematicis disciplinis animum exornaverat, sed in primis Astrologia, cui, ut mox dicemus, præter æquum, fidem adhibebat. Erat pictor, non unus è multis, sed inter multos propemodum singularis, atque artificio delineandi superabat omnes, qui una essent ætate, quod à puero, in describendis Sancio ac Bonarotæ prope divinis operibus, multum temporis studiique consumserat; quo fiebat, ut ejus opera conduceretur à pluribus, atque in Hispania, in Italia, ac Romæ præsertim, ubi multa ejus egregia opera perfecta cernuntur. Neque statuebat avare præcium arti suæ, sed ex operibus, ad quæ conductus fuerat, diligenter & ex fide absolutis, tantum accipiebat, quantum ejus, qui conduxerat, voluntas ac benignitas ferret; at non eo minus, lucri plurimum fecit; nam in tabulis rationum domesticarum, quas confecit, inventum est, pecuniam, suo ab ipso labore partam, ad quadraginta & eo amplius aureorum millia pervenisse; cujus pecuniæ ne nummum quidem unum vel in scenore, vel in prædiis, rusticis aut urbanis, collocavit; verum ex ea, in arcam conjecta, tantum quotidie sumebat, quantum esset sumtibus ejus diei satis: sed contigit, ut idem homini dies finem attulerit vitæ atque pecuniæ;

cuniae; ac rogantibus amicis, ne ita pecuniam perderet, sed agrum ex ea vel quid ejusmodi emeret, cujus ex fructibus in senecta se ac familiam suam sustentaret, respondebat, nolle se ocio suo, cui in primis consultum esse vellet, facere injuriam, quod à se ocium statim exulatum abiret, si sibi esset de scœnore exigendo, de agro colendo, de domo locanda vel sarcienda cogitandum; tum nolle se cognitorum, advocatorum, tabellionum, viatorum, judicum avaritiæ suppeditare, ad quos necessario sit eundum, si qua in ipsum rei male conciliatæ causa lis sit illata, vel si ille, cui ipse pecuniam vel domum locasset, scœnus ac mercedem non reddat. Atque adeo omnem animi agritudinem procul à suis ædibus remotam esse cupiebat, ut nunquam aves, canes, aut feles aluerit, ne quisquam ex eorum morte (quod hujusmodi bestiolæ in deliciis habeantur) ad ipsum dolor perveniret: uxorem vero adeo amplius quadraginta annos, quibus cum ea vixit, custodiis suis domi subjectam habuit, ut mortalium nemini fas fuerit aspicere; &, si quando aliquem in morbum delabi contingeret, eam ipse, cibi detractio, vel herbis, quarum fere omnium vim noverat, aliisve simplicibus medicamentis recte curabat. At parochis, quibus mos est quotannis; Paschalibus feriis, suis in parœciis capita hominum recensere, ac singulorum domos aqua lustrali conspergere, verborum contumeliis, ac metu etiam fustis, si ausi essent accedere, domi suæ foribus abigebat; quod diceret, Pontificem Max. cum illac iter faceret, bene domui suæ dicere, proinde nihil opus esse cujusquam ad eam rem opera. Atque ipsemet adfui, cum in sacrario S. Spiritus in Saxia Parôcho, neganti, non aliter se uxori ejus potestatem facturum vescendi carnibus in quadragesima, nisi suis ipse oculis, quo morbo affecta esset, aspexisset, palam, multis audientibus, dixit, Vxori meæ morbus in matrice inhæret, placet ne morbi locum aspicere? Astrologiæ autem eatenus erat addictus, ut non dubitaret, omnes omnium fortunas, mores, status, vitæ rationes atque exitus, ad vim stellarum & lunæ referre, neque quidquam tam ad nos pertinere affirmabat quam cæli affectionem qua primum spiritum duxerimus:

quam illi opinionem longissima epistola sum conatus evellere, & ostendere, nihil jam Mathematicis esse credendum, quorum prædicta quotidie videamus re & eventis refelli; sed operam lusi. In sermonibus familiaribus non minimam suspicionem injiciebat, se iis, quæ in fide Christiana traderentur, non plane assensionem suam adhibere; nam videbatur revocare ad naturales causas, quæ in sacris literis de mari rubro, de mundi ortu, aliisque miris ac supra naturæ vires editis, narrantur: nam sibi compertum fuisse narrabat, eam maris rubri naturam esse, ut interdum in duas partes scissum atque divisum, latam, volentibus transire, viam aperiat; idque magno Alexandro contigisse. Tum, quæ, de cæli constitutione, de orbis terræ natali die, de hominis procreatione, sacris literis traduntur, ea Moysem ab Arabibus, à quibus institutus fuerat, accepisse; atque alias multas ejusmodi nugas, à veritate alienas, deblaterabat. Sed admonitus, videret quid ageret, quo progredere-tur, se perituum hoc uno crimine, si ad Quæsitores causarum fidei permanisset; tum ille, sive vere sive quod judicium poenamque metueret, respondebat, se ita locutum, ut aliorum dicta referret, non quo sententiam suam aperiret. Curiose in aliorum vitas & mores inquirebat, & quemlibet vel levem rumusculum, præsertim si pertineret ad lacerandam mulierum etiam nobilium famam, pro re comperta & explorata habebat. Illud mirum, quod cum ex vicinia, in qua habitabat, vix pedem efferret (quod illi renes, quibus laborabat, nimia corporis agitatione inflammarentur) attamen nihil ab ejus notitia aberat, non eorum modo quæ in Vrbe, sed etiam quæ apud Scythas, apud Gallos, apud Hispanos fierent, quid illi molirentur, quæ de pace vel de bello consilia haberent, denique, quid Rex Reginae in aurem dixisset. Fere, quoad vixit, eodem genere vestium usus est, nimirum tunica ad genua usque demissa, & pallio ad eandem longitudinem producto, ex serico triplo; emergebatque illi per tunicam è pectore parva ex auro crux, in qua, altera ex encaustica, rubra figura descripta, inhærebat, quæ crux honorariae est Christi militiæ insigne, cui à Philippo III Hispaniarum Rege fuerat adscri-

adscriptus ; ad quem locum honoris olim non nisi maximo genere ortis adspirare licebat , nunc aliis etiam , ac præsertim pictoribus , statuariis , sculptoribus , & cantoribus , modica gratia ad eum pervenire fas est. Color rubeus , qui ejus in ore tanquam flamma ignis perpetuo enitebat , hepatorio eum morbo agitari significabat , simulque erat indicio , si quis illi quasi quasdam vel levis injuriæ faces adinovisset , quod exardesceret ira & stomacho vehementius : itaque laceffitus injuria , non ferebat , ac , dum vires suppeditarunt , armis eam vindicabat , sed postquam ægritudinis ac senectutis incommodo , minus viribus valere cœpit , linguæ acumine quo pollebat , ac famoso carmine , ad quod erat à natura propensus , persequabatur ; in quo progeniem ejus , à quo injuriam acceperat , usque ab avo atque abavo proficens , singulos , qui insigni aliqua infamiæ nota laborassent , enumerabat , illudebat , contumeliarum aculeis verberabat. At si quisquam unquam fide optima fuit , profecto ille erat : nam neminem pecunia tangere , injuria lædere , insidiis circumvenire , terrore litium concutere , sed contra , à litibus abhorrrere , nemini creditum abjurare , suum unicuique reddere , promissa facere , fidem servare. Scripsit duo poëmata , unum quo , heroico carmine , sed impolito ac rudi , Romam à Gothis obsessam cecinit , sed inventione ac rerum & sententiarum copia admirabile ; alterum , quo illustrium poëtarum vitas complexus est ; aliaque prope innumera poëmatia , quæ videntur ostendere , ingenium homini adfuisse , solum nitorem ac summum illi in excolendis versibus laborem & studium defuisse. Scripsit etiam comoedias complurès , in quarum una , quæ mihi videtur ceteris elegantia artificioque præstare , quorundam notorum hominum mores , ad miraculū , expressit. Retulit etiam in compendium poëtarum vitas , à Georgio Vasaro pluribus voluminibus comprehensas , in quo compendio pictores præterea multi iis , qui à Georgio enumerantur , accessunt. Sed annos circiter septuaginta natus obiit diem , ac itus est in Æde Virginis Deiparæ ad portam Flaminiam , in sepulcro , quod Paulus Iordanus Canonicus D. Mariæ in via lata , ex testamento hæres , faciendum curavit.

Iacobus Bosius Mediolanensis, honorariorum S. Io. Ierosolymitani militum, quorum numero erat frater, negocia Romæ procuravit; quam ille provinciam multos annos, summa cum diligentia, virtutis, probitatis, ac fidei laude, administravit: quod, arbitror, fuit causæ, ut ad præclaras militum eorum res gestas literis mandandas animum appelleret; quæ res cum esset magni laboris, ociique multum ac temporis posceret, advocavit se à rebus agendis, in eisque operæ suæ Antonii Bosii, fratris filii, vicariam fidem diligentiamque supposuit, ipse totum pene se contulit ad historiam scribendam, quam Italico sermone docte eruditeque tribus voluminibus comprehensam, absolvit. Sed non raro interrompebat illud opus, ambitionis labor, & studium, quo vix quisquam invenitur in hac Vrbe qui non districtus teneatur, quique, si flatus aliquis ad honores ostendatur, non ad eos vela det. Adoptaverat Sixtus V in collegium Cardinalium F. Gregorium Petrochinum, summum universæ Augustinianæ familiæ Antistitem. Huic quia se, statu incessuque quasi basilico, ac longa & decora barba commendabat, & quam sæpius demulcebat, vulgus hominum, ac nonnulli etiam Chaldaicis literis eruditi, post Sixti mortem, Pontificatum Max. demandabant: quod ille non ab hominibus, stulta ac vana opinione imbutis, profectum, sed Delphis responsum existimans, summa ambitione se in ejus familiaritatem, obsequio atque muneribus, insinuavit; atque homo doctus, qui afflueret opibus ac divitiis, qui ædes amplissimas incoletet, instructas rebus omnibus, quibus abundant hi qui beati putantur, qui servorum multitudinem, ipsi ad nutum dicto audientium, aleret, se illi in servitutem dicavit, ac præfecti ejusdem cubiculi nomine assiduam, diligentem, ac gratuitam ferme, quo ad ille vixit, operam tribuit: at licebat videre, senem perpusillum, purpureum Cardinalis vel biretum vel pileum manu gestantem, ab ejus latere nunquam discedere, submovere alios ne accederent, metuere ne quispiam validiore,

diore, quam ipse erat, ambitionis æstu exagitatus, ipsum arripere, atque ad se totum abstraheret; denique, ore, oculis, vultu, motu corporis, ita se illi dare, ut in eo munere, quod susceperat, persequendo, non agere sed fatagere diceretur. Sed posteaquam in aliquot Pontificiis comitiis ne mentionem quidem hominis factam, ne dum illum Cardinalium suffragiis ad Pontificatum maximum vocatum comperisset, cumque eum cerneret ad Acheruntem magis quam ad honoris cursum arripere, seque jam viatico ad illum instruere, non solum spe sua debilitatus est, sed de ea penitus excidit. Itaque cupiditate honorum abjecta, tradidit se totum pietatis ac religionis operibus, atque templa, summa & antiqua religione prædita, adire, liberalitatem in pauperes suam exercere, fere quotidie sacrosancta Christi corporis mysteria percipere, atque præsertim, in qua ille sublatus est, crucem præcipuo quodam cultu ac reverentia venerari, adeo ut ejus inventæ recuperatæque historiam insigni volumine sit complexus, & nullus unquam dies, tam magna turbulentaque tempestate fuerit, quin ad Ædem celeberrimam in agro Sessoriano Cruci dicatam, & longo intervallo ab ædibus suis disjunctam, se deferri iuberet; postremo religiosissimum D. Blasii templum instaurandum, ejusque interiores parietes eleganti pictura ornandos curaverit, qua crucis inventio, quam ipse elegantius in suis libris, quam pictoris cujusquam manus in tabulis, expresserat, oculis subjiceretur.

C X X I X.

A N T O N I V S B O S I V S.

ANtonius Bosius, Iacobi fratris ex ancilla Afra filius, paternum genus corporis brevitæ, maternum fusco oris colore referebat. Habuit ingenium à natura locile, acutum, acre: nam accipiebat celeriter, quæ tradebantur, ac memoria fideliter custodiebat; in lacescendo respondendoque peracutus ac brevis, & in omni genere sermonis festivus atque facetus. Humaniores literas didicit Romæ à patribus Soc. Iesu; Ius civile in gymnasio Romano, ibique ejusdem interpretandi facultatem accepit. Ejus non solum adolescentia, sed corroborata

borata etiam ætas, fuit liberior. Amicis utebatur dissolutis, impuris; & simul optimis viris deditus erat: in nocturnis bacchationibus & vigiliis, in comestationibus ac conviviis, nemo erat qui eum jocis, hilaritate amœnitatēque antecederet; deinde cum tempus, res & negocia poscerent, nemo illo gravior, nemo prudentior, nemo consilio, diligentia, ac sedulitate superior inveniebatur; libidine sic accensus, ut eam, ubi facultas daretur, expleret, unde ancipites conjectus in mōrbos, vitæ periculum subiret. Cœpit ab initio, consulentibus, de jure respondere; & aliquandiu diligentis eruditique advocati partes sustinuit, plurimorumque causis, jus suggerendo, satisfecit; sed negociorum multitudine distractus, in quorum procuratione successerat ipse vicarius patrui sui muneri, coactus est hanc advocati laudem & honorem aliis relinquere, se vero, ommissis ceteris, in ea tantum concludere, quæ suæ fidei diligentiaque commissa ac tradita fuissent. Sed quoniam interdum ipsi à negociis vacui ac liberi temporis aliquid relinquebatur, cœpit excogitare, qua illud in re posset collocare, in qua nemo adhuc elaborasset. Intercedebat illi vetus usus consuetudoque cum fratre meo, homine mire ad ejus mores facto, à quo, cum maxime in ea cogitatione versaretur, perductus est in cryptas, seu arenas, quarum Romæ magnus est numerus, contortis, ac labyrinthicis inter se flexibus implicatas atque connexas: in has, veteres Christiani, primis Ecclesiæ recens natæ annis, minacissimis Imperatorum edictis perterriti, ad collectas, ut agebant, celebrandas, ad Christi corporis & sanguinis mysteria percipienda, & ad sermones de divinis rebus audiendos, conveniebant: quorum ille locorum situm, immensitatem, rerumque in eis contentarum varietatem admirans, voluit illuc sæpius reverti, ac singula diligentius investigare atque perquirere; & cum magis magisque admiraretur, statuit, rem fore dignam, in qua omnes nervos ingenii industriaque suæ contenderet, si videlicet cryptarum earum superficiem, aditus, aulas, aras, imagines describeret: itaque fratre meo, qui erat earum regionum peritissimus, ac pluribus aliis adhibitis, multorum annorum studio,

studio, incredibili labore, magnisque sumptibus, perfecit illud opus, cui titulus est Roma subterranea. Cujus operis elaborandi gratia, aliqua in speluncis illis sanctissimis non religiose facta narrantur ab hominibus minime religiosis. Ibant illuc cum eo semper capita hominum quinque vel sex, & cum ignariis, unde cereos, si eos contigisset extingui, rursus accenderent. Et quia nonquam fere eo se conferebat, ut paucas ibi horas consumeret, sed ut minimum, triduum vel quatrimum contereret, opiparis obsoniis, ac præstantissimi vini amphoris instructus, sese istuc inferebat; adducebatur etiam cocus, qui prandium ac coenam coqueret, cum suis omnibus instrumentis, videlicet cum ollis, mortario ac pistillo, sartagine, ahenis, patinis, aliisque ejusmodi vasis; ac postquam multum temporis ei rei, propter quam venerant, datum erat, Cereri jam & Libero, ac solitis bacchationibus, reliquum tempus deberi omnium vocibus significabatur: nec mora, exornatum ibi convivium inibant, quod, non silentio, neque ea modestia, quam loci illius sanctitas poscere videbatur, sed cum clamore, jocos, facetiisque pluribus, atque effusissimo omnium cum risu celebrabatur; bacchabatur in eo patera bilibris, hoc est, bacchantis more, hac illac volitabat, ac plena & inanis, sine ulla intermissione, fiebat; personabant specus illi convivarum vocibus, madebant pavimenta vino, redolebant fornices nidore culinæ, quivis ut severior, cum ex aliquo aditu, quorum aliquot in circumjectis ibi campis vinetisque cernuntur, venientem ex cavernis illis, debacchantium strepitum accipisset, non illic versari homines, sed bacchari dæmones, non opus religiosum elaborari, sed Baccho sacra fieri, vel evocari ab inferis manes declamasset. Ac per hanc rationem confectus est liber ille eruditissimus atque doctissimus, quem ne vivens ille ederet, fecit fundus, quem coëmerat urbi propinquus, extra portam Flaminiam; ad quem omnes ferme cogitationes suas, ab aliis rebus abductas, traduxerat, & in quo excolendo exornandoque, ex maximis divitiis, à patruo sibi relictis, se ad inopiam egestatemque redegerat; ut vere posset dicere, se non iam fundum, quam profundum emissee, quod tam multas

ras res, tamque præclaras absorbuisset: nam cum preciosa ad eum supellex ex patruî hæreditate venisset, aurum & argentum calatum, stragula vestis, Attalica peristromata, conopea auro sericoque contexta, signa ex ære & ex marmore antiqua non pauca, tabula picta; hæc ille, quo se ac vineam aleret, partim vendiderat, partim oppignoraverat. Sed cum nulli, neque cognati neque affines, essent, quibus, se mortuo ut bona sua inter se partirentur, diceret, cumque ex veterum amicorum numero occurreret nemo, quem hæredem faceret, cum ipse obiret diem, quod ex amicitia ad senectutem usque perdurare non soleant, quas non virtutis species atque amor recti, sed voluptatum societas studiumque conjunxerit, jamque mors in foribus esset, nec intestatus vellet decedere; testamento raptim facto, instituit hæredem eum, cujus operas non ita multo ante conduxerat ut ipsi ferviret; sed condito testamento, cum prope jam animam exhalaret, conducti sunt medici civitatis primî, ut facerent eum sanum; qui omnes in hanc sententiam ierunt, nempe satius fuisse, sacerdotem illi aliquem, quam medicum, adducere. Solus Trulierus sanguinem illi mittendum censuit; cujus consilii rationem cum satis ceteri mirari non possent, ac quærerent, quem nam sanguinis missio locum haberet in eo, quem jam vires ac vita deficerent, respondit, saltem ut dulcius moreretur. Sed hoc, ad mortem facilius obeundam, auxilio non eguit, nam ipso præsentē illud ingressus est iter, quod suscipiendum est omnibus; utinam ita bene viaticatus, ut tum erat, cum ad cryptas proficiscebatur.

cxxx.

LVCAS VALERIVS.

SI quis hujus viri doctissimi clarissimique laudum volumen impleret, non tantum illi ornamentum decusque conficeret, quantum paucis verbis Galilaus Galilaus comparavit, qui hoc brevi quidem, sed raro ac singulari, in eo exornando, est usus elogio: nempe Lucam Valerium, ob admirabilem Mathematicarum rerum scientiam; esse adeptum, ut sui ævi Archimedes dici meritissimo possit. Quod si Navianus ille Hector

tantum.

tantum in ea laude ponendum esse duxit, quæ à laudato viro proficiscitur, quod nam illi par precium invenietur, quæ Lucæ Valerio tributa est ab homine non quavis laude ornato, sed summa atque incredibili prædito? qui non suæ tantum patriæ, decus, splendorem, & claritatem, peperit, sed orbi terræ ornamentum attulit, totumque sua luce lustravit atque complevit. Verum Lucæ Valerii commendatio, non tam ex illustrium virorum atque omni virtutum laude principum testimonio, quam ex ejusdem operum præstantia atque æstimatione, colligitur: ea enim scripsit ediditque, quibus in tota Geometria neque acutius neque doctius neque præclarior quidquam inveniat. Primum anno MDCIII librum emisit, de centro gravitatis solidorum, & anno MDCV aliud, non minus eruditum & acuminis plenum, de quadratura parabolæ per simplex falsum. Docuit multos annos, in gymnasio Romano, Mathematicas disciplinas, ac Geometriam in primis; quo toto fere tempore, Margaritæ Sarrocchiæ, poetriæ, cujus ille ingenio delectabatur, contubernalis perpetuus extitit; cujusque etiam domi mortuus est, fecitque hæredem Joannem quendam Latinum, eidem Sarrocchiæ in primis carum, & contubernii ejusdem necessitudine sibi conjunctum.

xxx i.

ANGELVS GRILLVS.

Angelus Gryllus, Iannensis, ex D. Benedicti nobili ac locuplete Montis Cassini familia, ad philosophiæ ac sacrarum literarum scientiam, humanitatis & Etruscæ in primis linguæ, cujus erat cupidissimus, studium adjunxit; qua in re tantum profecit, ut celeriter in numerum nobilium poetarum venerit, atque omnium, quos nostra admiratur ætas, ut Torquari Tassi, Baptistæ Guarini, Io. Baptistæ Marini, aliorumque, sibi inire animos conciliaverit, ac nulli in Italia extiterint, paulo his literis dediti, quibus cum illi amicitia non mererit, aut usus literarum; & Academiæ in primis omnes, ejus nominis fama compulsæ, honestum sibi & gloriosum fore putabant, si eum sibi possent adungere.

Itaque

Itaque earum unaquæque in beneficio & gratia numerabat, cum, ad ipsius cœtum, suum ille nomen adscribendum curaret. Romana vero Humoristarum Academia tantum homini tribuendum esse statuit, ut principem eum sibi delegerit, & mortuo funus fecerit, atque ejus imaginem formæ, in tabula egregii artificis manu depictam, & corona aurea redimitam, una cum aliis Guarini ac Marini, in sua aula, collocaverit. Duo epistolarum volumina edidit, ac varii generis rhythmos quamplures, in quorum multis egregia hominis pietas atque in Christum amor elucet. Multa suæ familiæ cœnobia, Abbatis honore ac nomine, summa cum prudentiæ & probitatis laude, administravit; & cum diem obiit supremum, Parmensi S. Ioannis cœnobio præerat. Nihil fere ambitione districtus tenebatur: nam præter eos honores, quos suus illi ordo demandaverat, noluit ad superiores, cum posset, ascendere; ac sacerdotium Alerix in Corsica, & Albingæ in Liguria, sibi oblatum, recusavit accipere; quod aperte fateretur, majus illud onus esse, quam ut ejus vires ferre possent.

CXXXII. PROSPER FARINACCIVS.

QUæ Prosper Farinaccius, in adolescentia atque in firmata jam ætate, fecerit errata, non parum multa nominantur; verum ea, singularis virtus ingenii ac summa juris civilis prudentia, ejus præsertim partis qua vitia hominum atque peccata in judicium pœnamque vocantur, vel obtexit, vel ætatis humanæque imbecillitatis, quæ vix potest sine casu & prolapsione consistere, excusatione defendit. Illud vero, qui eum novit, satis mirari non poterit, quod cum omnes æquiores adversus eos judices simus, qui criminum eorundem societate nobiscum conjuncti teneantur, attamen ea ille severissime in aliis peccata vindicabat, in quibus ipse princeps habebatur: ac Paulo V Pont. cum esset fisci procurator, sive Reip. causa, quo cives ab improbos removeret, sive utilitate privata vel odio adductus, sive animi sævitia compulsus, acerrimam sed justissimam adversus eos tempestatem concitavit, qui turpi flagitiosoque concubitu

cubitu se contaminarent ; ac passim ea de re quæstiones apud omnes iudices habebantur & exercebantur in eos, quorum delata essent à quadruplatoribus nomina ; ita ut multi, qui ejus criminis conscientia constrikti tenerentur, fugæ præsidio ex eo periculo incendioque evolerent : & eorum quidam, qui postea publicatis bonis omnibus, absens eodem crimine damnatus est, dum fugeret, interrogatus à quodam cui iter erat Romam, quid ibi ageretur, atque ut cives, eo anni tempore fervidissimo, se haberent (erat enim æstas summa) non infacete, male, inquit, nam ibi homines uruntur : alter vero amicus summus meus, eleganti sane ingenio, ac poëta non in postremis, quem fortasse conscius animus, quo nihil est miserius, exagitabat, totos dies ubi quemque invenerat continuo interrogabat, quærebat, investigabat, quid afferrent novi ? num cujusquam alterius nomen ad magistratus recens delatum esset ? tum quocunque venerat, querebatur, dolebat, vociferabatur, decipi homines fide publica, fidem in eo quod leges promitterent non servari, cum, delatorum indicio, raperentur homines in carcerem, supplicioque afficerentur, ob id crimen, cujus leges illæ eos tantum damnari præciperent qui essent manifesto in eo deprehensi, ceteros absolverent : & amicis omnibus edixerat, sibi alio transcurso opus esse, proinde, si quid mandare vellent, vel curari, imperarent. Verum ubi Pontificis prudentia, (cui placuit, sermonibus hominum, qui toto terrarum orbe fiebant, ansam præcidere) judicia illa, paucorum dolore, extincta sunt : tum ille securus esse, ad ingenium redire, neque ullam amplius de protectione mentionem facere. Sed quemadmodum Farinaccius multis negocium faceffit, ita etiam non nemo malam illi rem periculumque procurare conatus est ; atque olim, malorum criminum convictus, pœnas legibus dedisset, nisi Antonii Mariæ Salviati Cardinalis opera servatus, ex eo iudicio elapsus esset ; cui Cardinali, pro illo deprecanti, Clemens VIII, cui ejus flagitia nota erant, Farina, inquit, ista bona est ; vel pollis est potius ; sed non fæccus cui ille includitur, bonus est, sed foedus ac turpis. Semel cibum sumebat in die, illumque sub vespèram laute ; ac

sa-pe

sæpe fidicina adhibebatur. Fuit olim summis quibusdam viris ludibrio, qui eum noctu, ob meretricem abductam, pipulo ante ædes deferebant. Scripsit de testibus, de falsitate & simulatione, de Reo confesso, de immunitate ecclesiastica, de delictis carnis, consilia & Decisiones criminales, ita docte, ita erudite, ita feliciter, ut ex remotissimis orbis terræ partibus plures, non tam Urbis visendæ, quam ejus cognoscendi gratia, Romam venirent; neque quisquam est rerum capitalium iudex, neque reorum patronus neque advocatus, quin libros ab eo editos habeat, quin legat, quin inde ad persequendos vel tuendos reos arma depromat. Edidit etiam Rotæ Romanæ decisionum volumina ad duodecim, & alia. Mortuus est senex, filio ex concubina relicto.

CXXXIII.

ZOILVS ARDELIO.

QVo hujus imago oris, penitus oculis hominum subjiciatur, primum detrahenda est illi persona, quam sibi ipse imposuerat. Cum antea alio appellaretur nomine, mutandi ejus causam, malevoli dicunt, fuisse inhonestum fratris vitæ exitum, qui in vinculis, laqueo sibi gulam fregerat: nam cum à Quæstoribus fidei, violatæ religionis crimine, damnatus esset, ac de more Triumviris rerum capitalium traditus, ut supplicio afficeretur, quo se illius acerbitati subduceret, occupaverat liberum mortis arbitrium. Ut igitur fratris infamiam, ad se redundantem, effugeret, vetus ab ipso nomen repudiatum ajunt, ac novum ascitum; sed falso: nam antea quam frater se interimeret, vocabatur hoc nomine. Hic, ex matris utero, animi vitia, quibus laborabat, attraxit: perpetuam videlicet arrogantiam, atque elationem animi non ferendam; & quamvis ingenii acumine & celeritate valeret, quamvis, cum Patavii Pendasio Philosopho operam dedisset assiduam ac diligentem, eruditione doctrinaque præstaret, quamvis, ut de quacunque re proposita docte eleganterque differeret, multis rebus cognitis, penitusque in mediis iis artibus, de quibus sermo esset, retrusis atque abditis, summoque studio ac diligentia esset consecutus; attamen nemo exi-

stima-

stimabat, esse tanti ulla merita, quanta insolentia hominis, quantumque fastidium. Omnes præ se comtemnebat, neminem quidquam scire aut didicisse arbitrabatur; atque interrogatus, cur in Academiam Cardinalis à Sabaudia non veniret, arrogantibus sane verbis respondit, nunquam se venturum in eum conventum, in eoque verba facturum, ubi neminem sui similem ingenio, doctrina, & eruditione conspiceret. Neque erat Academia cuiquam magnopere optandum, immo minime eius intererat in suorum eum numerum venire: nam homo factiosus, elatus, insolens, aut eam dissolvebat, aut simultatibus discordiisque ferendis perturbabat omnia, atque miscebat; ac minimum abfuit, quin Academiae Humoristarum, cum maxime ingeniis hominum floreret, exitium ac pestem afferret. Cum de singulis, detrahendi gratia, maledice contumelioseque loqueretur, Gasparem vero Scioppium, qui in literaria Rep. in primis ordinibus numeratur, imi subsellii virum, atque inter literatos proletarios, ut ita dicam, referendum esse aiebat; quem ille Scioppium, quoniam in quodam libello sua tempora, quasi literatis viris non amica, modeste reprehenderat, coepit contumeliis omnibus lacerare, atque palam eum infantem, rudem, & omnino omnis eruditionis expertem atque ignarum asserere, minitarique, se libro edito ejus inscitiam palam omnibus facturum. At Scioppius misit illi, qui diceret, si sibi amplius molestus esset, non se pugnaturum cum eo eloquentiæ doctrinæque armis, sed dictis testium, ac sententiarum iudicium, in publicas tabulas relatis, quibus Bononiæ, malorum facinorum argutus, evictus, ac condemnatus fuisset; his se armis curaturum, ut ejus projecta ad detrahendum bonis viris audacia infringere, ac retunderetur. His auditis, à scribendi contra illum sententia destitit, seque tantum intra verba continuavit. Neque solum sibi principatum in literis arrogabat, sed capeffendæ recteque administrandæ Reip. artem se peti debere affirmabat, ac Regum & Rerump. omnium oratores noctu ad se domum, capite aperto, variandutos veste, & Vulcanum in cornu conclusum gerentes, venire jactabat, ut suorum Regum mandata defer-

Q rent,

rent , ut ad ipsum de pace , de bello , de summa imperii referrent , & quod ipse de Rep. consilium daret, acciperent ; se vero jubere illos in cubiculum ibi proximum tantisper secedere , dum ipse scriptum , vel philosophicum , vel politicum , quod præ manibus haberet, absolveret ; eos autem ipsi dicto audientes esse : narrabat etiam , sibi à Rege Poloniæ viros, primorum principes, legatos , qui arcana quædam regni cum ipso communicarent , Regisque verbis salutem ipsi propitiam nunciarent , ejusdemque opes , gratiam potentiamque deferrent : ne multa , nullum esse tota in Europa Strategum, nullum Dynastam , nullum Tyrannum , quantumvis magno à nobis locorum intervallo disjunctum , quin lectis suis , ut ipse agebat , foliis , non continuo suam per literas amicitiam expeteret , ejus prudentiæ gratularetur , seque totum ipsi habendum possidendumque permitteret ; & quosdam etiam Reges ab ipso edoctos , totam Reip. administrandæ rationem commutasse , gloriabatur : quin Regem ipsum Sueciæ , si Romam, ut minitabatur , venire potuisset , multo sapientius facturum fuisse agebat , quam olim M. Marcellus fecerat , qui , Syraculis captis , tum requisisse dicitur Archimedem illum , summo ingenio hominem & disciplina , cum plurimorum se civium cæde commaculasset ; unde , cum audisset eum interfectum, frustra condoluisse : at Ducem illum , fortiozem etiam quam M. Marcellum , capta urbe , nihil gravius de ea constituturum fuisse , nisi prius ipsum requisisset , invenisset , amplexibus implicasset , osculatus esset & consiliorum suorum conscium fecisset ; itaque magno se Vrbi auxilio , vel potius salutis futurum fuisse. Illud vero incredibile , quod , cum paucis ante annis vir quidam princeps Romam venisset , qui cum graves illi officii ac necessitudinis causæ intercedebant , rogatus , num ad eum domum salutandi ejus gratia esset iturus , respondit , non alias hoc se illi officium homini persolaturum , nisi sibi antea ei essent honores decreti , quibus olim à principis ejusdem parente fuerat exceptus ; qui parens , cum accepisset , ad se eum à Cardinali , cui tum inserviebat , missum venire , vehiculum ipsi primum , equis sejugibus tractum , simul ac ditionis suæ

suæ fines attigit, obviam inivit, tum ad suæ urbis portas rhedam, qua ipse vehebatur, una cum honorariis ephebis præsto esse iussit, qui eum exciperent, ad seque perducerent, postremo scabellum genicularium, serica constratum veste, suo in sacello parari mandavit, quod, dum sacrum fieret, niteretur, præterea, lecto à Sacerdote Evangelio, librum exosculandum tradi voluit, qui honos summis tantum viris habetur. Ac multa, his similia, non magis gloriose quam insulse loquebatur, quæ, ne lectorem fatigemus, omittimus. Neque solum literatorum, quotquot ubique essent, se esse longo intervallo primum volebat, sed aliarum quoque ad se rerum arbitrium revocabat; neque ulla tabula picta, ullum signum, ulla fabrica, ullum vas calatum, ex ebore, ex auro, ex gemma, aliquod precium habebat, nisi quod ipse probasset; ac sæpe vidi, præstantissimorum operum precia, quæ alii in cælum efferebant, illius æstimatione sic concidere, ut non esset quidquam abjectius, neque depressius. Atque erat optandum maxime, ut ejus maledicta & contumeliæ, ad ea tantum opera, quæ ille ad vituperandum arripuisset, revolverentur; sed artifices etiam ipsos multo magis comprehendebant; ac bene cum iis actum esse existimabatur, quos solum minimi homines precii, vel nihili potius, appellasset: nam quos ille oderat, longe acerbioribus plagis feriebat dilacerabatque. Vnum tantum pictorem eximium habebat, popularem suum; hunc Zeuxidi, Parrhasio, Protogeni, Apelli, anteferebat; hunc Amphioni in dispositione, Asclepiodoro in symmetria, quibus Apelles ipse cedebat, præstare affirmabat; quem propterea in tantum honorem venisse ajebat, quod præceptis suis formatus & institutus fuisset; ceteros, qui eadem essent ætate, non pictores sed pictorum esse umbras, ac vix dignos, qui ad arcas, ad subsellia, ad aqualia, ad vasa vinaria, ad patinas coloribus maculandas adhiberentur: hæc cum in foris, in triviis, in plateis, in officinis, incensis & aculeatis verbis effunderet, fiebat, ut odissent eum homines odio plusquam Vatiniano. Quod suspicioni locum aperuit, fuisse eum non tam pituitæ copia peremptum, quam veneni vi, malevoli cujusquam scelere parati, sublatum;

idque, ut medici ajebant, persuadere videbatur odoris
 foeditas, ventris tumor, livores toto corpore fusi: verum
 id, quod parum nobis constat, in medio relinquimus, &
 ad alia transimus. Erat illi Pinacotheca, præ qua cete-
 ras fœcenum esse dicebat, tabulis pictis referta, quarum
 singulas ad auctorem, qui maxime sibi placeret, refere-
 bat, atque hanc Bonarotæ, illam Raphaelis, illam Ti-
 tiani, illam Corrighii esse commemorabat: sed paucos
 post menses, quorum illis pictorum nomen primum ac-
 commodasset oblitus, novo modo loquebatur, & quam,
 verbi causa, Raphaelis esse dixerat, Corrighio assigna-
 bat; quam ad Bonarotam retulerat, Titiano tribuebat.
 In spectandis laudandisque virorum formis Græcissa-
 bat: nam ut quemque egregia forma aspiciebat, conti-
 nuo consistebat, & admotis naso ocularibus, devorabat
 eum oculis, ejus manum apprehendebat, diu detinebat,
 ægre dimittebat; sed non alio eos amore prosequabatur,
 quam quo Socrates Alcibiadem, Epaminondas Michy-
 tum, Catulus Roscium: sed hoc inter hunc atque illos
 intererat, quod honestus illorum amor unico tantum
 adolescente definiebatur, hujus vero castæ benevolentia
 fines se se latius diffundebant, & quicumque corporis
 forma præstabant, omnes ei erant Alcibiades, omnes
 Michyti, omnes Roscii, quod in eorum pulcritudine,
 veniens ab animo virtutis lumen, & honesti formam
 aspiceret. Sed admonitus, ne hac tam vulgari consue-
 tudine suspicionem aliquam turpitudinis, Philosopho
 indignam, injiceret, respondebat, ne id posset continge-
 re, à sese fuisse prospectum, qui sibi infanti in cunis pu-
 denda abstraxisset, & in ventrem abstulisset. Sed re ve-
 ra damnum bonæ literæ, ejus interitu, fecere: nam erat
 ingenio peracri, & studio flagranti; rem videbat acute,
 explicabat dilucide, scribebat ornate, & judicasset etiam
 prudenter, nisi, elatione animi & vanæ sui opinione, in-
 flatus & corruptus, ornatissimos homines spoliare co-
 natus esset omni commendatione ingenii atque virtutis.
 Erat liberalis, splendidus, hospitalis; & in prandiis vel
 cœnis (quas non parum sæpe amicis dabat) accipiebat
 hominem nemo neque largius neque prolixius deni-
 que nullius erat rei, præter laudem, avarus. Nihil fere
 edidit.

edidit, præter paucas orationes; sed multa edenda reliquit, quæ nisi Deus respexerit, quantumvis egregia ac luce digna, vel ad cetarios, cupedinarios, factores, pomarios ibunt, vel, ut magnus illis honor habeatur, mitentur in vicum, vendentem piper, thus & odores, vel in bibliotheca aliqua concludentur, pulvere, situ, blattisque perdenda. Quorum operum hæc numerantur in primis, Templum Vaticanum, tribus voluminibus explicatum, Breviarium Actorum Pauli V, Bibliothecæ Vaticanæ descriptio, Breviarium Actorum Pauli V contra Venetos, orationes quinque supra centum, Variarum Quæstionum in Aristotelem libri decem, explicationes difficultum locorum Aristotelis, Epistolarum liber unus, Varia poemata, tum Latino, tum Etrusco sermone scripta. Statura fuit mediocri, facie oblonga, mento, quod, cum in orbem deberet exire, desinebat in quadrum, ubi tanquam in inculto, ac derelicto solo, paucorum seges pilorum vix foras emerferat: oculi parvi, ac palpebris, sæpe conniventibus, muniti; nec mirum, si omnia naso suspenderet, quippe cui talis ac tantus à natura nasus contigerat, ut posset cuivis oneri sustinendo sufficere. Vestitus ejus erat, qui magis ad Philosophorum fragilitatem quam ad aulicorum elegantiam accederet; præsertim cum ipse gloriaretur, pro sua excellenti doctrina atque sapientia, non aliis se principibus viris in servitutum dicasse, nisi qui summos arctissima cognatione attigissent; qui omnino fuerant duo, & cum meminerat prioris, gloriosæ, cum secundi, sanctæ eum esse memoriæ, agebat: & hunc dictitabat scivisse multum, sed voluisse existimari se nihil scire, illum scivisse multum, sed voluisse etiam sciri, se multum scire. De ejus morte, varie à variis narratur: alii enim pituita, largius ad os defluente, suffocatum, alii veneno, ut diximus, interceptum, alii vomitione puris & sanguinis, ex apostemate in interioribus corporis partibus concepta, exhalasse animam tradunt.

CXXXIV. IO. ANDREAS RVETTUS.

SI Io. Andræ Ruetti virtuti par data esset fortuna, floruisse opibus ac divitiis, nec eum, quem sortitus est, vitæ exitum invenisset: nam & magna Geometricæ facultatis intelligentia, qua præditus erat, & omnis fere, digna homine liberali, ab eo percepta doctrina, secundiores illi res, vel saltem non ita scædas atque adversas, polliceri videbatur. Erat in primis, ut diximus, Geometriæ peritus, quod libri ab eo de Arithmetica & Algebra editi declarant. Flagrabant studia Etruscæ poësis apud eum; in qua quantum præstaret, argumento sunt versus plurimi, quos in unum volumen collectos emisit; cui libro Murmuri Heliconis nomen est inditum; tum nonnulla etiam opuscula alia testantur, & in his elegans oda, locupletissimis amici cujusdam sui commentariis illustrata, quæ fere omnia scripta sunt ab eo, cum Ducis de Candal, qui Venetæ Reip. exercitibus præfuit, domum, præfecti munere ac nomine administravit. Verum, si, quam ille operam ac diligentiam ad Geometriam perdiscendam contulit, eandem ad cavendum sibi adhibuisset, longius illi tempus ingenii augendi ac declarandi contigisset: si, quod studium colligendis in Parnassi aut Pindi vertice floribus collocabat, in delectu familiarium, quibus vitam suam tuto committeret, posuisset, non in eas insidias devenisset, quibus postea circumventus interiit: sed, dum in studio dimetiundi cæli & terræ est omni mente & cogitatione intentus, exitium ac pestem, capiti suo paratam, non vidit; dum ociose per juga Pindi se infert, opportunam inimicis suis necis sibi parandæ occasionem obtulit: etenim domi Marii Frangipani, cujus erat consiliorum omnium particeps, ab adolescentulo, nocte quadam, somno sopitus, est interfectus, atque omni auro argentoque spoliatus. Hunc adolescentem, ajunt, Romam Venetiis ab ipso perductum, famuli nomine, & animi gratia; nec ignorasse illum hunc esse impurum ac furacem, quod equos militi cuidam deprædatus esset, atque alia furta fecisset; sed nescio quo imperu, de mente ac cogitatione dedu-

deductum, non existimasse, idem ad se infortunium posse recidere. Addunt etiam adolescentem, cum sæpius à domino objurgaretur, quid alio excurreret, neque id illum esse passurum audiret, tum omnes domo exeundi aditus obseptos aspiceret, non tulisse illum, sed, re cum amicis suis, sceleratis hominibus, supplicioque dignis communicata, cepisse illud plenum sceleris consilium, plenumque audaciæ. Sed ut sese res habeat, illud certum est, miserum illum octavo ab ejus interitu die, cum non appareret, ac teter, ex rimulis cubiculi ejusdem ostii, odor afflaret, jussu magistratuum, effracto ostio, in lecto, multis confossum vulneribus fuisse inventum, adolescentem vero nusquam repertum.

CXXXV. IULIUS CÆSAR CRUCIUS.

GRavis atque atrox, in bello, ob Helenam Agamemnoni raptam, à Græcis toti Asiæ illato, quo bello Trojanorum opes concidere, Apollinem inter atque Vulcanum est orta contentio, cum alter stantem adhuc ac florentem Trojæ fortunam tutela patrociniisque suo defenderet, alter ad eandem evertendam sua cum Græcis præsidia conjungeret; cujus discordiæ adhuc memores, alter alteri, cum usus venit, incommodare, & quod agre sit, facere studet. Atque hac nostra memoria deformis ille faber, fumo ac fuligine obsitus, Iulium Cæsarem Crucium, Bononiensem, in nutritu Musarum educatum, ut esset qui carmina dictaret, quæ tunicatus popellus caneret, Apollini Musisque surripuit, & ab amoenis Pindi & Heliconis jugis ad nigras atque depresso fabrorum officinas, & à faciendis versibus ad clavos, clathra ferrea, atque ejusmodi alia fabrilia opera confluenda traduxit. Quam injuriam Apollo non tulit, sed Pegaso investus, alumnum suum, cum maxime, Vulcano cogente & urgente, operi esset intentus, excepit, ac post se equitem, Pegaso impositum, liberum foras eduxit, cum fumido illi fabro animum ad persequendum tardaret infirmitas ac debilitas cruris, quod in illo præcipiti de cælo in terram casu ac ruina perfregerat. Ex officinæ igitur ferrariæ caligine à tenebris in libe-

ram cæli lucem expositus , abluuit primum corpus , illuvie ac sordibus squallidum ; tum scorteam castulam pallio mutavit , ac pro malleo calamum , pro chalybe chartam , pro aquæ aheuo atramentariam thecam accepit ; ac totum se ad scribendos versus contulit ; quorum tam magnum numerum effudit , ut tonsoribus , circulatoribus , pedibus ac luminibus captis , affatim præbuerit , quod in tonsorinis , in viis , in plateis , cantaretur. Nulla sunt fere impressorum præla , quæ in ejus operibus imprimendis non exerceantur ; nullum flabellum circumfertur , in quo aliquod ejus carmen non legatur ; nullæ Sossiorum tabernæ , nullæ eorundem in foris mensæ conspiciuntur , ubi non plura ejus prostant opuscula ; nulla virgo , nulla paulo hilaris nupta , aliquo in gynæceo concluditur , quæ in suis cistellis non hujus aliquid habeat. Neque tamen ita sunt abjecti ejus versus , ut ab eruditis auribus respuantur ; neque scurrilibus jocis referti , ut pudicas aures offendant ; immo ab omnibus , qui pudicitix esse volunt præmium , mirifice laudantur.

CXXXVI.

NICOLAUS NIGER.

HVac quoque Apollo , quem sibi poëtam delegerat , à mercatura , in qua vertebatur , ad faciendos versus attraxit , quos vulgus hominum legeret. Hic natione Italus , patria Venetus , simul ac ex ephebis ætate exiit , navigavit in Syriam , ac Hieropoli commutandis mercibus studuit lucro ; à quo nunquam abstractus fuisset , nisi à Mercurio , qui mercatoribus præest , impetrasset Apollo , ne in mercimoniis emendis vendendisque eum adjuteret , ac latum lucris afficeret ; ille enim , malevoli cujusdam opera , magnam rheubarbari lectissimi vim in navim impositam , aqua injecta , corrupit ; quare ille , ex maximis divitiis pene ad egestatem redactus , animum à mercatura abduxit , eoque appulit quo eum Apollo vocabat. Sed multo majori ex parte , ejus ad se operam attrahebant Cupido ac Venus , quam Apollo chorusque Musarum. Non potest effari tantum dictis , quantum factis esset profusus in Venerem. Mitto , quod fecit flagitii in Syria , quod Venetiis , unde virginem ,
honesto

honesto loco natam, abduxit; à cuius postea cognatis, multis vulneribus confossus, sublatus est pro mortuo: mitto, inquam, hæc omnia. Romæ cum esset, ubi diem obiit, omnia ejus negocia illuc denique revolvebantur, ut, postquam aurora illuxisset, aliquam Urbis regionem obiret; & si quam in ea mulierem meretricem offenderat, quæ se nuper populo prostituisset, ære dato, ejus emebat noctem, vel eam statim inibat: itaque nulla erat meretrix (nisi si quæ esset diobolaris pagoque pollucta, nam istas non ductitabat) nulla, inquam, erat, quam ille, tanquam mercem aliquam, sua, ut ajebat, nota non obfignasset; & si qua nova mulieris merx alicunde advecta esset, currebat statim, ut suo eam annulo obfignaret: quamobrem, magis in complexu mulierum, quam in aliqua testudine literaria, Homérico more, octonis rhythmicis versibus bellum inter muscas, cimices, & formicas gestum, cecinit, eodemque metri genere, D. Nicolai res gestas, comœdiam Candidam, & aliud Drama, Anima felici nomine, edidit. Erat adeo pinguis, ut geminos in ventre habere liberos videretur; qui venter adeo illi ex adipe extare ac prominere cœperat, ut omnem cum mulieribus concumbendi facultatem adimeret; ex quo in eam ægritudinem conjectus est, ut mortem in beneficio posceret. Quid enim, ajebat, opus est vita illi, cui voluptas ea desit, propter quam vita sit expetenda? Atque votis affuit Deus: nam repentina morte correptus, abiit ad Acheruntem, sine viatico.

CXXXVII. LAVRENTIA STROZZA.

Nostro huic sæculo, quod, quamvis reclamante non nemine, & hanc potissimum laudem Leonis x ætati tribuente, doctorum hominum atque omnium literarum fama illustrum uberrimos edidit foetus, sua quoque Sappho non defuit, quæ eodem carminis genere, non amores luderet, sed divinas laudes caneret, non eadem ingenii, elegantia, & eruditionis magnitudine, qua illa (quis enim, ne virorum quidem, cum ea, quæ non ætati modo suæ, sed aliis etiam multis præstitit, conferrere se audeat?) sed religione, pietate, sanctimonia,

Q 5

& car-

& carminis argumento, infinitis partibus majore. Si quidem fuit illa vere expers religionis, hæc Christianis sacris imbuta; illa impurissimorum amorum flamma exarsit, quæ, sua etiam confessione, Tribas fuisse convicitur; hæc purissimo sanctissimoque divini amoris igne succensa flagravit: illa nupta uni cum esset, vetiti cum Phaono, quem deperiebat, concubitus infamia notatur; hæc Deo immortali dicata, summa virginitatis laude, quam perpetuo coluit, in omnium sæculorum memoria vigeat: in illa, poëticæ facultatis ornamentum, quamvis supra omnem æstimationem, non ita magnam laudis materiem habet, quod illud minus sit aptum mulieribus, quæ ex virorum consuetudine, quibus cum sua carmina communicare coguntur, non parum sæpe pudicitia jacturam faciunt, vel, ut eam maxime incolumem præstent, se & famam suam existimationi hominum vindicare vix possunt; in hac, quæ mancipatarum Deo virginum septis se clauserat, ad quæ nec mulieribus, ne dum viris, aditus patet, quæque, hac præsertim ratione, exoneraret animum labore, quo, ex divini amoris æstu fatigabatur hæc eadem facultas, eximiae laudis honore dignatur. Devota Deo virgo vixit sub legibus D. Dominici, in Monasterio S. Nicolai, Prati in Etruria, ubi scripsit hymnos in singulos totius anni dies festos, vario carminum genere; sed in primis Sapphico, quo maxime delectabatur, eosque in Lactantii de Lactantiis, Pistoriensis Antistitis, nomine edidit. Fratrem habuit Kyriacum Strozzam, nobilem Peripateticum, qui utrum forori, an soror ipsi, majus lumen ac decus attulerit, incertum est adhuc; ita in vario laudis genere uterque pari inter se gloria certant.

CXXXVII. ANTONIVS BRVNVS.

ANtonius Brunus natus est Manduriæ, Regni Neapolitani oppido, quamvis ille Astæ in Insubria stirpem antiquissimam suam, originem ducere, affirmaret, ibi familiæ sacra, ibi generis nomen, ibi majorum multa vestigia conspici. Erat corpore obeso ac pingui, sed ingenio neque hebeti neque tardo: nam, & philosophicis

ac Theologicis disciplinis instructus, à prima adolescentia, totum se Etruscæ linguæ studio tradiderat; ac multa, tum soluta oratione, tum versibus, docte eleganterque conscripsit; ut licet agnoscere ex tribus epistolarum voluminibus, ex rhythmis, quibus, unico volumine comprehensis, Trium gratiarum nomen est inditum, ex epistolis quas Heroidas vocat in tres libros distributis, ex libro Metamorphoseon, octonis rhythmicis versibus explicato, alioque variis ex poëmatiis confecto, qui Mossæus inscribitur, & ex Rhadamisto Tragœdia; quæ omnia & magnam ejus indolem ostendunt, & in primis declarant, quantum vir ille præstare potuerit, si ingenio suo obtemperare, quam genio indulgere, maluisset. Etenim in hilaritatem mire propensus, plus operæ dabat amicis ac voluptatibus, quam operibus perpoliendis perficiendisque, quæ dolaverat: tum erat homo escæ maximæ, ac delicatiorum eduliorum studiosus in primis; nam quo se curaret nitidiuscule, æs alienum conflaverat, atque æstate, cum à cœna bene potus surrexisset, & Urbem frigoris captandi gratia circuiret, si quod in aliqua popina delicatum obsonium offendisset, non dubitabat cœnam repetere, ac celocem rursus saburrare; nec deest, qui dicat, ægritudinem illam, ex qua decessit, ex cibi intemperantia ortam, cum bene cœnatus, pulcreque appotus, ficedularum (nisi memoria me fugit, vel qui narravit, ludos fecit) magnum numerum vorasset; proinde eum, paucis diebus post, lethalem in morbum conjectum, diem obiisse. Sed hæc levia in eo vitia, si vera sunt, plurimis ac maximis virtutibus obteruntur; quibus magno erat apud omnes in honore ac nomine, ac plurimi æstimata est ejus opera à summis viris; nam magnis stipendiis conductâ primam est à Francisco Maria Feltrio à Ruere, Vrbis Duce, cujus capiti nobile illud sertum, omnibus verborum sententiarumque floribus ornatum intexuit, de cujus virtutibus ac laudibus extat in epistola ad ipsum Brunum scripta ornatissimum Io. Baptistæ Marini elogium; tum Berlingherius Cardinalis Gypsius habuit eum ad manum, consiliorum omnium participem, cujus postea domi, omnia summa sperans, est mortuus. At vir ille,

emun-

emunctissimæ varis princeps, maximum se aulæ suæ decus & ornamentum constitutum putavit, si tali ingenio hominem atque prudentia, ad id officium admisisset. At ille fide, assiduitate, industriaque perfecit, ut virum illum principem, consilii sui non posuisset. Nullus fuit in Italia celebris & illustris Academicorum conventus, qui non eum sibi socium adoptavit, ut Ociosorum Neapoli, Philomatum Senis, Caliginosorum Anconæ, Insensatorum Perusis, Humoristarum Romæ, in qua etiam sapiens Censoris, atque à Secretis, partes obtinuit, recteque administravit.

CXXXIX. FRANCISCUS VALLENSIS.

Quoniam Academia Humoristarum facta mentio est, sine piaculo præteriri non potest Franciscus Valensis Cosentinus, qui tot annos, quot Romæ vixit, honestissimum illum conventum, qui erat quasi theatrum illius ingenii, & suo frequenti ad eum accessu cohonestavit, & voce erudita ac Romanis auribus digna illustrem ac nobilem reddidit. Nullum enim patiebatur esse diem, quo die cœtus ille cogeretur, quin plures rhythmos recitaret; quod erat illi factu facillimum. Nam & ingenio & exercitatione assecutus erat, ut nemo ipso celerius scriberet, neque majorem numerum versuum, fere sine labore, perficeret. Neque dicendi genus afferebat humile atque vulgare, sed elatum ac splendidum. Laudavit multos, tum virtutis tum nobilitatis claritate præstantes viros; sed eleganti in primis carmine, meritis in cœlum laudibus extulit Robertum Vbalinum, comitiis à Paulo V nuper habitis, in collegium Cardinalium coopratum. Atque tanta hæc in eo, in faciendis versibus, ubertas ingenii atque fecunditas eo videri admirabilior debet, quod non ea illi in ocio atque in omnium rerum abundantia contigit, sed tum maxime, cum variis adversæ fortunæ fluctibus agigaretur; cum videlicet, ut in epistola ad Ferdinandum Gonzagam Mantuæ Ducem, cujus nomini anno MDCXVIII suos rhythmos dedicaverat, ipsemet scribit, exilio multatus, patria careret, cum inimicorum insectationibus preme-

premeretur, cum, rebus ad necessarium usum destitutus, cum inopia conflictaretur. Sed illa vis ingenii, cum ad poëticae facultatis laudem in primis effloresceret, morte extincta est, ipsi immatura (in ipso enim ætatis flore decessit) suis acerba, & ætatis ejusdem poëtis luctuosa.

CXL. THOMAS CHOREA.

Thomas Chorea, Græce Latineque vir longe doctissimus, natione Lusitanus, floruit eadem ætate, qua M. Antonius Muretus. Nam obtrectarunt inter se, cum uterque humaniores literas doceret, sed majore Muretus theatro; ac cum essem admodum puer (ea enim præsertim sunt ad diuturnitatem memoriæ stabilia, quæ prima audivimus) dici memini, non parum ejus laudibus detraxisse, quod Societatem Iesu, in quam receptus fuerat, deseruisset, quodque in eam non recte loqueretur, & quo eidem, qua posset ratione, incommodaret, atque eruditissimis viris, qui in collegio Rom. ejusdem Soc. eloquentiæ præcepta tradebant, & elegantissimos Latinae linguæ scriptores interpretabantur, discipulos abduceret: etenim in gymnasio Fratrum Dominicanorum, in via, qua iter est ad collegium Romanum, tunc recens excitato, coepit, eodem tempore quo illi docebant, de rebus curiosissimis, quæque latissimos ad egrediendum exitus haberent, majore verborum elegantia & sententiarum concinnitate quam esset utile discipulis, differere. Atque ejus ego vocem sapissime, illac iter faciens, accepi; ac memini, paedagogum, qui lateri meo custos erat additus, quique, ubi me in ludum deduxisset, ad eum audiendum accurrebat, dicere, modo ornatissima oratione, tanquam penicillo aliquo, formosissimæ venustissimæque mulieris speciem ornatumque describere, modo damnosi & amatoris adolescentuli profusam liberalitatem, modo illecebrosas meretricum blanditias, modo lenonum turpissimorum artes ac mores exprimere, atque alia ejusmodi efferre, quæ ociosas aures, ac voluptatis quam utilitatis cupidiores, detinerent: verum ita jocabatur, cum à docendi munere in gymnasio Romano statis diebus feriretur. Nam in duobus

duobus clarissimis Italiae gymnasiis, Romano ac Bononiensi, magnis stipendiis, extitit dicendi recteque scribendi magister. Scripsit de ea arte, quam docuit, videlicet de Eloquentia libros; de Epigrammate librum unum, & de Elegia alterum: edidit orationes varias, in quibus ea legitur, quam Romae habuit, in funere Martini Navarri, in Aede D. Antonii Olyssipponensis, nationis Lusitanorum.

CXLI. IO. BAPTISTA LAURVS.

Quantum in Io. Baptista Lauro, Perusino, eloquentiae, eruditionis, doctrinaeque extiterit, quantumque in eo omnium laudandarum artium studia flagrant, ut egregia elegantis sui ingenii monumenta taceant, singulare, de ejusdem praestantia, Urbani VIII judicium diserte testatur; qui statim ut ad summum illud divinoque proximum dignitatis fastigium euectus est, nihil fere habuit prius, quam ut à Marcello Card. Lanti, cui serviebat ille, prope in beneficio & gratia posceret, ne ferret moleste, eo ornamento domum suam spoliari, ac pontificiam augeri: at Cardinalis, qui Io. Baptistae, propter ejus morum suavitatem sanctitatemque, omnia cuperet, non summa solum voluntate Pontifici eum tradidit, verum etiam aureis ducentis donavit, quibus se vestibus iisque rebus instrueret, quae aulici pontificii dignitas ac decor exposceret; tum eum Pontifex ad numerum eorum cubiculariorum adscripsit, quos intimos appellant, ut ejus consilio uteretur in iis studiis, quorum erat princeps. Atque hunc locum tenuit honoris ac familiaritatis apud Urbanum, ac processisset etiam honoribus longius, nisi mors, quae fallaces spes nostras, & inanes contentiones, in medio saepe spatio infringit atque subvertit, intercessisset: nam, viridi adhuc aetate sublatus, Pontifici, qui eum diligebat, triste sui desiderium reliquit. Puer educatus est in seminario Perusino, atque à Bonciario humanissimis literis institutus, quarum studium, cum maximos in eis progressus fecisset, nunquam diinquit, sed usque ad ultimum vitae diem retinuit, semperque novum aliquod atque praclarum ingenii

ingenii sui monumentum edidit ; quorum ea numerantur in primis, de annulo pronubo B. Virginis liber, Epistolarum centuriæ duæ , Theatri Rom. orchestra , de viris illustribus, de fabricatione Calcis Poëma. Sacris initiatus, in Marcelli Card. Lantis familiam venit ; apud quem Caudatarii gradu fuit semper ; atque inde in Pontificiam aulam, ab Urbano VIII Pontif. vocatus, ut diximus, transit.

CXLII. VALENTINVS PASCHALIS.

Valentinus Paschalis, Vtinæ honesto loco natus, atque à magistris optimis, liberalibus disciplinis atque humanioribus præsertim literis, eruditus, in signe Aquileiæ sacerdotium obtinuit ; unde, ut ab amicis ac popularibus suis audiui, ob eadem sacerdotis alterius factam, dejectus, Romam confugit ; ubi Rogerii Abbatis Tritonii, Cardinali Montalto à secretis, cujus tum magna erat in Romana aula auctoritas, ope & gratia, contulit se ad aliorum negocia procuranda, atque ad ea fidem ac diligentiam suam adhibuit ; quamobrem, quoad vixit, vixit autem usque ad summam senectutem, honesti, diligentis, atque optimæ fidei hominis nomen obtinuit. Neque tamen literarum studia intermisit, sed usque ad extremum spiritum coluit, Musas præsertim, quibus, ob ingentem sibi à natura ad versus faciendos materiem atque indolem fuerat ab ineunte ætate addictus ; atque varia edidit poëmata, in his, Currum, illudque quod inscribitur, Cometis nulla fides, scriptum ab eo, ut Paulo V adularetur, qui, ut ceterorum vota sunt hominum, nunquam inori voluisset, cum nova in cælo stella visa esset, quam Græci cometen, Latini crinitam appellant, quam ii, quos præsentis status odium ceperat, & novarum rerum erant cupidi, principi illi mortem portendere vaticinabantur. Edidit etiam librum de rebus Moschicis, ac de Italiæ fluminibus.

CXLIII. SCI-

CXLIII. SCIPIO PASCHALIS.

Scipio Paschalis, Cofentinus, erat genere & forma honesta, neque tam magno corpore, quam figura venusta, sed infirma valetudine. Nondum enim senex est mortuus, sed atra præsertim bile, pectori pertinaciter hærente, premebatur, quam ille nonnunquam vomitu extrahere & excutere nitebatur. At cum adhuc egregia forma & ætate integra Romam venisset, non tamen inanibus adolescentiæ cupiditatibus, quas natura ipsa profundit (quod quidem in vulgus emanarit) adstringendum se tradidit, sed in labore studioque versatus est; non homines improbos foedere amicitiaque sibi conjunxit, sed optimis viris deditus fuit; nam cum ingenii probitate ac judicii præsertim acumine longe multumque præstaret, in Academiis, in eruditorum domibus, in conventibus amicorum, ubi nullus fere sermo erat nisi de literis, frequens aderat, suosque rhythmos, non tam sententiarum venustate prædulces, quam rerum pondere graves, una cum aliis recitabat; quos ego à Porphyrio Feliciano eximie laudari audiebam, cui tum, omnium fere consensu, poëticæ facultatis primæ dabantur: nondum enim Io. Baptistæ Marini virtus, quæ omnibus suæ ætatis palmam eripuit, qualis & quanta esset, se satis ostenderat; probabantur etiam Margaritæ Sarrocchiæ, in cujus domum omnes, qui literas nossent, tanquam si novum aliquod se in cælo sidus aperuisset, ejus visendi audiendique gratia concurrebant. Sed mirum est, eam, quæ, vana sui ipsius opinione inflata, omnes præ se contemnebat, in illius carminibus obstupuisse, nisi si adolescentis ætas ac forma eam à muliere elatissima admirationem eripuerat. Quos ego rhythmos laudatissimorum virorum commendatione probatos, nondum editos vidi; quod si adhuc communi hominum luce carent, est quod vehementer admirer, hominem, laudis gloriæque in primis cupidum, non dedisse operam, ut typis excuderentur. Atque enim memini, de vitæ statu eligendo, secum deliberanti, mihi respondere, eum vitæ statum potissimum amplectendum, qui posset aliquando condi-

conditionem hominis mutare, hoc est, ad honores aditum aperire; neque vero hoc solum mihi dixit, sed ipse & sensit & fecit. Nam cum Ferdinandus Card. Gonzaga publice Urbem ingrederetur, ut à Paulo V, à quo fuerat renunciatus Cardinalis, purpureum capitis integumentum, quod galerum vocant, acciperet, impetravit ut in ejus aulicis esset, atque ab hoc aditu januaque patefacta, brevi tempore in ejus intimam pervenit familiaritatem, & cum jam posse videretur, ex fructibus quos ex paternis prædiis capiebat, & ex suo demenso, quod, ut aulicus Cardinalis, consequebatur, Antistitis locum recte tueri, Cardinalis ejusdem auctoritate & gratia assecutus est, ut inter eos numeraretur, qui à referendis supplicibus libellis Referendarii nuncupantur; neque hoc dignitatis gradu se continuit, sed cum, Casalensis Ecclesiæ vetere sacerdote mortuo, novus esset constituendus Episcopus, ejusque nominandi potestas penes Ferdinandum esset, ad quem Mantuæ dominatus, fratris morte, reciderat, de amicorum consilio, qui Romæ ipsi favebant, perfecit, ut cum Dux plures esset nominaturus, quo ex iis Pont. quem vellet eligeret, ad aliorum numerum, suum quoque nomen adscriberetur. Ita Casalensis Ecclesiæ sacerdotium illud amplissimum, per hanc rationem, obtinuit: atque ex eo tempore, cum grandior jam atas, & illa Episcopalis auctoritas, gravius quiddam requireret, studium suum omne, ab Etruscæ linguæ venustate, ad Latini sermonis majestatem transtulit; quo in studio, ut tradit Gaspar Scioppius, magno sibi usui adjumentoque fuisse testatur novam Sancio Grammaticam; ea enim perlecta, multum sibi additum alacritatis atque fiduciæ, cum antea titubanti ac perplexo ad scribendum animo solus esset accedere, quod fere tinaquaque in re dubitanter hæreret: ac, ne styli exercendi materia deesset, Carolus Emanuel, Dux Sabaudia, per id tempus Monisferrati urbes occupare conabatur, quod eas ad se pertinere arbitraretur; id bellum luculente diligenterque perscripsit: cujus belli historiæ, ferme jam noriens, tria exemplaria confici jussit, quorum unum bibliothecæ Vaticanæ servandum mandaretur, alterum

CXLIV. A N D R E A S B A I A N V S .

A Ndreas Bajanus regionem & patriam , in qua or-
tus erat, repudiavit , barbaro superboque fastidio
atque ex Indo Lusitanum , ex Goano Conimbricensem
se dici volebat ; quasi puderet se , in ea regione ortum ,
quæ est margaritarum piscatu insignis , quæ ebur atque
aurum mittit, quæ solem quotidie, tanquam à se ortum,
ad illustrandum mundum , toto cælo luce diffusa , mor-
talibus tribuit. Se Grammaticum professus , in aliquot
Italiae urbibus , sed Romæ præsertim , grammaticam
docuit , neque ita magna fama , neque sane nimis pingui
emolumento , quod non in luce hominum , neque edito
atque illustri in loco , pulpitum inscenderit , sed in tene-
bris, atque Urbis in angulis , vili plebeculæ , grammati-
cæ præcepta dictarit. Nam & parvula mercede condu-
ctus est ab ejus domus moderatoribus , quæ pueros pa-
rentibus orbos alit , ut paucos ex iis , ingenio præstan-
tiore , selectos grammaticis disciplinis erudiret ; quibus
oratiunculas scripsit , quas in Æde D. Eustachii die ei-
dem sacro, ut est mos illorum adolescentium, haberent ;
quæ ineptam ac ridiculam pædagogi sedulitatem & in-
dustriam declarant ; cujusmodi fuit illa , in qua ita verba
coagmentantur componunturque , ut ipsa , per sese , se-
teneant ac sustentent , nec aliquo verborum adminiculo
innitantur. Ibi etiam inani labore , plebeis sane versibus,
Doctrinæ Christianæ rudimenta exposuit , quæ ty-
pis etiam cudenda ac divulganda curavit. Scripsit etiam
alia ejusmodi non pauca , tum soluta oratione tum ver-
sibus , quæ piget referre ; ac postremo vitæ suæ tempore
hanc eandem Grammaticæ artem professus est apud
eos , ad quos puerorum Urbis sæx atque quisquilæ , tan-
quam in cloacam aliquam, confluunt , ut literulis imbu-
antur ; in quorum postea complexu animam exhalavit ;
quibus , cum audissem , id onus incumbere , ut omnia
ejus scripta in unum vel plura volumina coacta impri-
merentur , quibus ille edendis , aliquot aureorum cente-
na,

na, moriens nescio cui attribuerat, conveni die quodam duos eorum in via, nam bini solent incedere; salvere iussi, ac demissis & humilibus verbis rogavi, ut operum imprimendorum titulos exponerent; qui vix mihi responsum dederunt, ac statim terga obverterunt. At nulum ille majus ad docendum theatrum est nactus quam collegium Græcorum, ubi præter Grammaticam, veterum Grammaticorum more, Rhetoricam docuit, ac feriis Bacchanalibus fabulam illam Maccaroneam docuit, Carnevalo nomine, quam edidit. Longo Panegyrico res gestas à Io. Zamoscio, magno Cancellario regni Poloniæ, & copiarum Imperatore perpetuo, laudibus extulit, suasu Iacobi cujusdam Lauri, mendici hominis, qui panegyricum illum impressum, Thomæ Zamoscio, Io. Filio, dicavit. At hic Laurus, novo quæstu, aucupii simillimo, imagunculis, epigrammatibus, atque aliis ejusmodi nugis, transalpinis, fortunatis hominibus ac nobilibus, dicandis, aureos nummulos, tanquam rete jaculo, capiebat; quod si illi aucupium contigit ex sententia, (quod haud scio, non enim in earum regionum divitibus tam liberalem animum expertus sum esse, ac raro eorum quenquam video, hoc cibi genere captum, rem aucupi solvere,) si, inquam, id illi bene successit, certe ex compacto partitus est cum Bajano lucellum. Verum nos, quidquid dici de Bajani virtutibus potest, hac una laude, quæ magna est, concludemus ac perorabimus, nimirum ita Musis usum eum esse amicis, ut admirabili animi motu, celeritateque ingenii, magnum numerum versuum, de quacunque re vellet, effunderet.

CXLV. MARGARITA SARROCCHIA.

NVllam ego mulierem, quod quidem meminerim, legi vel audiui, vel ex veteribus vel ex recentibus, quæ ausa sit heroico carmini manus admoveere, illudque perficere; nisi, si quis ex veteribus Græcis Erinnam Teiam, ex Latinis Probam Valeriam, objiciat: at illa quidem, proxime ad Homeri majestatem, carmen egregium scripsit, trecentis tantum versibus, neque eo amplius

plius conclusum atque perfectum, Proba vero, quamvis longum opus ac nobile, de Christi gestis ac morte, condiderit, illud tamen Virgilii versibus contexuit, ac nihil de suo propemodum addidit. Nostra vero Sarrochia, virili plane audacia, Etrusco heroico carmine, rhythmis adstricto, Scanderbegi Epirotarum longe fortissimi res gestas, Phœbo Musisque faventibus, multis libris profecuta est; nec sicut quidam, qui maligne eam laudabant, soliti erant dicere, fuit inter mulieres vir, & inter viros mulier, sed multiplici variaque doctrina, & carminis elegancia, assequebatur, ut multi nec imperiti nec indocti viri, cum ipsa comparati, mulierum instar habere viderentur. Ut non immerito dici illa possit Etrusca Siren, præsertim cum Parthenope, suam esse civem, asserat. Neque Etrusci tantum, sed Latini etiam carminis faciendi artifex erat. Nam sæpe ego eam vidi, elegantissima argutissimeque conclusa epigrammata, summa eorum qui aderant approbatione, recitare. Sed longe meritis major illi inerat vanitas atque superbia; omnibus se antepone, neminem ferre, injuriam sibi factam queri, si à laudatoribus suis audiret, se mulieribus tantum, ac non viris etiam, quot sunt quotque fuissent, præstare; immortales cum eo inimicitias suscipere, qui in disputando, non continuo iis, quæ ab ipsa dicerentur, assensionem suam præbuisset, aut eisdem adversari ausus esset; ac multos & literatos viros ea causa adversos habebat; in his Io. Baptistam Marinum, quem illa, ut fama erat, alio amore dilexerat, atque Platónico: sed plus in ea poterat amor sui, quam cujusvis alterius, quantumvis elegantis, ac ceteris in rebus sibi obnoxii. Verum ne mortales omnes ab ea odio & iracundia inflati discederent, Lucæ Valerii contubernalis sui opera fiebat, qui, quoties de re aliqua literaria inter ipsam atque alterum orta lis esset, se interponebat, & intolerabilem mulieris contumaciam sua humanitate lenibat, & utriusque dicta, interpretatione aliqua, conciliando, sedare lites eorum conabatur: ac parum habuit, singulorum à se hominum animos abalienare; cum Academia etiam publice odia inimicitiasque exercebat; ab Academia Humoristarum, capitali odio, dissidebat, quod

quod adolescens quidam, qui in ejus erat contubernio, quoque tum illa utebatur per quam familiariter, in sermone, quem in illo honestissimo doctorum hominum coetu habuisset, dictum quoddam suum, Sarrocchia auctoritate confirmare conatus esset, quod per leges Academiae minime licebat, quibus cautum erat, ne quis viventis cujuscumque, quantumvis doctrinae virtutumque omnium principis, auctoritate uteretur; cumque illud esset opus censorium, leviter, modestis objurgationibus, animadversum est in adolescentem illum, magnisque clamoribus actum, ne quis deinceps tale aliquid faceret: quod ubi ejus ad aures pervenit, queri, irasci, minitari omnibus, qui acclamassent, vociferari palam, lacrimas non tenere, propemodum insanire, furere, ac dicere, Ergo ego, supra mulierum, immo supra mortalem omnium, conditionem constituta, paucorum, nescio quorum hominum, placitis subjicior? ergo quisquam audebit dicere, jura mihi esse nata, quae aliis literatis imponerentur? ergo ego, quae non una est multis, sed inter omnes, ingenio, rerum maximarum scientia, ac poeticae facultatis laude, plane singularis existimor, inter gregarios adnumeror? mori me malim, quam tantam injuriam impunitam dimittere; ac nihil propius est factum, quam ut caedes aliqua fieret; atque adolescens ille deinceps perpetuo Academia abstinuit. Domum suam, non solum harum politissimarum artium, sed Philosophiae, Theologiae, omnium bonarum disciplinarum, denique virtutum omnium oraculum, haberi volebat. Itaque omnium, qui in aliqua liberali disciplina principes haberentur, concursus ad eam fiebat: illa eorum disputationibus aderat, illa eorum controversias dirimebat, illa quidquid loquebatur, non Sarrocchiam sed Socratem dixisse, non ab ea profectum quae posset errare, sed Delphis responsum existimari poscebat. Ea iudiciorum fama fuit, qua solent esse poetriae, fidicines, cantatrices, eaque quas pingendi fingendique ars à lana & colu abduxit; qua fama vero ne an falso laboraverit, incertum est mihi, cui non fuit ocium neque consilium, usque à stirpe, auctoritatem, unde illa emanavit, exquirere.

CXLVI. HIERONYMVS BVCCAFERRVS.

Civitas Bononiæ, mater studiorum, Italiæ decus, summum dititionis Ecclesiasticæ ornamentum, nunquam ingeniis hominum caruit, quibus æternam, apud omnes nationes, sui sibi nominis famam gloriamque conficeret: verum nostra memoria in Hieronymo Buccaferro, Francisci filio multum adepta est claritatis & laudis. Hic, patris diligentia, qui & ipse literas amabat, omnibus doctrinis eruditus est, quibus ætas puerilis impartitur; Io. Paulo Muzzolo Philosopho, consobрино suo, operam dedit, doctori eximio; qui, cum multos annos Bononiæ docuisset, evocatus est Papiam, ut ex præcipuo gymnasio illius suggestu adolescentibus studiosis Philosophiæ præciperet. Sed Hieronymi satis sua sponte propensum ad utriusque juris scientiam animum, acrius etiam ad id studium impulit Iulii Scarlatini Regienfis, amitæ suæ viri, ac celebris I. C. à Philippo Decio laudati, hortatio; quem ille in parentis loco diligebat. Sed quantum brevi profecisset, primum factum est ejus rei periculum in concertationibus de jure civili, quibus Cardinalis Gabrielis Palæoti auspiciis publice se commisit; tum apparuit ex eo, quod dignus habitus sit, cui ab Antonio Gypsiō, Berlingherii Card. Gypsiī patruo, juris utriusque publice interpretandi facultas tribueretur, atque eodem anno institutiones juris civilis explicandi, in eō gymnasio, munus mandaretur. Postremo quantum sibi Bononienses, in ejus doctrina atque sapientia, præsidii constitutum esse arbitrarentur, illud ostendit, quod decies ac sexies, omnium suffragiis, cooptatus est inter Antianos; qui honos apud illos amplissimus putatur. Erat ad agendas causas aptus; erat civitatis regendæ peritus; sed docendi in primis munere delectabatur, quod nullum ab eo, sicut à ceteris, æternæ animorum saluti damnum metui diceret. At duos & quadraginta annos, quibus jus civile docuit, tanti ad eum concursus fiebant, ut non modo locus in subselliis mature occuparetur, verum etiam schola, atque adeo ambulacrum scholæ adjunctum, auditorum frequentia com-

compleretur ; tantum à corona silentium fiebat , ut nemo ne mutire quidem auderet ; tam multæ assensiones , tam crebræ admirationes oriebantur , ut , qui procul aspexisset , summum esse in schola magistrum & tanquam in scena Roscium intelligeret. Erat in eo Latine loquendi diligens elegancia , erat suavitas vocis , ac lenis appellatio literarum , adeo ut Dominicus Cæsarius , Rhetor insignis , non ferrea sed aurea eum esse bucca præditum , prædicaret ; erat , in disserendo , mira explicatio , argumentorum copia , in interpretando definiendoque acumen , ita ut Hieronymus Manfredus juris consultissimus , ei juris civilis subtilitatis plane ac dilucide explicandi laudem tribuerit. Verum ex hoc per annos quadraginta & eo amplius ad eum audiendum concursu ex tota Europa facto , ex hac ejus scholæ celebritate , & tanquam officina Iurisprudentiæ , tam multi prodire , quos Cardinales , Episcopos , Rotæ Auditores , Referendarios , Advocatos Consistoriales , aliisque præcipuis muneribus functos , atas hæc vidit , quos terrarum orbis in omnibus celeberrimis Italiæ gymnasiis jus civile docentes admiratus est , ut , si cui sit in animo , in singulorum enumeratione versari , dies unus non sit futurus satis. Patriam usque eo dilexit , ut sæpe luculentis conditionibus evocatus Firmum , Salernum , Patinam , Papiam , Pisas , Patavium , ut ibi doceret , nullum unquam lucrum , patriæ caritati anteponendum esse putaverit : quamobrem universus gymnasii totius consensus duas illi tabulas , quibus nomen suum & familiæ insignia cum suis elogiis insculpta essent , designandas curavit , ad memoriam posteritatemque prodendam ; atque Henrico Card. Cajetano , Bononiæ Legato , visus est idoneus in primis , cui fratris filiorum , Bonifacii & Antonii , qui postea Cardinales fuere , institutionem committeret. Omnes fere ad eum causæ deferebantur , neque ulla erat ita magna , ita gravis , quæ non ejus digna patrociniis videretur , nulla in tota Italia controversia oriebatur inter summos Principes , inter Resp. inter privatos , de quâ (si de jure civili esset quæstio) aut solus , aut cum paucis arbiter non caperetur , aut quæ sua advocacy consilioque non dirimeretur. Itaque ejus semper domus hominum

frequentia redundabat, neque unius tantum erat perfugium civitatis, sed totius oraculum Italiae, unde omnes, qui in suis rebus dubiis inaximeque perplexis, ex incertis certi, compotesque consilii discederent. At cum jam annos quatuor & quadraginta docuisset, jamque eum, confectum annis, vires deficere coepissent, anno MDCXXII postulavit, ab Administratoribus Reip. Bononiensis, vacationem à docendi munere, qua ad eam usque diem, eum multo ante potuisset, uti noluerat; quam cum illi gravate concederent, peterentque ab eo, ut gymnasii illius honoris gratia, non nunquam, cum ipsi incommodum esset, saltem suggestum ascenderet, negavit ille, se commissurum, ut collectam tot annis existimationem uno die amitteret. Quamobrem cum nihil proficerent, permiserunt illi, quid vellet ut faceret; ac successus est in ejus locum Franciscus Maria filius, qui jam annos sex in eodem gymnasio extra ordinem jus civile docuerat. Postremo, amissa primum uxore, foemina lectissima sanctissimaque, ipse quoque, impositae à natura hominum generi moriendi necessitati obtemperavit, cum jam inde ab anno MDCI testamentum fecisset, in quo quatuor virilis sexus liberos haeredes instituerat, eique ex illis bibliothecam legaverat, qui juris utriusque interpretandi facultatem adeptus esset. Quorum tres, qui patri superstites fuerunt, Franciscus Maria, Alexander, & Hyacinthus, omnibus patriae suae magistratibus, aliisque gravissimis muneribus functi, relictam à parente dignitatem, vitae splendore, ac bonis artibus conservarunt.

CXLVII. FEDERICVS CARD. BORROMÆVS.

CArolo Cardinali Borromæo vita functo, sive potius in caelum recepto, Federicus Borromæus, fratris ejus filius, sive publicis sive privatis de rebus, Romam venit; atque generis ejusdem claritas, virtutum, quae in eo clucebant, splendor, & patrum, clarissimi sanctimique viri, nuper extincti memoria, Sixti V Pont. Maximi studium incendit, ad Cardinalatus dignitatem illi mandandam. Atqui ea erat hominis gravitas, ea
oris

oris dignitas, ea vultus modestia, ea morum sanctitas, ut, quacunque incederet, tanquam patrui virtutum hæres, prætereuntium digito monstraretur. Cardinalis creatus non tradidit se languori atque desidiæ, nec, si paululum in aliqua cura negotioque versatus esset, quod reliquum erat temporis in amore ac voluptatibus collocabat, aut ludis aut conviviis tradebat, aut in aucupiiis ac venationibus conterebat, sed totum in literarum studiis exercitationibusque ponebat. Vigebat in ejus domo mos ecclesiasticus ac disciplina: nullus erat in ea locus ridiculis hominibus, aleatoribus, ac parasitis, sed honestis ac doctis viris semper ea patebat; nullæ ad eam libidines, nullæ voluptates comineabant, sed pudor, probitas, continentia, omniumque virtutum studia properabant; non interiores ejus aulae parietes sericis atque aureis vestibus tegebantur, non Attalicis peristromatis, non aulaeis, insanissimis preciiis emptis, induebantur, sed stragulis coriaceis, rubrica depictis, vestiebantur; non atria, non cubicula, non domus tota signis ac tabulis pictis, summorum artificum manu elaboratis, in quibus comparandis nullum libido hominum finem precio facit, exornabatur, sed probitate, sed honestate, sed gloria decorabatur; non omnes erant ad eum allegationes difficiles, non omnes ad eum aditus ardui ac pene interclusi, sed omnibus fere horis cuivis, adire volenti, obvii atque aperti. Quicumque sanctitatis doctrinaeque laude præstarent, eorum amicitias appetebat, iis se dabat, cum eis familiarissime conjunctissimeque vivebat. Fuit illi familiaris ac proximus, literatus, ex rerum omnium humanarum ac sui ipsius contemptu, sanctitatis notissimæ vir, qui etiam domi suæ est mortuus; sed arctissimo in primis familiaritatis vinculo sibi devinctum habuit Philippum Nerium, qui postea in Sanctorum numerum relatus est; à cujus latere, quoad Romæ fuit, nunquam discedebat. Diligebat etiam plurimum, ex eadem sancti ejusdem patris familia, Juvenalem Ancinam, qui postea Salutarum Episcopus moriens, magnam, in opinione hominum, sanctitatis suæ famam reliquit, magnamque ex illius sermonibus, summa pietate doctrinaque referatis, delectationem voluptatemque percipiebat. Sed cum

Mediolanensis Ecclesiæ quasi navis , veteris Antistitis morte, suo gubernatore ac moderatore destituta , alium exposceret , qui in ea tanquam in puppi sedens , clavum teneret ; non fuit Clementi VIII magnopere laborandum , quem nam potissimum ex iis , quos tantæ spei imminere cernebat , eligeret. Namque erat in propatulo Federici Cardinalis virtus longe clarissima , quæ , suo fulgore , ceterorum lumen lucemque præstingeret. At homo sacrarum literarum peritus , qui non esset nescius , quantam in se negotii vim attrahant , quibus animarum cura impendeat , invitatus ac recusans , ejus Ecclesiæ gubernaculis manum admoveere coactus est. Legi ego adolescentulas Augustini Valerii Cardinalis Veronæ longam ad eum orationem scriptam , qua gravissimis rationibus eidem persuadere conabatur , ut Pontifici imperanti manus daret , suumque ab eo propositum , quantumvis laudabile , expugnari vincique pateretur. Simul atque Episcopatum iniit , nihil ab eo factum est prius , quam ut corruptos clericorum mores emendaret atque corrigeret. Itaque multa sanxit , de vestibus quibus uterentur , de coma ac barba quam , ad certam rationem , resectam haberent , de conviviiis quæ nullo modo inirent , de mulieribus quarum consuetudinem usumque refugerent , aliisque de rebus necessariis ad recte honesteque vivendum. Ac tanta cum severitate Remp. administrabat , ut nemini delicti cujuscpiam , quantumvis levissimi , gratiam faceret , sed illud , ex legum præscripto , coerceret atque constringeret. Quam arbitror fuisse causam , cur ille non processerit honoribus longius. Metuebant jam illum omnes , ac verebantur ii , qui omnia sibi licere arbitrantur , ne si talem sibi dominum imposuissent , minus liberas omnium voluntates rerum essent habituri. Sed de viro clarissimo sæpius audiui , cum diceret , in primis obfuisse illi eam , quam habebat , ad omnes Religiosorum ordinum familias , offensionem atque fastidium , sive , quod ab eorum moribus abhorreret , sive quod ferre non posset , suæ eos jurisdictioni imperioque eripi. Itaque semper erat auctor , ut Pontificum Max. constitutionibus , illorum jura ac privilegia intra angustiores fines concluderentur , suæque in eos aucto-

uctoritas latiore campo extenderetur. Quod si rerum
poritus esset, nihil erat tam verendum, quam ne illos
poliaret tam ampla dignitate, ac victos Episcopis tra-
leret; quæ res maximam in Remp. Christianam confu-
sionem perturbationemque induxisset. Hinc fiebat, ut
ad nulla eos munia adhiberet, sed eorum tantum sacer-
dotum opera uteretur, qui nullius religiosæ familiæ
claustris continerentur; iis præsertim, quos vocant Obla-
tos, qui suam Episcopo Mediolanensi voluntatem, ad
omnia ejus imperia exequenda, jurejurando habent ad-
strictam; hos ille diligebat, hos in oculis ferebat, hos
officiis beneficiisque omnibus exornabat. Tum insignem
Bibliothecam, magnifico opere excitatam, erexit ac di-
cavit, omnibus cujusvis professionis libris, undique ma-
gno sumtu conquisitis; refertam, Ambrosianam ex D.
Ambrosii nomine, Ecclesiæ illius tutelaris Divi, nun-
cupatam, quam duodecim sacerdotibus, omnium do-
ctissimis, commisit; quos etiam collegii Ambrosiani
doctores appellavit. Fuit ingenio præstanti, eruditione
magna, eloquentia majore; & à summis suis occupa-
tionibus feriatas, non aliam animi remissionem habe-
bat, præter hanc literarum humanissimam ac liberalissi-
mam. Neque nulla ejus ocii ratio extitit; immo plura
atque majora ab ejus animi remissione, quam ab alio-
rum negociis, hominum generi commoda provenire:
ejus ocii fructus egregia illa opera numerantur, quæ ad
communem attulit utilitatem, atque in conspectu luce-
que proposuit. Hæc sunt, sacra colloquia, Principum
favor, divinæ laudes, sermones synodales, de Episcopo
concionante, Meditamenta literaria, de Christianæ
mentis jucunditate, de sacris nostrorum temporum ora-
toribus; quæ non sine summa illius ingenii, doctrinæ,
eloquentiæque admiratione leguntur. Sed demum, in-
numeris, pro Ecclesia sibi commissa & tradita, tanta
tamque longe lateque diffusa, laboribus egregie perfun-
ctus, sanctissime moriens, ad optatissimos B. Caroli pa-
trui sui complexus, ut ejus vita laudabiliter acta per-
suadet, excessit.

CXLVIII. GVILELMVS SIRLETVS.

QVanta doctrinæ magnitudo, quantaque virtutum omnium exsuperantia, in Guilelmo Sirleto extiterit, ut cetera alia argumenta desint, ex eo manifeste perspicitur, quod sacer purpuratorum Patrum senatus, magnum ordini suo splendorem ac decus accessurum existimavit, si illud ingenium, illa humanitas, illa virtus, in ipsorum numerum venisset. Quamobrem universi à Pio IV Pont. Max. in beneficio & gratia postularunt, ut eum quamprimum cooptaret, nec diutius tantum bonum collegio suo deberi pateretur. Ortus est Stili in Calabria, non summo ille quidem loco sed honesto, atque à parvo, parentis diligentia, qui & ipse quoque erat cupidus literarum; omnibus ingenuis ac liberalibus doctrinis eruditus. Verum, qua erat ingenii docilitate atque præstantia, ita exquisitam, ita perfectam, trium linguarum, quæ ceteris præstare putantur, intelligentiam affecutus est, ut nihil in eis sciri discive possit, quod ejus notitiam effugeret. Itaque sic Hæbraice, sic Græce, sic Latine loquebatur, ut in unaquaque earum linguarum natus videretur, sic in pronunciando proprium suæ cuique linguæ adhibebat sonum, ut appareret, in ejus oratione nativum quendam colorem esse, non ascitum. Deinde assidua sanctorum Patrum lectione, longa sacrarum literarum observatione, tanta divinarum rerum scientia pectus compleverat, ut non modo omnium facile princeps haberetur, qui in eodem studii genere totos se collocassent, sed tanquam ærarium esse diceretur, ubi divinarum disciplinarum opes omnes divitiæque, tanquam uno in loco, constructæ essent atque reconditæ. Illud autem mirabilius fatendum est, quod summam rerum, de quibus diximus, scientiam cum incredibili morum sanctitate vitæque innocentia conjunxit; ut non satis constaret, utrum ille doctior an melior vir esset: quæ res eo majorem in illo laudem habet, quod omnibus sæculis inventi sunt admodum pauci, in quibus vita impura, ac flagitiis omnibus inquinata, non omnem ingenii commendationem

everteret. Atque adeo omnibus Christianis virtutibus floruit, ut nihil ferme illo fuerit in eis excellentius: ac primum de ejus in pauperes amore plura testimonia possemus referre; sed duobus erimus contenti, ex quibus facile conjici potest, quantus, ad eorum necessitates sublevandas, apud illum ardor studiumque flagraverit. Etenim cum ex nimia in eos liberalitate omnia profudisset, neque quidquam sibi reliqui fecisset, præter vestes quibus induebatur, pauperum uni, qui nuda brachia proferebat, detractam sibi subuculam tradidit, ut se illa contegeret; alteri, quem nudis item pedibus ingredientem aspexerat, calceos, quibus tum utebatur, detulit; atque suis edixerat, ut si, in erogandis eleemosynis, nummi defecissent, bibliothecam suam, carissimo emptam, divenderent. Obedientiæ vero, quam nunquam reliquerat nec abjecerat, tum divinis imperiis obtemperando, tum superiorum voluntati obsequendo, adeo erat diligens, ut, si quam in aliis aspexerat, in ea clamores & admirationes efferret. Nam cum S. Philippus Neerius die quodam, una cum octo à suis domum salutatum ad eum venisset, Sirletus sellas poposcit, quibus illi commendarent; vetuit sanctus pater eas afferri, ac nihil sellis esse opus ait; atque eadem opera jussit omnes circa humi sedere; quæ res cum ad nutum & voluntatem ejus facta fuisset, admirans Sirletus, exclamavit, sanctam obedientiam, quantam vim habes in hominibus probis ac rectis, præsertim si accessit studium & disciplina? At, demissione animi quanta fuerit, quamque, cum tot virtutum laudibus abundaret, nihil de se late ac magnifice senserit, ex hoc uno intelligi potest, quod cum Pius IV, Amplissimorum Patrum senatus honoris gratia, à quo enixe postulabatur ut diximus, idem, de eo Cardinali eligendo, perspicua sua consilia percipisset, restitit quantum potuit, ac, ne eligeretur, elaboravit: novo animi demissionis exemplo; id, ultro sibi oblatum, recusavit accipere, quod aliqui per ignem feruntque petunt. Sapiens videlicet homo solus intelligebat, quanto majus esset, summos honores fastidire, quam accipere. Sed non aliam decebat urbem quasi theatrum esse illius ingenii, præter urbem Romam, ut non

non unius modo oppidi civibus , sed omnibus nationibus ac populis spectaculo esset. Et sane, Deo ipsi favente, accidit, ut Romam veniens , in eam domum recipere-
 tur, non quæ virtutem depressam vellet, sed quæ, eandem in altum efferri percuperet , non quæ pessimis exemplis, ejus nitori tenebras offunderet , sed quæ optima disciplina ac sanctissimis moribus eidem lucem afferret. Etenim exceptus est in aulam Cardinalis Cervini Politiani, qui postea creatus est Pontifex , Marcelli II nomine ; à quo , si vita suppeditasset , exornatus fuisset ex suis virtutibus ; sed breve tempus ejus augendi exornandique fuit : nam summus ille Pont. morte extinctus celeri est , vix diebus undecim post eum diem , quo fuerat ad id fastigium evectus. Nec postremum tenuit locum amicitiae & gratiae apud Paulum I V , qui Marcello successerat ; à quo & ad interiora ejus consilia admittebatur , & in recitandis horariis precibus socius adhibebatur. Sed demum Pius I V , multis cumulatam honoribus , ad eam amplitudinem perduxit , quæ summæ est proxima. Nam & Protonotarii munere decoravit , & S. Marci primum, deinde Scillaciensi Ecclesiæ, Episcopi jure præfecit ; postremo in amplissimum Cardinalium collegium adlegit ; immo eum, ut diximus , augustissimo illi senatui, sedulo postulanti , concessit. Laudatur eximie à tribus summis viris, à Mureto , Rescio , & Lipomano. Carolus vero Card. Borromæus tanti hominem fecit , ut post avunculi mortem , summam dederit operam , quo in ejus demortui locum subrogaretur. At quis est , qui non putet , cuivis illum homini placere oportere , qui tantopere Borromæo probatus sit ? At quo erat in pauperes amore , nunquam S. Laurentii in Pane & perna Ecclesiam deseruit , quæ ipsi , cum Cardinalis crearetur , obtigerat , cum ad honestiores pinguior-
 resque transeundi facultas daretur , quod inclytus ille Martyr , in sublevandis Christi pauperum necessitatibus , eodem quo ipse studio flagrasset. Multa ex Metaphras-
 te in Latinum sermonem convertit , plura etiam alia doctissime scripsit , quæ , cognatorum negligentia , bibliothecæ Vaticanæ custodiis inclusa , nondum communem lucem aspexerunt. Obiit unum ac septuaginta
 annos

annos natus , ac sepultura affectus est in ea S. Laurentii
 Æde, quam diximus , anno M D L X X X I.

CXLIX. TRAIANVS BOCCALINVS.

TRajanus Boccalinus, Romanus, novam se invenisse
 viam gloriatur, quam Philosophiæ cupidi sequan-
 tur, non salebrosam, scruposam, & sentibus obsitam ut
 antea, sed placidam, voluptuosam, amœnam, floribus
 herbisque depictam, vel potius philosophicarum se
 rerum acorem, insuavem ac molestum, lepidis ac præ-
 dulcibus inventis, tanquam saccaro, condiisse, ac bolum
 conflasse dulcem simul acidumque, qui satietati fastidio-
 que medeatur, ac, gustatui præter modum jucundus,
 impura & immunda secernat ac depellat. Sed re vera
 homo inflatus ac tumidus, hac in re plus aliquanto sibi
 tribuit, quam veritas & ratio patiatur: nam aliquanto
 ante Nicolaus Francus, homo natura maledicus (quod
 illi infelicitè cessit) & Caporalis poëta facetus, hanc
 primum philosophandi viam aperuerunt; sed Boccali-
 nus, omiſſis ceteris, hanc unam persecutus est, ac novam
 in Parnassi vertice civitatem instituit, cui præſſet Apo-
 lo, poëtarum Deus, apud quem judicem, tum literati
 omnes de suo inter se jure contenderent, tum de Principi-
 um ac privatorum negociis referretur; cujus ad arbi-
 trium judiciumque summam omnium rerum rediisse
 narrabat; quorum ille hominum res gestas, vel laudibus
 efferebat, vel infamia notabat, prout laude vel vitupe-
 ratione digna viderentur; quæ res à famosis libellis non
 ita longo intervallo disjungitur. Atque acta ibi omnia,
 ad nos perlata, tanquam divulganda curabat. Quæ
 scribendi ratio, adeo illi elegans, adeo expetenda visa
 est, ut ad eam, si diis placet, amplectendam quicumque
 ingenio & eruditione præstent, hortetur. Sed nemini id
 sano persuadebit, nisi cui vel scapulæ pruriant, vel quos
 vivendi fastidium, vel satietas capiat. Namque nimia
 hæc in principes viros, qui propter imperium metui ex-
 petunt, atque in privatos honestos viros, invehendi li-
 centia, denique vel in fustem, vel in nervum, vel in
 crucem erumpit. Equidem sapientiam istam, quæ con-
 juncta

juncta est cum existimationis vitæque periculo , nihil
 moror : inale enim tutam inscitiam , quam periculosam
 doctrinam . At quem ille , ex hac sua præclara docendi
 ratione , Venetiis exitum vitæ invenerit , dicant ii , qui-
 bus id notum est magis , quam mihi , qui non interfui .
 Verum elegans admodum atque amœnum à natura in-
 genium obtinuit ; quod etiam multarum rerum erudi-
 tione ac scientia expolivit atque auxit . At in ea præfer-
 tim arte fuit excellens , quæ in Rebuspub. in civitatibus
 recte administrandis tota versatur : & in quadam ad
 Scipionem Card. Burghesium scripta epistola , se com-
 mentarios in Cornelium Tacitum editurum , spondet ,
 qui nondum apparuerunt ; quos ego commentarios , pro
 singulari hominis ingenio , omni elegantia doctrinaque
 refertissimos esse , non ambigo . At qui se aliis Reip.
 bene gerendæ ducem ac magistrum profitetur ac præ-
 stat , in iis oppidis , quorum illi administratio commissa
 fuerat , regendis , suis ipse præceptis non paruit , sed
 multa , ut ajunt , commisit , quæ ab illorum rationibus
 essent aliena . Quamobrem fiebat , ut Romam crebræ
 de ipsius injuriis querimonix deferrentur , ac locus pro-
 verbio fieret , quo dicitur , tria esse hominum genera ,
 qui nihil fere legibus , quas ipsi aliis imponunt , utantur ,
 nimirum Juris consultos , medicos , atque theologos :
 nulli enim magis in negociis ab jure , ab æquitate , disce-
 dunt quam I. C. nulli tuendæ valetudinis rationem mi-
 nus servant quam medici , nulli conscientix aculeos
 minus metuunt quam theologi . Itaque qui justitiam ,
 valetudinem & conscientiam amittere satagunt , Juris
 doctorum , medicorum , theologorumque amicitias
 colat : quod tamen de iis tantum intelligendum , qui ea
 studia non serio ac sedulo , verum in speciem , & dicis
 causa , profitentur .

C L.

NICOLAVS MASINVS.

PAUCOS , ac vix paucos proferre ex omnibus possu-
 mus , qui , nostra memoria , literarum studia colue-
 rint , in quos plura virtutum omnium ornamenta con-
 venerint , quam quæ in Nicolao Masino Cæsenate exti-
 terunt ;

terunt ; quibus ille , non patriæ solum suæ , Æmiliæque , sed Italiæ etiam universæ , dignitatis ac splendoris plurimum attulit. Etenim tum hæ politissimæ in eo literæ eminebant , quæ ab humanitate nomen inveniunt , tum illæ quæ recondita in arte summaque rerum in obscuritate versantur , mathematicæ nimirum philosophicæque disciplinæ , se efferebant ; ac medendi præsertim arte , in qua excellebat , complurium tum æqualium tum superiorum , qui magnum in ea nomen habuerunt , famam & gloriam æquavit. Quorum studiorum cupidissimus fere ab ineunte ætate , Patavium se contulit , atque præstantissimis magistris in disciplinam tradidit , à quibus , omnium bonarum rerum instructu ornatuque refertus , est dimissus in patriam , ut , quæ in medicina didicerat , ad usum utilitatemque suorum civium aliorumque transferret ; in quo adeo erat felix , ut fere innumerabiles , periculosissimis implicitos morbis , ex ancipiti levaret. Quo fiebat , ut non solum sui cives , sed alii etiam , ac viri præsertim principes , ad quos ejus virtutis fama emanarat , in dubiis suis ægitudinibus , ab eo opem atque auxilium expeterent. Quamobrem in omnibus fere consultationibus medicis , una cum Mercuriali , Cardano , aliisque summis ætatis suæ medicis , in consilium adhibitus , suam de re proposita sententiam dicebat. Sed in nemine magis quam in illo id verum esse apparuit , quod dicitur , nullam esse sapientiæ vim tantam , in quam non aliquis stultitiæ rivulus influat , cum eaque permisceatur. Nam fuit varius , singularis , & , quibusdam in rebus , propior stulto , quam sapienti. Cujus rei plura possunt argumenta proferri ; sed illud numeratur in primis , quod cum Clemens VIII , ejus virtutis fama compulsus , dandas ad eum literas curasset , ut , quod ejus commodo fieret , Romam veniret ; cupere enim se ejus opera in tuenda valetudine uti ; ille , sumto spacio ad deliberandum , rem ad famulam , Sanctam nomine , detulit , cui ille magnam rerum suarum fidem habebat , & omnem rem domesticam , omnia consilia credebat , & quod illa dixisset , non femellam nescio quam , sed Delphis Apollinem locutum esse , arbitrabatur ; cujus ea fuit sententia , ut se loco non moveret , atque ubi juventutem

S

habuisset ,

habuisset, ibi senectutem ageret. Itaque, de famulæ sententia, rescripsit Pontifici, se maximas illi gratias agere; sed ea esse jam ætate, quæ cupidior esset quietis quam laboris, oculi quam gloriæ; eam ob stare, quo minus ultro delatum sibi beneficium acciperet. Quod cum fecisset, non irridicule urbani quidam homines dixerunt, apud Masinum plus auctoritatis ac ponderis habuisse Sanctam, quam Sanctitatem. In eo vero miros de se ludos dabat, quod, si quando iter aliquod suscipiendum esset, simul ut in tabernam diversoriam veniebat, continuo sua manu accuratissimum conficiebat indicem, non rerum modo quas secum ferebat, etiam vilissimarum, ut acus, ligulæ adstrictoriæ, & his similibus, sed equorum quoque, canum, hominumque, qui erant in comitatu, quorum ipse erat princeps; deinde cum profectionis tempus instabat, sumto in manus indice, primum recensebat hominum capita, unumquemque magna voce appellans, atque initium faciens à se ipso, clamabat, Nicolaus; qui sibi respondebat, Adsum; & deinceps idem facitabant alii ab ipso vocati: & quoniam equis canibusque nulla erat vox, qua responderent, Adsumus, alius, cui hæc provincia demandata erat; illorum partes gerebat, suamque illis ad respondendum vocem accommodabat; tum ab animantibus veniebat ad sarcinas, ac multo maiore diligentia sigillatim unamquamque rem suo ordine repetebat, cavebatque ne quid desideraretur. Risus etiam omnium excitatus est in eo, quod Cæsena, quo anno Consul fuit, omnibus audientibus dixit. Venerat ad eum, questum, cetarius quidam tenuis ac miser homunculus, quod vestigalium ejus civitatis redemptor stateram ab ipso abstulisset, eoque nomine multam peteret, quod eam diceret ob signatam non esse, cum esset perspicuum, illius in ea signum hære; Masinus miseratus hominis inopiam, accersiri ad se iussit redemptorem illum, rogavitque, cur stateram illam damnalet, quam suo ob signatam esse signo videret? Cui redemptor, non satis fuisse, respondit, semel imprimendam eam curasse, sed id quoque faciendum fuisse singulis annis; idque in suis privilegiis expressum contineri. Quæsit ille rursus, quis nam iis eum privilegiis exornasset; Pontifex, ait ille; tum Masinus,

finus, Bene inquis, ego quoque nihil ab eo rectius factum esse dico; tum conversus ad eos, qui ipsi affidebant, Ne istuc quidem, ait, apud Orcum à diabolo committeretur. Nihil æque horrebat, ut aquæ vinique nivati haustum, atque in ejus odium, librum edidit, quem inscripsit, de gelidi potus abusu: in quo multis rationibus conatur ostendere, quam sit incommoda valetudini ejusmodi consuetudo. Complura etiam alia docte eleganterque conscripsit; sed eorundem edendorum spacium illi non fuit; quæ una cum magno veterum numismatum numero, in ejus bibliotheca, quæ apud hæredes ipsius etiam nunc visitur, jacent in tenebris, muribus blattisque ludibrium.

CLII. FEDERICVS BONAVENTURA.

EA est in studiis literarum jucunditas, ea delectatio atque suavitas, ut earum cupidos, à corporis voluptatibus, ab ambitionis labore, à pecuniæ studio avocet, totosque individuo quodam amoris nexu sibi constringat atque connectat. Verum suam vim, si in quoquam alio, nostro sæculo, in Federico Bonaventura declararunt; quem non quies, non remissio animi, non infinitus aulicarum rerum labor, non domesticarum sollicitudo, non susceptæ, ut sit, in adolescentia cum fortibus viris inimiciæ, retardare potuerunt, quo minus duodecim singulis diebus horas amoenissimæ liberalissimæque studiorum occupationi tribueret. Hic Urbini, nobili in primis genere ortus, patre amisso, strenuo copiarum duce, exceptus est in domum Cardinalis Urbini, qui patrem unice dilexerat, admodum puer, atque una cum Marchione à Ruere æquali suo institutus liberaliter educatione doctrinaque puerili, tum in aulam Francisci Mariæ, Urbinatum ducis traductus, in equitandi arte, in ludicra armorum tractatione, & in aliis militaribus studiis, se exercuit, quæ in viro nobili requiruntur. Sed in primis ita discendi cupiditate flagravat, ita Philosophiæ, qua Dux ille, cui serviebat, plurimum delectabatur, amore exarsit, ut sponte sua, ac nemine mon-

strante , ad intima ejus cubilia penetrarit , seque cum ea
 conjunxerit ; ac fecit idem in Græcis literis , quas cum
 maximo adjumento ad Philosophiam & ad ceteras bo-
 nas artes fore animadverteret , qua erat ingenii docili-
 tate , celeriter arripuit , atque in eis perfectus evasit ; quo
 lumine , ad multa Aristotelis loca , densissimis obsita te-
 nebris , & à nemine adhuc percepta , illustranda accessit ;
 ejusque poëticam non esse inchoatam & mancā , sed
 absolutam atque perfectam , si unicus tantum locus ex-
 cipiatur , ostendit. Quæ res , apud doctissimum & sapien-
 tissimum Ducem , magnum ei amorem & gratiam con-
 ciliabat : nam suis eum consiliis intimum habebat , in
 maximis rebus adesse jubebat , multumque ejus auctori-
 tate movebatur : at quanto eum sibi ornamēto esse exi-
 stimaret , tum præsertim declarabat , cum legationes
 omnes , quæ essent illustriores , videlicet ad Grego-
 rium x i v , ad Margaritam Austriacam , ad Ducem Sa-
 baudia , aliosque summos viros , per ipsum administra-
 bat ; quas ille diligenter obeundo , fideliterque admini-
 strando , quantum consilio , doctrina , eloquentiaque va-
 leret , ostendit. Tantus enim , ut in Pericle , ejus in labris
 lepos aderat , tanta in ejus sermone , ad capiendos deti-
 nendosque hominum animos vis erat , ut in eis , quibus
 cum loqueretur , quasi aculeos quosdam relinqueret , qui
 in sui amorem eos impellerent. Sed cum videret , fere
 omne suum tempus aulam eripere , in qua ita magnæ de
 rebus levibus esse occupationes solent , ut non multum
 aulico , ab officiis , ocii ad celebranda literarum studia
 relinquatur ; summa ope petiit à Duce , ut se missum fa-
 ceret , ac suo more vivere sineret ; quo impetrato , ruri
 se totum in literis abdidit , ibique librum , qui circum-
 fertur , de Ventis , cum aliis opusculis eidem adjunctis ,
 composuit. Sed tantum Ducis beneficium non licuit
 illi esse diuturnum ; nam revocatus est ab eo rursus in
 aulam ; qui postea Dux cum animadverteret , quantum
 damni bonæ literæ facerent , si tale ingenium , feriatum
 à studiis , hebescere & languere cogeretur , honorifico
 attributo stipendio , permisit illi , ut domi suæ , quanto
 majore studio posset , in omnium doctrinarum medita-
 tione versaretur. Ex hac igitur tanta ocii abundantia ,
 illa

illa etiam tanta librorum copia profuxit, quæ in lucem edita, per eruditorum manus volitat; illud nempe opus de octomestri partu, summa eruditione refertum, de Hippocratici anni partitione, de monstris, de aestu maris, de calore cæli, de via lactea, de cane rabido, in Themistii paraphrasim, de jure regni liber; cui ne postremam adderet manum, intempestiva mors, qua, annos septem super quadraginta nec eo amplius natus, surreptus est, obstitit. Ac ne fecundior ingenii, quam corporis viribus videretur, ex uxore Penthesilea Carpegna duodecim liberos suscepit; cui, propagandæ sobolis causa, nupserat, ne tam nobilis familiæ opes, quæ se uno nitebantur, conciderent.

CLII. SEBASTIANVS MACCIVS.

NEmini, quem quidem noverim, tanta, tum soluta oratione tum versibus, Latine scribendi facilitas & celeritas contigit, quanta in Sebastiano Maccio extitisse narratur. Hic Castri Durantis, quod nunc Urbania appellatur, ortus, puer humaniores literas ac Rhetoricam didicit à Livio Vitali Orosio Spoletino, quem longo intervallo superavit; tum ad Philosophiæ, Theologiæ, ac juris utriusque studia se contulit: quibus disciplinis cum egregiam & assiduam operam dedisset, quinto & vigesimo ætatis suæ anno, earum unamquamque publice interpretandi docendique facultatem, ut mos est, Maceratæ accepit. At quantum in earum singulis notitia intelligentiaque processerit, declarant in primis libri, quos de iis rebus omnibus scripsit. Sed cum elegantissimis ac politissimis literis sibi rem magis esse existimabat, ad quæ majora à natura adjumenta ac propensionem acceperat. Itaque, omiſſis ceteris studiis, in hoc uno dies noctesque urgebatur, ac multas res quotidie, tum soluta oratione tum versibus, diligenter elaboratas afferebat. Solutæ orationis illa feruntur in primis, de Historia scribenda liber, de Bello Asdrubalis, de Historia Liviana volumen satis amplum, aliudque non minus magnum in Virgilium, quo conatur ostendere, quantum vir ille, poetarum facile princeps,

præter poëticæ facultatis laudem, ad quam adspirare nemini licet, in omni doctrinæ & eruditionis genere, præstiterit; Variæ lectiones, in duo volumina distinctæ; de portu Pisauri, quem Urbini Dux, Pisauri, operis sumtuosissimis fecit; tum mirum hominis laborem & industriam declarant inscriptiones antiquæ, tota ex Italia collectæ, atque uno volumine comprehensæ: cujus laboris suscipiendi occasionem & facultatem obtulit illi docendi humaniores literas munus, quod in omnibus fere illustrioribus Italiæ gymnasiis sibi traditum implevit. Latinorum autem versuum, ad quos conficiendos majora etiam, quam in soluta oratione, habuit instrumenta naturæ, tam magnum numerum fudit, ut vix proximum vero videatur, potuisse illum ab uno, etiam si ejus ætas supra centum annos exisset, exarari. Quod enim ille poësis genus non attigit? quod non graviter eleganterque tractavit? Pastoriciæ primum fistulæ labra admovit, & elegantibus eclogis rura ac pascua cecinit, è quibus volumen justum confecit. Tum grandiori ac pleniori voce, immaturum Curtii Michalori, adolescentis optimi, in quo magnatum spei majores natu dignitatis suæ collocarant, interitum deploravit eleganti carmine, cui nomen est Curtius; in quo, multa cum venustate atque lepore, audita illius morte, omnium fere fluminum concursum ad Metaurum esse factum, exponit, ut consolando atque æque dolendo ægrum & afflictum, tali cive alumnoque amisso illius animum sublevarent: deinde longo carmine, artis ac venustatis pleno, Christi Salvatoris nostri vitam, id quod antea Vidas, sed multo paucioribus versibus, fecerat, texuit; illudque carmen Soteridi nomine appellavit; ne videlicet, sicut argumentum, ita etiam & nomen à Vida mutuassee videretur. Quid verbis opus est? tam multa in scribendo opera fecit, ut in dextræ manus pollice atque indice, qua ab eis parte calamus adstringitur, ex assidua illius tractatione, duo quasi sulci alte impressi conspicerentur. Verum, id quod raro contingit, tantam virtutis indolem, tantamque ad optimas artes propensionem, transmisit in filios, quos ex uxore sua suscepit; quorum ille, qui virilis erat sexus, exceptum paternæ virtutis semen ita aluerat,

aluerat, ut tanquam herbescentem ex eo viriditatem eliceret, quam etiam adultam, ad frugem perduxisset, sed mors imminuturo eam funere mersit: nam annos natus duo deviginti, Doctoris & Magistri insignitus honore ac nomine, obiit: ex duobus autem fœminis, ejus, quæ monasticam amplexa est disciplinam, epistolæ aliquot Latinae leguntur. Atque earum utinam parens, diuturnioris usuram vitæ habuisset; (nam annum agens septimum supra quinquagesimum, desiit vivere;) næ ille, quæ egregie inchoaverat multa, ad absolutionem perfectionemque perduxisset. Laudatur ab omnibus hujus ætatis, qui in aliquo literatorum numero fuerunt, ut à Iusto Lipsio, Bonciario, aliisque.

CLIII. GALILÆVS GALILÆVS.

INter eos, qui bene atque præclare, virtute ingenii, maximarumque rerum scientia, nostra memoria, de Florentina civitatis nomine ac dignitate meruerunt, primum sine dubio locum ac numerum obtinet Galilæus Galilæus, Florentiæ nobili ac vetere prosapia, non tamen legitimo toro, natus. Etenim quis nam est in toto orbe terrarum locus ita remotus, ita à nobis locorum intervallo disjunctus, quæ natio tam efferata, tam barbara, ubi aliquis sit bonis literis honor, in qua Galilæi nomen, omnium sermonibus ac literis, summa cum ejus patriæ, quæ talem virum genuit, honore ac laude non usurpetur? Sed quid miramur, tantam hominis virtutem, orbem omnium peragrassæ terrarum, cum tubæ à se inventæ præsidio, tanquam curru invehctus, atque in sublime elatus, per immensas cæli regiones evagaverit, clarissimum solis jubar adierit, atque umbris similes in eo maculas deprehenderit, intra Lunæ, aliena micantis luce, sphæram penetraverit, & latos in ea campos & colles & valles inspexerit, æthereos omnium siderum orbes obierit, ac novas in eis stellas, quas Mediceas, ex Principum suorum cognomine, appellavit, invenerit? Atque utinam, cum res tantas, tantoque intervallo ab aspectus judicio remotas contempleretur, imbecillitatem oculorum, qui in rebus propinquis atque perspi-

cuis sæpenumero hallucinantur, in consilium adhibere voluisset; nunquam profecto, se vidisse ea quæ non vidisset, affirmasset, neque ea, quæ sacrarum literarum testimoniis, sanctorum Patrum consensu, ac fidei catholicæ veritate nituntur, libris editis convellere ac labefactare conatus esset; præterea non habuisset necesse, à Quæstoribus fidei, Romam evocatus, palinodiam canere, ac cælum moveri, terram autem stare, contra id, quod docuerat multis audientibus, palam asserere: quamquam non id tum primum ab eo excogitatum & inventum sit; nam alii multo ante, fortasse ingenii acuendi declarandique causa, se in hac hæresi esse assimularunt. Verum, quamvis singulare hominis ingenium, ob ejus venustatem formæ amoenitatemque, simul, ut adspectum, adamatum sit etiam, tamen ubi suum illud admirabile oculare in medium attulit, cujus ope longissime oculorum acies intenderetur, ita ejus nomen celebrari omnium sermonibus cœpit, jam ut nihil sit eo illustrius, neque celebrius. Nam cum olim Patavio, ubi octingentorum aureorum stipendio mathematicas disciplinas juventuti tradebat, venisset Venetias, admonitus est à quodam patricii ordinis viro, in Germania inventum esse oculare, quod oculis admotum, res quantumvis remotissimas, ea qua essent magnitudine, aspicienti subjiceret, ille, qui fortasse jam diu hoc faxum volvebat, simul ac domum se recepit, fistulæ plumbeæ, ex organo detractæ, vitreos varii generis orbes ad certum intervallum accomodavit, unde eventum sibi ex sententia processisse cognovit: itaque alacris ad nobilem illum virum accurrit, à quo primum, tum ab aliis deinceps multis sui ordinis, summa eorum cum admiratione & Galilæi laude, factum est ejus ocularis periculum in turri campanaria S. Marci; qui omnes uno ore fuerunt illi auctores, ut Senatum adiret, deque suo illo tam admirabili invento ipse doceret; fore enim, ut patribus illis amplissimis rem gratissimam faceret; neque prædictionem fefellit eventus: nam adeo illo delectati sunt munere, ut ex S. C. veteri singulorum annorum stipendio ducentenos aureos nummos alios addiderint. At reversus Patavium, totum, ad opus suum expolien-

dum,

dum, se contulit. Iam in omnes Italiae, Hispaniae, Gal-
liae, atque adeo Europae totius oras, Galilaei nomen ema-
narat; jam notum erat omnibus, ocularis à se inventi
ope, novas in caelo stellas orbisque, omnibus ante saeculis
obstructas ac reconditas, esse detectas, palamque pro-
latas; jam elegantissimus ille Nuncii Syderii titulo in-
scriptus ab eo liber exierat; cum hac fama compulsus
Magnus Etruriae Dux accersivit eum Pisas, ut mathema-
ticarum artium Doctoris ac Magistri nomine, centenos
singulis mensibus nummos argenteos magnos, quos la-
minas vocant, acciperet, alterum vero, quem vellet, mu-
neris sui vicarium, & tanquam hypodidasalum sibi suf-
ficeret: quam ipse tam luculentam conditionem, bona
Senatus Veneti cum venia, libens accepit; quae tam insi-
gnis, liberalissimi in eum Princeps benignitas, nunquam,
quo ad vixit, clausa est; ejusque beneficio, nullius rei
egens, patrio sermone, complures pertinentes ad Mathe-
maticam libros composuit; in his, Dialogum de syste-
mate mundi, in quo execrandam illam suam de terrae,
circa caeli orbis, nullo agitados motu, conversione sen-
tentiam aperuit. Quatuor ferme & octuaginta comple-
vit annos, quorum postremos, luminibus orbatus, in
tenebris vixit. Obiit in villa agri Florentini; cujus fines
ne excederet, Quæstorum fidei sententia cautum fue-
rat, in poenam, quod Sapientia ipsa, à qua à principio
mundus constitutus est, sapientior esse affectasset.

CLIV. MARCELLVS IOAN-
NETVS.

MVlti profecto atque præstantes in omni fere lite-
rarum genere fructus ex Marcello Ioannetto Af-
culano percepti fuissent, si, quemadmodum in eo osten-
debantur, ita pervenire ad maturitatem suam potuissent.
Magnum hominis ingenium, multae in eo literæ nec
vulgares, egregia ad poësim indoles; sed sicut in agro
pingui ac fertili segetes, cum maximam uberrimæ mes-
sis spem afferunt, si subita de caelo calamitate feriantur;
tanquam decoquunt, & quasi debitores, qui rem frege-
rint, neque foenus neque sortem reddunt; ita etiam, quæ

in eo studiorum sese spes dabant, cum maxime ad summam laudem efflorescerent, immatura morte fractæ convulsæque interciderunt. Gregorio xv Pont. Romam venit, quo tempore nobilissima illa Academia, ex optimorum ingeniorum flore collecta, advocavit ad se omnes ex Italia, qui magnum in literis nomen haberent; cumque ille egregium ingenii in ea sui specimen dedisset, ab invidis & obtrectatoribus, qui se esse rerum omnium primos cupiunt, livido nigroque inspectus est oculo; ac memini, tum elegantissimos ab eo elegos, clarissimis illustrium sententiarum luminibus splendidos, fuisse emissos, qui ne pervenirent in eorum manus, ad quos rerum summa redierat, quique amcenissimis hominum ingeniis delectabantur, magna data est opera ab iis qui ingenii apud eos fama pollebant; quod nimirum vererentur, ne ipsorum splendor, carminum illorum fulgore, præstingueretur, vel minores imposterum haberentur. Edidit interea lepidissimos, ac plenos sententiosis vibrantibus rhythmos, qui extant. Sed tandem à mansuetioribus Musis, quæ neque ad opes neque ad honores perducunt eos à quibus coluntur, transtulit sese ad juris civilis studia, in quibus fertilis esse cultura existimatur; ac Io. Baptistæ Covino, Rotæ Romanæ Auditori atque Decano, fuit à studiis; quo in labore, morbo sublatu, interiit.

CLV. FRANCISCVS DIOTAL-
LEIVS.

Nobilis rotaque Italia celebris Ariminensium civitas, nullique Æmiliæ urbium, splendore & claritate, inferior, familiæ Diotalleviæ plurimum debet; quæ præter nominis antiquitatem, nobilemque progeniem, multos semper domi militiæque præstantes armis belli ac doctrinæ gloria viros edidit, quorum singuli singulis civitatibus ornamentum & decus possent afferre; in quorum commemoratione versari si velim, longius ab incepto distraherer. Quamobrem in præsentia in uno Francisco hærebo, quem nostra ætas omnibus insignem laudibus vidit. Atque, ut primum illum actum
istius

istius vitæ sanctissimum honestissimumque prætermittamus , pueritiam videlicet , quo tempore , quæ à magistris prima illa puerili institutione traduntur , arripuit , adolescens Romam venit , ut in gymnasio Rqm. Soc. Iesu , iis primum studiis , quibus homines informari ad humanitatem solent , tum Philosophiæ ac Theologiæ artibus erudiretur . At quantos in humanioribus studiis profectus fecerit , ex poëmatiis quibusdam suis licet con-
jicere ; quæ quia à mediocritatis terminis , intra quos non licet poëtæ consistere , longissime absunt , summo-
pere laudantur . Ab horum amcenitate studiorum ad lati-
ssimos fructuosissimosque Philosophiæ ac Theologiæ campos excessit ; in quarum facultatum spaciis ita ver-
satus est , ut nullum reliquerit in iis locum ita amplum
ac magnum , quem non peragravit , ita abditum atque
reconditum , quem non perlustraverit , ita arduum at-
que difficilem , quem non superaverit . Cujus rei , præter
quotidianas disputationes , easque , quæ pompæ & osten-
tationis magis quam pugnæ ac certaminis rationem ha-
bent , quæ universo pene amplissimorum Cardinalium
collegio præsentè celebratæ sunt ; periculum factum est
in triduanis illis Philosophicis concertationibus , cum
sine magistri cujusquam ope patrocinioque , solus in are-
nam descendit , & omnibus , qui vellent secum cominus
rationibus , tanquam hastis , pugnare , disputandi pote-
statem fecit : in quod certamen cum ex omnium Reli-
giosorum aliorumque ordinum hominibus doctissimi
& acutissimi quique venirent , & totis in eum viribus ,
fortissimorum argumentorum tela torquerent , ita for-
titer animoseque eorum vim impetumque excepit ac
rejecit , ut omnium , qui aderant , sententia , sit judica-
tum , neminem eorum , qui tum collegii Romani , Soc.
Iesu , scholas frequentarent , homini in primis studioso ,
& ad perdiscendum acerrimo , ingenii judiciiue acu-
mine anteire . De cujus facultate judicare plenius licet
ex libro , quem unicum edidit , de auxiliis , qui inscribi-
tur , Opusculum de concursu Dei ad actus liberos vo-
luntatis creatæ ; in quo ita receptam à Theologis Patrum
Soc. Iesu , de divinis ad salutem hominum auxiliis , sen-
tentiam tuetur ac firmat , ut F. Nicolaus Riccardius ,
cogno-

cognomento Monstrum, Sac. Palatii Apostolici Magister, fateri sit coactus, neminem adhuc extitisse, qui gravioribus argumentis contrariam opinionem, in quam eunt omnes, qui in D. Thomæ verba jurarunt, convellere ac labefactare sit conatus. Dolavit insigne aliud opus, de usuris, sed non perfecit; quod ne ad absolutionem perfectionemque perveniret, primum fecit ejusdem occupatissima, & publicis ac privatis amicorum districta negociis vita: nam S. Angeli, quæ est urbs regni Neapolitani, sacerdotalem cathedram, Episcopi honore ac nomine tenuit, & in regno Poloniæ, sedis Apostolicæ functus est munere; qui honos iis tantum demandari solitus est, qui insignis prudentiæ, rerum usus, & nobilitatis laude præstent; quod eæ res in remotissimis illis orbis terræ partibus, ad tutandam amplificandamque sedis Apostolicæ auctoritatem dignitatemque, præsertim adversus Catholicæ religionis hostes, in primis valere existimantur; quique illud egregie munus obierint, fere semper à Sum. Pontificibus cooptari in amplissimum Cardinalium collegium soleant: in amicorum vero, quibus plurimum deditus erat, negociis procurandis ita fidelem, assiduam, ac diligentem operam dabat, ut suarum fere rerum oblitus, nulli neque labori, neque incommodo, neque sumtui parceret. Deinde non potuit recte inchoata perficere, quod, à cogitandi scribendique labore, magna eum ex parte avocaverat adversa valetudo, qua cum conflictabatur, tum ex acerrima attentissimæque studiorum, quibus affixus fuerat, meditatione contracta, tum ex Poloni cæli inclementia, comparata: atque aëris illius diritas, quem annis septem hauserat, (totidem enim annos eam ibi provinciam administravit) & vivendi ratio, à nostra longe diversa, cui assuescere non potuit, celerem illi vitæ exitum properavit. Nam cum, re bene gesta, Romam ad novos majoresque honores, qui decreti illi erant ab iis qui tum rerum potiebantur, capeffendos accurreret, in itinere, tabe confectus, interiit, annos circiter unum & quadraginta natus.

CLVI. LAVRENTIVS AZOLINVS.

LAurentius Azolinus Firmanus, nobili loco natus, Episcopus Narniensis, ingenii præstantia morumque suauitate & elegantiâ in primis floruit. Nam Theologiæ, Iuris civilis, ac multarum maximarumque rerum scientia præstitit; & fuit concinnus atque aptus amicis; nec minorem ex vitæ sanctitate & innocentia laudem meruit, cum multos annos Ecclesiam, cui præfuit, admirabili probitatis & Episcopalis vigilantia exemplo rexit. Poëticæ etiam facultatis nomine clauit; multa enim scripsit, atque præclara; elegantissimas in primis Satyras Etrusco carmine, illud scribendū genus secutus, quod pluribus hac ætate, adolescentibus præsertim, probatur, inflatum, elatum, ac sententiis venustis ac vibrantibus frequens. Evocatus est ab Urbano **V I I I** Pont. Max. ut sibi à secretioribus epistolis, & consiliorum omnium particeps esset; quibus in rebus fidem illi suam, studium ac diligentiam præstitit; ac si *principibus placuisse viris non ultima laus est*, hanc ille suo sibi jure vendicat. Etenim ita Urbanus Pont. elegantissimis ejus moribus delectatus est, ut carissimum eum semper habuerit, & amplissimis honoribus destinaverit; sed ille infirma ac tenui valetudine cum esset, nec laborem, quorum occupationibus districtus tenebatur, ferre posset, eorum oneri succubuit, atque in ipso honorum cursu antea corruit quam portum conspiceretur. Namque erat opinio, si vita contigisset, ad summam eum amplitudinem peruenturum; ac si inter purpuratos patres, ut fama erat, fuisset adlectus, non primus honorem illum in suam familiam intulisset: nam alter, Decius nomine, hujus patruus, forma egregia, nec minus elegantibus moribus, sed non eodem ingenio & eruditione qua iste, fuerat à Sixto V in eum honoris locum euectus, ac celeriter mortuus, conditus in *Æde* D. M. Maroris, in sepulcro, eleganter constructo è marmore.

CLVII. IACO-

CLVII. IACOBVS MICHALORVS.

OPrima ac præstantissima Vrbinatis coeli temperatio moderatioque, tum superioribus sæculis, tum nostra memoria, complures singulari acutissimoque homines ingenio peperit, qui, doctrinæ elegantia ac maximarum rerum scientia, nullis cujuscvis populi atque nationis hominibus cedant; quorum multos jam antea enumeravimus: sed in eorum numero, jure optimo, reponendus esse videtur Iacobus Michalorus, Canonicus Vrbinas. Hic enim, ab ineunte ætate, maxima atque clarissima virtutum, quibus est nobilitatus, indicia præbuit. Nam quemadmodum ab exorientis auroræ lumine atque nitore licet nobis de totius diei serenitate amœnitateque conjicere; ita etiam ex celeritate arripiendi, memoriaque retinendi ea, quæ illi, vix è nutricis lacte depulso, à magistris tradebantur, sui eum cives matura ætate summum virum, ac multarum virtutum laudibus excellentem fore augurabantur. Sed, ne ante secundum & vigesimum ætatis suæ annum, adolescens discendi cupidus, & ad rerum naturalium causas indagandas à natura factus, in aliquo celebri Italiæ gymnasio, philosopho operam daret, sed domi se contineret; fuit in primis causæ immatura Curtii fratris sui I. C. mors, quæ omnes domesticas suas rationes & vitæ consilia conturbavit atque pervertit. Neque interea inertiae desidiaeque se tradidit, sed elegantium artium studiis assiduam ac diligentem operam dedit; in quibus quantum profecerit, declarant ea, quæ tum Latine tum Italice, tum soluta oratione tum versibus scripsit; in quibus accurata ac diligens observatio ac labor inspicitur. Non enim solitus erat continuo sua aliorumque omnia probare, sed notandis animadvertendisque eorum vitiis, existimator doctus & intelligens inveniebatur. Sed præsertim irridebat eos, qui Etrusca scribes lingua, de industria, Florentina verba exolcta ac rancida confectarentur, quod illud, quod scriberent, tum elegans visum iri existimarent, si putidis vocabulis, & ab usu remotis explicatum, Florentinitatem oleret; & quo eos homi-

nes populo irridendos ludendosque praberet, fabulam fecit, cui, Nuptiis fictis, nomen indidit, Lucianum in Lexiphane imitatus, in quam, personam induxit, veteri Florentinorum Aboriginum lingua loquentem; quæ fabula, aliquot post annos, ob sermonis elegantiam multitudinemque jocosum, data est à Comuni Urbinaturn, in nuptiis Federici, eorum Principis, & Claudiae Mediceæ, magno apparatu sumtuque, ac typis impressa. Annum igitur agens secundum supra vigesimum, Bononiam profectus, suum illud fertile & amœnum ingenium, tanquam agrum, elegantioribus literis aratum, novatum, & iteratum, gravioribus disciplinis ferendum exhibuit: sed annonæ eum caritas, vel fames potius, quæ eo anno, qui fuit à Christo nato M D X C, Italiam totam afflixit, & gravis morbus, qui diu eum lecto implicitum habuit, sationem illam interrupit; & anno post, quam illuc venerat, coactus est in patriam redire; ubi biennium commoratus, disputationem de Sphæra mundiâli, quam Bononiæ feriis studiorum absolverat, non inquinato atque corrupto, ut vulgare philosophorum turba, sed eleganti Latinoque sermone conscriptam relegit, emendavit, auxit, ornavit, & anno M D C X X V I edidit. Post illud biennium, quo eum patria habuerat, contulit se Romam; ubi in gymnasio Patrum Soc. Iesu, non modo Philosophicis disputationibus, ut occeperat, pectus iniecit, verum etiam theologicis disciplinis excoluit: jam pridem enim sacerdotalis muneris dignitatem animo conceptam habebat; ideo majore theologiæ studio exarserat. Sed cum jam earum doctrinarum tanquam fluentis ita se impleisset, ut redundaret atque diffunderet; quo ea communicare cum aliis posset, Urbini Philosophiæ ac Theologiæ, publice aliis tradendæ, facultatem accepit: in eisque disputationibus, quæ periclitandi ejus vires ingenii causa præcesserant, ita omnes argumentationum impetus fortiter excepit ac rejecit, ut omnium consensu sit judicatum, vicisse eum expectationem, quæ de ipso erat. Accidit per id tempus, ut in oppido Castellî Durantium, quod nunc Urbana civitas appellatur, insignis cujusdam sacerdotii Præpositus moreretur; cumque in demortui locum, subro-

subrogandus esset alter, qui ceteris doctrina præstaret; atque ob eam causam, multorum concursus ad Fori Sempronii Episcopum fierent, qui erat futurus certaminis arbiter; coactus est ab amicis, una cum aliis competitoribus nomen suum profiteri; ac factum est, ut ille ceteris longe superior discederet, ac per hanc rationem sacerdotium illud auferret: quod cum oppidani ferrent indignissime, ac quererentur, tam pinguem bolum, suorum civium è faucibus ereptum, & alterius civitatis homini traditum, summum Pont. appellarunt, perfecteruntque, ut res iterum in contentionem certamenque deduceretur. Nec mora, ille, æstate summa maximisque caloribus, cum duobus aliis Romam venit, qui ne ejus quidem aspectum ferre potuerunt, & in certamen vocati, venire recusarunt; itaque habitus est rursus honore illo ac loco dignissimus. Sed cum intelligeret, nunquam sibi cum hominibus illis conventurum, quibus invitis ac repugnantibus in eum locum venisset, resignavit eum alteri, bonis condicionibus; & cum indicta esset pugna literaria, in qua pro sacerdotio alio, in præcipua Urbini ecclesia adipiscendo, certandum esset, se quoque una cum competitoribus aliis in aciem eduxit, ac pedem inde victor reflexit. Itaque illud itineris Romam incommodum, quod anni tam adverso tempore susceperat, sibi in bonum conversum fuisse intellexit, ac reversus est in patriam Canonicus, ubi ob insignem doctrinam, summa cum probitate conjunctam, traditam sibi munerum gravissimorum provinciam, usque ad extremum vitæ spiritum, magna cum laude administravit. Etenim fuit Archiepiscopo à consiliis in causis fidei, sacrarum Deo virginum domibus præfuit, interrogando eorum industriæ periculum fecit qui sacris initiari, vel ad aliquod sacerdotium promoveri, poscerent. Postulatus est à Francisco Cardinali à Balneo, ut suam de Erycii Puteani Cyclo Urbanico sententiam judiciumque proferret; qui libro illud edito palam exposuit; cui Puteanus alio libro, quem Vindicias, seu Apocrisin inscripsit, luculente respondit; refutavit ille rursus Puteani responsionem, alio volumine, Antapocrisin nomine, quem etiam Romæ edidit; ubi cyclum illum

illum vanitatis arguit , atque erroribus ad septuaginta refertum ostendit. Alia ipsius opera, variis de rebus tum Latino tum patrio sermone scripta , singulari quadam animi magnitudine , à rerum omnium humanarum despicientia ducta, typis mandare neglexit, cum senex jam ex naturali oculorum imbecillitate , prope cernendi facultate amissa , totum se ad mortis ac cælestium rerum contemplationem contulisset ; & amicis postulantibus ac persuadentibus , ne tam egregia ingenii sui monumenta interire pateretur , respondebat , cum non nna amplius nocte sibi vivendum esset (cæcitatem nimirum intelligens suam) nihil se de humanis laudibus laborare , neque memoriam impofterum ingenii sui aliquam poscere.

CLVIII. ANGELVS ANGELOTIVS.

Angelus Angelotius Camers , fuit in omni fere disciplinarum genere excultus. Ius civile , ac Pontificium noverat ; Philosophiam non à limine, ut dicitur, salutaverat, sed ad intima ejusdem cubilia penetraverat, & unamquamque ejus partem accurate diligenterque lustraverat , tum eam , quæ est de moribus , tum illam, quæ in differendi subtilitate , & in naturæ obscuritate versatur ; mathematicas omnes disciplinas complexus fuerat ; neque eas literas, quæ ab humanitate nomen invenerunt , contempserat , quippe qui poëtas , oratores , & historicos omnes perlegerat , nominabat , scienter ac proprie de unoquoque dicebat. Memoria erat summa , adeo ut quidquid legisset , vidisset , audisset , cogitasset, animo comprehensum haberet , ab eoque unumquodque , cum esset opus , tanquam ab armario proferret. Verum ita erat loquax , ut iis , quibus cum una esset , nullam sermonis partem relinqueret, sed solus orationis aliorum munus persequeretur. Neque ejus sermones erant de rebus ludicris ac levibus , sed de literarum studiis fere omnes, quibus erat mirifice deditus, ac bonam diei ac noctis partem tradebat ; sed quia videbatur velle esse omnium sapientissimus , & tanquam magister ac dominus , sæpenumero fiebat , ut odiosus interveniret.

T

Imita-

Imitabatur homo Camers veteres Graculos ; nam quocunque in loco , quoscunque inter homines five cum uno five cum pluribus versaretur , sciscitabatur ab eis , quade re vellent audire ; neque fas erat illis recusare , quin rem aliquam in percunctando ponerent , de qua argutissime disputaret : & ubi quempiam in via convenerat , quem inter & ipsum vel levis saltem aliqua notitia intercederet , se illi invito atque aliud agenti comitem addebat , ac vim prope imponebat , ut aliquid ab ipso percontaretur , de quo maxime vellent audire ; neque antea divelli ejus à latere poterat , quam inchoatam disputationem perorasset conclusissetque : atque olim , me admodum adolescentem , quem semel cum amico colloquentem suo viderat , atque eadem opera , ut mos est urbanorum , salutaverat , cum feriis Bacchanalibus solum euntem aspexisset , est audacter aggressus , atque , ô , te , inquit , volebam , ut vales ? quid agis ? quo is ? Ego , neque quid agam , respondi , nec , quo me conferam , scio : nam cum pigeret ociosum domi manere , ejeci me foras , ut saltem oculos hominibus personatis , tota debacchantibus urbe , delectarem , ac molestas ab animo cogitationes ejicerem ; neque decretum aliquem locum habeo , quo me præsertim ire expediat . O te felicem , inquit ille , auspicato domo foras pedem extulisti ; non poteras , si totam urbem perreptasses , oportunior hominem invenire , qui suavis alloquiis , atque eruditis disputationibus , omnem tuo ab animo molestiam abstergeret . Sed quoniam advenienti mihi ad sinistram fors eum obtulerat , id quod ego non animadverteram , advolavit illico ad dexteram , atque , Demus primum , ait , operam , ne merito in sermones hominum , vituperationemque veniamus ; nam quos de nobis sermones dabimus , quos populo risus præbeamus , si me , te tanto ætate majorem , & , quod refert , tanto literis doctrinaque superiorem , tecum in via ad lavam incedentem aspexerit ? age vero , mihi quæstionculam , de qua tuo arbitrato loquar , impone ; sed illud quære , quod sit amœnum , lepidum , jucundum , Bacchoque dignum , cui sunt hodie Dionysia . Ego , qui in eas me tricas devenisse conspicerem , unde quemadmodum expedirer , non invenie-

veniebam, demitto auriculas, & quo aliquid responderem, Dic, ajo, de Amore, ex Platone præsertim, quem tibi, præ ceteris Philosophis, audio esse in amore atque deliciis. O sapiens, inquit ille, postulatum, & atatura ista, quam obtines, dignum: nam sit verisimile, tibi, ut ceteris adolescentibus, amorem in corde versari, tumque animum apud aliquam lepidam, venustam, tuique similem adolescentulam, cupidinis clavo defixum hæ-rere: age dum, Amor sit nostri materia sermonis, sed ille purus, defacatus, nobilis, mellisque fœcundissimus, ad quam faciem cupio esse eum, quo ardes, non ille impurus, inhonestus, quique amarum ad satietatem usque aggerit. Ac cœpit primum definitionibus explicare, quid esset amor; tum causas enumeravit, unde amor ortum haberet, quos vel conferebat in astrum, cujus imperio, ut Plato voluit, duo subjicerentur, vel ad statum cæli syderumque revocabat, in quo illi nati essent, vel similitudini geniorum assignabat, vel ad eandem temperationem corporum aut morum convenientiam, aut ad formarum simile in utrisque exemplar referebat; deinde alia non parum multa subiciebat, plena illa quidem doctrina, & quadam prope admirabili varietate rerum ac copia, sed quæ mihi, tum in variis nugis occupato, odium & fastidium crearent. Invitabat sæpe aliquem, ex amicorum numero, ad prandium, his fere verbis, Veni mecum, sodes, non tibi dubium aut milvinum dabitur prandium, sed quod philosophum maxime deceat. Nam primum frustulum per-næ erit, mihi Cainerino missæ, quo non quidquam dixeris te gustasse in vita suavius, tum vitulina apponatur madida, cum pulte; quam caseus ac fœniculum sequetur; postremo liber unus, & alter in manibus erit, cujus epulis animum pascas. Postquam venit Romam, habitavit primo in vico, qui Classis vocatur à navali cum Turcis pugna, ibi depicta, tunc temporis infami, quod à diobolariis pistorum, cetariorum, servorumque sordidorum scortis frequentissime habitaretur, ibique inferiorem modicarum ædium partem, viæ contiguam, parva mercede conduxerat: sed non ita multos post menses, conductæ est ejus opera à viro nobili, ut ipsi ad

juris civilis scientiam aditum aperiret ; postea fere semper usus est amicorum ædibus , in quas primum immigrabat precario , videlicet ut tantisper sibi ibidem esset liceret , quo ad domunculæ cujuscpiam occasio se daret ; tum vi & ingratiis , ac reclamantibus dominis , earundem ædium usum arrogabat ; ut de quodam honesto viro , literarum ac philosophiæ in primis cupido , Cæsare Pontano nomine , narratur : hic cum per paucos tantum dies ab ipso rogatus , recto hominem recepisset , & in præcipua ædium suarum parte , honoris eum gratia collocasset , vix tandem potuit post longam litis concertationem , judicis sententia , foras ejicere . Nam cum unus , alter , ac tertius annus præterisset , nec ille , tanquam si in suo esset , abeundi mentionem faceret , modeste rogatus est à domino , ut aliud hospitium , aliam domum quæreret , eamque ædium suarum partem , qua in primis egeret , liberam traderet . Tum ille , *Quid audio ?* inquit , nondum me Orcus ad se recepit , & partem domus repetis , cujus mihi usum , quo ad vita suppeteret , sponte donasti ? Obstupuit homo quietissimus hominis dicto , quem ex aliorum calamitatibus , in primis litigiosum , & concitum ad rixam noverat ; sed cum paulum se collegisset , *Quibus* , inquit , hoc testibus , quibus literis , hoc planum facis ? quos testes , quas literas , prædicas ? respondit ille , tanquam si , ut cetera alia argumenta desint , non id satis testetur patientia , qua me tot annos passus es domi tuæ esse , ac docti illi sermones , quibus rudem tuum in philosophia animum expolivi ? Ne multa , in jus ad Prætorem itur , controversia deferatur , lis contestatur , in qua , non ob obscuram dubiamque juris rationem , sed ob judicantis moram , & adversarii calliditatem , tantos sumtus miser dominus fecit , ut vix tanti domus , de cujus parte ambigebatur , esset . Sed tandem judicis sententia exire coactus , se suæque ille omnia in Capranicense collegium transtulit , & in cubiculum amici cujusdam sui contulit , æstate ineunte , quo tempore cum res prolatae sint , simul prolatae res sunt alumnorum illorum dentibus ; itaque , quo ad res redeant , se domum illi suam conferunt , ibique suo sibi succo , ut cochleæ , vivunt . Sed cum circiter instauratio-

nem

nem stultiorum ille rediisset, cubiculum etiam tum ab homine occupatum invenit, ac commotus, Itane, ait, à te mihi verba data sunt? non ne ea tibi lege hoc cubiculum patuit, ut post paucos inde dies excederes? quamobrem ejice te hinc foras, quantum potes. At ille ad id confugit, quo se plurimum posse intelligebat, nimirum ad litium terrores, ac quoddam juris Pontificii caput objecit, quo interpretatione sua probabat, sibi, semel in cubiculum illud admissio, jus perpetuo in eo permanendi fuisse quæsitum: sperabat enim, si res in quæstionem vocata fuisset, se occasionem & moram inventurum, qua se diutius in eo contineret. At verba illa homini cerebroso (sicuti sunt discipulorum fere omnium ingenia) tanquam quædam faces fuerunt, quibus inflammatus, Quid leges Pontificias blateras? quid jus tibi ab illis quæsitum crepas? at scin, quomodo? nisi hinc propere properas fugere, jam ego te obtorto collo traham in viam. Sed cum ille cunctaretur, ac nescio quid adderet, adolescens, convocatis aliquot ejus collegii alumnis, valentissimis hominibus, res illius omnes foras exportavit. Dicitur reversus in patriam, ibi diem obiisse supremum; neque aliquid reliquit, quod sciam, unde judicare de singulari hominis ingenio liceat.

CLIX. OCTAVIANVS CASTELLVS.

Multorum ego hominum, mea ætate, ingenia vidi, ad omnia summa nata, qui homines, quancumque in partem vel per jocos ludumque se darent, facile multorum in ea re diligentia studioque præcurrerent: verum me novisse neminem fateor, qui Octaviano Castello Spoletino anteiret; cujus ingenium ita ad plures res aptum, ita versatile fuit, ut non rota, non turbo, ita versetur, ut illud: ad omnia ea studia, quamvis varia, quamvis diversa, convertebatur, in quæ mente & cogitatione sese conjiceret; neque ad illa solum, quæ sunt gravissima ac severissima, ut ad Philosophiam, Medicinam, Geometriam, Astrologiam, verum ad ea etiam leviora celeri quodam animi motu ferebatur, ut ad Poësim, Musicam, Picturam, recte saltandi artem, atque

ad alia id genus multa, prope ut alter Heleus Hyppias posse dici videatur; quamquam ille progressus est longius, atque in plures res abiit, quam sapientiæ studioſo conveniat; nam cum Olympiam venisset, ut traditur, tota pene audiente Græcia, gloriatus est, annulum, quem haberet, pallium quo amictus, foccos quibus indutus esset, se sua manu confecisse. At nondum mihi perspectum fuit, novum hunc nostrum Hyppiam ad has quoque humiliores artes, ut veterem illum, descendisse; sed non est dubium, si eas etiam voluisset attingere, quin semper sui similis inventus fuisset; quamvis in omnibus illis laudibus, de quibus diximus, conatus in eo magis atque adumbratio, quam perfectio cernitur: etenim ille multa, majore animo quam viribus amplexus est; sed nulla in re fuit excellens; nec mirum. Nam ingenii nostri vis non est infinita, sed exiguis quibusdam finibus continetur; quamobrem, cum in plura studia distrahitur, debilitatur, ac se ipsa fit minor, nec singulis satisfacit. Verum laudari in eo propositum debet; non enim aliunde quam à magnitudine animi & ingenii ducebatur, atque in iis scholis, quas, simul ac medendi artem publice tradendi facultatem adeptus est, in gymnasio Rom. extra ordinem habuit, satis signi dedit, quantum præstare potuisset, si omisſis ceteris studiis, totum in uno aliquo animum collocasset. Audivi, de medico in primis nobili, qui tum eum docentem audierat, ita sibi probatam ejus orationem fuisse, ut nihil in ea neque doctrinæ neque eruditionis neque eloquentiæ desideraret. Sed felicius docendi, quam corporibus medendi, artem aggressus est: nam ægrotanti amico, ejusmodi medicatam potionem diluit, qua pene ad interitum hominem dedit: parum enim abfuit, quin disrumperetur medius, cum ejus vi, tanquam turbulenti cujusdam tribuni plebis concione, lien, pulmones, jecur, & cor, atque intestina omnia, seditione facta, conarentur foras erumpere; & quod conata erant, perfecissent, nisi alterius, longe illo experientioris medici ope auxilioque, quasi sedati consulis & gravis oratione, seditio fuisset cohibita, imperatumque, ne intestina se loco moverent, sed eorum unumquodque in sua sede quiesceret. Deinde

convertit se ad amicorum causas agendas ; sed, five streptum fori perosus , five judicio , ad mansuetiores Musis animum transtulit , ad Poësim in primis , ac Musicam ; ac singulis fere annis , singulas, & interdum binas populo fabulas dedit ; quarum postremis modos etiam fecit. At cum vir princeps , ab ipso invitatus , laudavisset ejus versus & modos , dixissetque , nihil ipsi deesse præter pingendi artem ; tum enim eum fore ab omni arte perfectum ; ejus fabulæ , quam proximo anno docuit , scenam sua manu affabre sciteque depinxit ; quam viro illi principi ostendens , Vide , ait , neque ea à me perfectio absolutioque , quam desideras , abest. Ex comœdiis omnibus , quas spectandas præbuit, suo judicio, primas deferebat illi , cujus in ædibus Regis Galliarum oratoris , inspiciundi fecit copiam, quam etiam edidit ; fortasse , quia majore sumtu , magnificentiori apparatu, ac præstantioribus musicis acta est : verum quia nihil est in ea primum neque postremum , sed omnia confusa atque permixta , & quia ob longitudinem fastidiis hominum adhærescit , non inurbane à quibusdam , Tædii, & Confusionis Nuptiæ , appellatur : optima omnium stylo , argumento , atque sententiis existimatur ea , quæ Apollinis intemperies vocitatur. Multæ erant in eo facetiæ, multus in jocando lepos ; cavillator facetus, convivæ commodus, in imitandis hominum quorundam ridiculorum moribus, vultu, voce, & ipso genere sermonis , admirabilis. Postremo , ne quam artem intentatam reliquisset videretur , paucis ante mortem mensibus Tabellariorum Galliæ Præfecturam tribus aureorum milibus comparavit , ac mense Majo , anni M DC XLII, cum menses aliquot pituita, ex intemperantia vitæ concepta, vehementer laborasset, est mortuus.

CVin præsertim, ut antea dictum, à nobis hæc Pinacotheca instituta sit, ut hominum ingenuorum animos oblectemus; cum videlicet à negociis, vel ab honesto aliquo opere feriat, tradere se voluptati voluerint, ideo data est opera, ut illorum in ea imagines collocarentur, quæ commemoratione hominum, & cognitione formarum, sine fastidio & facietate eam illis possent, quam quærent, voluptatem afferre. Verum quia perspicuum est, non minorem ea ora voluptatem objicere, quæ insigni aliqua notantur turpitudine, in qua sedes & quasi regio ridiculi continetur, quam egregia atque vincta; propterea inter elegantium formarum quasi tabulas, quorundam etiam imagines interjecimus, qui ob præcipuam nec vulgarem animi deformitatem notissimi, deridiculo omnibus fuere. Ita enim fastidio & facietati, quæ ex similium rerum continuatione oritur, facilius occurri posse existimavimus. Sed jam pridem Raphael Menicuccius, Romæ totaque in Etruria celebris, ad Pinacothecam nostram adspirat, suamque, in eam, imaginem inferri, ad obtinendam nominis immortalitatem, cujus semper fuit avidissimus, postulat. Ortus est in oppido Montis S. Sabini, celebri atque illustri, quod summos Pontifices, S. R. E. Cardinales, clarissimos maximorum exercituum Imperatores, honorariæ Ierosolymitanæ militiæ equitum magistros, Archiepiscopos, Episcopos, aliosque non parum multos viros, domi militiæque nobiles, tulerit. Fuit statura, quæ magis ad mediocrem, quam ad longam accederet, paulo habitiori corpore, magno capite, pleno ore, fœdis oculis, colore subnigro, sed ingenio plane ridiculo, verum non prorsus absurdo. Posse ex tempore versus fundere, bona dicta dicere, risum movere, parasitum non illepidum agere; in re vero familiari sive astu sive industria tuenda augendaque, longe suæ ætatis plures, artificio & acumine, superavit. Sunt, qui illum existiment non vitio mentis aliquo ad stultitiam fuisse delapsum, nec, quo aliis deridiculus esset, parasiticam artem exercuisse, sed insaniam

insaniam simulasse, & parasiti personam suscepisse, quo se per hanc rationem in principum virorum familiaritatem insinuaret atque intruderet, ut rem faceret, & patriæ suæ honori commodoque serviret; neque illi parum sæpe nec mediocriter commodavit, sed frequenter ac plurimum; ut in magna quadam hæreditate accidit; quam, nisi suis consiliis retinuisset, è patriæ finibus expulsa, alio exulatum abiisset. Oppidanus quidam, in primis locuples, testamentum fecerat; hæres Ædem sacram, & domum illi adjunctam, jussus erat ædificare, ubi virgines aliquot Deo dicatæ alerentur; nisi ædificasset, ac virginibus victum præbuisset, hæreditas Vaticani templi ædificio committebatur; quod cum esset præterminissimum, jamque venissent, qui Vaticanæ Ædis ædificio hæreditatem illam peterent, (erat enim pergrandis pecunia) neque esset admodum dubium, quin ea deberetur, ipse Magnum Etruriæ ducem adiit, ad quem nulli unquam aditus ipsi, ut pote homini ridiculo, erant occlusi; ac tota de re hominem docet; tum pluribus verbis ostendit, quam foret patriæ suæ perniciosum, si ea utilitate & commodo spoliaretur, ipsi vero indecorum, si pateretur, tot aureorum millia ditioris suæ fines egredi & coloniam commutare: quam obrem tundendo, ac molestis denique precibus effecit, ut vir ille princeps negotium susciperet, commendaret, ac rem cum ædificii procuratoribus parva pecunia decideret. Hujus præsertim insania (si insania appellanda est, quæ emolumentum sui gratia simulatur) famæ, nominisque sui, toto terrarum orbe propagandi studio continebatur; idque jam sibi perfectum esse jactabat: nihil enim tam sciri volebat, nihil tam crebris usurpare sermonibus solitus erat, quam nominis sui famam iisdem, quibus terra definitur, cæli regionibus contineri. Itaque nullam esse, toto orbe terrarum, gentem, sive humanitate ac literis præditam, sive morum feritate immanem & barbaram, sive linguæ nobiscum societate conjunctam, sive ejusdem à nobis varietate dissidentem, quæ esset experta ipsius notitiæ, nullum esse in terris locum, sive propinquum sive remotum, sive celebrem sive solum, quo nominis sui fama non permanasset, nul-

lum esse Regem , nullum Imperatorem , nullum Dynastam , qui non incredibili sui videndi cognoscendique cupiditate flagraret ; & Idalianem nescio quem in primis nominabat , quem Regem Maurorum longe potentissimum esse aiebat : sed neminem frequentius habebat in ore , quam magnum Mogorem , quo nullus esset in toto lapone Rex clarior , neque cujus regni fines latius extenderentur ; iis adungebat Sinarum Imperatorem , aliosque non parum multos , quos sigillatim enumerabat. Hos igitur , nominis sui fama perimotos , certos ad se homines mittere , dictitabat , qui suis ipsi verbis salutem plurimam dicerent , munera traderent , ac suorum regnorum opes viresque deferrent , atque ipsos quoque venturos fuisse , neque itineris longitudinem , difficultates , pericula , & incommoda recusaturos , si per bella licuisset , quæ perpetuo cum aliis regibus , sibi finitimis , agunt : tanti nimirum æstimabant , se posse vel semel ipsius intuitu frui , ac tanta oculis bona concipere. At , quo aliquo titulo ea fama niteretur , spretis ac repudiatis ceteris , Comitis cognomen accepit , seque ab omnibus Comitem Menicuccium appellari volebat. Cum omnibus erat illi de loco contentio : nam , ob tam insignem partam gloriam , omnibus anteferri præponique postulabat. Itaque adveniendi sibi omnes assurgere , de via decedere , ingredienti ad lævam incedere , in amicorum cœtibus , in conviviiis , primam ante ceteros sellam apponi jubebat ; qua in re , multa jocosè , multa inepte , multa ridicule ab eo dicta & facta narrantur ; sed unum referre sat erit. Florentiæ , in celebri quodam convivio , cum post honorarios magni illius Ducis ephebos locus illi esset attributus , negavit , se unquam commissurum , ut tam insignem celebritati nominis sui contumeliam imponeret , si postremus inter illos adolescentes , quantumvis nobiles , quantumvis opulentos , quantumvis honestos , convivium iniret ; adeo enim non esse imi subsellii virum , ut neminem videre se diceret , cui ipse deberet cedere. Erat in eo conclavi , ubi convivium dabatur , armarium , ita grande atque præaltum , ut pene ad laquearium usque pertingeret ; quod ubi suspexit , Hic , inquit , tam perspicuus , tamque editus in altum locus ,

cus, dignus est, ubi ille prandeat, famam qui terminet astris: atque scalas afferri, quibus in ejus culmen satis latum ascenderet, ibique sellam cum mensa collocaret, imperavit; tum bonum sibi anteponi prandium jussit, atque, ut tubicines solent, cum tuba canunt, ambas coëpit malas, lepidis bolis farctas, inflare, ac cibum merumque in se avide ingurgitare: quod ubi ab ephebis illis animadversum est, factum est omnium risus & admiratio; coëpitque unusquisque in corde senatum cogitationum suarum habere, ut inveniret, quemadmodum ea homini cautio in damnum malumque converteretur; atque in id simul omnes conveniunt, primum ut clanculum scalam subducant, quo omnis illi fugæ ratio eriperetur, tum ut circa eum, ignem, ex paleis aqua madidis, excitent; quod ubi factum est, miserum tanta vis fumi invasit, ut in os & in oculos irrumpens, pene illum, nequidquam Dei atque hominum fidem implorantem, respirandi aspiciendique facultate privaret; quod ubi factum est palam, accurrit ad spectaculum Magnus ipse Dux, accurrunt alii, quibus, non potest satis narrari, quos ludos de se ille præbuerit; sed postquam satis fuit omnibus deridiculo, fumo excruciatum ac vix vivus inde detractus est. Sed, ne tanti claritas nominis gratis sibi obtigisse existimaretur, narrabat, ideo se venisse in tantum honorem, quod percrebuisse, fore ut aliquando universus terrarum orbis ab ipso, dominatu regio premeretur: idque explicare conabatur annulo, quo epistolas obsignabat; ubi impressum erat astrum, Soli Lunæque incumbens: se enim esse illud astrum, quod Lunam, hoc est, Turcarum imperium, & Solem, ceterorum nimirum regna, sibi subjecta faceret. Erat sæpenumero inepte insanus: nam de tabano sive cestro nimium multa blaterabat, quemadmodum videlicet à vespa, à fuco distingueretur; quæ nam esset illius vis, forma, natura, color; atque alia id genus, oppido insulsa. Ibat sæpe, vocatus & invocatus, ad cœnas ac prandia, ne videlicet parasiticæ arti renunciassè videretur. Neque malos quorundam mores imitabatur, qui invitati, ceteris convivis sunt in expectatione, & diem morantur, ac nocti nocent; quod jure ac merito à Plautino

tino Curculione, tanquam indecorum & incivile, damnatur; sed eo, ubi prandium vel coena dabatur, antea veniebat, quam res parata esset, atque adeo antea quam obsonator obsonatu rediisset. Interea iis, qui aderant, solitas illas nantias decantabat de sua apud omnes gentes, & in primis apud Iaponios, fama; quam etiam volebat in proverbium abire, ut quemadmodum ingens cuiuspiam labor, ab Hercule, qui septem summos exantlavit labores, labor Herculeus dicitur, ita etiam celebris cuiusque fama, à se, qui ea erat præ ceteris inclytus, fama Menicuccia appellaretur; ac præsertim insignem illam gratiam commemorabat, qua apud magnum Magorem pollebat; atque, ubi res frigeret, molestum illum de tabanis sermonem inferebat. Verum ille, qui, dum viveret, expetebat esse non unus è pluribus, sed fama ac nomine singularis, demum, domi suæ moriens, penetravit ad plures; non inter senatores, vel equites, vel assiduos, sed inter plebeios, aut proletarios, aut capite censos, adversus animi sui sententiam numerandus.

I N D E X

I M A G I N V M

hujus Pinacothecæ.

A	<i>Braham Bzovius.</i>	115	C	<i>Æsar Barconius.</i>	48
	<i>Aldus Manutius.</i>	109		<i>Carolus à Serva.</i>	88
	<i>Alexander Burgius.</i>	67		<i>Christophorus Clavius.</i>	104
	<i>Alexander Guarnellus.</i>	66		<i>Claudius Achillinus.</i>	54
	<i>Alexander Tassonus.</i>	110		<i>Claudius Belurgerius.</i>	118
	<i>Alexander Vbaldinus.</i>	55		<i>Curtius Marignollus.</i>	106
	<i>Aloysius Lilius.</i>	105	D	<i>Aniel Mallonius.</i>	76
	<i>Andreas Baccius.</i>	79		<i>Dichaus Dichæanus.</i>	122
	<i>Andreas Bajanus.</i>	144		<i>Dominicus Gymnasius.</i>	99
	<i>Andreas Salvadorus.</i>	35		<i>Dominicus Tuscus.</i>	19
	<i>Angelus Angelotius.</i>	153	F	<i>Abius Latinus.</i>	85
	<i>Angelus Gryllus.</i>	131		<i>Fabius Leonida.</i>	26
	<i>Angelus Rocca.</i>	57		<i>Faustus Verdellus.</i>	102
	<i>Antonius Bosius.</i>	129		<i>Federicus Bonaventura.</i>	151
	<i>Antonius Brunus.</i>	138		<i>Federicus Borromæus.</i>	147
	<i>Antonius Decius.</i>	107		<i>Franciscus Diotallevius.</i>	155
	<i>Antonius Gyronus.</i>	119		<i>Franciscus Panicarola.</i>	46
	<i>Antonius Ongarus.</i>	96		<i>Franciscus Penia.</i>	80
	<i>Antonius Pactius.</i>	91		<i>Franciscus Toletus.</i>	78
	<i>Antonius Quarengus.</i>	37		<i>Franciscus Vallengis.</i>	139
	<i>Arnaldus Offatus.</i>	83		<i>Franciscus Patricius.</i>	117
	<i>Augustinus Mascardus.</i>	62		<i>Fulvius Vrsinus.</i>	4
	<i>Augustinus Oregius.</i>	20	G	<i>Abriel Chiabrera.</i>	36
	<i>Augustinus Valerius.</i>	100		<i>Gabriel Bombasius.</i>	40
	<i>Aurelius Vrsus.</i>	95		<i>Galilaus Galilaus.</i>	153
B	<i>Aldus Cataneus.</i>	64		<i>Gaspar Calius.</i>	127
	<i>Balthasar Ansidenus.</i>	60		<i>Gaspar Murtula.</i>	15
	<i>Baptista Guarinus.</i>	51		<i>Gaspar Salvianus.</i>	14
	<i>Bartholomæus Vgolinus.</i>	116		<i>Georgius Coneus.</i>	74
	<i>Belmontes Cagnolus.</i>	8		<i>Guidobaldus Bonarellus.</i>	6
	<i>Bernardinus Baldus.</i>	2		<i>Gulielmus Alanus.</i>	49
	<i>Bernardinus Stephonius.</i>	92	<i>Guliel-</i>		

<i>Gulielmus Sirletus.</i>	148	L <i>Ælius Peregrinus.</i>	87
		<i>Lanfrancus Margotius.</i>	71
H <i>Enricus Falconius.</i>	29	<i>Latinus Donius.</i>	65
<i>Hieronymus Aleander.</i>	23	<i>Laurentia Strozza.</i>	137
		<i>Laurentius Azolinus.</i>	156
<i>Hieronymus Buccaferrus.</i>	146	<i>Lucas Valerius.</i>	130
<i>Hieronymus Henricus.</i>	89		
<i>Hieronymus Magagnatus.</i>	98	M <i>Arcellus Ioannettus.</i>	154
<i>Hieronymus Martinus.</i>	77		
<i>Hieronymus Mercurialis.</i>	84	<i>Marcellus Macedonius.</i>	56
<i>Hieronymus Moricucius.</i>	59	<i>Marcellus Marchesius.</i>	69
<i>Hieronymus Pratus.</i>	24	<i>Marcus Antonius Bonciarius.</i>	53
<i>Hieronymus Vecchietius.</i>	114		
		<i>Marcus Antonius de Comitis.</i>	32
I <i>acobus Bosius.</i>	128	<i>Marcus Antonius Muretus.</i>	5
<i>Iacobus Claverius.</i>	3	<i>Marcus Antonius de Prosperi.</i>	31
<i>Iacobus Marchisettus.</i>	72		
<i>Iacobus Mazonius.</i>	38	<i>Margarita Sarrocchia.</i>	145
<i>Iacobus Michalorus.</i>	157	<i>Martinus Azpilcueta Na-</i>	
<i>Ioannes Andreas Ruettus.</i>	134	<i>varrus.</i>	1
<i>Io. Antonius Bovius.</i>	63	<i>Marsilius Cagnatus.</i>	52
<i>Io. Baptista Fensonius.</i>	28	<i>Mutius Oddus.</i>	103
<i>Io. Baptista Lallius.</i>	73	<i>Mutius Ricerius.</i>	61
<i>Io. Baptista Laurus.</i>	141		
<i>Io. Baptista Marinus.</i>	16		
<i>Io. Baptista Stella.</i>	86	N <i>icolaus Alamannus.</i>	70
<i>Io. Baptista Vgolinus.</i>	11	<i>Nicolaus Masinus.</i>	150
<i>Io. Franciscus Carretonius.</i>	93	<i>Nicolaus Niger.</i>	136
<i>Io. Franciscus Paulius.</i>	30	<i>Nicolaus Riccardius.</i>	22
<i>Io. Iuvenalis Ancina.</i>	101	<i>Nicolaus Villanus.</i>	111
<i>Io. Mattheus Caryophilus.</i>	124		
		O <i>ctavianus Castellus.</i>	159
<i>Io. Zaratinus Castellinus.</i>	27		
<i>Io. Demicianus.</i>	126	<i>Octavius Rinuccinus.</i>	34
<i>Iosephus Castalio.</i>	97	<i>Olivarius à Bosco.</i>	81
<i>Ioseph Trulierus.</i>	10		
<i>Iulius Caesar Bagniolus.</i>	45	P <i>aulus Bombinus.</i>	7
<i>Iulius Caesar Crucius.</i>	135	<i>Paulus Guidottus Bur-</i>	
<i>Iulius Caesar Lagalla.</i>	123	<i>ghesius.</i>	68
<i>Iulius Caesar Stella.</i>	17	<i>Paulus Mancinus.</i>	13
		<i>Pau-</i>	

I N D E X.

<i>Paulus Teggia.</i>	90	<i>Seraphinus Olivarius.</i>	82
<i>Petrus Arcudius.</i>	125	<i>Silvius Antonianus.</i>	18
<i>Petrus Ciacconus.</i>	112		
<i>Petrus La-Sena.</i>	58	T <i>Thomas Bozius.</i>	50
<i>Pompejus Caimus.</i>	25	T <i>Thomas Campanella.</i>	21
<i>Pompejus Gariglianus.</i>	39	<i>Thomas Chorea.</i>	140
<i>Pompejus Giardinus.</i>	121	<i>Thomas Dempster.</i>	9
<i>Pompejus Vgonius.</i>	94	<i>Thomas Gianninus.</i>	3
<i>Porphyrius Felicianus.</i>	75	<i>Torquatus Tassus.</i>	52
<i>Prosper Farinaccius.</i>	132	<i>Trajanus Boccalinus.</i>	149
<i>Publius Fontana.</i>	43		
		V <i>Alentinus Paschalis.</i>	142
R <i>Aphael Menicuccius.</i>	160	V <i>Vincentius Gramigna.</i>	44
R <i>Robertus Bellarminus.</i>	47	<i>Vincentius Montecalvus.</i>	113
<i>Rutilius Gracchus.</i>	120	<i>Vincentius Vgolinus.</i>	12
		<i>Virgilius Cajarinus.</i>	33
S <i>Cipio Cobellutius.</i>	41		
S <i>Scipio Paschalis.</i>	143	Z <i>Oilus Ardelio.</i>	133
<i>Sebastianus Maccius.</i>	152		

